

637
I./A. R. R.

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

PRVO REDOVNO ZASEDANJE

SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

STENOGRAFSKE BELEŠKE

15 maj — 20 jul 1946

BEOGRAD

1948. 11. 14. D. 14. XI. 1953 / 113

PRVO
REDOVNO
PREDANJE

SAVEZNOG VEĆA VEĆA NARODA

637

D. 14. XI. 1953 / 113

VEĆE NARODA

Prva sednica

(15 maja 1946)

Početak u 16,20 časova.

Pretsedavao pretsednik **Josip Vidmar** (NR Slovenija).

Pretsednik: Otvaram prvi redovni sastanak I redovnog zasedanja Veća naroda Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Veća naroda Ninko Petrović.

Molim Veće da sasluša Ukaz o sazivanju Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije u I redovno zasedanje i Odluku Prezidijuma o odlaganju I redovnog zasedanja Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije koji glase:

U K A Z

O

SAZIVANJU

NARODNE SKUPŠTINE FEDERATIVNE NARODNE
REPUBLICKE JUGOSLAVIJE U I REDOVNO ZASEDANJE

Prezidijum Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije na osnovu člana 74, tač. 1 i člana 60 Ustava rešava:

da se Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije sazove u I redovno zasedanje na dan 7 maja 1946 godine.

U. Br. 208
25 aprila 1946 godine
u Beogradu

**Prezidijum Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije**

Sekretar
M. Peruničić, s. r.

Pretsednik
dr I. Ribar, s. r.

O D L U K A

o

**ODLAGANJU I REDOVNOG ZASEDANJA
NARODNE SKUPŠTINE FEDERATIVNE NARODNE
REPUBLIKE JUGOSLAVIJE**

Prezidijum Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije na osnovu člana 60 i člana 74, tač. 1 Ustava

O D L U Č U J E

da se I redovno zasedanje Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije zakazano za 7. maj 1946 godine odloži za 15. maj 1946 godine.

5 maja 1946 godine
u Beogradu

**Prezidijum Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije**

Sekretar
M. Peruničić, s. r.

Pretsednik
dr I. Ribar, s. r.

(Narodni poslanici su saslušali Ukaz i Odluku stojeći).

Pre prelaza na dnevni red imam da saopštim sledeće:

Veće naroda Narodne skupštine FNRJ dobilo je preko Saveznog veća od Vlade FNRJ ove zakonske predloge:

- 1) predlog Opšteg zakona o narodnim odborima;
- 2) predlog Zakona o popuni oružane sile FNRJ jahaćom, teglećom i tovarnom stokom i prenosnim sredstvima;
- 3) predlog Zakona o zaštiti autorskog prava;
- 4) predlog Zakona o konvenciji o kulturnoj saradnji između Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Republike Poljske, zaključenoj u Varšavi 16. marta 1946 god ne;

5) predlog Zakona o opštetržavnom privrednom planu i državnim organima za planiranje;

6) predlog Zakona o amnestiji šumskih krivica;

7) predlog Zakona o produženju meničnih i čekovnih rokova;

8) predlog Zakona o »Partizanskoj spomenici 1941«;

9) predlog Zakona o ratnim vojnim invalidima;

10) predlog Zakona o legalizaciji (overavanju) isprava;

Svi ovi zakonski predlozi u smislu člana 12 Poslovnika Veća naroda dostavljeni su Zakonodavnom odboru.

Veće naroda Narodne skupštine FNRJ dobilo je od Zakonodavnog odbora Veća naroda sledeće odborske izveštaje:

1) o predlogu Opšteg zakona o narodnim odborima;

2) o predlogu Zakona o popuni oružane sile FNRJ jačaćom, teglećom i tovarnom stokom i prenosnim sredstvima;

3) o predlogu Zakona o zaštiti autorskog prava;

4) o predlogu Zakona o opštetržavnom privrednom planu i državnim organima za planiranje;

5) o predlogu Zakona o amnestiji šumskih krivica;

6) o predlogu Zakona o produženju meničnih i čekovnih rokova;

7) o predlogu Zakona o »Partizanskoj spomenici 1941«;

8) o predlogu Zakona o ratnim invalidima;

9) o predlogu Zakona o legalizaciji (overavanju) isprava.

Ovi odborski izveštaji biće stavljeni na dnevni red kad to Veće odluči.

Svi ovi zakonski predlozi sa odborskim izveštajima umnoženi su i razdeljeni narodnim poslanicima.

Izvolite čuti molbe za odsutstva narodnih poslanika: Siniša Stanković moli 20-dnevno odsustvo radi odlaska na neodložni službeni put; Pavel Vrbovski moli 10-dnevno odsustvo radi odlaska na službeni put u inostranstvo; Radovan Papić moli 20 dana odsustva koje mu je potrebno radi svršavanja neodložnih službenih poslova; Skender Kulenović moli odsustvo od 15 dana radi neodložnog službenog posla; Hasan Brkić moli 10 dana odsustva radi službenog posla; dr. Gjorgi Gavrilski moli 15 dana odsustva radi službenog puta u inostranstvo.

Predlažem Skupštini da sva ova odsustva odobri. Prima li Skupština ovaj predlog? (Prima). Objavljujem da su tražena odsustva odobrena.

Veće je primilo iz naroda izvestan broj molbi i žalbi, koje će biti upućene Odboru za molbe i žalbe.

Prelazimo na usmena pitanja. Ima reč Ministar pošta dr Drago Marušič da odgovori na pitanja narodnih poslanika Radovana Popovića i Jovana Jegdića o besplatnom prevozu narodnih poslanika na autobusima.

Ministar pošta dr Drago Marušič (NR Slovenija): Drugovi i drugarice narodni poslanic., na pitanje narodnih poslanika Radovana M. Popovića i Jovana Jegdića u pogledu slučajeva da su autobuska preduzeća naplaćivala od narodnih poslanika za vožnju, čast mi je odgovoriti sledeće: nesumnjivo je da se autobuske linije pošta moraju smatrati državnim saobraćajnim sredstvima, pa prema tome narodni poslanici imaju pravo na besplatan prevoz prema § 61 al. 2 Poslovnika Veća naroda i § 55 al. 2 Poslovnika Saveznog veća. Obzirom na to da pošta upravlja vrlo malim brojem linija i to na kraćim relacijama, nisam mogao ustanoviti da je od narodnih poslanika tražena naplata. Ministarstvo je izdalo nalog svim direkcijama da se ima postupiti u smislu § 61 al. 2 Poslovnika Veća naroda i § 55 al. 2 Poslovnika Saveznog veća.

Pretnednik: Molim drugove narodne poslanike koji su postavili pitanje da se izjasne da li su zadovoljni sa odgovorom druga Ministra. (Jovan Jegdić: Zadovoljni smo!)

Prelazimo na dnevni red: Utvrđivanje dnevnog reda. Predlažem Skupštini da se na dnevni red stavi: pretres predloga Opšteg zakona o narodnim odborima. Prima li Skupština ovaj predlog? (Aleksandar Stojanović: Molim za reč).

Ima reč narodni poslanik drug Aleksandar Stojanović.

Александр Стојановић (НР Србија): Ја бих вас умолио, с обзиром на важност Закона о народним одборима, да ставите овај законски предлог као другу или трећу тачку дневног реда, да би се на тај начин омогућило народним посланицима да могу проучити овај законски предлог. Јер, ако би га одмах ставили на дневни ред, ми га тако брзо не бисмо могли проучити, а држим да је тај законски предлог толико важан да би са његовим одредбама требало боље да се упознамо.

Pretsednik: Zbog velike važnosti ovoga zakona, ja sam baš hteo da predložim Veću naroda da se diskusija u načelu vodi u zajedničkoj sednici oba doma. Za sutra će Prezidijum Narodne skupštine sazvati zajedničku sednicu na kojoj će početi načelna diskusija o predlogu Zakona o narodnim odborima. Svakako da se diskusija neće svršiti za jedan dan, te će narodni poslanici imati bar 48 sati na raspoloženju da proučavaju zakonski predlog, tako da će moći ili u načelnoj diskusiji ili u diskusiji u pojedinostima da iznesu svoje mišljenje o ovom zakonskom predlogu.

Prima li Skupština predlog da se za sutra sazove zajednička sednica oba doma? (Prima). Pošto je predlog primljen a današnji dnevni red iscrpen, iduća zajednička sednica biće zakazana za sutra p smenim putem, svakako u 16 časova. Današnju sednicu zaključujem.

(Sednica je zaključena u 16,40 časova).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Прва седница

(15 маја 1946)

Почетак у 16,40 часова.

При уласку у дворану, чланове Савезне владе, председника Савезног већа Владимира Симића и чланове Претседништва Савезног већа народни посланици бурно поздрављају

Претседавао претседник **Владимир Симић** (*Изборни срез Београд III, НР Србија*).

Претседник: Отварам први редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Записник данашњег састанка водиће секретар Љубчо Арсов.

Пре прелаза на дневни ред изволите саслушати саопштења. Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије доставио је Савезном већу Указ о сазивању Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије у прво редовно заседање који гласи:

У К А З

О

САЗИВАЊУ

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ У I РЕДОВНО ЗАСЕДАЊЕ

Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије на основу чл. 74, тач. 1 и чл. 60 Устава решава:

да се Народна скупштина Федеративне Народне Републике Југославије сазове у I редовно заседање на дан 7 маја 1946 године.

У. Бр. 208
25 априла 1946 године
у Београду

**Президијум Народне скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије**

Секретар Претседник
М. Перуничкић, с. р. др И. Рибар, с. р.

(Читање Указа Президијума сви народни посланици саслушали су стојећи).

Достављена је исто тако и одлука о одлагању I редовног заседања, која гласи:

ОДЛУКА

О

ОДЛАГАЊУ

**I РЕДОВНОГ ЗАСЕДАЊА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије на основу чл. 60 и чл. 74 тач. 1 Устава

ОДЛУЧУЈЕ

Да се I редовно заседање Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије заказано за 7 мај 1946 године одложи за 15 мај 1946 године.

5 маја 1946 године
у Београду

**Президијум Народне скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије**

Секретар Претседник
М. Перуничкић, с. р. др И. Рибар, с. р.

(Читање Одлуке Президијума о одлагању I редовног заседања сви народни посланици такође су саслушали стојећи).

Саопштавам Скупштини тужну вест да је народни посланик др Сава Лазин, несрећним случајем 30 априла 1946 године изгубио живот (Сложни узвици: Слава му!) Позивам Народну скупштину да једним минутом ћутања одамо пошту народном посланику др Сави Лазину. (Сви народни посланици устају и једним минутом ћутања одају пошту). Слава нашем другу народном посланику др Сави Лазину (Сложен одзив: Слава му!).

Извештај који је примљен о смрти др Саве Лазина, бившег народног посланика, ради његове замене биће упућен Мандатно-имунитетском одбору.

Савезно веће примило је од Владе Федеративне Народне Републике Југославије следеће законске предлоге:

- 1) предлог Закона о народним одборима;
- 2) предлог Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима;
- 3) предлог Закона о заштити ауторског права;
- 4) предлог Закона о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске;
- 5) предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова;
- 6) предлог Закона о амнестији шумских кривица;
- 7) предлог Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање;
- 8) предлог Закона о „Партизанској споменици 1941“;
- 9) предлог Закона о ратним војним инвалидима;
- 10) предлог Закона о легализацији (оверавању) исправа у међународном саобраћају.

На основу члана 13 Пословника сви ови законски предлози одмах су по пријему достављени Законодавном одбору. Исто тако, сви ови законски предлози су штампани и сада се деле народним посланицима.

Законодавни одбор Савезног већа поднео је Савезном већу на решење своје извештаје и то:

- 1) о предлогу Закона о народним одборима;
- 2) о предлогу Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и превозним средствима;

3) о предлогу Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање;

4) о предлогу Закона о амнестији шумских кривица;

5) о предлогу Закона о продужењу меничних и чековних рокова;

6) о предлогу Закона о заштити ауторског права;

7) о предлогу Закона о „Партизанској споменици 1941“;

8) о предлогу Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају; и

9) о предлогу Закона о ратним војним инвалидима.

И ови извештаји штампани су заједно са законским предлозима и раздељени народним посланицима, те ће се ставити на дневни ред када о томе Савезно веће донесе одлуку.

Срески суд у Апатину тражи одобрење за покретање кривичног поступка против народног посланика Мате Аугустинова због дела клевете, а по тужби Станка Плавшића, бравара из Апатина.

Овај ће се захтев упутити Мандатно-имунитетском одбору на решење и предлог.

Отсуства народних посланика:

Хамдија Омановић моли да му се одобри отсуство са седница I редовног заседања ради одласка у иностранство; Јован Поповић моли 5 дана отсуства ради одласка у Праг као делегат Словенског комитета; Фрањо Антолић моли отсуство од заседања због важних службених послова; Мустафа Акиф Леши моли 20 дана боловања, према лекарском уверењу; Новица Марковић моли 5 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Васил Ђорговски моли 10 дана отсуства због болести, према лекарском уверењу; Велмир Јакић моли месец дана боловања, према лекарском уверењу; др Хамдија Темерлић моли 5 дана отсуства због болести; Милорад Бисић моли отсуство са овог заседања због болести, према лекарском уверењу; Боге Кузмановски моли 5 дана отсуства због хитних и неодложних послова; Ковачић Иван моли 15 дана отсуства ради хитних и неодложних службених послова.

Предлажем Већу да се народним посланицима који су тражили више од 10 дана отсуства одобри највише 10 дана, а онима који су тражили мање — онолико колико су тражили. Прима ли Веће овај предлог? (Прима се).

Објављујем да је народним посланицима који су тражили отсуство преко 10 дана — одобрено 10 дана, а онима који су тражили мање, онолико колико су тражили.

Савезно веће примило је извештај број молби и жалби које ће се упутити Одбору за молбе и жалбе.

Прелазимо на дневни ред: утврђивање дневног реда. Пре него бих предложио Савезном већу дневни ред, извештавам Веће да сам у разговору са претседником Већа народа дошао до закључка да би добро било да начелну дискусију о Закону о народним одборима водимо у заједничкој седници.

За дневни ред предлажем као једину тачку: претрес предлога Закона о народним одборима. (Прима се).

У овом случају, кад се уважи овај дневни ред, Президијум ће, који је надлежан по Уставу, одредити заједничку седницу по жељи једног и другог дома, и то вероватно за сутра, а засад би Савезно веће примило као дневни ред: претрес предлога Закона о народним одборима. Према томе дневни ред је утврђен. Заједничка седница вероватно ће се одредити за сутра у 16 часова што ће, уосталом, бити објављено.

Пре закључења, извештавам народне посланике да ће нове легитимације моћи да приме у току сутрашњег дана, јер је скоро све готово, а свакоме ће народном посланику бити наплаћено по 60 динара за легитимацију. Молим народне посланике да врате старе легитимације кад буду пријали нове.

Седницу закључујем.

(Седница је закључена у 17 часова).

VEĆE NARODA

Druga sednica

(16 maja 1946)

Početak u 16,30 časova.

Pretsedavao predsednik **Josip Vidmar**.

Pretsednik: Otvaram drugi redovni sastanak I redovnog zasedanja Veća naroda Narodne skupštine FNRJ. Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Joza Milivojević. Molim druga sekretara da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Joza Milivojević (NR Hrvatska) čita zapisnik prvog satanka od 15 maja t. g.

Pretsednik: Čuli ste zapisnik. Ima li primedaba na ovaj zapisnik? (Ministar pošta dr **Drago Marušić:** Ja bih imao jednu primedbu). Ima reč ministar pošta dr **Drago Marušić**.

Ministar pošta dr Drago Marušić: Ja bih molio da se u zapisniku ispravi Ministar pošta, telegrafa i telefona na Ministar pošta, pošto je Ustavom predviđeno Ministarstvo pošta.

Pretsednik: Prima li Veće zapisnik sa primedbom Ministra pošta? (Prima). Pošto Veće prima, zapisnik se overava.

Izveštavam Veće naroda da narodni poslanici Župančić Oton i Herljević Franjo traže dvadesetodnevno odsustvo zbog bolesti, a Kemal Sejfula moli petodnevno odsustvo zbog neodložnog posla. Isto tako mole po 20 dana odsustva narodni poslanici Kerime Muča i Pešev Nikola Pančev.

Predlažem Veću da odobri tražena odsustva narodnim poslanicima. Prima li Veće ovaj predlog? (Prima). Dakle, tražena odsustva su odobrena.

Prelazimo na dnevni red: pretres predloga Opšteg zakona o narodnim odborima.

Izveštavam Veće da ćemo sada saslušati izvestioca Zakonodavnog odbora, posle čega ćemo zaključiti ovu sednicu i nastaviti rad na zajedničkoj sednici oba doma, na kojoj će se održati načelna diskusija o ovom zakonu. U tome smislu primio sam od Prezidijuma Narodne skupštine sledeći akt:

PREZIDIJUM NARODNE SKUPŠTINE
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE
Br. 5164

PRETSEDNIKU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
BEOGRAD

Prema zaključku Saveznog veća i Veća naroda Narodne skupštine FNRJ Prezidijum Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije izveštava Vas da je sazvaio zajedničku sednicu Saveznog veća i Veća naroda za 16 maj 1946 godine sa dnevnim redom: pretres nacрта Opšteg zakona o narodnim odborima.

Molim da se ovo dostavi članovima Vašeg Veća na prvoj sednici.

16 maja 1946 godine
u Beogradu

Prezidijum Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije

Sekretar.
M. Peruničić, s. r.

Pretsednik
dr I. Ribar, s. r.

Molim druga izvestioca dr Dušana Bratića da pročita i obrazloži odborski izveštaj. Molim Veće da prihvati moj predlog da se ne čitaju izmene i dopune, nego da izvestilac da potrebna objašnjenja. Prima li Veće? (Prima).

(Videti prilog na kraju knjige).

Известилац др Душан Братић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, образложење пројекта Закона о народним odborима дао је Претседник Владе, друг маршал Тито и ви сте то образложење прочитали и проучили пре месец дана. Законодавни одбор Већа народа у начелном претресу овог законског предлога свестрано је

расмотрио и проучио то образложење, у целости се сложио с њим и поздравио га, и кад данас желите да чујете образложење Законодавног одбора о овом закону, могу само да одговорим да је образложење Законодавног одбора исто онакво како га је дао друг маршал Тито.

Често се намеће као корисна потреба, извесне ствари не само поновити него често понављати, а та се потреба намеће нарочито у начелном претресу овог законског пројекта, па и оно што ћу ја овде казати у битности је само понављање онога што сте већ чули или читали. Овај закона је после Устава један од најкрупнијих законодавних аката. Он ће допунити и разрадити наш Устав, он је резултат једне крупне и широке дискусије која се више времена води у народним републикама у оквиру министарстава и у Савезној влади. Он је резултат искуства и поука из досадашње праксе, мишљења, примедба, гледишта и сугестија добијених са свих страна од народа и претставника наше народне власти. Овај закон претставља теоретску и правну потврду и стабилизацију народних одбора у пракси и настоји да постави на један виши степен функције и односе народних одбора као демократских органа народне власти, који су изграђивани кроз велику народноослободилачку борбу и који претстављају један нови тип власти и по форми и по суштини у историји модерног друштва, а то је народна власт.

Наша народна власт је темељ, она је суштина оног новог што су наши народи створили. На том темељу почива све остало у нашој земљи.

Овим законом се не ствара нека нова државна власт, него се њим утврђују и развијају постојећи органи државне власти и управе који су у току четворогодишње народноослободилачке борбе најтеже али и најславније у историји наших народа, као и сада у времену обнове и изградње наше државе, доказали и доказују не само своју животну способност, него и да су најјачи и најчвршћи ослонац нашег политичког система, нашег државног и друштвеног уређења.

Народни одбори имају своју историју по временском трајању кратку, али по садржини богату и обилату непобитним чињеницама о борбеној и стваралачкој снази наших народних одбора. Она нас учи, а учиће и наша млада поколења, како је један побуњени родољубиви и слободољубиви народ изградио једну нову и вишу државну организацију свестан основне ствари: да нема стварне промене у

једној држави у смислу њеног прелажења у стварне демократске форме док власт не пређе из руку експлоататорских и мањинских класа у руке напредних друштвених слојева, у руке чврстог блока радника, сељака и напредне интелигенције.

Наша држава је прва у послератној Европи која је успела да донесе Устав баш због тога што је успела да изгради нове органе државне власти, народне одборе, који се налазе чврсто у рукама народних маса и претстављају сигуран ослонац за чување демократских и напредних тековина, и за њихово даље учвршћивање и продубљивање.

Основни принципи организације народних одбора који су обухваћени овим законом, уствари, не одударају од принципа на којима су и досад били организовани наши народни одбори. Овде се они прецизирају и добијају дефинитивну законску форму.

Овај закон је стипулиран на прописима Устава; основни принципи су: принцип самоуправљања, принцип јединства, принцип легалитета — апсолутне законитости и принцип демократске репрезентације.

Принцип самоуправљања и принцип јединства очитују се у овом: народни одбори су у исто време највиши органи државне власти у односима локалног живота на свом подручју и органи јединствене државне власти повезане стваралачким и позитивним односима демократског јединства.

Ту закон спроводи доследно уставни принцип по коме су народни одбори на скупштинама свих одборника једини органи државне власти на свом подручју. У њима су сједињене све функције државне власти. Ради обављања извршних и судских функција народни одбори бирају свој извршни одбор и судије као и све остале органе државне управе. Закон одређује за које је послове искључиво надлежан народни одбор а које не може пренети на извршни одбор, надаље за које је послове надлежан извршни одбор и не може их пренети на одељења односно отсеке.

Одредбе о скупштинама народних одбора, о одговорности извршних одбора и свих других управних органа народним одборима и одредбе о збору бирача у пуној мери гарантују утицај народних маса на народне одборе, а у исто време се учврстило руководство народног одбора.

Извршни одбори су колективни органи управе и истиче се руководство и одговорност извршног одбора као колектива. Тиме се исправља погрешна пракса која се код нас

понегде развила по којој су одељења извршних одбора радила и сматрања као засебни и самостални органи управе који одговарају само вишим истоврсним одељењима односно министарствима.

Таква организација и функција и таква одговорност извршних одбора, а онда одељења и отсека, јесте јемство за демократски карактер наше државне управе.

Таква функционална и организациона структура народних одбора доказ је да владавина народа у локалним јединицама није у опасности да буде угушена, прогутана или ометана од централне власти. У народној републици не постоји ривалитет између државне и народне власти, јер је народна власт и по суштини и по форми државна. Народни одбори потврђују и организују ово јединство народне и државне власти. То се постигло на тај начин што су органи самоуправе постали државни органи и тиме што се политички и организационо коначно обезбедило не да народ користи извесно парче власти, него да буде одоздо до горе, од месних народних одбора до народне скупштине републике и Скупштине Федеративне Народне Републике Југославије стварни носилац власти.

Принцип легалитета очитује се у императивним нормама овог закона, да сваки акт народних одбора и њихових органа мора бити основан на Уставу, савезним законима, законима република, као и законским наредбама, упутствима и решењима виших органа државне власти и да грађанима припада право жалбе против сваког акта за који држе да је неправилан или да није на закону основан.

Гаранције тога легалитета јесу прописи који одређују када и у ком случају могу виши народни одбори па све до президијума народне скупштине републике поништити, укинути или изменити незаконите и неправилне одлуке, наредбе, упутства и решења народних одбора. Надаље, када могу виши извршни одбори па све до владе републике обуставити од извршења незаконите и неправилне одлуке, наредбе, упутства и решења нижих народних одбора; када могу виши извршни одбори па све до владе република и министара поништити, укинути или изменити а повереници виших извршних одбора обуставити од извршења незаконите и неправилне акте нижих извршних одбора, па још и то када може извршни одбор нижег народног одбора обуставити од извршења решења одељења извршног одбора вишег народног одбора, а то је у случају ако су та

решења у очигледној супротности са законима и на закону основаним наредбама виших државних органа. И коначно, предвиђен је случај када окружни односно обласни народни одбор, народни одбор аутономне области, народна скупштина аутономне покрајине и президијум народне скупштине републике има право распустити сваки нижи народни одбор и разрешити дужности поједине одборнике, а то је само у случају ако је њихов рад у очигледној супротности са Уставом и законима.

Из ових прописа види се и доследно спровођење одговорности по принципу демократског централизма.

Принцип демократске репрезентације очитује се у прописима да су народни одбори претставнички органи изабрани на основу општег, једнаког и непосредног изборног права тајним гласањем, да одборнике могу опозвати само бирачи изборне јединице у којој су изабрани и да одборници уживају имунитетска права на подручју свог народног одбора.

Закон је прописао за сваки народни одбор основне задатке, по тим задацима дао физиономију народним одборима, установио њихову надлежност, нормирао и регулисао међусобни однос народних и извршних одбора као и односе нижих према вишим народним одборима и органима државне власти и управе, и обрнуто. Прописао је казнене санкције за повреду прописа издатих од народних одбора као и поступак по приговорима и жалбама.

Кад је реч о надлежности треба споменути следеће: у пракси се показало да се органи државне власти нису могли развијати као што треба да се развијају и због тога што није било јединственог закона који би дао индикације за одређивање надлежности, па су надлежности често пута погрешно одређиване или је била још чешћа појава да су органи државне власти одбијали од себе послове за које су надлежни или узимали оне послове за које нису били надлежни, а једно и друго изазивало је сукобе и спорове о надлежности, и све то на штету послова који су се имали свршавати.

Питање надлежности је важно и сложено, а оно је у овом закону повољно решено и на начин који омогућава да се и у пракси без великих тешкоћа може спровести.

Надлежност народних одбора није бирократски појам установљен на чињеници да виши орган може свакоремено нижем органу давати и одузимати поједине послове.

У нашим народним одборима свака надлежност је истовремено и право и дужност утврђена и гарантована законима и другим општим правним пописима.

Законом републике могу се мењати надлежности установљене овим законом само у оквиру оних начела која су садржана у овом закону која говоре о надлежности.

Само на овај начин изградиће се правилан демократски однос између виших и нижих народних одбора и унети систем и ред у функционисање нашег државног апарата.

Овај закон не регулише целокупну материју о народним одборима, него је он један општи закон у смислу тач. 24 чл. 44 Устава и одређује основна начела на којима ће се развијати законодавство народних република. Уза све то што се на неким местима само набрајају општи принципи, на другим местима ишло се у детаље, али не да се кочи иницијатива народних република, већ су многе ствари, као што су одредбе о надлежности, разрађене да би се дала физиономија народних одбора. Да ми имамо у појединим материјама законе који би нормирали сваку грану управе, онда не би било потребно залазити у те ствари јер би оне биле већ одређене, али код данашњег стања ствари настојали смо да и овим законом попунимо нешто од оних празнина које се појављују због тога што још немамо законе који регулишу све гране државне управе. Иначе, начелно, овај се закон држи принципа да је он општи закон и на многим местима се каже да су то оквирни принципи, у оквиру којих ће народне републике доносити своје законе.

Ево шта је углавном препуштено законима републике: административно-територијална подела републике и сва техничка и административна страна те поделе, прописи о томе којом ће општедржавном имовином управљати који народни одбор; мењање надлежности народних одбора у оквиру прописа овога закона; прописи о изборима народних одбора, о начелима кандидовања и о подели на изборне јединице; одредбе о томе у којим ће се случајевима, под којим условима и на који начин вршити опозив одборника; одредбе о материјалној одговорности народних одборника; одредбе о зборовима бирача; ближе одредбе о раду извршних одбора; одредбе о саставу и раду комисија и реферата за молбе и жалбе; службе за правну помоћ, као и права и дужности савета грађана; а народне републике дужне су донети на основу и у оквиру овог закона своје законе о

Надам се да ће оне који још не могу то да схвате наша стварност у то убедити, а оне који неће то да схвате чини ми се да је узалуд убеђивати разлозима и логиком. Они имају врло тврду главу, па макар да сваки дан ударају њом о зид, не осећају док једног дана не ударе главом о зид тако јако да је разлупају.

Ови други кад говоре међу на себе маску народних људи, пријатеља народа, речи сложе у лепе фразе, фигуре и компарације, али кад проникнете у суштину, видећете да су они друго, мало кривотворено издање идеолога фашистичке расне теорије.

Ако би човек могао да извуче неки закључак из оваквог њиховог резоновања, тај би могао да буде само следећи: „Све оно што се код нас створило и урадило, што се ствара и ради, није плод рада наших људи, нашег народа, него да је то урадио и створио невидљиви „деус екс махина“. Ми им код тога постављамо ово питање: „Да ли је постојала или да ли постоји негде власт која би у онако ванредно тешким условима народно-ослободилачке борбе и у овим тешким условима обнове и изградње, извршила онако тешке послове и задатке и по садржини и по броју, као што је то оваква народна власт, баш одборска власт, у којој су наши људи сељаци, радници, занатлије и народна интелигенција?“

Неће одговорити, јер би одговор могао да буде само један и то: не!

Овим законом је дат један инструменат за вршење народне власти, али сам живот, наш народ и његово осећање за законитост и правичност, руководиће га у извршавању тих задатака исто онако као што су га та осећања водила кад је морао кроз тешке прилике у борби да се саображава тешким пословима и задацима.

Путем избора народ ће умети да нађе људе који ће у прво време можда бити мање способни за извршење тих задатака, али с друге стране, општим полетом у подизању културно-просветног нивоа, ти недостаци ће се све више губити. То су и то ће бити људи из народа који носе у себи дух народа којим ће они одисати и код преузимања и код вршења задатака које пред њих поставља овај закон.

Уколико будемо јаче учвршћивали уставност и законитост у нашој земљи, уколико ми од народног одбора до народног одбора наш државни апарат спремимо за то да може у потпуности правилно и у реду да функционише,

утолико ће мање постојати опасност да ће се ти људи однародити, бирократисати, погосподити.

Не разумети или не примити ово, значи бити за увођење старог бирократског система, који је деловао кужно и убитачно на наш народ.

Овај закон служиће као регулатор јединства демократског поретка у нашој земљи. Он претставља крупан корак унапред у разрађивању нашег Устава, у изграђивању нашег државног апарата и учвршћивању истинске демократске власти у нашој земљи. Он гарантује стабилизацију и даљи развој наше државне организације и државне управе, а у исто доба он је највећа манифестација воље наших народа у циљу да наша власт буде народна.

Прочитали сте извештај, проучили га и сравнили са првобитним текстом пројекта. Доста је опширан, али сте се уверили да се измене и допуне које је учинио Законодавни одбор више односе на форму и стил него на садржину, више допуњују, разрађују и јасније изражавају мисао него ли што мењају нешто у битности.

Законодавни одбор предлаже Већу народа да овај пројекат Закона изволи усвојити.

Претседник: Чули сте извештај и образложење известиоца Законодавног одбора др Душана Братића. Тиме је данашњи дневни ред Већа народа исцрпен. Пошто ће се дискусија о законском предлогу у начелу наставити на заједничкој седници оба већа, која почиње за четврт часа, ову седницу закључујем.

(Седница је закључена у 16,55 часова.)

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Друга седница

(16 маја 1946)

Почетак у 16,30 часова.

При уласку у дворану, чланове Савезне владе, председника Савезног већа Владимира Симића и чланове Претседништва Савезног већа народни посланици поздрављају аплаузом.

Претседавао председник **Владимир Симић**

Претседник: Отварам други редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине.

Записник данашњег састанка водиће секретар Воја Лековић.

Изволите саслушати записник прошлог састанка.

Секретар Воја Лековић чита записник првог редовног састанка.

Претседник: Има ли примедба на прочитани записник? (Нема). Пошто примедба нема, објављујем да се записник оверава.

Пре прелаза на дневни ред изволите чути саопштења.

Саопштавам најпре извештај Мандатно-имунитетског одбора.

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ
САВЕЗНО ВЕЋЕ
Мандатно-имуניתетски одбор

Бр. 10
15 маја 1946 године
Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
БЕОГРАД

Мандатно-имуניתетски одбор Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ примио је преко Претседника Савезног већа извештај народног одбора из Петровграда, којим се извештава Савезно веће да се 30 априла 1946 године несрећним случајем утопио у Тиси др Сава Лазин, народни посланик Савезног већа за срез Нови Кнежевац, округ петровградски.

По размотрењу изборних аката и кандидатских листа Одбор је утврдио да је на изборима од 11 новембра 1945 године у изборном срезу Нови Кнежевац заменик др Саве Лазина био Иштван Лакатош, радник из Чоке.

Одбору је част предложити Савезном већу да изволи уместо др Саве Лазина огласити и позвати за народног посланика Иштвана Лакатоша.

Подносећи овај извештај, Мандатно-имуניתетски одбор моли Савезно веће да га изволи у целости усвојити.

За известиоца Одбор је одредио народног посланика Петра Комадину.

Секретар
Петар Комадина, с. р.

Претседник
Јован Веселинов, с. р.

Чланови:

Вељко Зековић, с. р. Богоја Фотев, с. р.

Да ли ко од народних посланика жели реч по овом извештају Мандатно-имуניתетског одбора? Нико се не јавља. Пошто се нико не јавља за реч, стављам на гласање извештај Мандатно-имуניתетског одбора. Ко је за извештај Мандатно-имуניתетског одбора по коме се наместо умрлог др Саве Лазина има огласити и позвати за народног посланика Иштван Лакатош, радник из Чоке, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Објављујем да је извештај Мандатно-имуניתетског одбора прихваћен једногласно и објављујем исто

тако да се оглашава и позива за народног посланика Иштван Лакатош, радник из Чоке.

Отсуства народних посланика: Борис Станковски моли 10 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Блажо Јовановић моли 10 дана отсуства ради хитних послова; Станко Шкаре моли 10 дана отсуства ради службеног пута у Чехословачку; Главна војна болница у Београду извештава да се народни посланик Василије Смајовић налази на лечењу у Главној војној болници и да мора остати још 21 дан; Стеван Јовичић моли 7 дана отсуства због болести, према лекарском уверењу; Франц Кочевар моли да му се одобри отсуство од I редовног заседања због болести, према лекарском уверењу; Бошко Шиљеговић моли 5 дана отсуства због болести; др Васо Бутозан моли 10 дана отсуства због болести.

Исто тако и народни посланик Јуранчич Јоже моли да му се дозволи 8 дана допушта због смрти његовог оца.

Предлажем Савезном већу, као и јуче, да се по овим молбама за отсуства и боловања одобри по 10 дана свима онима који су тражили више од 10 дана, а да се онима који су тражили мање од 10 дана одобри онолико колико су тражили. Да ли Веће прихвата овај предлог? (Прихвата). Објављујем да су тражена отсуства одобрена.

Савезно веће примило је извештај број молби и жалби које се упућују Одбору за молбе и жалбе.

Пре прелаза на дневни ред извештавам Веће да је Претседник Владе ФНРЈ и Министар народне одбране маршал Југославије Јосип Броз Тито одредио својим актом др Јована Ђорђевић за владиног повереника у дискусији о предлогу Општег закона о народним одборима.

Прелазимо на дневни ред: претрес предлога Општег закона о народним одборима. Известилац Законодавног одбора је народни посланик др Јаков Гргурић. Молим др Јакова Гргурића да поднесе извештај.

Ivan Granda: (*Izborni srez Sv. Ivan Zelina, NR Hrvatska*): Pošto je izveštaj Zakonodavnog odbora dosta opširan, a budući da su ga svi narodni poslanici dobili i pročitali, predlažem da se odustane od čitanja izveštaja. (*Složni uzvici: Prima se!*)

Pretsednik: Da li Veće prima predlog narodnog poslanika Ivana Grande da se izveštaj Zakonodavnog odbora, onaj deo gde su izmene i dopune, koji je razdeljen narodnim poslanicima, ne čita? (*Prima se*). Ima li ko protiv ovog predloga?

(Nema). Pošto je Savezno veće prihvatilo predlog narodnog poslanika Ivana Grande o tome da se izveštaj Zakonodavnog odbora o izmenama i dopunama ne čita, objavljujem da je ovaj predlog prihvaćen. Molim izvestioca da podnese svoj izveštaj.

Izvestilac dr Jakov Grgurić (*Izborni srez Vitez, NR Bosna i Hercegovina*): čita izveštaj Zakonodavnog odbora. — Videti priloge na kraju knjige. Posle toga izvestilac dr Grgurić je rekao:

Drugovi i drugarice narodni poslanici, za ilustraciju ovog našeg zakonskog projekta, koji je pred vama, a koji ću ja u potpunosti i cjelovitosti u specijalnoj debati od člana do člana čitati, dozvolite mi da istaknem sljedeće:

Naša narodno-oslobodilačka borba nije imala samo vojnički karakter, da se zemlja oslobodi od neprijatelja i na taj način da dodemo do svoje slobode i nezavisnosti, nego je istodobno imala i karakter, dapače i zadatak da se na svakom oslobođenom teritoriju naše domovine stvori i uvede nova privremena uprava. Da ta uprava može funkcionisati organizirani su narodno-oslobodilački odbori, postavljeni i izabrani od samog naroda, kao rukovodioci te privremene uprave. Ti odbori u početku njihovog osnivanja imali su uzak djelokrug svoga rada, koji se je sastojao u tome da pomognu sam ustanak i borbu naroda. U toj prvoj fazi narodno-oslobodilački odbori izvršili su svoj patriotski zadatak na zadovoljstvo svih naših miroljubivih naroda u zemlji.

Druga faza djelovanja naših narodno-oslobodilačkih odbora počinje početkom 1942 godine kad su dobili od naših viših rukovodilaca uputstva, zapravo statut o njihovim dužnostima i organizacijama, tako da su naši narodno-oslobodilački odbori već tada imali svojstvo organa državne vlasti.

Od ovog vremena pa sve dalje, kompetencija se narodno-oslobodilačkih odbora sve više širi i obuhvata postepeno sve grane našeg novostvorenog, u krvi i žrtvama naših sinova i kćeri, državnog života, tj. upravu, sudstvo, razne komande pozadine, uspostavu telefonske veze itd.

U ovom ustrojstvu i sa ovim svojstvima zateklo je naše narodno-oslobodilačke odbore oslobođenje u našoj cijeloj zemlji.

Na bazi ovog ustrojstva naših narodno-oslobodilačkih odbora, koji su u toku samoga rata narodnom voljom postavljeni,

stvoren je i donesen ovaj zakonski projekat, koji je poslije Ustava jedan od najznačajnijih i najvažnijih zakona, jer se u njemu razrađuje i učvršćuje državna i upravna vlast — kako je to u svom nama datom ekspozeu rekao i obrazložio Predsjednik Vlade Federativne Narodne Republike Jugoslavije, maršal Josip Broz Tito. U njemu se zrcali rezultat tekovina i završetak naše višegodišnje narodno-oslobodilačke borbe. On omogućuje i stvara pravu istinsku demokratsku upravu sa širokim kompetencijama narodnih odbora kao organa narodne državne vlasti. On preporuča život naših naroda u novom slobodarskom demokratskom duhu, dajući mu u njegove ruke upravnu i zakonodavnu vlast, koja se bazira na principu prvo samouprave, od najnižeg do najvišeg narodnog odbora — skupštine, koji imaju i zakonodavnu i izvršnu vlast u okviru svoje nadležnosti i na svom teritoriju, drugo na principu jedinstva, tj. jedinstvenog saobraznog rada u upravi, treće na principu legaliteta, tj. svi akti, odluke, rješenja moraju se osnivati na propisima zakona, četvrto na principu demokratske reprezentacije, tj. svi se narodni odbori biraju iz naroda i od naroda. Na temelju ovih principa, a u smislu čl. 8, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 132 i 133 Ustava utvrđena je organizacija od najnižeg do najvišeg narodnog odbora, tj. upravna vlast leži u rukama narodnih odbora a stupnjuje se odozdo prema gore, utvrđena je njihova nadležnost po teritoriji, zadacima i funkcijama svakog pojedinog narodnog odbora, utvrđena je primjena materijalnog prava, tj. upravni aparat treba da se kod donošenja svojih odluka, rješenja itd. strogo pridržava Ustava, saveznih zakona, zakona republika, drugih upravnih zakona i propisa viših državnih organa, napokon, utvrđena je služba — rad državnih službenika — činovnika kao stručnih, administrativnih i pomoćnih organa, koji razrađuju i ostvaruju direktive svojih izvršnih odbora, a koji su podložni i odgovorni u svakom pravcu svom narodnom odboru. Oni nemaju, kao prije za vrijeme stare Jugoslavije, izvršne funkcije, nego samo funkciju aktivnog činovnika u izvršenju i ostvarenju datih im direktiva i zadataka pod nadzorom viših stručnih organa, viših narodnih odbora i pod rukovodstvom izvršnog odbora, koji je opet odgovoran narodnom odboru. Jednom riječju, ovim zakonskim projektom, koji je osnovan i utemeljen na propisima našeg Ustava, data je našem narodu kao nosiocu suvereniteta, državna i upravna vlast, koju vrši preko svojih biranih narodnih odbora kao organa državne vlasti, preko njih zemljom upravlja i temelje države učvršćuje.

Dosljedno tome moramo istaći i podvući da ovaj zakonski projekat, s obzirom na široku demokratsku narodnu vlast, iz koje proizlazi — da je samo narod izvor i utoka vlasti, spada u kategoriju najznačajnijeg i najslavnijeg poglavlja u istoriji naših naroda, koji u prošlosti nijesu imali mogućnosti da ovako i na ovaj način sudjeluju kod stvaranja i donošenja zakona, naredaba, odluka, rješenja itd.

U vezi s ovim zakonskim projektom, koji je naša životna i politička snaga, istodobno dokazujemo cijelom demokratskom naprednom čovječanstvu da smo ne samo svojom hrabrošću, ustrajnošću, rodoljubljem i svojom oružanom silom postigli rezultate naše teške borbe u ovom oslobodilačkom ratu, nego da smo istodobno dosegli kulturu i civilizaciju drugih demokratskih naprednih naroda, da smo sposobni sami sobom, svojom državom upravljati, viadati i slobodarske zakone donošati.

Ovaj i ovakav zakonski projekat mogao se stvoriti i donijeti samo u republici kao što je naša, ali ne u bivšoj monarhiji Jugoslaviji, koja je zakonodavstvo kočila.

Idemo i ići ćemo i dalje ovim pravim narodnim putem ne upotrebljavajući demagogije i samovolje bivših režima stare Jugoslavije. Idemo i ići ćemo nerazdruživo i neodvojno sa svim našim narodima Federativne Narodne Republike Jugoslavije, ravnopravne zajednice svih naših naroda u stvaranju zakonodavstva u svim granama našeg narodnog i državnog života.

Ovo neka znaju svi naši otvoreni i prikriveni neprijatelji u zemlji i van zemlje, a napose oni sinovi naše domovine koji se nalaze u inozemstvu, služeći tuđinu, njegovim i svojim ličnim interesima, a na taj način otvoreno rade protiv svoje domovine i svog naroda. Neka znaju ti izdajnici svoga roda i pokoljenja da se naši narodi njihovim intrigama, njihovim protunarodnim radom, a naročito hrvatski narod intrigama i protunarodnim radom dr Vlatka Mačeka i njegove okoline ne da više zavesti, a niti njegovom i njegove okoline razornom fašističkom radu nasjesti, kao što to sada pokušava u zemlji i van zemlje, a pogotovo kod naših sunarodnjaka u Americi, u društvu sa reakcijom i veliko-srpskom klikom, stvarajući nekakav nacionalni komitet protiv federativne republike Jugoslavije. Hrvatski će narod sa svim našim rodoljubivim narodima bez razlike vjere i narodnosti, zajedno sa našom Saveznom vladom na čelu sa maršalom Josipom Brozom Titom svojski, složno i jedinstveno, kao što je to do danas učinio, i nadalje prouiti radom na obnovi, izgradnji i učvršćivanju naše zajedničke države — Fe-

derativne Narodne Republike Jugoslavije i izradbi našeg cjelokupnog zakonodavstva. (Aplauz).

Drugovi narodni poslanici, u ovom sadašnjem periodu, u kojem izradujemo i donosimo naše zakonodavstvo i učvršćujemo našu demokratsku narodnu vlast, zazvonila su mrtvačka zvona svim našim renegatima i izdajnicima, a također i onima koji su mislili i htjeli da nas podvrgnu i da u našoj zemlji i kod nas stvore svoje interesne sfere. Rimsko carstvo srušilo se je, i tada u to doba rimski pisac i pesnik Ovid rekao je: tempora mutantur et nos in illis mutamur — vremena se menjaju a i mi se u njima menjamo, — a ja velim za nas i naše narode: prošla su vremena provođenja stare nenarodne, nazadnjačke, separatističke politike (Aplauz). Naši su se narodi u nizu dugogodišnjih teških iskušenja i nanešenih im nepravdi u staroj Jugoslaviji osvijestili i stvorili sebi na čelu sa maršalom Josipom Brozom Titom, svoju novu zajedničku državu Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju, koju ćemo uvijek, svagda i u svako doba čuvati i braniti sa našom herojskom Jugoslovenskom armijom. (Aplauz). Istodobno ističem i ovom prilikom, i kod rješenja ovog zakona da mi ne odustajemo da se ostvare prava naših sunarodnika u onim krajevima koji još n'su oslobođeni a koji su plebiscitom pred cijelim svijetom izjavili da hoće i žele da se priključe i pridruže svojoj matici, materij zemlji — Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji (Aplauz).

Glasam u načelu za ovaj zakon i mislim, drugovi, da ćete i vi svi skupa sa mnom, ukoliko ste tu, učiniti sve da se predlog primi. (Aplauz).

Претседник: По Пословнику дошли смо до начелне дискусије по предлогу Општег закона о народним одборима. Сагласно јучерашњој одлуци Савезног већа и Већа народа, добили смо од Президијума Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије акт следеће садржине:

ПРЕЗИДИЈУМ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 5164

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ
СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Према закључку Савезног већа и Већа народа Народне скупштине ФНРЈ, Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије извештава Вас да је сазвао заједничку седницу Савезног већа и Већа народа за

16 мај 1946 године са дневним редом: претрес нацрта Општер закона о народним одборима у начелу.

Молимо да се ово достави члановима Вашег Већа на првој седници.

16 маја 1946 године
Београд

**Президијум Народне скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије**

Секретар

Претседник

М. Перуничкић, с. р.

др И. Рибар, с. р.

Према томе ову седницу Савезног већа закључујем, а идућа биће заказана писменим путем.

Кроз 15 минута почеће заједничка седница оба дома Народне скупштине.

(Седница је закључена у 17,03 часова.)

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА И ВЕЋА НАРОДА

Прва седница

(4 маја 1946)

Почетак у 17,25 часова.

При уласку у дворану, чланове Савезне владе и претседништва оба дома на челу са претседником Владимиром Симићем и Јосипом Видмаром, народни посланици бурно поздрављају.

Претседавао претседник Савезног већа **Владимир Симић**.

Претседавајући: Отварам прву заједничку седницу I редовног заседања оба дома Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије.

Записник данашње седнице водиће секретар Савезног већа Воја Лековић.

Прелазимо на дневни ред: претрес у начелу нацрта Општег закона о народним одборима.

Позивам, у смислу Пословника, народне посланике који желе да се јаве за реч. Молим сваког народног посланика да на једној малој цедуљи напише име и презиме и преда секретару.

Има реч први пријављени говорник, народни посланик Моша Пијаде. (При доласку на говорницу сви народни посланици поздрављају говорника бурним аплаузом).

(**Моша Пијаде** (*Изборни срез Београд I, НР Србија*): Другови народни посланици, најзад је дошао час за доношење општег, основног закона о народним одборима, о тим

органима државне власти који сачињавају политичку основу наше Федеративне Народне Републике, о тим претставничким, законодавним и уједно извршним органима преко којих народ врши своју власт у држави. Дошао је час да се сви досадашњи привремени прописи појединих националних већа и скупштина, као и све већ одавно недовољне и временом премашене одлуке централних руководећих тела народно-ослободилачке борбе о организацији и задацима народних одбора замене законом који потпуно исцрпно обухвата цео систем организације основних и народним масама најближих органа наше нове власти. Имали смо и имаћемо пред собом још низ важних закона у циљу остваривања основних одредаба нашег Устава, али је очигледно да ниједном другом закону не може припадати толика и таква важност као овом закону. Њиме се остварује управо сама суштина Устава, њиме се остварује сама суштина наше нове народне државе, нашег новог истински демократског поретка.

Година дана од ослобођења читаве земље не може се сматрати као одвише дуг рок до доношења једног овако значајног основног закона. Толики рок био је управо потребан и довољан да пракса после рата догради, разради, употпуни и потврди она начела и организационе облике народне власти који су никли у народном устанку, развијали се током ослободилачког рата и који су морали и после рата — примењени у новим условима мира у току изграђивања читавог система државне организације — донети и много новог. Била је то година велике пробе за народне одборе као органе власти у послератним условима. Требало им је оставити то време да ту пробу издрже. Истина, и пре годину дана било је не само у нашој земљи него и изван ње потпуно јасно да су се народни одбори у току рата у толикој мери оправдали и потврдили као органи државне власти, да је било постало уопште немогуће и замислити неки други систем организације власти за нашу земљу. Па ипак је требало пустити да прође неко време до доношења овог закона, јер је требало да се нови систем потврди и у послератној пракси да се остави времена новим условима да утичу на коначну изградњу новог система, да се у току рата створени облици прилагоде захтевима даљег развитака и да се народне масе до краја сроде и саживе са новим системом у читавој држави, дакле, и у оним њеним крајевима који су тек пре годину дана први пут били ослобођени и за које су народни одбори — бар као легални органи власти — били готово не-

познати. Тако је ова година била година практичне пробе за све органе народне власти, за њихову суштину као и за њихову форму, али уједно и година непрекидног проучавања праксе и теоретског утврђивања постигнутих резултата. испољених тенденција развитака и отворених широких перспектива за даљи развитака ове наше народне власти. оригиналне, посебног типа, нове у свету.

На тај начин, чињеница да се овај законски нацрт подноси данас, годину дана после потпуног ослобођења земље а кроз неки месец пет година после оснивања првих народно-ослободилачких одбора, претставља још један доказ оне велике озбиљности, мирноће, сталожености и незатрчавања, који су били тако видно обележје нашег народно-ослободилачког покрета за све време рата у свима крупним политичким питањима. Једном речи овај закон не долази ни касно ни рано, већ управо на време, у потпуно сазрелим условима. ~~Израђен~~ на темељу одредаба Устава, разрађујући његове основне поставке, овај закон, најосновнији и најзначајнији после Устава, како је с правом констатовано у образложењу Претседника Владе, претстављаће не мању победу наших народа од самога Устава. То је сасвим разумљиво, јер су народни одбори као органи народне власти у држави доиста основна тековина народно-ослободилачке борбе.

Устав наше Федеративне Народне Републике Југославије, на почетку друге главе, која говори о народној власти, пошто је поставио начело: „У Федеративној Народној Републици Југославији сва власт произилази из народа и припада народу“, каже:

„Народ остварује своју власт преко слободно изабраних претставничких органа државне власти, народних одбора који су, од месних народних одбора до скупштина народних република и Народне скупштине ФНРЈ, настали и развили се у народно-ослободилачкој борби против фашизма и реакције и који су основна тековина те борбе.“

На овим принципима и на осталим начелним одредбама Устава темељи се нацрт Општег закона о народним одборима чији претрес данас отпочиње у овом високом дому.

Дискусија о нацрту Устава, како у одборима, тако и у пленумима домова, није могла да буде исцрпна у погледу појединих питања, па тако ни о народним одборима. Обиље разноврсних питања наметало је одређене границе у тој дискусији. Данас, кад се ради о једном свакако најважнијем

појединачном питању, о самим народним одборима, дискусија може да буде исцрпна онако како то овај важни предмет захтева.

Члан 6 Устава, који сам малочас навео, обухвата у мало речи ванредно богат садржај. Тај члан дао је савршену карактеристику наше народне власти претстављене народним одборима, а то је постигнуто не само правилном дефиницијом него у првом реду уношењем у дефиницију историског елемента, оним што је речено о постанку и развоју народних одбора и то на начин да то чини суштински део саме дефиниције одбора.

Зато бих се ја користио овом приликом да бацити један исцрпнији поглед на историски развој народних одбора као органа народне власти.

I.

У априлу 1941 Југославија није била само окупирана, него и поцепана на више делова, међу четири окупатора и неколико квислинга. Под таквим условима војнички и полицијски створених и брижљиво чуваних граница између раскинутих делова наше земље, постојала је само једна једина политичка снага која је могла остварити јединство наших народа, сачувати повезаност међу разним областима и спровести организацију народне борбе, дајући јој од самог почетка јасне и одређене циљеве.

То је било руководство Комунистичке партије, (Општи буран и дуготрајан аплауз) то су биле организације Комунистичке партије. Очигледно је да је то руководство имало и све услове да разуме узроке пропасти бивше Југославије, да разуме због чега је сав стари државни апарат морао и могао без икаквог прелаза да постане одмах апарат окупаторске власти, оруђе у рукама окупатора и његових квислиншких слугу против народа, исто онако како је и у старој Југославији служио у исту сврху реакционарним и профашистичким режимима. Зато је потпуно схватљиво да покренувши народне масе широм целе Југославије у оружани устанак против окупатора, овакво руководство није ни на самом почетку могло да потражи ма какав ослонац у старом апарату власти. А питање организације извесних органа власти наметало се од првог часа, чим је била створена прва ослобођена територија. Исто тако заповеднички наметала се и сама форма нових органа власти, ако се хтело да они

одиграју своју улогу у организацији народно-ослободилачке борбе. Органи власти морали су не само по људима који их сачињавају, него и по својој форми бити спуштени у народ, они су се морали дубоко разликовати од ранијих. Устанак вођен од читавог народа није могао а да не створи и органе власти који би били у рукама самог побуњеног народа.

Ако хоћемо да одбранимо историску истину, ми морамо овде устати против једне теорије коју заступају понегде неки писци теорије о спонтаном постанку народно-ослободилачких одбора. Спонтани постанак народно-ослободилачких одбора исто тако не одговара историским чињеницама, као што им не би одговарала ни, рецимо, теорија о спонтаности самог устанка. Може да буде спонтаних побуна, али народни устанци, народне револуције не настају спонтано, већ само организовано, по одређеним основама, с јасним циљевима и под одређеним руководством. То важи и за саме форме борбе у устанку, као и за форме нових установа и органа који се у устанку стварају. Револуционарна иницијатива маса играла је у нашој борби свакако ванредну улогу, али је та иницијатива, била не само прихваћена него и свесно пробуђена, потстакнута, организована и упућена у сасвим одређеном правцу. Само благодарећи томе елементу свести, само благодарећи постојању јединственог руководства које је било свесно како постављених задатака тако и средстава за њихово остварење, могло је доћи до тога да у онаквим приликама расцепканости државе, и потпуног банкрутства свих веза које су пре рата повезивале наше народе у једну државну организацију, избије у разним и најудаљенијим крајевима Југославије идејно, политички и организационо јединствен устанак, који је претстављао јединствену целину и у часовима када је одржавање веза међу разним областима било најтеже, каткад и сасвим немогуће.

Јасно је унапред да су народно-ослободилачки одбори у целој земљи, — а у Словеначкој теренски одбори Ослободилне фронте, — који су стварани и на ослобођеној и на неослобођеној територији, могли по правилу примити на себе поред функције борбених органа народног устанка и функцију органа власти само на ослобођеним територијама. Чим је нека територија, ма како мала била, била ослобођена, наметала се потреба њене организације као жаришта народне борбе, а то је безусловно доносило собом и прихватање функција органа власти од стране народно-ослободи-

лачких одбора. Зато ми можемо кроз историју народно-ослободилачких одбора да пратимо појаву да са губитком, или смањивањем, или пребацивањем ослобођених територија, и функција народно-ослободилачких одбора као органа власти расте или опада, па да се према томе и само постављање задатака и функција и само схватање карактера народно-ослободилачких одбора донекле мења, те се сад више подвлачи њихова функција борбених органа устанка, а сад јаче истиче њихов карактер органа власти. Такав развој трајао је углавном све до II заседања АВНОЈ-а у Јајцу, од кога часа народно-ослободилачким одборима остаје искључиво функција органа народне власти, до које су се у то време у великим деловима државе већ били снажно развили.

Исто је тако унапред јасно да се народни устанак није развијао равномерно у свима крајевима, и да се није могао равномерно развијати. Овде није потребно улазити у испитивање узрока томе. А то је, разуме се, имало утицаја и на организацију и развитак народно-ослободилачких одбора. Словеначка, која је десетак дана после капитулације организовала своју Освободилну фронту, није стварала народно-ослободилачке одборе под тим именом, него су њихову функцију вршили тзв. теренски одбори Освободилне фронте. Напротив, у другим крајевима, где народно-ослободилачки покрет није добио тако рано као у Словеначкој облик фронтовске организације, играли су народно-ослободилачки одбори и улогу најшире, масовне општенородне политичке организације.

Прва већа и устаљена, организована ослобођена област била је ослобођена територија Србије у јесен 1941. Дозволите ми да овде цитирам један чланак друга Кардеља, који је у почетку октобра 1941 изишао у ужицкој „Борби”.

„У крајевима који су победоносним развојем народног устанка очишћени од окупатора — почиње друг Кардељ у чланку — стварају се данас нови органи власти, непосредно и слободно бирани од самог народа — народно-ослободилачки одбори.”

Њихов постанак образлаже друг Кардељ потребом уједињења читавог народа у борби, потребом организације службе фронту и читавог живота позадине у интересу фронта и обратно, па наставља:

„Зато је потребно створити посебне, нове органе, органе народне власти. А ти органи, то су народно-ослободилачки одбори. Већ само њихово име јасно показује њихов циљ: организовање позадине у служби фронта, организовање свега у интересу народно-ослободилачке борбе”.

Затим друг Кардељ каже:

„Народно-ослободилачки одбори немају данас још свуда карактер носилаца власти, али га они морају добити. Они су данас стварно носиоци власти, истина привремени носиоци. Јер њихова је дужност да врше ту функцију у интересу народно-ослободилачке борбе до нашег ослобођења, до тренутка када ће, по протеривању окупатора из наше земље, моћи да се пређе на посао организовања државне управе.”

Прелазећи на детаљније одређивање задатака одбора, друг Кардељ истиче њихову сложеност и разноврсност. Тако задатак народно-ослободилачких одбора „обухвата све функције власти на датом подручју, изузев оне које су у ратно доба компетенција војне управе.” Ево како је друг Кардељ у четири тачке детаљније формулисао тада задатке одбора:

„1) да организују активност целог народа, тако да би се нашим борцима на фронту обезбедило све што је потребно. У тој својој активности одбори ће уско сарађивати са штабовима наших одреда;

2) да обезбеде ред у позадини, да га одржавају уз помоћ својих народних стража и да воде борбу против свих појава пљачке, разбојништва, шпекулације, активности пете колоне итд.;

3) да организују снабдевање и исхрану становништва, а нарочито сиромашних слојева и незбринутих породица наших бораца; да организују што правилнији развој привредног живота, трговине, саобраћаја (сем оног који је директно под контролом оружаних снага) итд., у интересу фронта и читаве позадине;

4) да свим својим средствима учвршћују везу фронта и позадине, везу целог народа са његовим борцима, као основну гаранцију победе.”

На завршетку овог значајног чланка, рекао је друг Кардељ:

„Народно-ослободилачки одбори јесу, дакле, привремени носиоци власти. Они то морају, уколико негде нису, и истински постати. Јер то је једини начин и једини пут да се сав народ мобилише у интересу фронта, да се земља претвори у ратни логор из кога ће бити прогане мирнодопске навике и удобности. Народно-ослободилачки одбори представљају, заједно са наоружаним нашим снагама, основно оружје за победу праведне ствари нашег народа.”

Овакво схватање и постављање карактера и функција народно-ослободилачких одбора још у јесен 1941 године демантује без остатка сваки покушај да се постанку народно-ослободилачких одбора припише спонтан карактер. Ми сви видимо да је став који је у ужичкој „Борби” изложио друг Кардељ, као и други другови, био потврђен читавим даљим развитком до данашњег дана.

Побијајући теорију спонтаности ми не мислимо да би се тиме ма и најмање окрњила истина да су „народно-ослободилачки одбори изникли из самог народа као органи његове народно-ослободилачке борбе и истовремено као органи његове власти“, како је то и сам друг Кардељ нагласио у једном другом чланку из истог периода. Овакав један велики, коренити преврат у форми и суштини власти народ сигурно не би прихватио да није у потпуности одговарао и његовим схватањима, тежњама и потребама.

„Власт коју собом носе партизанске чете — каже друг Кардељ у том другом чланку — које су разбиле окупаторску власт, није само српска власт, она је истовремено истински народна”.

Губитак ослобођене територије у Србији концем новембра 1941 услед четничке издаје и немачке офанзиве омео је даљи нормални развој народно-ослободилачких одбора у Србији као органа власти. Ипак су у неким крајевима остали нелегални одбори и Главни народно-ослободилачки одбор Србије да до ослобођења продужи рад на одржавању устанка под најтежим условима.

Пример Србије из јесени 1941, где је била прва већа и организована ослобођена територија која се одржала неколико месеци, показује нам најјасније колико је функција органа власти код народно-ослободилачких одбора била зависна од постојања ослобођене територије.

Без ослобођене територије могли су народно-ослободилачки одбори по правилу носити само функцију илегалних органа народне борбе, али не и функцију органа власти.

Краткотрајни јулски устанак у Црној Гори 1941, када је у року од неколико дана ослобођена цела Црна Гора осим Подгорице, Цетиња и Никшића, могао је створити локалне војне комитете и друге органе војне власти, али није дао времена за организацију цивилних органа власти. Са поновним полетом устанка у јесен 1941 настали су и народно-ослободилачки одбори, сеоски, општински и срески.

На дан 8 фебруара 1942 састала се у манастиру Острогу скупштина црногорских и бокељских родољуба. Са те скупштине издат је проглас народа Црне Горе и Боке. На једном месту у том прогласу речено је:

„У циљу организовања и учвршћивања народне власти на ослобођеној територији, на скупштини црногорских и бокељских родољуба од 8 фебруара ове године, изабран је Народна-ослободилачки одбор за Црну Гору и Боку. Његови задаци су:

„да организује, изгради и повеже све народно-ослободилачке одборе (сеоске, општинске и среске), да их подигне на степен праве народне власти, да их оспособи да постану живи центри наше позадинске организације. Народна-ослободилачки одбори, иако су привремени носиоци народне власти, морају постати истински органи те власти.”

Издајство Драже Михаиловића и његових црногорских команданата прекинуло је средином 1942 године овај развртак и Црна Гора доживела је једну целу годину најстрашније владавине удружених Талијана, четника, Немаца, годину страховитих убистава, мучења, батинања, стрељања и интернирања. У градовима су седели окупатори заједно са својим четничким слугама, а по селима су харали „легални” четници и жандарми. Ако ко жели себи створити претставу шта је чекало све наше области у случају победе краљевског издајства, нека проучи ту годину крвавог четничког терора у Црној Гори.

Осим послова који су припадали војно-позадинским властима, командама места, од фебруара 1942 и командама подручја, вршили су народно-ослободилачки одбори најразличитије послове, па и судске. Говорим још о Црној Гори. Подручје на коме су народне власти, цивилне и војне, биле најпотпуније организоване у том периоду од јесени 1941 до

јуна 1942 био је срез шавнички, који је око девет месеци био у целини слободан и где су у свима местима постојали народно-ослободилачки одбори, срески, градски и општински поред среског одбора, четири команде места, једна команда подручја, 34 постаје партизанских стража под управом команде подручја и сеоских стража које су биле под народно-ослободилачким одборима.

У другим срезovima где су градови били у рукама окупатора и где положај није био тако устаљен као у шавничком срезу, тежиште је било више у рукама војних оперативних команди. У истом периоду развили су се народни одбори и у знатном делу Санџака.

Концем јануара 1942 ослобођена је Фоча снагама којима је командовао наш Врховни штаб. Ова територија била је повезана са слободном територијом Санџака и Црне Горе и могла се сва организовати јединствено. Ова прилично пространа слободна територија била је добро повезана телефонском мрежом, пошто су народ и војска оправили старе и подигли неке нове телефонске линије.

У фебруару месецу издао је Врховни штаб у Фочи два важна документа о задацима и устројству народно-ослободилачких одбора. Један носи назив: „Задаци и устројство народно-ослободилачких одбора“, а други, опширнији, имао је наслов: „Објашњења и упутства за рад народно-ослободилачких одбора у ослобођеним крајевима“, док је поднаслов гласио: „Свима сеоским (кметијским), општинским и среским народно-ослободилачким одборима“.

Пропис о задацима и устројству народно-ослободилачких одбора почиње једним малим уводом у коме се каже: „Народно-ослободилачки одбори јесу борбени органи који служе народно-ослободилачкој борби.

НОО нијесу и не смију бити органи појединих политичких странака и организација. Они се бирају демократским путем. У њих треба да уђу без обзира на своје политичко увјерење, вјеру и народност, сви они честити родољуби који су примјером и на дјелу показали да су добри синови свога народа, да никад неће издати отаџбину у овом светом отаџбинском рату, да су непоколебљиви у борби против фашистичког окупатора и његових домаћих слугу.

Поштени и родољубиви појединци из бивших општинских управа и других установа (осим из полиције и жандармерије) могу улазити у НОО ако уживају повјерење народа“.

Ово ограничење за људе из бивше полиције и жандармерије, разумљиво у то прво време, касније је отпало, јер се показало да је и од тих људи било много појединаца који су од почетка узели учешћа у народној борби и јер је било јасно да ни сам народ неће бирати људе који не заслужују поверење и који нису потпуно одани његовој борби. Зато је следећи званични пропис о одборима, тј. наредба Врховног штаба од септембра 1942, садржавао о пасивном изборном праву ову одредбу: „Једино мјерило по којем ће се бирати чланови НОО-а јесте да је познат као одан и вјеран народно-ослободилачкој борби и као непомирљиви непријатељ окупатора и његових слугу.”

Остатак текста фочанског прописа садржи у девет тачака задатке одбора, а у последњој одредби о изборима у тачки 1) каже се:

„На ослобођеном подручју, НОО јесу привремени органи народне власти бирани слободно и непосредно од самог народа. Они су привремени органи због тога што су укинута стари органи власти (општинске управе, полиција и жандармерија, судови, пореске, финансиске и друге) које су се показале као упориште окупатора и њихових слугу. Будуће трајне облике и органе своје власти одредиће ослобођени народ послије истјеривања фашистичких окупатора из наше земље и уништења њихових домаћих слугу.

НОО имају многоструке и разноврсне дужности. Они врше све функције власти осим оних које припадају војним властима”.

Ево сад како су били постављени задаци НОО.

„2) НОО као носиоци власти ослобођеног народа предузимају све потребне мјере да се активизира и уједини сав народ у борби против окупатора и њихових домаћих слугу. Преко НОО најбоље се и најуспешније остварује најјаче оружје у борби против фашизма: јединство читавог народа, јединство свих родољубивих снага.

3) НОО подузимају све што је потребно да се народно-ослободилачка војска уредно снабдијева храном, одјећом и свим другим потребама. У том циљу они активизирају и организују све народне снаге на свом подручју. У снабдијевању народно-ослободилачке војске НОО дужни су тијесно сарађивати са војним властима.

4) Као органи реда и безбједности, НО одбори употребљаваће партизанске и сеоске страже које су потчињене војним властима — командама подручја и командама мјеста. У случају нужде НОО обратиће се за помоћ и оперативним командама.

Гоњење шпијуна, издајица, плаћеника и агената непријатеља, борба против саботера и паникера припада у првом реду војним властима уз сарадњу НОО. Кривице по овим дјелима суде војни судови. Обавјештајна служба спада такође у надлежност војних власти.

НОО воде борбу против крађе, пљачке, разбојништва и нереда. Они рјешавају све спорове између појединих грађана.

5) НОО имају дужност да организују чврсту позадину и нераздвојну везу између народа и народно-ослободилачке војске, да подижу у народу борбени дух, пожртвованост и дисциплину.

6) НОО организују исхрану становништва, а особито сиромашног становништва и незбринутих породица палих и мобилисаних бораца, избјеглица и погорјелаца.

7) НОО воде строги надзор и спрјечавају извоз хране, стоке, дрва итд. са свога подручја у неослобођене крајеве, спрјечавајући свима средствима да се окупатор ма чиме снабдијева са њиховог подручја.

Под управом НОО налази се сва привреда (производња и трговина) уколико се не ради о радионицама за војне потребе које потпадају под директну управу војске. Цјелокупни саобраћај и саобраћајна средства стоје под управом војске.

8) Да би могли одговорити својој дужности снабдијевања војске и народа, НОО стварају народно-ослободилачке фондове. Ови прикупљају од народа прилоге у новцу, храни, одећи и другом материјалу.

9) НОО могу према потреби вршити у корист народно-ослободилачке борбе и реквизиције од имућнијих појединаца. Од имовине народних непријатеља, која се конфискује на основу ријешења војних власти и судова, НОО имају на руковање све оно што војне власти не задрже за потребе војске и уносе то у народно-ослободилачки фонд.

10) Народно-ослободилачке одборе бира народ у селима и градовима. Сељаци једне општине бирају преко својих

делегата на општинском збору НОО своје општине. Више мањих села и заселака могу имати заједничког делегата. На среској конференцији општинских НОО бира се срески НОО који претставља највишу цивилну власт у срезу.“

Уз овај пропис била су додата и поменута „Објашњења и упутства за рад НОО у ослобођеним крајевима.“ Упутства су издата са следећом мотивацијом:

„Пошто су укинуте све раније власти и НОО узели на себе сву власт осим војничке, то је дјелатност НОО-а веома широка и разноврсна, па је зато потребно да се другови чланови НОО-а — који су у већини сељаци који први пут узимају власт у своје руке — изближе упознају са својим правима и дужностима на свима пољима њиховог рада.“

Ова упутства имају неколико одељака. У првом се говори детаљније о устројству одбора, њиховој међусобној повезаности, о начину избора.

У том првом одељку најинтересантија је одредба која говори да су општински НОО-и дужни да с времена на време сазивају збор сељана своје општине на коме ће подносити извештај о свом раду и расправљати с народом о свима важнијим питањима, како би у целом раду одбора дошла што потпуније до изражаја воља народа. НОО-и зависе од поверења народа, који може поједине чланове НОО-а, па и цели НОО сменили, ако сматра да није заслужан поверења или да је неспособан за рад, па изабрати нови одбор. Да би се одржао ванредни збор за смењивање општинског НОО-а потребно је да то тражи бар једна трећина сељана. Ако треба сменили срески НОО, онда ванредну конференцију за то мора срески НОО сазвати ако то захтева макар једна четвртина свих општина. Захтев за смењивање одбора мора бити у вези са неким или више важнијих питања у којима народ не одобрава рад одбора.

Затим долази одељак о народно-ослободилачким фондовима који су првих година борбе играли знатну улогу и били, на бази добровољних давања, једини извори прихода, који нису потицали од ратног плена или конфискација.

У наредном одељку говори се о снабдевању Народно-ослободилачке војске помоћу сакупљања прилога, реквизиција и размене вршене између градова и села и појединих ослобођених крајева.

Затим долази одељак који први пут детаљније обрађује поступак код конфискације имовине народних непријатеља,

а дата је и детаљна дефиниција појма народних непријатеља.

На крају упутства је кратка одредба по којој све јавне (државне) зграде и имања, железнице, рудници, путови, мостови итд., фабрике и већа предузећа, радионице које раде за војску, стоје под војном управом. Исто тако и болнице и апотеке.

Сматрао сам да ће бити корисно осврнути се нешто опширније на ове прве званичне прописе из првих месеца борбе, јер су они данас и сувише мало познати, па чак и неким правним писцима који, не познавајући довољно историју народних одбора, изграђују теорије које нису у складу са чињеницама. Наведени прописи били су више месеци примењивани на поменутој територији, али се по њима радило у току 1942 и у западној Босни, у деловима Хрватске, као и у Словенији преко теренских одбора Освободилне фронте. Ипак нисам улазио у све детаље који су од врло великог интереса за свакога кога занима историја развоја органа наше народне власти, јер и важне одредбе Устава и разних наших закона воде директно порекло из наведених докумената из 1941 и 1942 године, развијајући се даље са растењем ослободилачке борбе кроз даље године до данас.

Одлуку да теренски одбори Освободилне фронте словеначког народа врше функцију органа власти донео је Извршни одбор ОФ 17 маја 1942 године. То је кратка одлука која садржи следеће одредбе:

На словеначкој територији коју држе словеначки народно-ослободилачки партизански одреди, власт преузима Освободилна фронта.

Грађанску власт вршиће засада теренски одбори ОФ на свом досадашњем подручју, остајући подређени досадашњим вишим органима ОФ.

Као органи власти, теренски одбори ОФ самостално решавају у свима стварима које траже непосредно решење према смерницама и демократским начелима ОФ и упутствима Извршног одбора ОФ.

Теренски одбори као органи власти извешће одмах, чим буду дати услови, изборе за редовне одборе власти које према месним потребама сачињавају 5—15 чланова без разлике пола.

Избори народно-ослободилачких одбора вршиће се на јавном збору, а активно и пасивно изборно право имају сва

лица без разлике пола која су навршила 18 година и живе на подручју дотичног теренског одбора ОФ.

Средином 1942 са продирањем трупа које су биле под директном оперативном командом Врховног штаба у Босанској Крајини, где је устанак већ био увелико развијен, везама које су учвршћене са Ликом, Кордуном, Банијом и Далмацијом и новим војним успесима, створила се у тој западној области Југославије једна већа слободна територија чији је центар био прво у Петровцу, а онда у Бихаћу. Била је то прилично пространа територија која је ишла од Глине до наше тадашње слободне поморске луке Подгоре. Од средине 1942 до Четврте офанзиве концем јануара 1943 постојала је следећа организација власти која је била под Отсеком Врховног штаба (за војне власти у позадини: постојало је 14 подручја са 14 команди подручја. Од њих су области трију подручја биле територијално неповезане; то су била два подручја у Славонији (Папук и Крндија) и Жумберско подручје. Сва остала била су повезана у јединствену територију са разгранатом телефонском мрежом између свих команди и среских НОО-а.

То су била следећа подручја: Личко са 8 срезова (касније подељено на 2, прво и друго Личко подручје), подручје Кордун, Баниско подручје, Приморско-горанско подручје, а у Далмацији Сплитско и Биоковско-неретванско подручје. У Босанској Крајини: Бихаћко, Дрварско, Подгрмечко, Јајачко, Ливањско подручје.

У сваком подручју постојала је команда подручја са подређеним командама места које су углавном постојале у среским местима где су била и средишта среских НОО-а, док су у седиштима команди подручја били окружни НОО-и. У свим тим подручјима било је 34 среза.

Сарадња војних позадинских власти и народно-ослободилачких одбора била је врло тешка. Толика територија захтевала је бољу организирају и због тога су имали бити припремљени избори ради којих је Врховни штаб у септембру 1942 издао у посебно штампаној брошури „Наредбу о изборима народно-ослободилачких одбора“ и „Наредбу о образовању позадинских војних власти“. Ова последња измењена је и допуњена почетком децембра, када је донета и нова Уредба о организацији војних судова.

У предговору овим двама наредбама каже се између осталог:

„Благодарећи тим успјесима (НОП и ДВЈ) ослобођена је и проширена једна замашна територија на којој је народ слободан од фашистичког терора.

Не заборављајући да је тај успех био могућ једино благодарећи правилној примјени партизанског начина ратовања, који нашу живу ударну снагу не прикива за одређену територију, него у првом реду циља за уништењем непријатељеве живе снаге, дакле не запостављајући то начело највеће покретљивости наше војне силе, ми морамо искористити све дате услове за одржање, одбрану и даље проширивање ослобођених територија.. Због тога, упоредо са даљим јачањем и учвршћивањем наше војне снаге, упоредо са даљим провођењем у дело плана по којему су се досад развијале операције наших бригада и одреда, морамо прионути и на организовање позадине, на политичко и организационо учвршћење ослобођених територија. Овај задатак спровођења што чвршће организације позадине, захтјева на једној страни установљивање и даље развијање народне власти оличене у народно-ослободилачким одборима, а на другој страни стварање и учвршћивање позадинских војних власти. Тијесна сарадња народне и војне власти најважнији је чинилац борбеног јединства позадине и фронта, тог основног услова за коначну победу народног устанка. Чврста војна власт у позадини најјача је гаранција за несметано и пуно развијање власти народно-ослободилачких одбора“.

Ова наредба има следеће одељке: I.) Начин избора и устројство народно-ослободилачких одбора; II.) Задачи народно-ослободилачких одбора на ослобођеној територији; III.) Народно-ослободилачки фондови; IV.) Снабдевање народно-ослободилачке војске; V.) Заплена имовине народних непријатеља; VI.) Јавне зграде и имања.

Другим речима, то су одељци које већ познајемо из фочанских „Објашњења и упутстава“ и из фочанског прописа о задацима и устројству НОО-а.

Никакве битне разлике нема између прописа из Фоче од фебруара и ових издатих у Крајини у септембру исте године који су уједно, све до доношења Устава и до овог законског нацрта, били и последњи прописи донети са једног централног места. У појединим федералним јединицама они су били допуњени посебним одлукама које су доношене после Другог заседања АВНОЈ-а. Али са централног места нису до садашњег законског пројекта више доношени неки

нови општи прописи, само је пружена помоћ како би прописи појединих федеративних јединица били сагласни и једнообразни.

Пропис од септембра 1942 разликује се од фебруарског само у свом првом одељку где су начин избора и припрема избора детаљно разрађени. Предвиђене су среске и општинске изборне комисије. Прве именује штаб зоне или оперативни штаб дотичног подручја, а општинске именује среска изборна комисија у споразуму са надлежном командом места.

Биће од интереса да овде цитирам тачку другу овог одељка у којој се говори шта осим именована изборних комисија обухватају припреме за изборе:

Припреме за изборе обухватају:

„а) Широко објашњавање народним масама путем састанака, конференција, зборова и штампе — карактера, задатака и устројства НОО-а и њиховог односа према народу и војсци. НОО-и као органи заиста народне демократске власти, као органи који остварују јединство законодавне и извршне власти у рукама народа; карактер НОО-а као клице будуће народне власти; улога и задаци НОО-а у току народно-ослободилачког рата. Устројство НОО-а, изборно право. Однос НОО-а и оперативних и позадинских војних власти.

б) Обезбеђење да за чланове НОО-а буду изабрани људи који ће да гарантују да ће својим радом учинити да НОО-и буду изборног споразума, јединства свих родољубивих снага без разлике политичког уверења, вере и народности.

в) Благовремено обавештење партизана на фронту о дану избора у њиховом месту ради остварења њиховог изборног права.”

Активно и пасивно изборно право имали су сви сељани или грађани, мушки или женски, без разлике вере и народности, ако су навршили 18 година. Поред тога и војници НОВ без обзира на године старости и без обзира да ли се на дан избора налазе у свом месту или на положају. Али је постојало извесно ограничење њиховог пасивног изборног права. „Док су на војној дужности они не могу вршити дужности чланова одбора, али треба омогућити, ако то дозвољавају услови борбе, да долазе на пленуме среских и окружних НОО-а као делегати својих батаљона и одреда.“

У исто време кад се врши избор општинског одбора бирају се на општинском збору делегати за среску конфе-

ренцију. Ти делегати сачињавају пленум среског НОО-а. Из своје средине пленум бира ужи одбор који мора бити стално у средишту среза. Пленум среског НОО-а је најстарија грађанска власт у срезу.

Предвиђени су зборови бирача сеоског, општинског и градског одбора и опозивање појединих одборника и целих одбора. „Ванредна среска конференција — каже се у тачки 14 — за избор новог среског НОО-а на место смењенога може се сазвати на захтев најмање једне четвртине свих општина. Захтев за смењивање ма ког одбора мора бити у вези са једним или више важнијих питања по којима народ не одобрава рад одбора.”

Врло је разумљиво за оно време и ону ситуацију одредба да се сви одбори бирају на 6 месеци.

Што се тиче окружних одбора они се бирају на подручју са кога се мобилише један партизански одред. Окружни НОО бира се на окружној конференцији на коју долазе делегати свих срезова и делегати одреда, односно бригада.

Одељак II, о задацима одбора, готово се тачка по тачка поклапа са фочанским прописом, док су даљи делови истоветни са фочанским упутствима.

На крају брошуре у којој је поред ове наредбе о избору НОО-а штампана и Наредба о образовању позадинских војних власти, објављена је и једна мала студија под насловом „О народно-ослободилачким одборима” без потписа, али је њен писац био покојни Веселин Маслеша.

У духу новог схватања, које је у том часу давано привременом карактеру НОО-а, и Маслеша се бави тим питањем. Ја ћу из тога чланка навести једно место о томе:

„НОО-и су по својој форми привремени органи народне власти. Они су никли у току борбе против окупатора и организовани су за борбу против окупатора. Због тога ће се последице протјеривања окупатора нужно морати поставити питање нових форми народне власти. О томе ће народ одлучивати. Међутим, привремени карактер народно-ослободилачких одбора не смањује опсег њихове дјелатности и надлежности. Поред тога у овим привременим формама садржана је једна заиста демократска власт која већ данас помаже народу да дође до оног искуства које ће му бити потребно када буде одлучивао о новим формама власти последице истјеривања окупатора из земље. У том смислу у демократској садржини народно-ослободилачких одбора ми мо-

жемо гледати клицу будуће народне власти. Али без обзира на то какве ће бити форме будуће власти, једно је сигурно да ће садашње искуство народа бити одлучујуће у одлучивању народа какве ће форме добити нова народна власт... Народно-ослободилачки одбори су природна форма народне власти, јер у њима и кроз њих долази до изражаја револуционарна демократска акција и воља народних маса.”

Али гледиште које је по овом питању у то време било изграђено у руководству народно-ослободилачког покрета, најбоље је изражено у директном писму које је као командант Врховног штаба друг Тито упутио у септембру 1942 Главном штабу за Хрватску, Оперативном штабу Босанске Крајине и Оперативном штабу IV зоне (Далматински оперативни штаб). Пространа ослобођена територија на којој су имали бити спроведени избори за које је цитирана наредба била писана, лежали су у подручју ова три штаба. Навешћу место које о томе говори и које чини главну садржину писма.

„Код тога питања организације наше власти у позадини мора се подвући да се оно поставља у измијењеном виду према ранијем. Форма народне власти остаје она која је природним путем била изникла у самом почетку наше ослободилачке борбе — то су народно-ослободилачки одбори и војна позадинска власт, ма да су сад ове већ далеко развијеније и захтијевају још и даље развијање. Али карактер НОО-а данас је измијењен. Ма да они и даље остају прелазни облик ка будућој народној власти, коју ће народ формирати послје коначног ослобођења, мора се подвући да ова констатација о прелазном облику не значи да се питање будуће форме и карактера власти оставља случају, да се они још не назире у магли будућности и да та власт може прећи у макар какву другу форму. Тај смо стадиј већ оставили за собом. Због тога данас нема више никаквог смисла истицати привременост карактера НОО-а као органа власти. То важи чак и у случају да се не одржи у нашим рукама одређена територија и да се наша војна снага пребаци на неку другу територију. Напротив, данас се НОО-и испољавају као природно настали и развојем условљени и потврђени органи власти, нове народне власти, те њихова прелазност може значити само један ступањ њиховог развоја у истом правцу, ка своме вишем степену. Наравно, не ради се о имену, него о суштини да је коначно свршено са старим

облицима власти и да је садашња форма коју је створио устанак, она клица из које ће се развити будућа власт. Једном ријечи, не подвлачити више привремени карактер власти НОО-а, а подвлачити НОО-е као органе власти и као клицу и основу будуће народне власти.”

Такав је био став у септембру 1941 године.

Било би свакако веома интересантно поред овог прегледа историског развитка одбора, гледано кроз законске прописе, пропратити и њихов конкретни развитак по појединим областима. Али то излази изнад оквира овог реферата. Поменућу само то да су избори за које је била издата наведена наредба одржани на поменутим подручјима за сеоске одборе 27 децембра 1942 а за општинске и среске 5 јануара 1943, дакле ови последњи свега 15 дана пред почетак IV офанзиве. А свега пет дана пред њен почетак одржана је у Бихаћу конференција претставника среских народно-ослободилачких одбора и команди подручја, на којој су били присутни претставници 30 среских НОО-а и команданти или заменици команданата 12 команда подручја. Нису била претстављена само удаљенија и са главном ослобођеном територијом неповезана подручја, Жумберачко и два славонска.

У „Народном ослобођењу” од 25 јануара 1943 године, у приказу реферата који сам ја на тој конференцији држао, каже се између осталог:

„О извршеним изборима у Лици, на Кордуну и у неким срезovima Босанске Крајине, друг Јанко је рекао:

„Било је свакако негде мање, негде више грешака, али се може рећи да су избори, с обзиром на све околности, били углавном добри, да су се претворили у велику народну манифестацију његове воље да се истраје у овој великој и тешкој борби за ослобођење, да се све учини да се помогне наша храбра војска, да се све учини како би се живот позадине што боље организовао и средιο, да се помогне силним жртвама фашистичког терора, погорелцима и избеглицама и сиротињи уопште, да се отворе школе, да се почне културно живети, да се народне масе ишчупају из мрака неписмености, да жене и омладина дођу до својих права, да дођу њихове способности и снаге до изражаја.”

Из кратког прегледа извештаја поднетих на тој конференцији од делегата разних срезова и подручја може се до-

бити бледа слика, али ипак нека слика о стању тих крајева и о активности и пословима цивилних и војних власти у том периоду.

Међутим је још пре ове конференције, 26 новембра, одржано прво заседање Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије и изабран његов Извршни одбор. У резолуцији тога заседања каже се о народно-ослободилачким одборима да су „нужним развитком постали органима народно-демократске власти и потврдили се као израз јединствене народне воље за ослобођењем испод јарма фашизма. На пространој ослобођеној територији нема села без народно-ослободилачког одбора спојеног са општинским и среским својим телима. Многобројни народно-ослободилачки одбори раде илегално под најтежим условима у још неослобођеним деловима земље...”

Иако је АВНОЈ тек годину дана касније проглашен за врховно законодавно и извршно претставничко тело а на место његовог Извршног одбора именован Национални комитет као привремена народна влада, ипак је уствари АВНОЈ од самог оснивања у Бихаћу био не само политички центар ослободилачког покрета наших народа, него и централни орган народне власти. Али Четврта офанзива која је почела 20 јануара 1943 и Пета која јој је узастопце следовала нису дозволиле развијање овог органа који се морао ограничити на мало аката. После успешног нашег пробоја кроз непријатељски обруч у Петој офанзиви, са знатним увећањем а не само повратком ослобођене територије у Босни, а особито после капитулације Италије, наступио је час за знатно напредовање организације народне власти и за познате одлуке Другог заседања АВНОЈ-а. Отада развитак народно-ослободилачких одбора као органа државне власти иде својим сталним непрекидним током. њихове борбене политичке функције отпадају а остају им само функције органа власти. У исто време престало је тада коначно свако мешање војних позадинских власти у организацији контроле народних одбора, које је у прво време било природно и неизбежно.

Завршавајући овде овај поглед на историски развитак основних органа наше нове народне власти, желим да поменим и појаву, која је дошла до нарочитог значаја у Далмацији и на острвима, а то је да су тамо НО-и и на неослобођеној територији уствари имали власт у рукама. Окупатори и усташе владали су само тамо где је постојала ограда од жица.

Другови народни посланици, преглед који смо направили и документи које сам цитирао показују природни постанак и развитак народних одбора као органа власти без икакве потврде за теорију њиховог спонтаног постанка. Па ако погледамо основне принципе, ствари основног карактера и суштине, видећемо да су углавном остали исти од почетка до данас. Показује се да је већ концем 1942 дискусија о привременом карактеру одбора уствари била само теоретска. Народни одбори показали су се од самог почетка не само као нужни органи народно-ослободилачке борбе, него их је народ одмах прихватио и као једино могуће органе власти. Зато се касније више није ни постављало питање да ли ће се они и после рата задржати или неће задржати као органи власти. Они су током рата постали саставни део народног схватања власти, били су постали традиција и навика у толикој мери да се није могла појавити ни сумња у то да су они постали једино могућа форма државне власти у новој народној држави. У томе јесте највећа предност коју Југославија има испред свих других бивших окупираних земаља: да је у току самог рата извела свој уставни преврат, да је њен ослободилачки рат био уједно и народна револуција, да је решила питање власти и њене нове форме. (Буран и дуготрајан аплауз).

Из овога прегледа намећу нам се следећи закључци:

1) Народни одбори настали су природним путем из потребе народно-ослободилачке борбе као њени политички органи, имајући од првог часа на свакој ослобођеној територији у исти мах и карактер органа нове народне власти. Они су били одмах не само носиоци политичког борбеног јединства народних маса свих наших народа него и носиоци народне демократске револуције.

2) Нужност функције народних одбора као органа народне власти била је диктована срамним али логичним преласком читавог државног и „самоуправног“ апарата предратне Југославије у службу окупатора, преласком који је срамној војничкој капитулацији старог режима био још срамнија допуна.

3) Руководство народно-ослободилачког покрета било је од првог часа стварања ослобођених територија свесно потребе организовања народно-ослободилачких одбора и јасно је постављало и њихове задатке и њихове организаци-

оне форме, остајући увек на терену реалних услова. Оно је руководило њиховим развитком ослањајући се на саму праксу и искуство које су услови развитка имали да донесу.

4) Народне масе које су већ одавно пре почетка рата биле испуњене опозицијом против старог режима и старих органа власти, нису у часу кад су се дигле на оружје против окупатора и његових издајничких слугу уопште биле вољне да продуже живот старом апарату антинародних режима чије су насиље и сувише дуго подносили. Оне су биле свесне да би повратак старих облика власти значио катастрофу народног устанка. Зато су народне масе тако одушевљено прихватиле народне одборе као облик своје сопствене власти. Ово је била општа појава у сваком крају Југославије.

5) Због тога су народно-ослободилачки одбори одиграли основно важну улогу у уједињавању наших разједињених народа око истих демократских начела, они су гвоздена арматура данашње тврдо цементиране зграде јединства наших народа, они су били главни органи спровођења наше народне демократске револуције.

6) Прошавши у неколико ратних година под најтежим условима кроз сва тешка искушења која је собом доносила борба са свирепим и надмоћним непријатељем, народни одбори су се у тим тешкоћама развили и изградиле у једине могуће органе нове народне власти, у политичку основицу наше нове народне државе.

7) Као носиоци власти преко којих сам народ врши у држави своју власт, освојену у народној револуцији, народни одбори су основна демократска језика велике народно-ослободилачке борбе.

8) Због тога друг Тито и каже прч крају свога образложења законског нацрта:

„Пројект овог закона претставља крупан корак унапријед, како у разрађивању нашег Устава тако и у изграђивању нашег државног апарата и у учвршћењу нове истински демократске власти наше младе Федеративне Народне Републике Југославије. Он претставља пуно озакоњење једне по форми и суштини нове демократске власти на свим степенима наше државне организације, власти која је уједно и остварење вековних тежњи и борбе народних маса наших народа да остваре демократију и самоуправљање.”

II.

Другови и другарице, из нашег приказа историског развитка народних одбора излази јасно да они нису само основна тековина наше народно-ослободилачке борбе и политичка основица наше Народне Републике, него и уопште по форми и суштини нова демократска форма власти. Та нова форма власти није ограничена на Југославију. Она се нужно јавља у земљама које су, савладавши фашистичку окупацију и унутрашњу реакцију пошле путем истинске народне демократије и у којима су широке народне масе оствариле своје руководство у држави узевши власт у своје руке.

Ова форма власти одговара према томе свима оним демократским народним државама које су се обновиле, препородиле и измениле у борби против фашизма и реакције, које су своје унутрашње уређење покренуле напред линијом историског напретка, тј. које данас у својој државној и друштвеној организацији и у организацији свог привредног живота имају знатне елементе социјализма и налазе се на путу од либералне грађанске демократије ка социјализму.

Зато народни одбори као органи власти не постоје само у Југославији, него их видимо и у Албанији, Пољској и Чехословачкој. Степен до којег су се народни одбори развили као органи државне власти и место које у њој заузимају служе као мерило степена у коме су народне масе успеле да овладају државом, тј. степена у коме су успеле да разбију стари апарат противнародне власти.

Исто тако, само постојање народних одбора у појединим земљама служи као мерило доследности и величине успеха народне борбе против фашизма и реакције. Ако су у некој земљи настали и учврстили се народни одбори као органи власти, онда је то сигурно највиднији доказ народне победе, доказ да реакционарне друштвене снаге у земљи нису ни својом снагом ни уз помоћ међународне реакције успеле да зауставе победоносни народни покрет у његовом напредовању ка новим формама живота. (Буран и дуго-трајан аплауз). Те се земље истина налазе иза чувене „гвоздене завесе“, али ми нисмо криви што су западне „демократије“ подигле ту завесу да кроз њу не би према западу продирали зраци нове истински народне демократије. (Једнодушно бурно одобравање.)

У Албанији су народни одбори на потпуно истој основи као и код нас.

У Пољској постоје месни, градски, срески и окружни народни одбори којима на челу стоји као врховни законодавни орган Пољског националног већа. По чл. 1 Закона о организацији и надлежности народних одбора од 11 септембра 1944: „до образовања сталног политичког народног претставиштва према принципима Устава од 17 марта 1921 г., као привремени законодавни и самоуправни органи на територијама Републике Пољске ослобођеним од окупатора, раде народни одбори.”

„При образовању народних одбора учествују све демократско-ослободилачке организације и удружења која пријаве свој рад надлежним органима Пољског комитета народног ослобођења и стоје на принципу обавезне снаге Устава од 17 марта 1921 г.” (Члан 3).

У надлежност народних одбора, осим Пољског националног већа, спада у њихов територијални делокруг:

1) планирање јавног рада, нарочито: доношење буџета и израда плана испорука у природи;

2) контрола рада извршних органа (државних и самоуправних) са гледишта законитости, целисходности и сагласности са основном линијом рада Пољског националног већа;

3) наименовање самоуправних и извршних органа;

4) закључивање уговора о подизању зајма, отуђивању, промени или оптерећењу непокретне имовине (Члан 28).

Независно од ових овлашћења може се појединачним одлукама Пољског националног већа на народне одборе пренети део законодавне власти сагласно одредбама садржаним у Уставу од 1921.

У Чехословачкој настали су први народни одбори у Словачкој за време словачког устанка двама наредбама Словачког народног већа. На основу тих наређења издато је касније, 7 априла 1945 године, детаљније наређење које је и данас на снази. По њему свака општина, бира месни, а сваки округ бира окружни народни одбор. Народне одборе контролише народ који их може и опозвати. Народни одбор може управљати свима јавним пословима уколико не спадају у надлежност других јавних органа. Народни одбор поставља свој уред који одговара нашем извршном одбору.

Уз ово наређење издало је Повереништво Словачког народног већа за унутрашње послове упутства из којих узимамо следеће:

„Народни одбори су демократски бирани органи народне власти у којима имају бити заступљени сви прогресивни елементи грађанства, политички организовани или неорганизовани. Језгро народних одбора јесу опробани борци за слободу народа. Члан народног одбора може да буде искључиво чехословачки држављанин, припадник једног од словенских народа, који стално станује у Чехословачкој и навршио је 18 година. Док не буде издат изборни закон, чланови народних одбора бирају се на јавном скупу грађана. Чланови одбора не добијају никакву плату”.

У Чешкој, Моравској и Шлеској установљени су народни одбори народом Владе од 5 маја 1945. Постоје земаљски народни одбори у те три земље али без законодавних функција. У нови Устав Чехословачке, који треба да донесе Уставотворна скупштина која се бира 26 овог месеца ући ће основни ставови и о народним одборима као основним органима народе власти.

Не улазећи даље у ово интересантно питање народних одбора као међународне појаве, мислим да можемо слободно изразити веровање да су они форма власти која има будућност у свим државама у којима народ успе да оствари своју демократију, да стварно учествује у управљању државом и руководи њоме преко својих претставника. (Буран и дуготрајан аплауз).

III.

Нацрт нашег закона подељен је у шест делова.

Иза почетног начелног увода, какав је уобичајен код наших важнијих закона, први део излаже основна начела на којима почива организација народних одбора. Затим следеју делови: Задаци и надлежност народних одбора, Устројство народних одбора, Односи народних одбора и извршних одбора према вишим органима државне власти и државне управе, Правила за административни рад и напослетку Завршне одредбе.

Разрађујући уставне принципе о народној власти први чланови законског нацрта утврђују да су народни одборни органи државне власти преко којих народ врши своју власт у административно-територијалним јединицама, да су они

највиши органи државне власти на својој територији у односима локалног значаја, али да у исто време они остварују на својој територији и задатке општег значаја. Они су претставнички органи бирани на основу општег, једнаког и непосредног изборног права тајним гласањем, а своју власт врше и доносе опште прописе у оквиру своје надлежности на основу савезног Устава и устава народних република, на основу савезних и републиканских закона, као и општинских прописа виших органа државне власти и управе. Сва права која су народним одборима дата уставима, законима и општинским прописима ФНРЈ и народних република врше народни одбори непосредно или преко својих органа и установа.

Већ из овога се види да су народни одбори уистину органи власти, органи народног самоуправљања, што никако не смео мешати са некадашњим појмом „самоуправних” органа који су били ограничени на локалне задатке и чија је „самоуправа” била гола обмана. Народни одбори, и они најмањи, стоје према свима и највишим органима државне власти и управе у односу који почива на законом одређеним правима и дужностима. Тај однос може се најтачније означити као демократски централизам. Имајући поред својих локалних задатака да остварују и задатке општег значаја, народни одбори стоје под општинским надзором виших органа власти, али не у односу бирократском, већ односу који почива на међусобним правима и дужностима. У пословима општег, ванлокалног значаја, они нису прости спроводници одлука виших органа власти иако су дужни да их спроводе, него имају право да претресају и питања из надлежности виших органа и да им за решење тих питања подносе своје предлоге.

Законски нацрт потпуно обезбеђује да народни одбори буду уистину органи народне воље, да се осигура најшире и стално активно учешће народа у државној власти и контрола народа над њом. Тако су народни одбори дужни да се у извођењу локалних и општинских задатака ослањају на иницијативу и широко учешће народних маса и на организације радног народа (чл. 8). Чланови одбора одговорни су за свој рад и дужни су поднети рачун о свом раду својим бирачима. Бирачи имају право да опозову народни одбор или појединог члана народног одбора и пре рока за који су изабрани (чл. 19). Детаљнији прописи о опозивању одборника налазе се у делу о устројству народних одбора, а још детаљније

треба да буду израђени у законима република. Месни народни одбори обавезни су на сазивање месних зборова бирача у циљу припремања и расматрања питања која се односе на живот места и рад месног одбора, као и ради претресања и давања мишљења по питањима од интереса и значаја за живот среза, округа, односно области, аутономне области, аутономне покрајине, народних република и ФНРЈ (чл. 47). Извршни одбори могу образовати савете грађана у циљу успешног извршења општинских и месних задатака из подручја појединих грана државне управе (чл. 66). Све ове одредбе показују пуну и доследно спроведену истинску демократичност народних одбора, њихов истински народни карактер, њихову сталну и пуну блискост широким народним масама. Закон, дакле, жели да потпуно осигура сталну и блиску везу народа и државне власти.

Органи народног самоуправљања, одбори, у исто време држе и извршну власт коју врше преко својих извршних одбора и других својих органа. Почев од среских одбора они бирају и судове. Тако је у њима осигуран принцип јединства власти који чини основну карактеристику наше народне власти.

С обзиром да још немамо закона о административној подели, овај законски нацрт садржи у свом начелном делу и основне начелне прописе о административној подели везујући их за разне степене народних одбора.

У тим одредбама има и једна која предвиђа да закони република могу у већим градовима установити и рејонске одборе, а у нарочитим случајевима у великим градовима и одборе насеља. Несумњиво је да су рејонски одбори, бар у великим градовима, оправдали своје постојање. Али кад се ствари буду конкретно решавале републиканским законима, биће потребно да се у сваком посебном случају, за сваки град, испита сврсисходност оснивања рејонских одбора и одбора насеља. Још бих овде указао да кад се говори о градским народним одборима да имају степен среског или окружног одбора, или да рејонски одбори имају степен среског одбора у граду, чији градски одбор има степен окружног одбора, не смемо ту однос нижег и вишег одбора узимати буквално као однос једног месног одбора према среском или среских одбора према окружном, јер упркос подели на рејоне или на насеља, град има остати на сваки начин једна јединствена целина.

Општи део законског нацрта садржи још и основне одредбе о изборном праву, о управљању општенародном имовином локалног значаја, о локалном буџету, као и о статуту који сваки одбор доноси о свом унутрашњем устројству, што су све значајна обележја њиховог самоуправљања.

Најобимнији део законског нацрта је његов други део који говори о задацима и надлежности одбора. Појавило се у току дискусије у Законодавном одбору мишљење да су овим одредбама дати одборима, нарочито месним, премноги и превелики задаци. Ово је мишљење почивало на бојазни да на свом данашњем ступњу месни одбори не би могли да одговоре толиким задацима. Међутим, није било тешко убедити оне који су показали то мишљење да је та бојазан неоправдана. То је постало нарочито јасно кад смо управо ближе погледали у детаљно наведене задатке. Најзад, виши органи морају пружити сваку помоћ нижим одборима да се ваљано оспособе за вршење свих својих локалних и општих задатака, а исто тако морају одбори бити снабдевени и потребним стручним снагама. У сваком случају сматрам да би читава ствар била погрешно постављена и да би самоуправљање постало празна реч баш ако не би за месне народне одборе били предвиђени овако опсежни задаци.

На челу овог дела нацрта стоји један дужи члан који у 19 тачака даје основне задатке за народне одборе уопште. Овај члан има велику начелну и политичку вредност. Он заправо претставља наш Устав у малом, он даје политичку базу на уставним начелима за сав рад народних одбора. И није то само од неке деклараторне вредности, него је то истинска начелна политичка база, то су основна начела којих се народни одбори имају држати у своме практичном раду, на којима се имају васпитавати и расти. Тек одређивање ових основних задатака, и у оној форми како је то учињено у законском нацрту, употпуњава карактер народних одбора као изворних органа државне власти и даје пуног смисла поставци да су они основна тековина народно-ослободилачке борбе.

Прелазећи на ближе одређивање задатака и надлежности месних, градских, среских, окружних односно обласних народних одбора, нацрт их даје детаљно и у систематском груписању као задатке у области плана, пољопривреде, комуналног живота, трговине и занатства, финансија, радних односа, народног просвећивања, социјалног старања и на-

родног здравља и у осталим областима при чему има малих разлика идући навише саобразно већим и ширим компетенцијама виших одбора. Не улазећи овде у детаље, сматрам да су са исправкама и допунама усвојеним у законодавним одборима, задаци народних одбора у овом одељку правилно и у потребној мери исцрпно постављени. Питање надлежности не исцрпљује се овим одељком, него се важне одредбе о томе налазе у четвртном делу, где се говори о међусобним односима одбора и виших органа власти и управе, па да то питање буде коначно решено. Но у том погледу већ и овај закон даће основу да се избегну све оне незгоде које су потицале из досадашњих нејасности и неодређености на томе пољу.

О самој организацији народних одбора, о изборном реду, о начину пословања, при чему се опет додирују извесна питања надлежности, а нарочито детаљније у погледу извршних одбора, говори трећи део нацрта под насловом „Устројство народних одбора”. У овом одељку решено је и питање службеника при народним одборима, на једини правилан начин. Они стоје под руководством извршног одбора и не могу доносити самостално решења и потписивати акта осим по изричном овлашћењу одговорног одборника, које мора бити објављено у просторијама одбора на видном месту. Статутом народног одбора одређује се делокруг и овлашћење службеника (члан 67). На овај начин учиниће се крај, односно створиће се законски услови и за то да се учини крај појави бирократизирања одбора и овлађивања чиновника над одборима, појави која понегде јако долази до изражаја и квари карактер одбора као органа народне власти.

Четврти део нацрта, одређујући односе виших и нижих органа власти и управе, остаје потпуно на терену основних начела демократског централизма осигуравајући нижим органима сва њихова права, али исто тако и осигуравајући вишим органима спровођење уставних и законских прописа дајући им овлашћење да обуставе од извршења или да пониште незаконита акта нижих народних одбора и извршних одбора, па и да распусте нижи народни одбор или извршни одбор ако је њихов рад у очигледној супротности са Уставом и законом. Право покретања поступка за поништај, укидање, измену или обустављање незаконитих и неправилних аката, одлука, наредаба и решења народних одбора и наре-

даба, упутстава и решења извршних одбора имају не само одређени виши органи власти или управе, него и грађани.

У петом делу нацрта, где се излажу правила за административни рад извршних одбора и осталих органа управе, поставља се као начело да тај рад мора бити ефикасан, брз и јефтин и изведен са што мање радне снаге и времена. По правилу вођење административно-техничких послова мора бити јединствено. Само код обласних, окружних и појединих градских народних одбора може бити отступања од правила јединствене администрације према решењу владе републике.

Закон о чијем нацрту сада водимо претрес има карактер општег закона у духу прописа из тач. 24 члана 44 Устава. Зато се у завршним одредбама предвиђа да ће народне републике на основу и у оквиру овог закона донети своје законе о народним одборима у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог савезног општег закона. Међутим, до доношења закона република, примењиваће се у погледу надлежности, устројства, међусобних односа, административног рада и пословања народних одбора на целој територији Федеративне Народне Републике Југославије одговарајуће одредбе овог закона.

Но тиме неће престати значај савезног општег закона. Он ће остати да служи као основни критеријум за уставност и законитост закона народних република и као регулатор јединства демократског поретка у нашој земљи, како је то истакнуто у писменом образложењу законског нацрта.

У техничком погледу мислим да нема замерке овом закону, и да је израђен тако да достојно одговара високо важном предмету. Он служи на част људима који су сарађивали на његовом припремању под руководством друга Кардеља. Треба подвући да су оба законодавна одбора у пуној једнодушности уложила сав труд на коначној изради текста. Уколико су се ипак поткрале извесне омашке и пропусти, то се исправља амандманима друга Претседника Владе.

Завршујући, сматрам за велику дужност да се у овом часу сетим оних многобројних радних народних људи који су као чланови и функционери народно-ослободилачких одбора на ослобођеној и на неослобођеној територији широм Југославије дали своје животе вршећи своју одборничку дужност. (*Једнодушан одзив: Слава им!*) Њима се придружују и они одборници који су и после ослобођења земље пали

као жртве издајничког четничко-усташког бандитизма. Нека је слава борцима палим у борби за изградњу народне власти. (Сложни усклици: Слава им!).

У дубоком уверењу да доношењем овог закона извршујемо највеће дело на спровођењу суштине нашег Устава, велико дело на учвршћењу и даљем развоју наше народне власти, изјављујем да ћу гласати за извештај Законодавног одбора и предложене амандмане. (Једнодушно бурно и дуго-трајно одобравање и аплауз).

Претседавајући: Пошто је листа говорника пријављених за данашњу седницу исцрпена, закључујем данашњу заједничку седницу и одређујем другу заједничку седницу за сутра у 16 часова са истим дневним редом.

(Седница је закључена у 18,40 часова).

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА I ВЕЋА НАРОДА

Друга седница

(17 маја 1946)

Почетак у 16,30 часова.

Претседавао претседник Већа народа **Josip Vidmar**.

Претседавајући: Отвaram другу заједничку седницу I редовног заседанја Народне скупштине. Зависник данашње седнице водиће секретар Већа народа Миаило Грбић. Мол м друга секретара да прочита зависник јучерашње седнице.

Секретар Миаило Грбић чита зависник.

Претседавајући: Има ли примедаба на зависник? (Нема). Пошто примедаба нема, зависник се оверава.

Прелазимо на дневни ред: наставак претреса у начелу о предлогу Општег закона о народним одборима. Као други пријављени говорник има реч народни посланик Јаков Блажевић.

Јаков Блажевић (*Изборни срез Госпић, НР Хрватска*): Другови народни посланици, јуче смо чули излагања друга Моше Пијаде, историјат наших народно-ослободилачких одбора, њихов наставак, развитак и услове даљег развитака. То нас је његово излагање умногоме обогатило обзиром на то што уопште народна власт, а тако и народно-ослободилачки одбори као органи народне власти имају својих непријатеља који су на разне начине, овим или оним средствима, покушали борбу против народне власти, против народно-ослободилачких одбора. Дапаче, покушали су и са такозване научне и политичке стране.

Друг Пијаде је образложио и темељито побио оно гледање по коме су народно-ослободилачки одбори спонтано настали. Показао је шта је учињено на политичкој линији коју је поставила наша Комунистичка партија, руководећи народима Југославије у народно-ослободилачком рату, шта су направиле народне организације које су у томе учествовале. Из тога се могло врло добро видјети да те спонтаности у неком буквалном смислу речи није могло бити, да је читава народно-ослободилачка борба и све њене творевине, данашња слобода као и сва настојања и будући успјеси, да је то све плод велике и огромне организоване снаге нашега народа, радних маса нашег народа, и према томе да само захваљујући јасном политичком програму, политичком плану организације врховног руководства, могло је да се оствари оно за чим су наши народи вијековима тежили, што су радне масе ставиле у програм свога политичког и социјалног ослобођења.

Ја бих томе још додао једно, а то је да су неки надриполитичари развијали такође неку своју такозвану политичку мисао, образлажући да су наши народно-ослободилачки одбори спадали у низ ратних појава и према томе, чим се рат сврши да ће се вратити једно „редовно стање” и према томе да ће се свршетком рата вратити ред ствари онако као што је било прије рата. То значи да ће се вратити и стари поредак, баш онај поредак против кога смо се борили, баш онај поредак који је учинио страховите невоље нашим народима, против кога су се наши народи борили, и што чини бит наше народне демократске револуције.

Та политика уједно би значила и то да би се све оно што је наш народ учинио кроз четири године своје борбе имало пребрисати као спужвом преко плоче с једне стране, а с друге стране, да се нико не би позивао на одговорност за дјела и чине које је радио кроз народно-ослободилачки рат. Према томе, читав народно-ослободилачки рат био би четиригодишња екскурзија нашега народа, која не би донијела никаквих битних резултата у питању власти и у питању побједа народа — него би се, с друге стране, повратила власт оним старим рутинерима, који су увијек за себе тврдили да је власт за њих резервисана, да су они једини у стању да организују државну власт, да су они једини у стању својим способностима и искуством да руководе народом и државом. Дакле, то је била та теорија. И тај покушај је био

један у низу покушаја. То је био један начин да би се искористило и повратило оно што су на бојном и политичком пољу изгубили наши непријатељи и реакционари, а то је да су се односи политичких и социјалних снага темељито промијенили у корист народних маса и да је наш народ дошао у могућност да темељито преуреди своју заједницу, да успостави своју власт и створи своју народну државу.

Члан 6 Устава каже да сва власт у нашој држави проијази из народа и припада народу. Народно-ослободилачки одбори су слободно изабрани претставнички органи државне власти, „који су од мјесних народних одбора до скупштина народних република и Народне скупштине ФНРЈ настали и развили се у народно-ослободилачкој борби против фашизма и реакције и који су основна тековина те борбе.”

Надаље из нацрта овог закона, у члану 1 и 2, имамо дефиницију шта су народно-ослободилачки одбори. Према томе можемо рећи да оно искуство које су наши народи имали током народно-ослободилачког рата, и да организација наше народне власти која се развила у току овога рата, — да ти односи служе као чврста подлога и за мирнодопску изградњу и да је то био основни темељ на коме је имао да се изгради и створи и овај закон. Њиме се ствара једна чврста правна основа да се кроз читаву Југославију, без обзира на разноликост и неједнакост развитка народно-ослободилачког рата у нашој земљи, (једним јединственим системом повеже организација народних одбора на један начин који више неће допуштати да се у принципијелним и основним стварима, како у пракси тако и у теорији, колеба.

Овдје морам напоменути огромну улогу народно-ослободилачких одбора у Истри, Јулиској Крајини и Трсту, који су у борби против фашизма и реакције ујединили све народне демократске снаге. Народно-ослободилачки одбори организовали су борбу, дали су људе који су задивили све нас показавши беспримјерно јунаштво, а с друге стране, без обзира на све могуће компликације и препреке које су им се стављале у току борбе, учинили су све да се ти наши крајеви присаједине нашој домовини.

Наша је држава — држава новог, вишег типа, јер је први пут у својој историји омогућено радним масама нашег народа да стварају своју власт, власт већине, којом је милионским народним масама омогућено учешће у државној

управи и непосредно учешће у државној управи, у рјешавању државних послова, како локалног карактера, тако и у општим државним пословима

Народни одбори су широке организације преко којих народ непосредно учествује у власти и због тога је та власт непосредно везана за народ.

Члан 2 нацрта овог закона каже да су народни одбори највиши органи државне власти у односима локалног значаја на својој територији, а став 2 истог члана каже да народни одбори остварују на својој територији задатке општег значаја. У тим кратким формулацијама изражена су два принципа, који су иманентни нашој народној револуцији, то је принцип самоуправљања и принцип демократског централизма. То су два принципа којима нема мјеста у организацији власти старе државе. Ти су принципи остварљиви само у демократији вишег степена, у демократији новог типа, у којој се наши народни одбори указују као форма владавине уједињених радних маса, радника и радног сељаштва, као што се то лијепо види из тачке 3 члана 24 нацрта овог закона.

Ови су принципи остварљиви само ондје гдје нема класног пљачкања, они су остварљиви и ондје гдје нема националног угњетавања или угњетавања које било врсте. И зато је јасно да ови принципи у организацији било какве друге власти, ненародне власти, не могу да буду спроведени, јер је принцип самоуправе и демократског централизма само могућ и остварљив у оној власти у којој влада већина радних маса народа, у којој владају уједињени радници и сељаци.

У чл. 24 овога закона, у тачки 2, стављено је у задатак народним одборима спровођење у живот националне политике учвршћивањем братства и јединства равноправних народа Федеративне Народне Републике Југославије, сузбијањем успостављања привилегија по рођењу, положају, имовном стању и степену образовања, као и отклањање и сузбијање сваког акта који би давао привилегије или ограничавао права на основу разлике у народности, раси и вјероисповијести; сузбијање сваког проповиједања националне, расне и вјерске мржње и раздора.

Дакле, видимо, другови народни посланици, да овај закон даје као дужност народним одборима све оно што смо ми кроз ослободилачки рат остваривали у програму на-

шег јединственог фронта и према томе ми видимо да су народно-ослободилачки одбори, као организације власти, и по своме постанку и по својим задацима, нови. Видимо да народно-ослободилачки одбори као најниже јединице наше државне власти имају у пуном опсегу да рјешавају и све оне задатке који претстављају основне услове братства и јединства наших народа, за развој, за учвршћивање и јачање народне власти.

Можемо казати да су ови задаци, који су постављени у чл. 24, тачка 2, углавном политички, да су они спроведени током ослободилачког рата, да су народне масе наших народа свјесне тога да је наш највећи принцип, који је поставио маршал Тито: „Чувати као зеницу ока свога братство и јединство наших народа”.

Дакле, у томе погледу ми можемо бити мирни. Ја то истичем из разлога да бих јаче подвукао друге тачке овога члана, које указују на једну другу функцију народно-ослободилачких одбора, на нову функцију, а то је функција привредно-организаторска и културно-просвјетна, коју имају наше власти. Та функција исказана је у овоме члану у тачкама 4, 5, 6, 7, 8 итд. У вези с тим ја бих само напоменуо да се привредна и господарска питања, питања којима се одређује живот и животни положај наших народа, нијесу постављала и организирано као данас. Дакле, то није била ни ствар која се расправљала у грађанским парламентима, у грађанским такозваним скупштинама, јер све те ствари, ствари организације привреде, организације производње, организације исхране, организације трговине, организације промета и свих привредних грана, све је то била ствар која се закулисно, ван парламента рјешавала, која је била привилегија, која је била резервисана трговачким берзама, индустријским коморама, разним трустовима и којеквким кликама.

Из тога се види јасно да је позади парламента, позади скупштина постојао један апарат који је имао да завађа наш народ, да му не да да види ко у тој држави влада.

Како наш Устав тако и овај закон ствара нове облике народне демократије на тај начин што даје милионима радних народних маса нашег народа у руке све командне привредне позиције и могућност да о њима одлучују. Дакле, у томе је оно ново и да нема ништа другог у овом закону, већ само то, то би била гаранција да је овај закон,

као и наш Устав, дубоко демократски, јер уређује народни облик државне власти и осигурава да народ одлучује о животним потребама и будућности радних маса нашег народа, што раније није било.

Ми данас на основу досадашњих успјеха и искуства у раду народних одбора имамо довољно основа да озаконимо њихов систем и организацију, да створимо чврсту правну основу на којој ће се они јединствено развијати и према томе и прописи овог закона обавезно примјењивати. Овај ће закон праксу наших НОО-а унаприједити и омогућити да као опћи закон буде основа законима република у изградњи и даљем развиту НОО-а.

И овај нацрт у низу наших закона којима се не коче развојне тенденције наше народне демократске револуције, већ се напротив те тенденције њима лакше уочавају, брже и организованије остварују. Из свих тих разлога ја ћу гласати у начелу за овај законски приједлог.

Претседавајући: Има реч народни посланик Добросав Томашевић.

Добросав Томашевић (*Изборни срез колубарски, НР Србија*): Пред нама је, другови, предлог Закона о народним одборима и као што је Претседник Владе у своме спроводном писму истакао да је овај закон после Устава један од најважнијих, ја се са тим слажем. Он је важан стога што даје власт народу у руке, као што је то кроз Устав спроведено. Он регулише односе народних одбора, њихове дужности и њихова права.

Другови и браћо, овај предлог је израз нове демократије и новог нашег унутрашњег уређења у земљи. Ми смо у старој Југославији имали један сасвим други поредак, поредак који није давао народу власт у руке, поредак који је гледао да народ уопште не дође до власти. Овај пројекат напротив гледа да народу да што више учешћа у власти. Разлика између тога је јасна. Стари капиталистички поредак је имао на власти људе који су водили рачуна само о својим властитим интересима, људе који су гледали да се кроз власт одмах обогате, људе који су чак у мучним и страшним моментима за државу оставили народ својој судбини.

Народ је, као што је друг Пијаде истакао јуче, устао и народ је помагао борбу коју је повела у првом степену народно-ослободилачка војска и Комунистичка партија

(Аплауз) а сељачки народ, свестан да је једини и најближи његов сарадник и политички и економски, мукотрпни радник пришао је с њим заједно томе покрету па је истакнуто начело: савез радника и сељака, савез раднога народа за одбрану свога рада, савез радног народа за одбрану свога зноја.

Другови и другарице, ми смо из излагања предговорника видели колико се наша народно-ослободилачка борба коју су водили партизански одреди старала да повеже акцију војске са народом и са позадином, и да што више протка и повеже рад позадине, рад народа, који има да помогне борбене јединице и који има да створи нову народну власт, са самим борбеним јединицама.

Тако су почели да се стварају народни одбори, који су чинили све за потребе војске и за њене успехе. Самим тим целокупна власт предата је народу у руке, оно што се раније избегавало. Долази нова власт која је кроз народ, кроз народне одборе узела сву власт у своје руке и помогла акцију наше народно-ослободилачке војске и наших партизанских одреда.

Народни одбори, другови, већ годину дана и више раде на терену и може се рећи да су они заиста прихватили нови поредак, да су га разумели, да целокупна власт лежи данас у њиховим рвкама. Народни одбори, са малим изузетима, раде предано, савесно и бесплатно, без икакве накнаде, раде и дању и ноћу на успостављању државног живота и на обнови земље.

Дозволите, другови, да повучем једну паралелу између старих власти и данашњих одбора. Ми смо у старој Југославији имали власт монархије, а ја мислим да у монархији народ тешко или никако не може доћи до своје власти. Те власти су постављале своје начелнике, среске, окружне итд. Они нису зависили од народа, они нису ни питали кога ће поставити; напротив, тамо где се појављивала опозиција, тамо су се слали чак зликовци за среске начелнике. Данас, по овоме пројекту не само да се не натура народу власт, него напротив он сам бира ту власт, па чак по једном члану он може и да контролише рад виших одбора и да даје предлоге и сугестије за које мисли да су добре.

Народни одбори су несумњиво доста оптерећени према овом законском пројекту. На сваки начин мораће се обратити пажња да виши органи помажу ниже, нарочито

среске одборе, да им указују помоћ у сваком погледу, како би могли да и они одговоре својим задацима. Целокупан државни програм, као што рече предговорник, лежи такође на оном малом сеоском одбору. Он мора да води рачуна о свима оним задацима који се постављају од врха па до дна — и о здравственом стању и о саобраћајним приликама и о пољопривреди и о њеном унапређењу — о свима општим питањима која се тичу народа и његовог напретка.

У овом пројекту, да би он био потпуно демократски, предвиђа се чак и опозивање одбора који не одговарају својим задацима, али референдумом. То народ сам одлучује да ли треба да се одбор мења или да се не мења.

Дакле, другови, као што сам рекао, на те одборе, нарочито сеоске одборе, који имају велике задатке и који раде предано, морамо обратити велику пажњу, рецимо да ли у њиховим пословима могу да се снађу и да ли могу да отпављају своје дужности.

Ето тако, другови, кроз ту народну власт, кроз народне одборе ми стварамо народну демократију, нову демократију. Стварајући ту демократију ми налазимо подршке код свију наших словенских земаља.

По мом мишљењу то је та демократија — источна демократија — словенска демократија, како је називамо, која, изгледа ми, да такозваној западној демократији бode очи. И ми видимо да у последње време, нарочито те такозване демократске земље гледају шта радимо специјално ми у Југославији; многи се чак и упуштају у наше унутрашње ствари, многи покушавају да се мешају и у нашу независност, тражећи да се овако или онако уради у нашој земљи.

Ми сматрамо да смо ми слободна земља, да смо ми независна земља, да смо ми држава која је створена морем крви и великим жртвама, и ми ћемо њима рећи: гледајте ви ваша посла, а ми ћемо ићи нашим путем, и ми ћемо радити наш посао. (Аплауз). Другови, то не би било још тако тешко за нас Словене, када се не би и наши изроди налазили тамо да помажу такву акцију и када се не би тамо налазили људи који седе у иностранству и који, жалећи за старим пљачкашким поретком у Југославији, данас директно помажу рад против наше државе и гледају да поткопају темеље својој држави, своме народу. Ти људи, међу којима морам поменути и једног мог бившег сарадника, а то је др Милан Гавриловић, па онда разни Мачеци, Живковићи и

други, иду данас по Европи и Америци, од града до града, и просе помоћ да руше своју земљу. Преко тога, другови, ми не можемо прећи. Те и такве ствари не граниче се више са политиком; то је отворено издајство своје нације, то је отворено издајство свога народа. Али, као што сам рекао, ми идемо својим путем и радимо свој посао. Ми данас, по старој лозинци нашој и наших прадедова, који никада никога нису нападали, него се само бранили, заузимамо одбранбени став према свима онима који мисле да још једном закораче освајачком ногом на нашу земљу. И зато је за нас у првом реду гаранција — наша јуначка и славом овенчана Југословенска армија. (Аплауз). Зато ми данас, под руководством нашег маршала Тита, правимо савез са великим Совјетским Савезом, на првом месту са нашом братском Русијом. Зато правимо савез са Пољском. Правимо, као што сте видели ових дана, савез са братском Чехословачком. А то ће сигурно сутра бити и са нашом источном сестром Бугарском. Ми хоћемо да направимо један велики и чврсти одбранбени бедем, да никада више душманска нога не закорачи у нашу земљу.

Мислим да то и јесте оно што је битно, да то и јесте оно што данас те такозване демократе у Европи, који су научили да живе од поробљавања других народа, да њих данас то боли, јер нема више раздора међу Словенима. Јер нико није имао тежег искуства шта значи неслога, него баш ми Словени. Ми смо робовали више него ико и гинули више него ико, али смо ипак зато побеђивали и бранили часно своју независност.

Другови, на крају морам поменути у овој начелној дискусији још и оне догађаје који се данас одигравају у свету поводом састанка министара четири велике силе, а специјално с нашим захтевима на Јулиску Крајину и Трст.

Ви сте видели да су наши савезници, бивши савезници и данашњи, којима смо дали толико доказа наше искрености, којима смо дали толику помоћ у крви и у жртвама да би се победио фашизам, ето видите да они данас истичу захтев да парчају и да одвајају један део нашег тела, а то је Трст са Јулиском Крајином, да их дају оном нашем и њиховом противнику који је до јуче палио и клао наш народ и био на противничкој страни. Ја не знам докле се то граничи са поштењем. Али има, другови, једна од те четири велике силе која је показала колико нас воли. То је,

другови и браћо, онај стари наш покровитељ, то је наша матушка Русија. Њен претставник, совјетски претставник, тражио је категорички да све оно што је словенско припадне Југославији. (Буран аплауз).

Као што је наш песник поручио кади Кулиновој: „Храни сина па шаљи на војску, Србија се умирити неће!“ могло би се тако и овде рећи: ми нећемо одустати од наших захтева, ми ћемо тражити све докле да словенски крајеви припадну Југославији докле то стварно и не постигнемо. (Буран аплауз).

У то име другови, завршавајући ово моје кратко излагање, изјављујем да ћу гласати у начелу за овај нацрт Закона о народним одборима и кличем: нека живе наши савезници! Нека живи Совјетски Савез! Живела наша славна Армија! Живео братски совјетски народ! (Буран и одушевљен аплауз).

Претседавајући: Реч има Зоран Полич.

Zoran Polič (*Izborni srez Maribor — grad, NR Slovenija*): Другови и другарice народни посланци, пред nama је закон који по својој суштини дубоко засеца у наш јавни живот, који својим позизањем у конкретан рад и дужности наших народних одбора даје јединствени облик извођења истинске народне власти, који конкретизира одредбе нашег највишег закона — нашег Устава и претставља зато поред Устава најважнији допринос нашем новом народном законодавству.

Нови Закон о народним одборима извире из праксе коју је народ остварио у вишегодишњем извођењу својих права, из праксе коју је почео стварати са почетком народно-ослободилачке борбе и који зато претставља најприснији основ који може дати закону суштину. Иако је закон данас слика општег живота наших народа, јер имају народни одбори у свим републикама ФНРЈ изобликоване исте основне принципе рада, ипак је био пут до те једнообразности различан. Баš у томе и jeste снага новог закона, јер се ослања на већ извршену једнообразност пословања, јер може доследно да следи принципима демократичног централизма и доследно изграђује самоуправни начин извођења народне власти. Друг Моша Пијавећ је у главним обрисима очртао пут до данашњег стања у појединим федералним јединицама, и тиме дао слику која нам показује да је предложени закон стварно народни и стварно плод народне сарадње при изградњању наше власти. У томе приказу хтео бих неке ствари које се односе на Sloveniju још да подвућем.

U Sloveniji je bila prva istinska narodna vlast Osvobodilna fronta od 27-IV-1941 g. kada je bila ustanovljena sa zadatkom da poveže sve političke grupacije — da organizira ceo narod u borbi protiv okupatora, ustanovljeni su u svim predelima Slovenije odbori OF, koji su vršili političko-propagandni rad, prikupljali narodne mase u jedinstveni front i izdavali odredbe koje su značile utvrđivanje pokreta otpora, te su bile u oštroj suprotnosti sa namerama i odredbama okupatora.

Najjača je bila u prvoj godini organizacija OF u Ljubljani. Zato je i u samoj Ljubljani najječe dolazio do izražaja njen karakter vlasti. OF je već u prvoj godini svoga rada izdavala odredbe koje su imale po svojoj suštini značaj zakona i koje je narod sa svom predanošću izvršivao. Među prvima je bio u godini 1941 izdat Zakon o zaštiti slovenskog naroda. Po tom zakonu su bili smrću kažnjavani svi izdajnici naroda, sv. koji su se podlo vezali sa okupatorom, s njime najtešnje saradivali i vršili izdajstva nad našim aktivistima. Članovi VOS-a, posebnog borbenog organa OF, predano su i sa neverovatnim herojstvom izvršivali presude, koje je po tom zakonu izricao IOOF. Padali su usred Ljubljane, usred bela dana najveći izdajnici slovenačkog naroda zato što je bilo u interesu naroda, jer je narod to hteo i podupirao i jer su to tražile odredbe nove narodne vlasti. Okupator je bio protiv tih odredaba potpuno nemoćan.

IOOF je već u prvoj godini raspisao, kao najviši organ vlasti, zajam narodnog oslobođenja i odredio redovite mesečne doprinose za sve pripadnike OF. Odbori su doprinos i zajam redovito pribirali, te je samo Ljubljana davala u 1941 i 1942 mesečno preko 1 milion talijanskih lira.

IOOF je raspisao posebne dane kao praznike našeg naroda i odredio njihovu proslavu. Već 29 novembra 1941, povodom godišnjice oslobođenja Slovenije ispod Austrije, bio je prvi takav praznični dan. OF je odredila da između 7 i 8 časova uveče ne sme biti niko na ulici. Sve ulice u Ljubljani i drumovi po nekim drugim krajevima Slovenije bili su u taj čas potpuno prazni. Iza toga sata, pak, bio je narod ponovo u još većem broju na ulicama. Isto se to dogodilo u godini 1942 kada je IOOF odredio 3 januar kao praznik uspomene na pale žrtve u borbi za slobodu. Kada su okupator i domaće izdajice pokušale da izvedu takvu proslavu to im nije uspeo.

Plenum OF je odlučio oružani otpor protiv okupatora i proglasio partizanske čete i Narodnu zaštitu kao jedinu slovenačku narodnu vojsku, narod je i ovu odredbu poštovao.

Već u godini 1941 formirale su se prve partizanske čete i prve jedinice NZ. Skoro svako selo imalo je NZ. U Ljubljani je 1942 bilo 3.000 narodnih zaštitnika. Za sve te jedinice, naročito za partizane, starali su se odbori OF. Prikupljali su za njih hranu, oružje, te ih obavještavali o neprijatelju. Sa svojim radom, sa svojim odredbama koje su značile izvođenje najviše državne vlasti, OF je već u godini 1941 ostvarila u Sloveniji stanje koje je nekako odgovaralo stanju države u državi. Okupator je imao jaku vojsku i izdavao je propise, ali ih narod nije poštovao. OF je imala doduše samo male vojničke jedinice ali oslonjene na narodnu volju, na slobodoljubive težnje i borbena raspoloženje naroda, izdavala je odredbe koje je narod svim srcem izvršavao. Okupator je pokušao nasiljem, sa vojskom da postigne pravo na vršenje vlasti, ali narod je hteo samo jedno — svoju vlast, koja je rasla iz prvih odredaba OF.

Snaga OF kao svenarodne organizacije i pravog nosioca narodne vlasti svakim je danom narastala. Prostirala se je preko svih delova rasparčane Slovenije u tzv. Ljubljanskoj pokrajini, u Gorenškoj, Štajerskoj, Koruškoj, Primorskoj i Trstu. Organi OF bili su u to vreme ilegalni odbori koji su se sastojali od najsposobnijih, najpouzdanijih i najborbenijih ljudi iz redova našeg radnog naroda. Viši stepen u razvitku dostigla je organizacija OF u god. 1942 kada je bila sa prvim majem 1942 ostvarena prva oslobođena teritorija. Na toj teritoriji bili su formirani prvi narodno-oslobodilački odbori koji su predstavljali prve pokušaje odvajanja strogo političkog rada koji treba da vrše odbori OF, od upravnih zadataka koje treba da vrše NOO. NOO bili su birani na javnim zborovima svih meštana, javnim glasanjem. Pošto su bili po običaju izabrani isti ljudi koji su već ran je vodili rad OF, razume se, nije moglo odmah doći do odvajanja funkcija, ali su ipak bili postavljeni temelji za izgradnju prave narodne vlasti i to temelji koji su u obliku NOO stvarali jedinstvenost izvođenja vlasti sa svima drugima narodima Jugoslavije. NOO su bili formirani svuda gde je bio samo komadić slobodne teritorije. Naročito je u tome prednjačila naša Primorska, i zato mislim da je pravilno ako se pri raspravljanju o nastajanju i razvijanju naše narodne vlasti malo zaustavimo na našoj Primorskoj. Mislim da možemo danas m rno postaviti konstataciju da nije bilo nigde u Sloveniji OF tako jako praćena osećajima naroda kao baš u Primorskoj, da n je bila vlast OF nigde od čitavog naroda toliko poštovana kao baš u Primorskoj i u Trstu. I to ne samo do linija koje danas nasilno

postavljaju stručnjaci nekih naših velikih saveznika, već daleko preko njih, sve do Soče i na mnogim krajevima i preko nje.

Od prvog dana kada se OF proširila iz Ljubljane u našu Primorsku, počeli su brzo nicati odbori OF u koje su bila uključena čitava sela. Ako smo morali u takozvanoj ljubljanskoj pokrajini strogo voditi računa o tome da ima u svim tim krajevima i pripadnika OF i pomagača okupatora, u Primorskoj takve brige nismo imali. Od prvog dana ceo je primorski narod gledao u OF svoj spas, video u njoj svoju slobodu i svoju vlast. Zato su se izjalovili svi okupatorski pokušaji da razbiju narodno jedinstvo, žalosno su propali pokušaji bele i plave garde da ostvare pozicije u primorskom narodu. Najjača manifestacija narodne volje, izraz bezgranične predanosti OF i dokaz borbene odlučnosti bili su događaji septembra 1943 kada se narod Primorske odmah posle kapitulacije Italije podigao u sveopšti ustanak. U Primorskoj u to vreme nije bilo više moguće govoriti o bataljonima ili brigadama naše vojske, jer je bilo sve, i staro i mlado pod oružjem. Bio je pravi narodni ustanak koji je nemački okupator samo sa mukom i velikim žrtvama ugušio. Ali iz njega su nastale nove divizije i naš Primorski korpus.

Baš u septembarskim danima 1943 bili su ustanovljeni odbori OF još i u onim krajevima Primorske gde ranije to nije bilo moguće usled okupatorskih jedinica. Istovremeno počeli su izbori za NOO da se i u Primorskoj izvede odvajanje političkih zadataka od upravnih. Broj tih odbora bio je toliki i elan narodno-oslobodilačkog pokreta u septembarskim danima 1943 takav da je morao IOOF odrediti poseban organ za Primorsku — PNOO koji je trebalo neposredno da vodi kako politički rad tako i upravne zadatke prema opštim direktivama IOOF. Septembar 1943 godine pretstavlja za našu Primorsku, za našu Istru prvi veliki i odlučni plebiscit, u kome se narod koji je već 20 godina stenjao u ropstvu odlučio za narodnu vlast, za Jugoslaviju, za borbu punu žrtava protiv svih neprijatelja koji bi mu na koji bilo način hteli da uskraćuju njegova prava. U tom plebiscitu narod je jasno postavio svoje teritorijalne granice, jer u svim krajevima gde živi naš narod, u kojima hoće da bude po svojoj krvi ili radi duboke vere u istinski slobodni život, deo Jugoslavije, bili su najkasnije u septembru 1943 godine formirani legalni ili ilegalni odbori OF. Umesto što su neki stručnjaci stvarali veštačke granice između našeg naroda, trebalo je samo da pogledaju gde je narod sa svojim saradivanjem u zajedničkoj borbi za slobodu, i gde je

sa svojim poštovanjem odredaba OF, gde je sa postavljanjem odbora OF, već za vreme NOV nedvosmisleno dokazao da je sastavni deo svoje domovine Jugoslavije. Tako opisane i krvlju potvrđene granice nema niko pravo da seče ili menja. Zato smo uvereni, ako nekad istinski opstanu principi Atlantske karte, Moskovske konferencije, principi čovečnosti i slobode — a ti principi moraju po opštim željama čitavog naprednog čovečanstva važiti, da moraju važiti i granice u našoj Primorskoj, Istri i Trstu onako kako ih je postavio sam narod. Baš radi vere u važnost postavljenih obaveza, radi vere u pravednost i poštovanje narodne volje, uvereni smo da će i naša Primorska sa Istrom, Goricom i Trstom u najbližoj budućnosti izvoditi ovaj Zakon o narodnim odborima koji isto tako proističe iz stvarnosti nastale u tim krajevima u vreme NOB i znači logično produženje izgradnje narodne vlasti kojoj su događaji septembra 1943 godine postavili nerazrušive temelje.

Događaji posle kapitulacije Italije 9 septembra 1943 ponovo su dokazali da je OF stvarno narodna i istinsko opštepriznata vlast na slovenačkoj teritoriji. U svim oslobođenim krajevima preuzeli su odbori OF odmah svu vlast. Nigde nije niko ni pomislio da bi možda oživeo stare opštinske odbore ili ostvario nešto izvan OF.

IOOF je izdao 12 septembra 1943 proglas da su preuzeli svu vlast na oslobođenoj slovenačkoj teritoriji OF i NOV. Narod je taj proglas sa oduševljenjem primio, u celosti ga priznao te i u svemu izvodio. Od IOOF objavljena opšta mobilizacija izvršena je u potpunom redu, prva amnestija belogardista bila je sa razumevanjem primljena i ceo narod se starao da što više podupre rad OF, rad svoje narodne vlasti.

Da izvede dalji korak u utvrđivanju naše narodne vlasti, raspisao je IOOF izbore delegata slovenačkog naroda, koji su se izbori vršili od 25 do 30 septembra 1943 godine. 560 na tim prvim slobodnim izborima izabranih predstavnika iz svih krajeva Slovenije uključujući Primorsku i Korušku, na zboru u Kočevju 1 oktobra 1943 godine potvrdilo je OF kao jedinu zakonitu vlast u Sloveniji, formiralo SNOO koji treba da predstavlja najviši upravni organ Slovenije i time odvajanje političkih i upravnih zadataka.

Ujedno je uskraćeno londonskoj izbegličkoj vladi svako pravo da odlučuje u ime slovenačkog naroda. Kočevski zbor je potvrdio i opštu mobilizaciju i poverio IOOF da do oslobođenja vodi slovenački narod u njegovoj borbi, u radu za iz-

gradnju narodne vlasti i u svim onim zadacima koji neposredno proističu iz stanja koje je stvorila okupacija.

Posle izbora u Kočevju pristupili smo daljoj izgradnji vlasti, daljem odvajanju rada između OF odbora i MOO. Nov korak u tom pravcu smo izveli posle zбора u Črnomlju, u februaru 1944, koji je na osnovu zaključaka Drugog zasedanja AVNOJ-a u Jajcu jasnije odredio sadržaj i obim rada naših MOO. Izvedeni su bili posle toga zбора na čitavoj oslobođenoj teritoriji prvi slobodni i tajni izbori za NOO koji su radili u smislu posebne odredbe u okružnim, sreskim i mesnim odborima. Ovi su se izbori vršili sve do oslobođenja te još i dalje, tako da imamo danas svuda u oslobođenoj Sloveniji formirane NO koji još i danas obavljaju svoj rad u punoj saradnji i svestranoj potpori odbora OF iz kojih su se razvili i koji su bili prvi oblik naše narodne vlasti.

Iz ovog kratkog opisa postanka i razvitka narodne vlasti u Sloveniji vidimo da smo otpočeli sa gradnjom te vlasti doduše na osnovu drukčijih formi nego u ostalim republikama FNRJ, ali da smo prema samom razvitku i usled konkretnih zadataka došli do istog konačnog stanja kao i ostale republike. Baš ovaj fakat sa jedne strane dopušta, sa druge pak nalaže, da primimo novi zakon o NO, koji neka u celosti potvrdi u praksi ostvareno jedinstvo formi, koji neka omogući dalju izgradnju narodne vlasti prema jedinstvenim principima, pre svega u strogom izvodenju principa demokratičnog centralizma i poštovanja samoupravnog značaja naših NO.

To je omogućeno baš time da novi zakon jasno određuje obim zadataka NO i utvrđuje odgovornost.

Svu širinu daje novi zakon kada dopušta u NO raspravljanje o svim važnim pitanjima, i o onima koja doduše spadaju u nadležnost viših organa državne vlasti i kada traži pri tome saradnju najširih masa radnog naroda. Zakon i ne nalaže NO samo izvodenje upravnih zadataka, što bi moglo dovesti do birokratskih primena te bi udaljavalо NO od naroda, već postavlja pred njih i ekonomske, kulturne i političke zadatke, koji, izvedeni u celosti, stvaraju uslove za razumevanje novog vremena, uslove za iskreno uključ enje u novi život i uslove za zdrav i uspešan dalji razvitak narodne vlasti. Zato je zadatak NO da se staraju o izvodenju opšteg plana i drugih privrednih zadataka baš isto tako kao i za utvrđivanje bratstva i jedinstva naših naroda, da se staraju za povezivanje radnog naroda isto tako kao što se moraju starati i za pridobijanje narodnih masa na rad u državnoj upravi, da se staraju za zadatke obnove isto

tako kao i za podizanje kulturnog i političkog nivoa našeg naroda, da čuvaju slobodu građana isto tako kao i sve druge tekovine narodno-oslobodilačke borbe.

I upravo sve to i određuje predloženi Zakon o NO, zato prema svojoj suštini odgovara sadašnjem stanju i neposrednim zadacima NO, te pretstavlja logično produženje petogodišnjeg rada u izgrađivanju i utvrđivanju narodne vlasti. Zato izjavljujem da ću glasati za ovaj zakon.

Председavajući: Реč има народни посланик Никола Минчев.

Никола Манчев (*Изборни срез кавадарско-неготински, НР Македонија*): Другови и другарице народни посланици, ту је довољно истакнуто да предлог Општег основног закона о народним одборима, који се данас налази на претресу у овом високом дому, претставља даље учвршћење једне од највећих тековина народно-ослободилачке борбе, даље учвршћивање народне власти, која у рукама широких народних маса претставља моћно оружје за даљи развитак демократског поретка.

НОО су настали и развијали се тако како се развијала и борба против окупатора. И у Македонији постанак и развитак НОО има исто тако свој — условима народно-ослободилачке борбе — својеобразан пут.

Саобразно с тим што се народно-ослободилачка борба у Македонији спорије развијала и што су прве територије ослобођене у јесен 1943, то су се и НОО, као истински органи народне власти, могли тек онда и развити.

У почетку народно-ослободилачке борбе формирани су у Македонији одбори Народно-ослободилачког фронта, онај сектор од народно-ослободилачких одбора који је директно служио материјалном помагању народно-ослободилачког покрета и снабдевању партизанских одреда.

Но одбори Народно-ослободилачког фронта имали су и политичку улогу. Они су дали значајан допринос у окупљању родољубивих антифашистичких снага у борби против окупатора. Одбори Народно-ослободилачког фронта образовани су најпре по градовима и селима где је народно-ослободилачки покрет узео маха. Нарочито су велику активност развили ти одбори по већим градовима као што су Скопље, Прилеп, Битољ, Велес, Штип и др.

Унутар одбора Народно-ослободилачког фронта постојала је подела на секторе за набавку оружја и муниције, санитарског материјала, хране, одеће и другог.

Преношењем искустава са ослобођених територија из других крајева Југославије и јачањем народно-ослободилачке борбе, од 1945 године почињу се стварати народно-ослободилачки одбори. Са ослобођењем првих територија у области Кичево—Дебар, они постају и истински органи народне власти, бирају се на широким конференцијама, повезују се у општинске и среске народно-ослободилачке одборе у Кичеву. После тога формирани су народно-ослободилачки одбори и на полуослобођеним и још неослобођеним територијама у Тиквешу, Кумановском, Преспи и др.

Још од самог почетка стварања, народно-ослободилачки одбори су наишли на пуно разумевање код народа, они су потпуно одговарали демократским тежњама нашег народа. Он је у њима видео такве органе власти који му дају могућност да оствари и заштити своје основне интересе. Народна-ослободилачки одбори одговарају дубоким и вековним тежњама нашег народа да сам управља сопственом судбином, да сам гради своју будућност.

То нам најбоље показује и чињеница да су и на неослобођеној територији постојали народно-ослободилачки одбори. Они, разуме се, нису могли вршити функцију власти, но они су уживали велики ауторитет код народа који је код својих народно-ослободилачких одбора тражио решење својих међусобних спорова, у њима је народ гледао своју власт. И тако, упоредо са окупаторским органима власти — разним сеоским и општинским кметовима — постојали су народно-ослободилачки одбори, који су водили борбу за бојкотовање окупаторских власти, неизвршавање наредба и свих њихових решења, слање бораца у народно-ослободилачку војску и партизанске одреде, њихово снабдевање и друго. У данима народно-ослободилачке борбе, народно-ослободилачки одбори су били борбени органи нашег народа у борби против окупатора и против враћања старог бирократског ненародног апарата бивше Југославије.

Када је коначно ослобођена цела Македонија, народно-ослободилачки одбори били су свуда формиани. Тако је још првих дана ослобођења могао почети да функционише државни апарат.

После годину и по дана, и код нас у Македонији, народни одбори — као политичка основица наше државне власти — у потпуности су оправдали право и нужност свог постојања.

Ми смо у Македонији наилазили на приговоре да су народни одбори такав облик власти у коме се наш народ неће моћи снаћи; да он није „дорастао“ за такву власт: да је код нас потребно да и даље управљају разни стручњаци за власт — људи који су се за то спремали, јер водити државни апарат, управљати свим пословима државног и народног живота и у тим локалним територијалним јединицама — није лака ствар. Говорили су непријатељи наше слободе, непријатељи наше народне власти, да ће код настати хаос, да нижи органи наше народне власти неће извршавати наредбе виших органа, да неће бити могућности да се спроведе ниједна акција која би захтевала од народних маса напора и жртава. Говорили су даље — ти вајни познаваоци нашег народа — да ће одборници у нашим народним одборима радити само у своју личну корист, да ће се општа ствар запоставити. Но највише од свега, њима није ишло у главу како могу радници и сељаци да организују и руководе државним апаратом; како ће наш културно и просветно заостали народ моћи да води државне послове; како ће македонски народ који никад није учествовао у управљању и руковођењу државним пословима, који је државу одувек сматрао оруђем глачења, ропског угњетавања и колонијалне експлоатације, како ће тај народ моћи да узме државне послове у своје руке и заједно са другим народима Југославије почети да ради једно такво гигантско и тешко дело, као што је обнова и изградња наше домовине — Федеративне Народне Републике Југославије.

Но сва њихова настојања, сва њихова противнародна борба претрпела је крах. Као што су наши народни одбори били борбени органи наших народа у борби против фашизма и реакције, тако су и после ослобођења народно-ослободилачки одбори постали органи власти нашег народа, који су у тешким и компликованим задацима организовања целокупног државног апарата, целокупног живота нашег народа, у организовању напора нашег народа у обнови наше земље — положили испит и дали неоспорне доказе и разлоге свог постојања. Може се рећи да успеси наших народа у обнови земље ни из далека не би могли бити такви какви су данас, наши народи нису имали једно такво моћно средство у својим рукама, као што су народни одбори.

Пре више од годину дана у Македонији су проведени општи избори за народне одборе који су обављени тајним

гласањем. Избори су претворени у велику политичку манифестацију, а резултат учешћа бирача био је огроман. На изборима су изабрани људи свију професија, но основно језгро били су сељаци и радници. У одборима су пропорционално заступљене и националне мањине, Шиптари, Турци, Власи и др. Тако се у нашим народним одборима равноправност народа на делу остварила, а с тим се и братство између македонског народа и других националности још више учврстило.

После годину дана рада изабрани народни одбори, можемо слободно рећи, испунили су све основне задатке који су се пред њих поставили. И што је најважније, упркос свих предвиђања непријатеља наше народне власти, широке народне масе поштују и воле, сматрајући као своју власт, данашњу народну власт.

Они прости људи — радници, сељаци и др., који до јуче никад нису водили државне послове, за које су тврдили да ништа не знају у руковођењу и решавању тешких проблема које данашњица поставља пред нашу народну власт, — ти људи су у великој већини постали способни и истрајни руководиоци, изникли су нови способни кадрови организатора. То најбоље показује какве се неслућене снаге крију у широком народним масама и које при постојању таквог система народне власти као што су народни одбори, имају могућности да развију своје силе и способности, да дају допринос општим напорима целог нашег народа за изградњу новог и бољег живота. Све форме власти које су раније постојале код нас ишле су на то да све те снаге покопају, да се не дозволи да се широка иницијатива народних маса развије, да се ти таленти организатора и руководиоца угуше. Њима, бившим властодршцима није било стало до тога, до изградње боље будућности нашег народа, већ једино до грубе експлоатације за своју личну корист.

Наши народно-ослободилачки одбори, сарађујући са народним организацијама и користећи зборове бирача, успели су у току године дана да помогну развијању, управљању и правилном коришћењу активности широких народних маса. До јуче поробљени народ, који никад није учествовао у решавању проблема власти, данас се живо интересује, учествује, контролише, помаже саветима и добронамерном критичком органе своје народне власти.

Та чињеница да народне масе осећајући власт као своју, помажу је, контролишу и критикују неправилне поступке

појединих органа власти, — од највећег је значаја. Познато је какав су нам баласт у том погледу оставили ненародни режими. У прошлости свака је контрола одоздо и критика маса била гоњена и угушивана, а нарочито у Македонији — где су и у бившој Југославији и за време фашистичке окупације били на челу државног апарата најокорелији експоненти завојевачке и колонијалне политике ненародних властодржаца, а који су вршили нечувен терор и насиља над нашим народом — сваки покушај оправдане критике и контроле органа државног апарата био је најоштрије кажњаван. Данас наш народ сматра народну власт као своју власт, зато је помаже, контролише и добронамерно критикује. То је знак да је онај укорењивани страх од власти у великој мери нестао и сваким даном све више ишчезава, сваким даном све је ближа народна власт народним масама и оне постају све активније у државном и политичком животу, све више учествују у руковођењу својом сопственом судбином.

Највећу заслугу у томе има та чињеница што су народни одбори такав облик власти који помаже народним масама и пружа им све могућности да се активизирају. Наши народни одбори су школе у којима се уче широке народне масе да управљају државним пословима.

У нашим народним одборима има и свакако ће још имати и низ слабости и грешака. Било их је нарочито у почетку, одмах после ослобођења. И данас још сви народни одбори не раде као колективна тела и не руководе свим пословима, већ често остављају поједина одељења мање или више одвојена. Није свуда правилно постављен однос чиновника према одборницима и нису искорењене бирократске методе, остаци прошлих режима. Народним одборима сметале су у раду и досад недовољно одређене дужности и компетенције, разграничење надлежности и друго. Но једно је основно — да се из дана у дан иде напред крупним корацима, да се рад народних одбора све више усклађује и да функционише све боље.

Неоспорно је да највећи допринос у том погледу и уопште у учвршћивању народних одбора, ове највеће тековине народно-ослободилачке борбе, у пружању могућности за даљи развитак демократског поретка у нашој народној држави претставља нацрт овог Основног закона о народним одборима.

Тиме што он даје основне линије, које треба да буду исте у свима народним републикама ради демократског јединства у нашој Федеративној Народној Републици Југославији и што истовремено пружа могућност да се унесе све што је особито за поједине народне републике, саобразно њиховим условима, он претставља једно моћно средство у рукама наших народа у изграђивању наше демократске народне власти и пружа пример основног законодавства у складу са нашим Уставом.

Зато што ће доношење овога Закона о народним одборима значити нову победу народне демократије у Федеративној Народној Републици Југославији, што значи озакоњење највеће тековине народно-ослободилачке борбе и што пружа могућност за даљи развитак истинског демократског поретка, ја ћу гласати за овај законски предлог. (Буран аплауз).

Pretsedavajući: Određujem 15 minuta odmora.

(Posle odmora)

Pretsedavajući: Nastavljamo sa radom, to jest diskusiju u načelu. Ima reč narodni poslanik Hajro Kapetanović.

Hajro Kapetanović (NR Bosna i Hercegovina): Drugovi i drugarice narodni poslanici, govorim ispred kluba narodnih poslanika za Bosnu i Hercegovinu i izjavljujem da ćemo glasati za.

Danas, kada donosimo Zakon o narodnim odborima, možemo odmah s punim pravom reći da će donošenje ovog zakona još više učvrstiti naše narodne odbore kao novu formu naše demokratske vlasti. Očito je jasno da se poslije donošenja našeg Ustava, a i prema stepenu razvitka naših narodnih odbora, pojavila potreba za donošenjem ovakvog zakona. On odgovara interesima naše narodno-oslobodilačke borbe i narodne revolucije — on je težnja najširih narodnih masa. Nacrt zakona je došao, kako je juče rekao drug Moša Pijade, baš u pravo vrijeme: niti prerano, niti sa zakašnjenjem. On omogućuje i dalje razvijanje naših narodnih odbora.

No ako se osvrnemo malo unazad, vidjećemo kako su se razvijali naši narodni odbori, kako su nastali. Oni su nastali sa prvom našom ustaničkom puškom i postepeno se razvijali i jačali kao što se jačala i razvijala naša narodna Armija, kao što se razvijala i naša narodno-oslobodilačka borba. To su bili

borbeni organi naroda koji se digao na ustanak ne samo protiv okupatora i izdajnika u našoj zemlji, nego i sa dubokom sviješću koja je izvirala iz dna duše našeg čovjeka da se više nikada sistem ugnjetavanja, sistem pljačke i eksploatacije ne povrati. Mi znamo kako su seljaci i borci pričali o bivšoj vlasti. »Po zlu se spominjala, ali se više nikada ne povratila.« I neće se povratiti jer joj mi nećemo dozvoliti. Stara vlast je nas iznevjerila, stara vlast je nas izdala tudinu, stara vlast je nas sve u crno zavila, stara vlast je preko 20 godina eksploatisala našu muku i naš znoj. I oni, kada su govorili o nenarodnoj vlasti u bivšoj Jugoslaviji, samim tim što su je nazvali starom, tražili su i birali novu narodnu demokratsku vlast.

Istorijat razvika narodnih odbora u Bosni i Hercegovini počinje sa biranjem povjerenika u svakom selu, odmah u prvim danima julske ustanka. Ovi povjerenici nijesu imali nikakvih pisanih pravila i njihova se funkcija sastojala u brizi oko najnužnijih potreba fronta i uspostavljanju reda u pozadini. Početkom avgusta na kozarskom dijelu Bosanske Krajine izabrani su prvi seoski narodni odbori u selima Palančištu, Božići a zatim i u ostalim oslobođenim krajevima dubičkog, prijedorskog, gradiškog i novskog sreza. Ovi odbori su imali svoja pisana uputstva koja su otprilike glasila ovako: Vlast u selu sačinjava seoski narodni odbor koji se sastoji od nekoliko članova odbora zastupnika iz svakog zaseoka. Odbori se staraju o radu u pozadini, o saradnji i potpomaganju fronta, o davanju noćnih straža. Odbori izdaju propusnice svima licima koja putuju van svoga područja.

16 septembra 1941 godine izabran je prvi narodno-oslobodilački odbor na osnovu pisanih pravila u Velikoj Ruiškoj na Podgrmečkom sektoru. Narod je svečano sa vojskom masovno posjetio skup. Više zboru na jednoj šljivi pored škole lepršala se srpska nacionalna zastava i crvena zastava sa srpom i čekićem. Srpska zastava, jer su tamo nastanjeni u većini Srbi, označavala je simbol nacionalne oslobodilačke borbe, a crvena zastava sa srpom i čekićem značila je da tu borbu vodi Komunistička partija Jugoslavije. (Aplauz). Narod je izabrao 8 odbornika. Odbori su nicali jedan za drugim masovno. Nije prošlo dugo vremena a od naroda su bili izabrani odbori u srezovima Bosanski Novi, Bosanska Krupa, Sanski Most, na jednom dijelu Bihaćkog sreza, Drvaru, Petrovcu, Grahovu, u većini sela Glamočkog sreza, jednom dijelu Ključkog sreza, u svim srezovima Kozare, na dijelovima Banjalučkog, Jajačkog, Kotorvaroškog i Mrkonjičkog sreza.

Izdajom četnika Draže Mihailovića u srezovima centralne Bosne nastao je izvjestan zastoj u razvitku narodno-oslobodilačkih odbora koji su dolaskom naših jedinica posle intenzivnije radili. Već u decembru mjesecu 1941 izabran je prvi opštinski odbor u selu Palančištu, a marta i aprila 1942 godine već su svuda na slobodnoj teritoriji bili izabrani opštinski narodno-oslobodilački odbori i to na Kozari, Podgrmeču i Drvaru. Opštinski narodno-oslobodilački odbori birani su od članova seoskih narodno-oslobodilačkih odbora dotičnog područja. U istoj godini ujesen izabrani su sreski narodno-oslobodilački odbori i to sada na cijeloj teritoriji Bosanske Krajine, koja se oslobodenjem Bihaća, Jajca i Livna naglo proširila.

Ovdje je važno navesti da je u martu 1942 već postojao u Hercegovini okružni narodno-oslobodilački odbor, čiji su članovi u većini stradali od izdajničke ruke četnika Draže Mihailovića.

Naši narodno-oslobodilački odbori nijesu samo bili organi vlasti. Oni su bili i kao politička rukovodstva naroda i kao mobilizacioni centri odakle je narod dobrovoljno odlazio u naše partizanske odrede. Oko narodno-oslobodilačkih odbora okupljalo se sve ono što je volelo borbu, sve ono što je mrzelo okupatora i izdajnike i masovno na svim poslovima je pomagalo i poštovalo našu narodnu vlast.

Naš narod je pravilno shvatio da se karakter narodno-oslobodilačkih odbora kao narodnih i demokratskih organa vlasti ne sastoji samo u njihovom nazivu nego je i birao ljude koji će mu biti garancija da će oni koji predstavljaju narodnu vlast služiti samo i jedino narodu. Da je narod uistini tako gledao i birao poslužiću se primerom članova seoskog narodno-oslobodilačkog odbora koji je izabran 16 septembra 1941 godine u Velikoj Ruiškoj i koji su kroz cijelo vrijeme borbe ostali na svojim funkcijama narodno-oslobodilačkog odbora, a i danas većina od tih drugova nalazi se na dužnosti mjesnih i sreskih narodnih odbora.

Ovi su po nekoliko puta birani u toku rata a i poslije oslobodenja. Ovakvi primjeri nijesu usamljeni slučajevi u našoj Bosanskoj Krajini.

Narodno-oslobodilački odbori Bosanske Krajine bili su moćna potpora snabdijevanja naše Armije. Mnogi uspjesi naše Armije postignuti su zahvaljujući brizi naših narodno-oslobodilačkih odbora oko ishrane naše narodne oslobodilačke vojske i smještaja i ishrane naših ranjenika i bolesnika. Ima nas

i ovdje u Skupštini koji se dobro sjećamo kako su stotine naših drugova ranjenih i bolesnih proletera, zahvaljujući brizi naše narodno-oslobodilačke vlasti, bili toplo primljeni u Drvarskom i Petrovačkom srezu. (Aplauz).

A kada je u zimu 1944 godine zapao toliki snijeg da su sva saobraćajna sredstva bila zaustavljena, naša vojska koja se nalazila preko Grmeča nije ostala gladna, jer su stotine omladinaca, žena i naroda pod rukovodstvom narodno-oslobodilačkih odbora na svojim ledima prteći snijeg preko cijeloga dana nosili hranu našoj vojsci. (Aplauz). Ili kada je desetine vagona žita, voća i povrća trebalo sakupiti sa napuštenih teritorija ključkog i sanskog sreza, onda su i taj zadatak uz pomoć NOV izvršili NOO. Na tom poslu nikla je i prva omladinska radna brigada. Da su NOO taj svoj zadatak u potpunosti izvršili najbolji je dokaz taj što na sektoru Kozare, Podgrmeča, Drvara i tamo prema Glamoču, Livnu i Jajcu kroz cijelo vrijeme rata nije nijedan stanovnik umro od gladi akamoli naš vojnik. Ako je trebalo pomoći stanovništvu Glamoča i Kupresa, koje je bilo pod vrlo teškim uslovima ishrane, onda su stotine porodica, pod rukovodstvom okružnih i oblasnog NOO, prebacivane na teren Podgrmeča i Kozare gdje su uslovi za ishranu bili povoljniji. Hiljade izbjeglica koje su bježale od okupatorskog terora na slobodnu teritoriju, iz gradova i sela raspoređivano je pod rukovodstvom NOO po seoskim kućama na slobodnoj teritoriji. Ovo je i najbolji dokaz koliku je već onda podršku imala naša narodna vlast u narodu.

Naši NOO nijesu prestajali sa svojim radom ni u najtežim časovima narodno-oslobodilačke borbe. Narod se i u tim momentima okupljao oko svojih organa vlasti i pod njihovim rukovodstvom organizovani su po šumama zbjegovi naroda koji se povlačio od neprijateljskih ofanziva. Zbjegovi za vrijeme kozarske ofanzive 1942 godine organizovani su u opštinskim i sreskim područjima gdje su se zajedno sa narodom nalazili i članovi NOO. Oni su u tim zbjegovima organizovali ishranu stanovništva, nošenje ranjenika i obavještavali narod o stanju na frontu. Ili zar nije jasan primjer koliki je autoritet imala naša narodna vlast kada jedan sreski odbor sa drvarskog okruga 1944 godine za vrijeme Šeste ofanzive dolazi zajedno sa narodom pod obronke Klekovače pod bukvu i tamo vrši svoju funkciju. Niko od izbjeglih nije odlazio u susjedna sela bez propisne propusnice sreskog NOO. Naša vlast je imala baš takav autoritet u narodu jer ga i u najtežim trenucima

nije napuštala, jer je nikakva pa makar i najteža situacija nije mogla obezglaviti.

NOO u Bosni i Hercegovini najbrže su se razvijali, uzdizali u Bosanskoj Krajini, koja je riznica iskustva narodne vlasti. To je i razumljivo, jer se ustanak na Krajini najbolje razgrao i jer je Bosanska Krajina bila najviše slobodna teritorija. Prisustvo Vrhovnog štaba i AVNOJ-a imalo je i ogromnog značaja po razvitak NOO kod nas.

Ali, i u ostalim krajevima kao u Hercegovini, centralnoj Bosni, istočnoj Bosni, iako pod vrlo teškim uslovima, razvijala se organizacija NOO. Njen razvitak je sličan razvitku NOO u Crnoj Gori, kako je juče iznio drug Moša Pijade u svom ekspozeu. Radi toga se neću zadržavati na razvitku NOO u navedenim krajevima. Napomenuo bih to da su poslije organizacije sreskih NOO već u proljeće 1943 izabrani okružni NOO za Podgrmeč, Kozaru, Drvar, Jajce i Livno, a kasnije za Banja Luku, Prnjavor, Kotor Varoš i Prozor. Iste godine na skupštini okružnih NOO izabran je u septembru oblasni NOO za Bosansku Krajinu i zatim za Hercegovinu i istočnu Bosnu. Uskoro iza toga održano je i prvo zasjedanje Narodne skupštine Bosne i Hercegovine na kojoj je izabran ZAVNOBIH. Time je naša narodna vlast dobila osnovni organizacioni oblik za celu našu republiku Bosnu i Hercegovinu.

Slika razvitka naših NOO bila bi nepotpuna ako mi ne bismo spomenuli borbu u neoslobodenim krajevima. I u tim krajevima, narod u selima i gradovima osnivao je ilegalno svoje NOO. U početku, oni nijesu imali karakter vlasti kao NOO na slobodnoj teritoriji. Njihova uloga se sastojala u prebacivanju dobrovoljaca u našu Armiju, prebacivanju sanitetskog materijala i ostalih potrebitina kupljenih iz dobrovoljnih priloga. Zatim iz slanja podataka o neprijateljskim garnizionima. Sa razvitkom NOO mase su ovim organima sve više davale funkciju vlasti. Iako pod najtežim uslovima rada, pod terorom i denuncijacijom okupatora i izdajnika, naš narod na privremeno okupiranim teritorijama je gledao u NOO kao u jedinu svoju istinsku narodnu vlast. Oni su pred oslobodenje postali kao prva vlast na okupiranoj teritoriji. Gradski NOO u Banja Luci dijelio je porodicama redovno mjesečne novčane pomoći, hranu i namirnice, iako je u istom gradu bilo sjedište njemačke divizije i ustaške pukovnije. Seljaci Ljevča Polja i sela koja su skoro četiri godine bila pod okupatorskom čizmom i terorom ustaša i četnika, pod rukovodstvom seoskih i opštinskih NOO prebacili su pored neprijateljskih uporišta va-

gone žita, masti i blaga na područje Kozare, Podgrmeča i Drvara za potrebe tamošnjeg naroda i vojske. U tim ustaničkim krajevima NOO nijesu prestajali funkcionisati i kad je na tim dijelovima prije boravio okupator. Srpski narod Radića i Suvaje sa krupskog sreza pod rukovodstvom NOO poslije Četvrtе ofanzive provlačeći se kroz neprijateljske rovove i putujući preko cijelog Grmeča donosio je VIII Krajiškoj brigadi, koja je većinom bila muslimanska, hranu za ishranu boraca. Ukupno 4.850 plugova sa zapregom, sa Prijedorskog i Novskog sreza, po noći, između neprijateljskih bunkera 1942 g. za vrijeme jesenje sjetve, otišlo je u Dubički srez da ore zemlju narodu koji nije imao zaprege. Hiljade organizovanog naroda pod rukovodstvom NOO rušili su kilometre železničkih pruga, ceste i sve što je služilo neprijatelju. Zahvaljujući takvoj pomoći našoj vojsci 1942 g. nekoliko mjeseci nije radila pruga Prijedor—Bosanski Novi—Kostajnica i Bosanski Novi—Bihać.

Jesenji izbori u Bosni i Hercegovini, poslije oslobođenja pokazali su najbolje koliko se naša vlast uvriježila u srce svakog našeg čovjeka, radnika, seljaka i građanina. Od ukupnog broja glasača na izborima za narodne odbore glasalo je 95% za listu Narodnog fronta.

Isto onako kao što je narod u toku borbe pomagao svoju vlast i u njoj vidio jednog istinskog narodnog pretstavnika i svoju jedinu garanciju za brzo oslobođenje svoje zemlje — naš narod i danas pod rukovodstvom Narodnog fronta učestvuje u izgradnji i obradi naše zemlje. Preko 50% dosada obavljenih radova u Bosni i Hercegovini izvršeno je na bazi dobrovoljnog rada. Za jedan dan u banjalučkom okrugu, 28 aprila ove godine, radilo je 86.217 ljudi, omladinaca i žena na opravci puta, obradi njiva i čišćenju gradova (Buran aplauz). To je i najbolji odgovor svim onim neprijateljima i skepticima današnje obnove i izgradnje naše domovine — narodne republike Jugoslavije. To je dokaz da i ubuduće neće biti teškoća niti prepreka pa ma kako one bile velike a da ih naša narodna vlast uz pomoć naroda ne savlada. (Buran aplauz).

Osvrnuću se samo na jedan član nacrta Opšteg zakona o narodnim odborima i to na čl. 24, tač. 2, koji govori o sprovođenju u život nacionalne politike učvršćivanja bratstva i jedinstva ravnopravnih naroda FNRJ. Iako je to naša zajednička tekovina, niko kao mi u Bosni i Hercegovini nije osjetio koliko su ulogu naši NOO odigrali u svojoj dosljednoj borbi za učvršćenje bratstva i jedinstva, a protiv svih neprijatelja ma

kako se oni zvali i ma kakvo oni ime nosili — koji su pokušali da razbiju ostvareno bratstvo i jedinstvo. Ovo bratstvo se iskivalo u zajedničkoj borbi svih sinova naše zemlje. Muslimanske, srpske i hrvatske jedinice u Cazinskoj Krajini i istočnoj Bosni u ljutim bojevima sa okupatorom, ustašama i četnicima iskivale su bratstvo naših naroda. Pod rukovodstvom sreskog NOO za Kladušu i okružnog NOO za Cazinsku Krajinu hiljade srpskih izbjeglica iz Like koji su išli za Slavoniju i Baniju prihvaćeno je od muslimana Cazinske Krajine. (Odobranje). I baš zato što je to bratstvo iskivano u najtežim iskušenjima za naš narod, ono danas u rukama naše narodne vlasti sačinjava moćnu polugu kojom će se razbiti svaki šovinistički pokušaj bilo otkuda on dolazio. (Odobranje.)

Preседavajući: Za reč se prјjavio narodni poslanik dr Obren Blagojević.

Др Обрен Благојевић (НР Црна Гора): Другови и другарице посланици, несумњиво је да је приједлог Општер закона о народним одборима, који је сада на дневном реду, као што је то у његовом образложењу и речено, најважнији основни закон послје Устава. Њиме се управо чини најкрупнији корак ка утврђивању и даљем развијању и усавршавању самих демократских основа и принципа, на којима се израђује нова Југославија. Усвајањем овог приједлога уствари ће се, с једне стране, санкционисати садашњи степен развитка наше народне власти и дати моћно оруђе у руке народним масама да своју власт даље развијају, усавршавају и испуњавају новом, богатијом садржином. Управо та чињеница што овај законски приједлог садржи у себи оно што већ постоји у нашој народној и државној стварности, управо та чињеница што ми црпимо правне прописе о основима државне власти, не из каквих спекулативних комбинација, већ из саме дубине народа, из његове скорашње крваве историје у борби за слободу, из његовог искуства стеченог у тој борби, из његове воље и интереса — управо, дакле, та чињеница најбољи је критериј за његову оцјену и најбоља гаранција за његово извршење. Несумњиво да у разним крајевима наше земље нијесу исте прилике, ни у погледу садашњег развитка народних одбора, ни у погледу њихове организационе форме. То и јесте разлог што је овај закон предвиђен као општи закон о народним одборима, с тим што ће свака народна република на основу овог закона, у његовом духу, на његовим принципима и у

његовим границама донијети посебне законе о народним одборима. У тим законима доћи ће до изражаја локалне прилике и интереси, саобразно општим демократским принципима ФНРЈ.

Са гледишта садашњег стања развитка народних одбора у Црној Гори, у име чијег посланичког клуба и говорим о овом законском предлогу, може се рећи да овај закон у потпуности одговара не само по општем демократском духу који кроз њега провејава, него и по детаљима организационе природе и по свима питањима која се тичу надлежности и рада појединих народних одбора. Другим ријечима, садашњи степен развитка државне власти у Црној Гори, степен на коме се налазе наши народни одбори, у потпуности одговара и духу и слову овог законског предлога. Наравно да ће својом практичном примјеном овај закон омогућити и поспјешити даљи развој наших народних одбора.

У Црној Гори има крајева, у Срезу шавничком на примјер, који су можда дуже него игдје имали услова за развијање наше нове народне власти. Има тамо срезова који су све од општег народног устанка, 13 јула 1941 године, са изузетком периода од јуна 1942 до маја 1943 године — дакле непуну годину дана — били читаво вријеме слободни и од окупатора и од издајничких војних формација. Наравно да су народни одбори у тим крајевима и могли да се боље учвршћују, раније попримају више организационе форме, боље одговарају својим задацима.

Иначе, историја развитка народне власти у Црној Гори тијесно је повезана са историјом развитка народно-ослободилачке борбе уопште. Читав њен досадашњи ток може се подијелити на четири периода, од којих је сваки обиљежен посебним карактеристикама.

То су: прво, период од општег народног устанка у јулу 1941 године до повлачења наше војске из Црне Горе у јуну 1942 године; друго, период окупаторско-четничке страховладе — до јесени 1943 године; треће, од оснивања ЗАВНО Црне Горе и Боке у септембру 1943 до оснивања прве народне владе Црне Горе у априлу 1945 године; и четврто, од тада до данас.

Дошавши у нашу земљу талијански окупатор није дирао у државни апарат старе Југославије. Сви органи тога апарата у Црној Гори, почев од сеоских кметова, оп-

штинских управа и жандармериских станица, па преко средњих начелстава, пореских испостава и судова до банске управе, финансиске дирекције и великог суда не само што су остали и даље, већ их је окупатор употребио као органе своје администрације. Израђен од ненародних режима бивше Југославије, овај апарат је и за освајача био подесно оружје угњетачке политике. Зато је црногорски народ, дигавши се листом на оружје 13 јула 1941 године, свуда на ослобођеној територији отстрањивао и тај апарат као оруђе у служби окупатора.

Мјесто свих тих органа старе ненародне власти, одмах у почетку устанка, почели су ницати из самог народа нови органи власти у облику народно-ослободилачких одбора. Бирани на сеоским и ширим народним скуповима, они су већином били састављени од нових људи, неуких руковођењу, али поштених домаћина и оданих родољуба. По неослобођеним крајевима, гдје се усљед контроле окупатора нијесу могли вршити јавни избори, формиран су од најчеститијих и најсмјелијих људи тајни одбори. У то доба народно-ослободилачки одбори још нијесу имали израђен карактер органа власти. То су били органи народне борбе са врло уским дјелокругом рада. Њихова дјелатност углавном се испољавала у скупљању хране, одјела, оружја и муниције. Али, усљед угледа који су уживали, народ им је све више повјеравао и друге важне задатке, као расправљање приватних несугласица и спорова међу појединцима, обезбјеђење унутрашњег реда, заштиту личне и имовне сигурности.

Од новембра 1941 године, кад је окупатор био сабијен у градове, а сва остала територија ослобођена, до нашег повлачења из Црне Горе, на читавој територији имали смо организацију народно-ослободилачких одбора: сеоских, општинских и средњих. Важно је рећи да су ови одбори први пут у нашој националној историји бирани слободно и од читавог народа. У изборима, који су спровођени без неке нарочите форме, учествовала је и омладина и жене.

У развоју народно-ослободилачких одбора у овом периоду је важна Острошка скупштина од око 65 најугледнијих претставника Црне Горе и Боке. Одржана почетком фебруара 1942 године у манастиру Острогу, скупштина је издала проглас и из своје средине изабрала Главни народно-ослободилачки одбор од три члана за Црну Гору и Боку.

Главни одбор имао је карактер извршног органа скупштине, као народног претставништва. Његов је задатак био да активизира рад свих народно-ослободилачких одбора, те да око ових окупи у ослободилачку борбу најшире слојеве црногорског народа. Затим, да организује борбу против пете колоне, која се у то доба била почела јављати видније, у лицу четника Баја Станишића и Ђорђија Лашића. Најзад, да привредно-организационим мјерама обезбиједи снабдијевање војске и народа, јер је владала огромна оскудица. Карактеристично је напоменути да је од 65 потписника прогласа данас у животу свега њих 22.

За кратко вријеме свог постојања Главни одбор је учинио много помажући народно - ослободилачким одборима.

Одмах послје отступања јединица наше војске из Црне Горе, средином јуна 1942 године, одржана је у селу Мркаљима једна конференција црногорских, херцеговачких и других родољуба са које је издат проглас црногорском народу. Проглас је значајан по томе што је у њему први пут указано на издајничко држање југословенске избјегличке владе.

Поновном талијанско-фашистичком окупацијом, која је, као што је познато, услиједила помоћу издаје, за црногорски народ настали су тешки дани.

Скоро пуну годину дана стењао је он под једном страховладом, какву у својој историји није имао. Народно-ослободилачки одбори, као и остале народне организације, били су растурени. Колебљиви и малодушни елементи савили су главу, а било је и случајева активног преласка у службу окупатора. Ипак је велика већина и у тим тешким данима очувала часно држање. Многима су куће биле поплаћене, имања опљачкана, фамилије терорисане или интерниране, а они и сами затварани и стријељани. Но и у то доба било је доста родољуба, који су, излажући опасности и своје животе и своје фамилије и своју имовину, помагали наше борце у позадини. Треба истаћи да су баш тих дана, нарочито наше жене показале и спретност и храброст и оданост борби.

Између четврте и пете непријатељске офанзиве, кад је наша војска ослободила неке крајеве Црне Горе, опет су обновили рад народно-ослободилачки одбори. Они су у

тешким данима пете фанзиве снабдијевали војску, помагали преношење и спасавање рањеника.

Тек у септембру мјесецу 1943 године, остварени су услови за шири развој народно-ослободилачких одбора. Свуда на ослобођеној територији почели су се формирати прво сеоски, а затим општински и срески народно-ослободилачки одбори. У вези са крупним политичким догађајима у Југославији било је неопходно да се формира за читаву територију Црне Горе и Боке једно централно политичко руководство ослободилачке борбе, које ће координирати рад народно-ослободилачких одбора и осталих народно-антифашистичких организација и окупити широке народне слојеве у даљој борби за слободу.

15 новембра 1943 године у Колашину одржана је под непосредним руководством пок. Ивана Милутиновића скупштина народних делегата Црне Горе и Боке на којој је створено Земаљско антифашистичко вијеће ЦГ и његов Извршни одбор. На њој је преко својих правих претставника, њих преко 500, црногорски народ изразио одлучну вољу да у заједници са осталим братским народима Југославије настави ослободилачки рат све до коначне побједи над фашизмом. Оснивањем Земаљског вијећа постављени су темељи народне власти у земаљском опсегу. Требало је извршити организацију народне власти, уздићи њене органе, проширити дјелокруг њиховог рада, оспособити их за нове задатке. То су били задаци Земаљског вијећа и Извршног одбора.

На скупштини је изабрано и 11 вијећника АВНОЈ-а и 11 њихових замјеника, који су, пробијајући се кроз непријатељску територију, присуствовали историском Другом засиједању у Јајцу.

Историјске одлуке Другог засиједања АВНОЈ-а чворна су тачка у историји развитака народне власти у свима земљама наше отаџбине, па и у Црној Гори. Тим одлукама постављени су стварни и правни темељи нове југословенске државе као демократске заједнице равноправних народа, која је поникла из крваве трогодишње борбе против окупатора и свих његових слугу. Тим одлукама добио је црногорски народ оно за чим је вијековима тежио: слободу и равноправност у братској заједници југословенских народа. Црна Гора добила је положај једне од савезних јединица федеративне Југославије.

Друго засиједање нашег Земаљског вијећа, одржано 15 фебруара 1944 године, послје масовних народних збора, прихватило је одлуке АВНОЈ-а и одобрило рад црногорских претставника у њему. У вези са новом ситуацијом и Вијеће је поставило себи и народу нове задатке, кратко формулисане у својим закључцима.

Прешло се на стваралачки рад око политичке и војне мобилизације маса ради што успјешније даље борбе и најзад око изградње наше федеративне јединице и органа народне власти у њој. Осмомјесечни период постојања Земаљског вијећа до Трећег засиједања испуњен је свестраним политичким и организаторским радом. Тада је на читавој слободној територији Црне Горе постојао апарат народне власти у облику сеоских, општинских и среских народно-ослободилачких одбора. Бирани на широко демократски начин од стране цијелога народа и испробани на дјелу, наши народно-ослободилачки одбори били су истински носиоци воље црногорског народа. Они су извршавали све задатке који су лежали на њима као носиоцима народне власти, задатке политичке, привредне, просвјетне, здравствене, социјалне и друге.

Тако је изгледала организација народне власти у Црној Гори на дан трогодишњице ослободилачког рата. Народна власт стално се изграђивала ширила, уздизала. С једне стране, она је стално повећавала дјелокруг свога рада. На њој је лежало рјешавање свих практичних горућих питања народног живота и његове борбе. Управо кроз рјешавање тих практичних крупних и ситних питања, она се још више приближила народу. Она се на дјелу, у свакодневним пословима, показивала и провјеравала. Кроз своје властито искуство на дјелу свих органа власти, масе су се увјериле да је то заиста њихова, народна власт, а то значи да народ сам рјешава сва питања свог живота и рада, да народ сам управља својом судбином.

У овај, трећи период развика народно-ослободилачких одбора спада и Треће засиједање ЗАВНО-а, 15 јуна 1944 године, опет у Колашину. На њему је дотадашње Вијеће било претворено у Црногорску антифашистичку скупштину народног ослобођења, а дотадашњи Извршни одбор у Претсједништво Скупштине. Донесене су одлуке о народним одборима, као јединим органима државне власти, о изградњи народних судова, о вјерској комисији и друге.

У погледу развитка самих народно-ослободилачких одбора у овом периоду важно је поменути упутства о организацији и дјеловању народно-ослободилачких одбора која је већ у септембру 1943 године издао Извршни одбор ЗАВНО. Та упутства била су израђена дијелом на основу објашњења и упутстава Врховног штаба, а дијелом на основу властите праксе и стечених искустава. На основу тих упутстава у периоду септембар 1943 год. — фебруар 1944 године, већ су били организовани на читавој ослобођеној територији Црне Горе сеоски, градски, општински и срески народно-ослободилачки одбори. Већ тада било је осам среских, 50 општинских и неколико стотина сеоских народно-ослободилачких одбора. Сем тога имали смо неколико десетина сеоских, пет-шест општинских и три среска народно-ослободилачка одбора на неослобођеној територији, дакле читава територија Црне Горе већ у то доба била је организована, легално или илегално. За вријеме Седме непријатељске офанзиве, која је за наше народно-ослободилачке одборе претстављала тешко искушење, они су са успјехом издржали ту борбу. У Васојевићима је, на примјер, био од самих народно-ослободилачких одборника, већином старих људи и жена, образован батаљон бораца, од којих су многи дали своје животе у ослободилачкој борби. Мјесни народно-ослободилачки одбори бирани су на конференцијама сеоским и градским од оба пола, општински понегдје такође на општим скуповима, а понекад, као и срески, преко изабраних делегата. Сви народни одбори (општински и срески) имали су свој пленум од 15 до 40 чланова и свој извршни одбор (општински по три до пет, срески пет до девет чланова). У самим извршним одборима била је спроведена подјела на седам сектора рада и то на: управни, привредно-финансиски, просвјетни, здравствени, информативни, социјални и вјерски.

Главни задатак наших народно-ослободилачких одбора била је несумњиво мобилизација бораца за војску и материјално снабдјевање војске. Тако је, на примјер, у међувремену од септембра 1943 до септембра 1944 формирано, поред старе IV и V црногорске бригаде, још 6 бригада. Народно-ослободилачки одбори организовали су још и сталне народне страже за борбу против непријатеља у позадини. Они су организовали и радне јединице за обраду напуштених и инокосних имања. Најтеже је било питање исхране војске. Црна Гора је у житу увијек била сиромашна.

шна, најбогатије њене крајеве држали су окупатори (Никшићко Поље, Зета, Бјелопавлићи), окупатор је стално харао, палио, пустошио. Па ипак је воља народа победила. Били су још на Острошкој скупштини донесени прописи о начину реквизиције по прописаној скали. Од септембра, пак 1943 године чак је сваки срески одбор имао свој натурални буџет, који је пленум редовно унапријед дискутовао и изгласавао. Ево, на примјер, таквог једног буџета Среза колашинског за мјесец фебруар 1943 године: жита 17.000 кг., меса 33.000 кг., кромпира 30.000 кг., пасуља 7.000 кг.

Но сем исхране војске морала се помагати и сиротиња. Тако је било одређено да од читаве прикупљене хране и одјеће народно-ослободилачки одбори задрже за то 30%. Народна-ослободилачки одбори старали су се читаво вријеме и о обради земље, биле су формиране при среским и општинским народно-ослободилачким одборима привредне комисије са задатком да се старају о унапређењу привреде, тј. о обради инокосних, напуштених приватних и манастирских имања. Народни одбори су у сталној сарадњи са АФЖ-ом и омладином, као и са војно- позадинским органима, обнављали и оспособљавали за рад многе радионице, млинове, ваљарице, ковачнице, влачаре, столарске, обућарске и друге радионице. Обновљене су електричне центре у Колашину, Беранима и Андријевици. Једном ријечју, народно-ослободилачки одбори у Црној Гори су вршили све привредне задатке и задовољавали све потребе војске и народа.

На просвјетном пољу народно-ослободилачки одбори организовали су алфаветске течајеве и школе. Тако је, на примјер, у срезу шавничком у марту и априлу 1943 г. радило 42 алфаветска курса и 16 школа са око 600 ђака. На читавој ослобођеној територији тада је радило око 70 школа. При свима среским и неким општинским народно-ослободилачким одборима биле су организоване културно-умјетничке групе, које су обилазиле народ и шириле смисао за културу и умјетност.

У области информација, поред сталних зборова и конференција, народно-ослободилачки одбори приређивали су усмене новине, научна предавања, а сам извршни одбор под немиђено тешким приликама (без довољно папира и писаћих машина) издавао је новине „Преглед“, а затим „Ријеч слободе“.

Из области социјалног старања поред сталног помагања породица мобилисаних, били су основани зими 1944 године домови за сироту дјецу и старце. Новоосновано друштво Црвеног крста такође је помагало овај рад.

Срески народно-ослободилачки одбори одржавали су на здравственом пољу ниже и средње здравствене течајеве.

Вјерски отсједи старали су се око окупљања свештенства за циљеве народно-ослободилачке борбе и разбијали непријатељску пропаганду о противвјерском раду ослободилачког покрета. Тако је још фебруара мјесеца 1944 године одржана скупштина свих свештеника са ослобођене територије Црне Горе, на којој је преко 40 присутних свештеничких лица осудило издајнички рад краља Петра II и митрополита црногорско-приморског Јоаникија.

Није потребно ни наглашавати да се сав тај огромни рад народно-ослободилачких одбора на свима секторима не може ни замислити без потпуне и сталне сарадње и помоћи народних антифашистичких организација, а особито АФЖ-а и црногорске народне омладине.

Ето, такав је био организациони изглед и рад народно-ослободилачких одбора у Црној Гори у данима потпуног ослобођења наше земље. Тако је и било могуће да се у априлу 1945 године образује прва народна влада Црне Горе, као посебне федералне јединице у новој слободној и народној домовини. Такав је био пут развитка народно-ослободилачких одбора у Црној Гори. Пут крвав и тежак, пут властитих тешких искушења и искустава, пут сталног провјеравања и људи и организационих форми. Тај пут био је пређен само зато што је црногорски народ одмах схватио правилност политичке линије руководства борбе, схватио да су једино на том путу његови интереси. Током тог развитка није остало ни праха од сепаратистичких стремљења. Није, исто тако, остало ни трага од реакционарних агената великосрпске политике. И једни и други листом су се били ставили у службу окупатору. И једни други су уништавали и уништавани заједно са окупатором. Данас у Црној Гори влада такво морално и такво политичко јединство какво она у својој историји никад није имала. Црна Гора је читава данас као један човјек уз своју нову владу, уз своје народне одборе, за Тита, за Федеративну Народну Републику Југославију. А кад је ријеч о томе, о моралном и политичком јединству црногорског народа, није сувишно потсјетити да још ни вијек прије нас, Црна Гора је била састављена од појединих племена, међу-

собно чак завађених. Није сувишно поменути затим какав је огроман раздор у црногорском народу изазвала 1918 година и противнародна политика управљача бивше Југославије. Само народно-ослободилачки покрет, само руководство Комунистичке партије Југославије, само огромна љубав према братском Совјетском Савезу од стране црногорског народа — само то, само тај и никакав други пут не би могао довести развој прилика у Црној Гори онамо гдје је он данас.

Неоспорно је да је Црна Гора у рату особито тешко настрадала. Да је дала огромне људске и материјалне жртве. Али црногорски народ ради данас јединствено као један човек на обнови своје земље. Дивни су примјери тога пожртвовања. Црна Гора је сиромашна, али је њен народ свјестан да нема обнове, да нема подизања Црне Горе без обнове, без изградње читаве Југославије, без подизања главних привредних грана, саобраћаја, индустрије итд. ма гдје се оне налазиле. Он је свјестан да ће југословенска заједница народа помоћи његов развитак и вољан је да са своје стране уложи све своје снаге у тај развитак заједнице.

Овај закон омогућиће народним одборима у Црној Гори између осталог и то да правилније схвати, да боље решава све задатке на обнови и даљој свестраној изградњи наше земље. И зато сам увјерен да гласајући за овај приједлог ми народни посланици из Црне Горе, изражавамо мишљење и вољу читавог црногорског народа. (Бурно одобравање).

Претседавајући: Реч има народни посланик Петар Стамболић.

Петар Стамболић (*Изборни срез драгачевско-моравички, НР Србија*): Другови народни посланици, законски предлог о народним одборима који је Влада изнела пред Скупштину спада међу најзначајније законе и по потреби која се за њим указује у нашој државној пракси, и по деликатности предмета, и по његовом политичком значају.

Доношење Општег закона о народним одборима и његова каснија разрада у републиканским законима значиће даљи корак ка учвршћивању народне власти у нашој држави. Несумњиво да ће се он одразити у пуној мери на оспособљавању државних органа у извршавању њихових задатака, и у њиховим напорима за обнову наше земље. Његов политички значај је у томе што је он живи пример дубоког демократског карактера наше народне власти какву у нашој исто-

рији народи Југославије раније нису имали. И по начину свога постанка у току народно-ослободилачке борбе, и његовом развоју од ослобођења до данас, и по њиховом устројству и по функцијама које они врше, народни одбори, па и овај предлог који је законско оформљење наше праксе, речито говоре да су народи Југославије неповратно узели судбину у своје руке, и да се наша државна власт налази у рукама самога народа. Друг Моша Пијаде у своме јучерашњем говору тачно је рекао да народно-ослободилачки одбори као и партизански одреди нису спонтано поникли, да је њихово организовање било свесно руковођено од организатора народно-ослободилачког покрета.

Ја бих хтео да нагласим, у вези с тим, да после окупације наше земље, после онога што се догодило од потписивања пакта са Немачком, од догађаја 27 марта и 6 априла, у Србији код најширих народних маса, у градовима и селима, створени су такви услови, таква расположења, да организатори народно-ослободилачког покрета нису имали много тешкоћа у томе да организују и распростру мрежу народно-ослободилачких одбора на читавој територији Србије, исто онако као што родољубиви народ у Србији није било тешко повести и организовати у партизанске одреде, који су убрзо прерасли у народни устанак.

Стара власт у Југославији, па и на територији Србије, била је противнародна. Она је била тако направљена и тако организована да служи великосрпској угњетачкој клици, која је угњетавала друге народе у Југославији, па и сам српски народ.

Та противнародна суштина те власти која је била организована у старој Југославији дошла је нарочито до израза баш у времену од марта 1941 године до развитка устанка у Србији, а онда у току читавог народно-ослободилачког рата. Читав тај апарат, почев од самог врха, од министарства, од највиших државних органа, преко средњих и окружних начелстава, преко финансиских и пореских управа, па доле до општинских органа, до оног последњег жандарма, — читав тај апарат ставио се у службу окупатору. Он је већ по својој суштини био такав да је раскинуо сваку везу са народом и био је организован не да служи народу, већ да ради против народа. Јасно је било, другови, да стварањем партизанских одреда, да организовањем народно-ослободилачке борбе против окупатора није се могла водити борба против окупатора, а да се не окрене оружје и против тих органа старе власти.

Сећамо се врло добро 1941 године како су све те власти, почев од општинских управа правиле спискове народне имовине и оних који су требали да буду послати у Немачку у логоре и на рад.

Те општинске власти пописивале су у то време имена оних војника који нису дали да се заробе од непријатеља, нису хтели да оду у немачко ропство. Јасно је онда било што су још у првим данима народног устанка почеле горети општинске архиве и остала акта и почела се рушити та стара ненародна власт која се налазила у служби окупатора.

С друге стране, у Србији ти догађаји од марта месеца па до развитка народно-ослободилачког устанка извршили су огромну прегрупацију у политичким односима снага у нашој земљи. Ти догађаји збили су и кондензовали у себи толико огромно искуство за наш народ, много више него за читавих 20 година у старој Југославији. Још пре тих дана, пре 27 марта, ми комунисти смо предочавали народу да се припрема издаја наше земље. Ја сам имао лично један случај да ми је на једном илегалном састанку од око 20 људи један сељак казао: „Па добро, нека изда Цветковић, нека изда Стојадиновић, али неће ваљда издати наш Генералштаб“. Те илузije пале су после 27 марта и 6 априла, после срамне капитулације наше земље, баш од врхова војске. Показали су да они нису били ту да бране народ од непријатеља, него да гуше народ и његове слободе. Ти људи су показали јасно тада своје издајничко лице, али су у исто време ти догађаји имали огромног значаја за стварање услова и за развитак народно-ослободилачког покрета у Србији.

Сличне ствари догађале су се и са политичким партијама. У том правцу показивао се колебљив став извесних наших такозваних демократских партија у Србији, још од пре рата. Када су биле мобилисане све напредне снаге у земљи за одбрану од непријатеља, тада су ти људи говорили: не организујте манифестације, не правите зборове, не носите транспаренте, да се не замерите Хитлеру, не треба изазивати немачки фашизам. Ти људи који су у то време водили такву политику мирно су гледали како профашистички властодршци прогоне најнапредније борце за одбрану земље, ти људи после капитулације наше земље својим ставом и својим држањем највише су се компромитовали у очима нашег народа. Вођства тих партија побегла су из наше земље и народне масе још раније исцепкане у разне политичке партије, ујединиле су се у једној јединој ствари — у мржњи против

окупатора и у великом одушевљењу за борбу против непријатеља. У таквим условима почео је да се развија и организује народно-ослободилачки покрет у Србији. Са развитком првих партизанских одреда почели су да се формирају и народно-ослободилачки одбори у Србији. Народно-ослободилачки одбори имали су у почетку основну своју функцију помоћних органа партизанских одреда. Народно-ослободилачки одбори прикупљали су храну и одело за војнике, прибављали обавештења за партизанске одреде, примали су рањенике и набављали санитарски материјал, прикупљали су оружје. И још од првих дана, а нарочито касније, важна улога народно-ослободилачких одбора јесте та да су они били главни организатори и мобилизациони центри за слање бораца у партизанске одреде. И касније, током развитка читавог народно-ослободилачког покрета, баш та функција, функција народно-ослободилачких одбора да мобилишу и и организују попуну наших јединица на фронтима била је од огромног значаја. И развитак наше народно-ослободилачке војске и развитак народно-ослободилачког покрета не би био тако величанствен и не би имао тако широки замах да у позадини народно-ослободилачки одбори нису, организујући позадину, слали борце на фронт. Мислим, да дефиницију да су народно-ослободилачки одбори били само помоћни органи партизанских одреда треба схватити с једне стране и у једном смислу. Већ првих дана, као што сам рекао, створени су услови за стварање јединства народних маса и сви људи који су раније били расцепкани у разне политичке партије сада су се окупили на једном једином питању, а то је у борби против окупатора и на тој линији народни одбори били су политички органи читавог народа. Они су били политичка језгра и политички центри за мобилисање свих народних снага за борбу против непријатеља.

Ако тако поставимо ствари, што нам је пракса развитка наше борбе и развитка народно-ослободилачких одбора освјетлила у току ових година, онда је јасно да и народно-ослободилачки одбори нису били само помоћни органи партизанских одреда, да су то били и политички органи народа у његовој борби за слободу и да су партизански одреди били уствари органи народно-ослободилачких одбора, органи тога народног јединства у борби против окупатора. То је била друга функција народно-ослободилачких одбора у Србији већ у првим данима развитка нашег устанка. Са ширим замахом устанка, кад је власт окупатора била потиснута са терена, на коме су оперисали наши одреди а убрзо затим

кад су већ читави крајеви и читави окрузи Србије били ослобођени, ти народно-ослободилачки одбори, који су били помоћни органи партизанских одреда и органи народног јединства, примили су на себе и функцију народне власти. Ја сам малочас рекао да поред тога стварања народног јединства оздо, у народно-ослободилачким одборима, руководство народно-ослободилачког покрета настојало је да то јединство оствари озго, преко врхова политичких партија које су се звале демократске у старој Југославији, позивајући на заједничку организацију у народно-ослободилачком покрету. И оно што је типично за Србију у то време, насупротив оном што се догодило у Словеначкој, са извесним изузецима ми ту нисмо могли остварити јединство горе, у врховима, јер се ту вођство партија или држало пасивно, или се оријентисало према непријатељу. Народно-ослободилачки одбори почели су да ничу одоздо, од широких народних маса, и стављено је на десето место питање ко којој политичкој партији припада а као основни задатак постављено је питање борбе против непријатеља. И ми видимо ту развитак народно-ослободилачких одбора, који су почели да се стварају прво у местима на ослобођеној територији Србије а касније почели су да се формирају у среске и окружне одборе у окрузима на слободној територији са пуном функцијом власти, о чему су моји предговорници говорили. Већ крајем августа и септембра месеца ми имамо формиране у Србији и окружне одборе и то на територији округа крагујевачког, чачанског, шабачког, ваљевског и округа ужичког. Исто тако ми имамо формиране народно-ослободилачке одборе као органе власти и у јужном делу Србије на територији Јастрепца, околине Лесковца, где се такође живо развио народно-ослободилачки покрет. Такав развитак народно-ослободилачких одбора захтевао је нужно јединствено руководство свим тим одборима. Због тога је поред стварања Главног штаба за Србију, оформљен и Главни народно-ослободилачки одбор за Србију, који је дефинитивно организован крајем октобра и почетком новембра 1941 године. Седиште Главног народно-ослободилачког одбора било је у Ужицу, а његов задатак да руководи и да помогне народно-ослободилачке одборе на читавој територији Србије, како на слободној територији, тако и да руководи народно-ослободилачким одборима на неослобођеној територији. Главни народно-ослободилачки одбор није био само политички орган народног јединства у Србији у то време већ се у пракси бавио и другим питањима из сектора снабдевања, исхране становништва итд. На челу Главног

народно-ослободилачког одбора био је угледни сељак из околине Ваљева Драгојло Дудић који је погинуо 1941 године у одбрани Ужица. (Слава му).

Са губљењем слободне територије народно-ослободилачки одбори у Србији нису престали деловати. Ми смо крајем новембра изгубили слободну територију и почетком децембра у западној Србији, а марта и априла 1942 године на територији јужне Србије у околини Лесковца, Прокупља и Ниша. Народна-ослободилачки одбори наставили су са својим деловањем сада у новим условима најстрашнијих терора и највећих прогона од стране окупатора. Искуство које ми имамо у Србији о раду народно-ослободилачких одбора под таквим условима показује да тамо где су народно-ослободилачки одбори као органи народног јединства, као органи власти били чврсто повезани са народним масама и ухватили дубоког корена са народом, да у току читаве окупације, у току читаве народно-ослободилачке борбе непријатељ није могао ни са каквим снагама да разбије и уништи партизанске одреде у тим крајевима.

Кад имамо у виду огромну концентрацију снага окупатора у земљи, груписање Љотићевих, Недићевих и Михаиловићевих оружаних банди, онда се одржање партизанске борбе у Србији и касније њихов размах и развитак може објаснити само тиме да су их помагали илегални народно-ослободилачки одбори, који су остали чврсто повезани са народом и да су им они омогућили њихову делатност.

Са оном истом крвожедношћу са којом су тражили и гонили руководиоце Комунистичке партије окупатор и четници су се оборили на чланове народно-ослободилачких одбора у Србији у години 1942, 1943 и 1944. Али сав тај терор није могао да сломи идеју, није могао да сломи клицу нове народне власти, која је никла на рушевинама старе власти и окупаторске власти. Кад су почели да се формирају четници Д. М., ослањали су се на старе општине, јер је ту била њихова власт, која је требала и да остане и зато они нигде нису запалили ниједну општинску архиву. Општине су уствари биле њихова упоришта.

Али 1944 године, нарочито после Другог заседања Антифашистичког већа, већ су се народни одбори почели појављивати као основни носиоци народне власти, и кад је још више дошла до изражаја та повезаност народних маса са народним одборима, издајници су почели тада да стварају равногорске одборе. Јасна је ствар да су Недићеве општине остале и даље као основна снага њихове власти а

приче о равногорским одборима су биле само маневар и покушај да се деморалишу народне масе. Јасно је да и та превара као и све друге преваре нису имале успеха код нашег народа. И у таквим тешким илегалним условима ми смо у Србији имали и среске и окружне и месне одобре у космајском округу, а у 1943 години на слободној територији у Топлици, Пустој Реци и Црној Трави имали смо формиране одборе.

Друг који је говорио пре мене рекао је да, ако смо водили борбу четири године и у пасивним крајевима под најстрашнијим условима паљења и рушења свега, и што на нашој ослобођеној територији нису умирали људи од глади да је то заслуга народно-ослободилачких одбора. Ја подвлачим те речи, јер су и код нас у Србији народно-ослободилачки одбори били такви наши органи власти који су и у најгорим условима, кад су читава села паљена — у Пустој Реци, Топлици и Црној Трави — организовали склањање становништва, организовали његову исхрану. Имали смо случај да су у једном крају, који се зове Црна Трава, на десној страни Велике Мораве, сви мушкарци били отишли у војску и ту су жене саме организовале преношење хране и снабдевање.

За кратко време од неколико месеци, 1944 године на територији Србије формиране су четири дивизије народно-ослободилачке војске. У мобилизацији људства, у снабдевању те војске храном, у снабдевању другим потребама, имали су огромну улогу наши народно-ослободилачки одбори.

Ја бих споменуо и нагласио то да су и на неослобођеној територији, у извесним случајевима, народно-ослободилачки одбори вршили функције органа власти. Ја бих конкретно дао пример из Срема, где је од почетка 1942 године па до краја наше борбе постојала слободна територија. У сваком месту постојао је и народно-ослободилачки одбор и они су већ почетком 1943 године, фебруара месеца, тамо постали тако чврсти да ниједан сељак није хтео да изврши наређења усташких власти док не дође да пита одборнике шта треба да ради.

Из овога се види како је дубок демократски карактер наше народне власти, али и по форми и по функцијама наших народно-ослободилачких одбора ништа се мање не одражава њихов народни и демократски карактер.

Ми смо знали за такозвану демократску власт старих грађанских демократија. У тој власти народ је имао могућности да гласа, да бира своје претставнике, који ће доно-

сити законе. У тим демократијама законодавна власт била је одвојена од извршне власти. У извршењу закона чиновнички апарат који је повезан од врха до дна, страховито је притискивао народне масе. Ту власт наш народ није осећао као своју власт. Читава историја свих земаља XIX века испуњена је борбом народа да ограничи власт тих такозваних грађанских држава, да је ограничи тиме што би отео за себе извесне могућности, да он о извесним локалним питањима може сам да решава.

Читав XIX век испуњен је борбом народа за своје самоуправе које, иако су постојале, биле су тако постављене да народ преко њих није могао управљати, него је могао само да се заштити од такве организације власти. У нашем новом систему народне власти, код наших народно-ослободилачких одбора који имају претставнички карактер, у којима је сједињена функција законодавне и извршне власти, у нашим одборима дошао је до пунога изражаја демократски карактер наше власти.

Суштина наше власти је у томе што је она чврсто повезана са народом, а то значи да она сва питања и проблеме решава уз помоћ и учешће наших народа. Ако говоримо о томе да народ влада, ми не мислимо да народ има учешћа у власти што ће једанпут или други пут изабрати своје органе, него што ће се читав народ окупљати у извршењу проблема и задатака које поставља народна власт, и да ће се кроз решавање и њихово учешће уствари и политички и културно уздизати наш народ. Тако ће се учити наше најшире народне масе да управљају државом, и на тај начин испуниће се речи великог Лењина да и свака куварица научи управљати земљом.

Такво схватање дошло је до изражаја и у овом закону. Функције старих општинских управа сводиле су се на то да предају позиве за суд, њихове функције биле су нарочито у касније време до максимума сужене. И ако гледамо законски предлог о народним одборима, где се огроман број функција пребацује на народне одборе, онда ће се јасно видети да ће народни одбори, који су ближи народу, а поготову месни одбори, моћи мобилисати широке народне масе у извршењу свих задатака.

Ми смо већ имали у Србији у нашој пракси успешне примере рада извесних одбора. Ми у Србији већ имамо села која имају своје грађевинске савете, здравствене савете, просветне савете, савете за сетву итд. У те савете увучено је

не само по 5 до 10 одборника него и по стотину лица из појединих села, који се баве управљањем.

Ако погледамо задатке који су се поставили не само сада, него и одмах после ослобођења, који су се састојали у снабдевању наше војске, у извршењу привредних задатака, онда је јасно колика је улога народних одбора.

Данас организација овог огромног, радног полета нашег народа, без народно-ослободилачких одбора, оваквих какви јесу, не би могла да се изврши и никаква власт не би могла да изврши ове задатке осим народних одбора. (Аплауз)

Оно што је карактеристично за овај закон јесте то да он не ставља тачку своме развоју. Народно-ослободилачки одбори и даље ће се развијати у организацији и руковођењу живота нашег народа у демократском духу.

Извесне форме доћи ће до још већег изражаја. Установна окружних скупштина, среских скупштина итд. има код нас крупну улогу, иако њихов значај није дошао до изражаја због извесних објективних прилика, — конкретно немамо привредног плана за читаву земљу, још нисмо нашу привреду организовали да има тако широк замах. Када будемо пребродили данашње тешкоће, окружне и среске скупштине биће они органи власти који ће све проблеме у својим окрузима и срезovima решавати, те ће тако и те установе, које су предвиђене овим пројектом, доћи до још већег изражаја.

У даљем изграђивању нашег рада треба да посветимо већу пажњу нашим месним одборима. Јасно је да је власт дата у руке народу. Баш зато што су у току рата постојали народно-ослободилачки одбори омогућено је да одмах после ослобођења поставимо у свима местима широку мрежу народних одбора. Ми смо у врло кратком времену имали народне одборе у свима окрузима, у сваком месту.

Но извесно наслеђе прошлости, извесно схватање, као што је било схватање о држави, по коме је код сваког човека било потпуно разумљиво и поштено да може оштетити државу, да је држава нешто туђе, што је било разумљиво и логично јер је држава била орган за угњетавање у читавој нашој прошлости, није било лако то наслеђе прошлости тако лако уредити и извршити преоријентисање односа.

Овај велики замах и радни полет, који се данас нарочито развија у нашој земљи, говори о томе да се у том погледу врше битне промене у свести нашег народа. Али је јасно да је у функционисању наших одбора било и да има још крупних недостатака. Не могу данас непријатељи, који

воде харангу против наше власти, принципијелно да нападну народно-ослободилачке одборе као органе народне власти, јер су они већ однели победу једном заувек.

Метода непријатеља у борби против наше народне власти састоји се било у томе да наоружане банде убијају наше одборнике и да циљају право на њих, с једне стране, а с друге стране у харанги против најактивнијих људи и најактивнијих бораца у народно-ослободилачким одборима. Поред тога непријатељ се служи методом да се забарикадира у одборима, да уђе у одбор и да одатле врши саботажу спровођења закона и спровођења одлука.

Исправљајући грешке и недостатке, увлачећи широке масе у обучавање у управи земље, с једне стране, а с друге стране, водећи борбу против непријатељских и саботерских елемената у одборима и изван одбора, ми ћемо оспособити, најшире омасовити наше органе власти у великој функцији коју они треба да изврше и коју има да спроведу.

Овај законски предлог сумира у себи сва искуства наше праксе, развитак наших народних одбора, даје перспективе за њихов даљи развитак. Он је темељито обрађен и изјављујем да ћу гласати за. (Дуготрајно одобравање и аплауз).

Претседавајући: Пошто је већ касно, закључујем ову седницу а идућу заказујем за сутра, у 16 часова, са истим дневним редом.

(Седница је закључена у 20,13 часова).

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА И ВЕЋА НАРОДА

Трећа седница

(18 маја 1946)

Почетак у 16,10 часова.

При уласку у дворану, чланове Савезне владе на челу са Претседником Министарског савета маршалом Југославије Јосипом Брозом Титом и чланове претседништва оба дома на челу са претседницима Владимиром Симићем и Јосипом Видмаром народни посланици поздрављају стојећи дуго-трајним аплаузом.

Претседавао претседник Савезног већа **Владимир Симић**.

Претседавајући: Отварам трећу заједничку седницу I редовног заседања оба дома Народне скупштине ФНРЈ. Записник данашње седнице водиће секретар Савезног већа Љубчо Арсов. Изволите саслушати записник прошле седнице.

Секретар Љубчо Арсов чита записник друге заједничке седнице.

Претседавајући: Има ли примедба на прочитани записник? (Нема). Пошто примедба нема, објављујем да се записник оверава.

Прелазимо на дневни ред: продужење претреса у начелу законског предлога о народним одборима. Листа пријављених говорника је исцрпена, али није закључена. Ако неко од народних посланика жели да узме реч у претресу о

овом законском предлогу у начелу, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се за реч нико не јавља, објављујем да је дневни ред заједничке седнице оба дома I редовног заседања Народне скупштине, наиме претрес у начелу предлога Општег закона о народним одборима исцрпен, и зато ову седницу закључујем.

Молим народне посланике да се не разилазе, јер ће за 15 минута оба дома заказати своје редовне седнице ради гласања у начелу о предлогу Општег закона о народним одборима и продужења рада, тј. претреса у појединостима овог законског предлога.

(Седница је закључена у 16,25 часова.)

VEĆE NARODA

Treća sednica

(18 maja 1946)

Početak u 16,40 časova.

Pretsedavao predsednik **Josip Vidmar**.

Predsednik: Otvaram treći redovni sastanak I redovnog zasedanja Veća naroda Narodne skupštine FNRJ.

Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar Ninko Petrović. Molim druga sekretara da počita zapisnik prošle sednice.

Sekretar Ninko Petrović (NR Srbija) čita zapisnik drugog redovnog sastanka od 17 maja t. g.

Predsednik: Čuli ste zapisnik prošle sednice. Ima li prime-daba na ovaj zapisnik? (Nema). Pošto primedaba nema, zapisnik se overava.

Saopštavam Veću naroda da je Vlada FNRJ odredila za svoga poverenika dr Leona Gerškovića, koji će davati potrebna objašnjenja prilikom raspravljanja predloga Opšteg zakona o narodnim odborima.

Osim toga primio sam od Predsednika Vlade maršala Josi-pa Broza Tita pismo, koje glasi:

PRETSEDNIKU VEĆA NARODA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
BEOGRAD

U smislu odredaba Poslovnika toga doma slobodan sam podneta Veću naroda Narodne skupštine FNRJ predlog amand-mana uz predlog Opšteg zakona o narodnim odborima zajedno sa obrazloženjem.

Molim da se prilikom diskusije u pojednostima saopšte uz pojedine članove predloženi amandmani. Svaki predloženi amandman proučen je obrazloženjem uz sam tekst amandmana.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Predsednik Vlade FNRJ
i Ministar narodne odbrane,
maršal Jugoslavije

Josip Broz Tito, s. r.

Otsustva narodnih poslanika: Đurađ Bojnović moli 6 dana otsustva radi službenog posla; dr Branko Čubrilović moli otsustvo od dva dana; Bajalski Risto moli 15-dnevno otsustvo radi službenog posla, narodni poslanik Đaković Spasoje moli otsustvo od 10 dana zbog bolesti, i prilaže lekarsko uverenje.

Odobrava li Veće tražena otsustva? (Odobrava).

Prelazimo na dnevni red. Pošto je načelna diskusija o Opštem zakonu o narodnim odborima zaključena, prelazimo na glasanje u načelu. Glasa se akklamacijom. Ko je u načelu za predloženi zakon, neka dignu ruku. (Svi poslanici dižu ruke). Ima li ko protiv? (Nema). Zakon je u načelu primljen.

Prelazimo na diskusiju i glasanje u pojedinostima. Molim druga izvestioca dra Dušana Bratića da čita član po član predloga prema izveštaju Odbora kao i amandmane koje je Vlada predložila.

Izvestilac dr Dušan Bratić (NR Srbija) čita uvod zakona i član 1, prema predlogu i izveštaju Zakonodavnog odbora. (Videti predlog i izveštaj kao prilog na kraju knjige).

Predsednik: Želi li ko reč o članu 1? (Niko se ne javlja za reč). Pošto se niko ne javlja za reč, prelazimo na glasanje o članu 1. Ko je za ovaj član, neka dignu ruku. (Svi). Ima li ko protiv. (Niko). Objavljujem da je član 1 primljen.

(Za ovim je Veće naroda, glasajući o svakom pročitano članu dizanjem ruku, usvojilo jednoglasno sve članove od 2 do 9 zaključno, prema projektu i izveštaju Zakonodavnog odbora).

Izvestilac: Kod člana 10 ima amandman Vlade.

Poslednji stav ovoga člana menja se i glasi:

„Odluku o obrazovanju jednog mesnog narodnog odbora za dva ili više manjih sela donosi prezidijum narodne skupštine

republike, odnosno narodna skupština autonomne pokrajine, na predlog okružnog odnosno oblasnog narodnog odbora.”

Ova promena predlaže se zato da bi se obezbedilo jedinstvo principa pri obrazovanju mesnih narodnih odbora, a s druge strane da bi se omogućilo ispravljanje eventualnih grešaka. Osim toga to je i praksa u našim republikama.

Pretsednik: Traži li ko reč povodom člana 10 i pročitano amandmana? (Niko). Ko je za ovaj član sa pročitanim amandmanom neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je protiv? (Niko). Objavljujem da je član 10 primljen prema izveštaju Odbora sa amandmanom.

Izvestilac: (Čita član 11 prema odborskom predlogu)

Kod ovog člana ima amandman, po kome se treći stav ovog člana briše.

U četvrtom stavu istog člana posle reči: „administrativnog sastava” umeće se „sreza odnosno”, a posle reči „izdvajaju” izostavlja se sveza „i”.

Izmene su izvršene zbog pravilnije stilizacije i preciznijeg formulisanja ideje ovoga člana.

Pretsednik: Traži li ko reč o ovome članu u novoj formulaciji? Ne traži niko. (Niko). Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je protiv? (Niko). Član 11 je primljen, prema izveštaju Odbora i amandmanu.

(Za ovim je Veće naroda, glasajući o svakom pročitano članu dizanjem ruku, usvojilo jednoglasno i bez diskusije sve članove od 12 do 24 zaključno, prema projektu i izveštaju Zakonodavnog odbora).

Izvestilac: (Čita član 25 prema izveštaju Odbora)

I ovde ima amandman u pogledu reda tačaka, i to: tačka 6 da postaje tačka 11, tačka 7 da postaje tačka 10, tačka 8 da postaje tačka 6, tačka 9 da postaje tačka 7, tačka 10 da postaje tačka 8 i tačka 11 da postaje tačka 9.

Ove promene u rasporedu pojedinih tačaka predlažu se radi pravilnijeg pregleda pojedinih zadataka.

Pretsednik: Traži li ko reč povodom člana 25? (Niko). Ne traži niko. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko protiv? (Nema). Objavljujem da je primljen član 25 sa amandmanom.

Izvestilac: (Čita član 26 prema izveštaju Odbora)

Ovde imamo amandman po kome naslov »Mesni narodni odbori« treba da glasi: »Mesni narodni odbor«.

U članu 26 pod d) dodaje se nova tačka 4, koja glasi: »zaključivanje zajmova uz odobrenje vlade narodne republike«.

Ova promena unesena je zbog toga što se mora i mesnim narodnim odborima dati mogućnost zaključivanja zajmova, ali uz potvrdu vlade republike.

Pretsednik: Traži li ko reč o članu 26? (Niko). Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Pošto niko nije *protiv*, objavljujem da je član 26 primljen sa predloženim amandmanom.

Izvestilac: (Čita član 27 prema odborskom izveštaju)

Ovde ima amandman. Prva rečenica prvog stava ovoga člana menja se i glasi:

»Gradski narodni odbor grada koji je izdvojen iz sreza, kao organ državne vlasti grada ima nadležnost mesnog i sreškog narodnog odbora«.

Drugi stav istog člana briše se.

Treći stav postaje drugi, menja se i glasi: »Gradski narodni odbor koji je izdvojen iz okruga vrši na svome području još i određene poslove iz nadležnosti okružnog narodnog odbora«.

Sve predložene izmene u ovom članu učinjene su da bi se jasnije podvukao karakter gradskog narodnog odbora i preciznije odredila njegova nadležnost.

Pretsednik: Traži li ko reč o članu 27 ovako redigovanom? (Niko). Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je član 27 primljen prema izveštaju Odbora i sa pročitanim amandmanom.

Izvestilac: (Čita član 28 prema izveštaju Odbora)

U ovom članu pod d) tačka 2 menja se i glasi:

»raspolaganje osnovnim i obrtnim sredstvima privrede sreškog značaja na osnovu odobrenog finansiskog plana; rukovođenje finansiskim poslovima svojih preduzeća i ustanova«.

Ova izmena znači samo pravilniju i bolju stilizaciju.

U istom članu pod d) dodaje se nova tačka 6 koja glasi:

»zaključivanje zajmova uz odobrenje vlade narodne republike«;

Obrazloženje ove promene je isto kao i za prethodnu izmenu.

U istom članu pod đ) dodaje se nova tačka 7 koja glasi:

»osnivanje i upravljanje sreskim štedionicama«.

Ova dopuna bila je potrebna radi toga, jer se mora dati mogućnost kako sreskim narodnim odborima tako i gradskim narodnim odborima da osnivaju svoje štedionice.

U istom članu pod g) tačka 4 menja se i glasi:

„4) opšta kontrola ustanova socijalnog osiguranja sreskog značaja«.

Ova izmena bila je potrebna zato, jer sreski narodni odbor neće moći kontrolisati ustanove socijalnog osiguranja na svom terenu ako se tu radi o ustanovama republikanskog odnosno saveznog značaja, ukoliko se ne radi o primeni čl. 6 ili tač. 6 člana 25 zakona.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом члана 28? (Нико се не јавља за реч). Пошто нико не тражи реч, стављам члан 28 на гласање. Ко је за прочитани члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*? (Нико). Објављујем да је члан 28 са прочитаним амандманом примљен.

Известилац: (Чита члан 29 према извештају Одбора)

И овде има амандман. Тачка 2 под љ) мења се и гласи:

„располагање основним и обртним средствима привреде окружног значаја на основу одобреног финансиског плана; руковођење финансиским пословима својих предузећа и установа;“

У истом члану под љ) тач. 5 мења се и гласи:

„закључивање зајмова уз одобрење владе народне републике;“

Ова промена је учињена зато јер је потребно да свако закључивање зајмова одобрава влада народне републике.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом овога члана? (Не тражи). Нико не тражи реч. Стављам на гласање члан 29 према извештају Одбора и са прочитаним амандманом. Ко је за овакав члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 29 примљен са прочитаним амандманом.

(За овим је Веће народа, гласајући о сваком члану дизањем руку, усвојило једногласно и без дискусије чланове 30, 31, 32 и 33 према извештају Одбора).

Известилац: (Чита члан 34 према извештају Одбора)

Код овог члана има амандман.

У трећем ставу овога члана уместо речи „избори за опозивање одборника или за опозивање народног одбора“ ставља се „Нови избори услед опозивања одборника или народног одбора“. Према томе став гласи:

„Нови избори услед опозивања одборника или народног одбора врше се по истим начелима и поступку као и редовни избори“.

Овим се исправља нетачна формулација трећег става, јер се избори не врше по питању опозива, пошто је претпоставка за наређивање нових избора да је већ извршен опозив одборника или народног одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч по овоме члану? (Не тражи нико). Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је против? (Нико). Члан 34 је примљен са амандманом.

(За овим је Веће народа, гласајући посебно о сваком прочитаном члану дизањем руку, усвојило једногласно и без дискусије чланове 35 и 36 према извештају Одбора).

Известилац: (Чита члан 37 према одборском извештају) Овде има амандман. У другом ставу, уместо речи „или на други уобичајени начин“ ставља се „и на други уобичајени начин“. Према томе став други гласи:

„Одлуке и наредбе народних одбора обнародују се са потписом претседника и секретара извршног одбора и објављују се у листовима и на други уобичајени начин.“

Претседник: Тражи ли ко реч? Не тражи нико. Ко је за члан 37, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Члан 37 је примљен са амандманом.

Известилац: (Чита члан 38 према извештају Одбора)

Овде је друг Александар Стојановић поднео амандман, који гласи:

„Народни одбори имају право прописивати казне за повреду својих прописа и то: обласни, окружни и њему равни градски народни одбор највише до 30 дана лишења слободе или принудног рада без лишења слободе или новчану казну до 1500 динара; градски и срески народни одбор највише до 20 дана лишења слободе или принудног рада без лишења слободе или новчану казну до 1000 динара, а месни народни одбор највише до 10 дана лишења слободе или принудног рада без лишења слободе или новчану казну до 500 динара.“

Претседник: Има реч народни посланик Александар Стојановић да образложи свој амандман.

Александар Стојановић: Сматрам да је компетенција народних одбора овде сувише висока, јер, поред народних одбора ми имамо изабране и среске народне судове којима је компетенција законом одређена. Наши народни одбори још нису ни интелектуално тако изграђени и често ће се дешавати злоупотребе, а законом баш није јасно предвиђена њихова компетенција. Дешава се — знам и сам када сам био илегални претседник народно-ослободилачког одбора, — да се често греша и нехотице. Код нас у Србији, специјално у неким крајевима, хапсе људе не чекајући на одлуку вишег одбора, а ни самим законом није предвиђено да је одлука месног одбора извршна кад је одобри виши народни одбор. То би требало прецизирати у закону и донети одредбу тако да то буде најкасније 8 дана. Дешава се да један претседник месног народног одбора у неком селу ребне неког, па му каже: „Жали се”. Чекајући на резултат жалбе он одлежи месец или два. Дешава се то, јер има људи који нису довољно упућени. Мислим да бисмо могли мирне савести примити да им се да мања компетенција изрицања казни, јер, као што сам казао, имамо изабране судове, где имамо интелектуално јаче људе и правнике, који ће свакако одредити правилнију казну. Мислим да би се то могло примити, јер имамо често случајеве да и личне ствари долазе у питање. Ја бих молио и Владу и известиоца да приме овај предлог.

Претседник: Има рећ поверенк Владе др Леон Гершковић.

Повереник Владе др Леон Гершковић: Другови, ја мислим да се у предлогу друга народног посланика ради о једном неспоразуму. Овде се у овој законској норми не ради о томе какву казну може изрицати одбор, него какву казну одбор може прописати. По духу овог закона и надлежности која је дата народним месним, среским и окружним одборима ради се о томе да ти народни одбори могу доносити опште прописе по разним пословима. Један месни народни одбор може, на пример, донети прописе о регулисању саобраћаја или о регулисању тржишта у свом месту и разне друге.

Поставља се питање какве казне може предвидети народни одбор за прекршај тих прописа. Ко ће ове казне изрицати није речено. Према природи ствари, те казне може да изриче или суд или извршни одбор.

Према томе, овде се не ради о компетенцији предвиђене казне у управном поступку, јер је то питање остављено закону о управном поступку.

Ja mislim da se može imati puno poverenje u naše narodne odbore, budući da se radi o narodnim odborima koji će rešavati na skupštinama, dakle o odluci svih predstavnika toga kraja, — može se imati puno poverenje da narodni odbori neće propisivati veće kazne nego što je potrebno.

Eto, toliko bih imao da kažem i prema tome, mislim da treba ostaviti onako kako je predviđeno u zakonskom predlogu Vlade.

Претседник: Тражи ли ко реч? (Нико). Према Пословнику гласаћемо најпре о предлогу Владе. Ако Веће не прими предлог Владе, онда ћемо гласати о предлогу народног посланика Стојановића. Стављам на гласање предлог Владе. Ко је за овај предлог, нека дигне руку. (Народни посланици дижу руке). Ко је *против*? (Александар Стојановић диже руку). Предлог Владе примљен је са једним гласом *против*.

Известилац чита чл. 39 према извештају Одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч о чл. 39? (Не тражи нико). Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*? (Нико). Члан 39 је примљен.

Известилац: Иза чл. 39 треба да дође нови члан 40 који гласи:

„На првом састанку народног одбора бира се верификациона комисија, која испитује пуномоћија изабраних одборника.

После верификације мандата одборници полажу следећу заклетву:

„Заклињем се својом чашћу и чашћу свога народа да ћу верно служити народу, да ћу се придржавати Устава и закона, да ћу чувати и бранити демократске тековине ослободилачке народне борбе остварене у народној власти и да ћу своју дужност вршити савесно и одано улажући све своје снаге за напредак и благостање свога народа и Федеративне Народне Републике Југославије“.

Образложење. Ова допуна потребна је зато, јер верификација мандата и полагање заклетве претстављају најзначајније моменте при образовању народних одбора. Осим тога текст заклетве треба да претставља свечану обавезу народних претставника према народној власти у којој сарађују и свим великим тековинама ослободилачке борбе и тековинама потврђеним нашим Уставом.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом новог члана 40? (Не тражи нико). Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке).

Ко је *против*? (Нико). Нови члан 40 је примљен са амандманом.

Известилац: Према амандману после новог члана 40 треба да се дода нови члан 41 који гласи:

„Народни одбор бира за свако заседање претседника који руководи седницама. Седницама месних народних одбора руководи претседник народног одбора, који је уједно и претседник извршног одбора.

Седнице народног одбора по правилу су јавне, уколико народни одбор из оправданих разлога друкчије не одлучи.“

Сви чланови почев од члана 40 мењају своју нумерацију, тако да члан 40 одборског извештаја постаје чл. 42, члан 41 постаје члан 43, члан 42 постаје члан 44, члан 43 постаје члан 45, члан 44 постаје члан 49, члан 45 постаје члан 46, члан 46 постаје члан 47 и члан 47 постаје члан 48.

Образложење. Допуне садржане у новом члану 41 које су биле у првобитном тексту, потребне су зато што оне битно карактеришу рад народних одбора.

Измене у распореду појединих чланова биле су потребне услед уметања нових чланова, а члан 44 премештен је после ранијег члана 47 (по извештају одбора) због тога што норме о губитку мандата треба да дођу на крају овог одељка.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом овог новог 41 члана? Не тражи нико. Гласамо. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*. (Нико). Нови члан 41 је примљен са амандманом.

Известилац: Члан 40 постаје члан 42.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом члана 42? (Нико). Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*? (Нико). Члан 42 је примљен.

Известилац: Стари члан 41 постаје члан 43.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом овога члана? Не тражи нико. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*? (Нико). Члан 43 је примљен.

Известилац чита члан 42 који постаје члан 44.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом овога члана? Не тражи нико. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*? (Нико). Члан 44 је примљен.

Известилац чита члан 43 који постаје члан 45.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? Не тражи нико. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Ко је *против*? (Нико). Члан 45 је примљен.

Известилац: Према амандману члан 44 треба да постане члан 49, па да о њему говоримо после, а члан 45 да постане 46. Дакле, члан 45 постаје члан 46.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом овога члана? Не тражи нико. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). *Против*? Нико. Нови члан 46 је примљен.

Известилац чита члан 46 који постаје члан 47.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом овога члана? Не тражи нико. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). *Против*? (Нико). Члан 47 је примљен.

Известилац чита члан 47 који постаје члан 48.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом овога члана? Не тражи нико. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). *Против*? (Нико). Члан 48 је примљен.

Известилац: Текст бившег члана 44 према предлогу Законодавног одбора треба сада према амандману да постане члан 49.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом овога члана? (Не тражи нико). Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 49 је примљен.

Известилац чита: б) Зборови бирача. — Члан 50 (члан 48 према одборском извештају, а члан 47 по пројекту).

Овде има амандман. У првом ставу овог члана уместо речи у загради „(местима)“ ставити „(варошицама, трговиштима)“.

Овим се спроводи само терминолошка измена у сагласности са усвојеном терминологијом из чл. 10 (по пројекту члана 9), став 1.

Претседник: Тражи ли ко реч поводом овога члана? (Не тражи нико). Ко је за овакав члан 50, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нико). Нема. Члан 50 је примљен.

Известилац: (Чита члан 49 који постаје члан 51)

Овде има амандман. Последњи став мења се и гласи:
„Збором руководи претседништво које бира збор бирача.“

Ова промена условљена је карактером збора бирача и местом и правима која припадају збору према овом закону.

Претседник: Жели ли ко реч по члану 51? (Нико). Не жели нико. Ко је за члан 51, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 51 примљен са амандманом.

Известилац чита члан 50 који постаје члан 52.

Претседник: Тражи ли ко реч? (Нико). Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 52 примљен.

Известилац: (Чита члан 51 који постаје члан 53)

Овде има амандман. У другој реченици место речи „незаконитим и неправилним“ треба ставити „незаконитим или неправилним“ и место „одбор их упућује“ да гласи „упућује их вишем народном одбору“.

Претседник: Тражи ли ко реч? (Нико). Не тражи нико. Стављам члан 53 на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нико). Објављујем да је члан 53 примљен са амандманом.

Известилац чита члан 52, који сада постаје члан 54.

Претседник: Тражи ли ко реч по овом члану? (Нико). Не тражи нико. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 54 примљен.

Известилац: (Чита члан 53, који је постао члан 55)

Овде има амандман. Други став постаје последњи, а садашњи трећи и четврти постају други односно трећи став. Ова промена одговара логичном реду одредаба овога члана.

Претседник: Тражи ли ко реч по овоме члану? (Нико). Не тражи нико. Стављам члан 55 на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 55 примљен према одборском извештају и амандману.

Известилац: (Чита члан 54 извештаја, који постаје члан 56)

Овде има амандман. Прва реченица четвртог става овог члана мења се и гласи:

„Виши извршни одбор може на предлог нижег извршног одбора привремено удаљити од службе члана нижег извр-

шног одбора у случају кад би његово даље остајање било противно угледу и интересу службе“.

Ова промена се предлаже ради правилнијег односа између извршног одбора и његових чланова и ради обезбеђења потребног надзора од стране вишег извршног одбора.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Нико). Прелазимо на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 56 примљен.

Известилац: (Чита члан 55 према извештају, који сада постаје члан 57)

Овде има амандман. Други став се брише.

Образложење. За доношење закључака од стране извршног одбора потребна је већина гласова свих одборника, па стога није потребно одређивати кворум за одржавање седница. Ово је разумљиво с обзиром на то да је број чланова извршног одбора релативно мали, те би у противном могло доћи до тога да пуноважне закључке извршног одбора могу донети само два или више чланова који не претстављају већину у извршном одбору.

Претседник: Тражи ли ко реч о члану 57? (Нико). Пошто нико не тражи реч, прелазимо на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нико). Објављујем да је члан 57 примљен са амандманом.

Известилац: (Чита члан 56, који постаје члан 58)

Амандман у последњем ставу уместо речи „или на уобичајен приступачан начин“ ставити „и на други уобичајени начин.“

Образложење као и код члана 57.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Нико). Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нико). Објављујем да је члан 58 примљен.

Известилац чита члан 57, који постаје члан 59.

(Гласајући дизањем руку, Веће народа једногласно усваја без дискусије чланове 57, 58, 59 и 60 према одборском извештају, а који сада постају чланови 59, 60, 61 и 62 по новој нумерацији).

Известилац: (Чита члан 61 који постаје члан 63)

Да није овде нека грешка? Наиме у овом трећем ставу ми смо у последњој реченици казали:

„Президијум народне скупштине републике, односно народна скупштина аутономне покрајине одређује који средњи одбори немају отсека. Влада републике може својим решењем оснивати нова и мењати, спајати и укидати постојећа одељења и отсеке.“

Ја мислим да би било добро кад би се у овом ставу у последњој реченици после речи „Влада републике“ додало „и главни извршни одбор аутономне покрајине могу“ итд.

Претседник: Жели ли ко реч о овоме члану. (Нико). Прелазимо на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*? (Нико). Објављујем да је члан 63 примљен.

(За овим Веће народа, гласајући редом о сваком прочитаном члану, усваја једногласно и без дискусије чланове 62, 63, 64 и 65, који постају чланови 64, 65, 66 и 67).

Известилац: (Чита члан 66 према извештају Одбора, који сада постаје члан 68)

Овде има амандман. Први став овога члана имао би да гласи: „У саставу средњег, градског и виших извршних одбора...“ Све остало остаје непромењено, — према извештају Одбора.

Претседник: Има ли какво образложење? Реч има известилац др Душан Братић.

Известилац: У првом ставу овога члана уместо речи „и вишег народног одбора“ ставити „и виших извршних одбора“.

Овим се враћа на раније предложени текст, јер се служба за правну помоћ организује у саставу извршног одбора, као што је то у претходном члану предвиђено за комисије.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Нико). Како нико не тражи реч, стављам члан на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 68 примљен.

Известилац: (Чита члан 67, који постаје члан 69)

Према амандману треба у првом ставу, у другом реду, уместо речи „месних“ ставити реч „локалних“. Ово је само једна мала термиолошка измена.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Нико). Како нико не тражи реч, стављам члан на гласање. Ко је за

овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 69 примљен.

Известилац чита члан 68, који постаје члан 70.

Претседник: Тражи ли ко реч о овоме члану? (Нико). Како нико не тражи реч, стављам члан на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 70 примљен.

Предлажем да ову седницу закључимо. (Прима се).

Идућу седницу заказујем за понедељак 20 ов. м. у 16 часова са дневним редом:

1) наставак претреса у појединостима извештаја Одбора о предлогу Општег закона о народним одборима;

2) претрес извештаја Законодавног одбора о предлогу Закона о попуни оружане силе ФНРЈ јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима;

3) претрес извештаја Законодавног одбора о предлогу Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање.

(Седница је закључена у 18,30 часова).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Трећа седница

(18 маја 1946)

Почетак у 16,40 часова.

При уласку у дворану, чланове Савезне владе на челу са Претседником Министарског савета маршалом Југославије Јосипом Брозом Титом и чланове Претседништва Савезног већа на челу са претседником Владимиром Симићем народни посланици дочекују стојећи и поздрављају бурним аплаузом.

Претседавао претседник **Владимир Симић**.

Претседник: Отварам трећи редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ. Записник данашње седнице водиће секретар Љубчо Арсов. Изволите чути записник прошле седнице.

Секретар Воја Лековић чита записник другог редовног састанка.

Претседник: Да ли има примедба на прочитани записник? (Нема). Пошто примедба нема, објављујем да се записник оверава.

Пре прелаза на дневни ред изволите чути саопштења:

Молбе посланика за отсуства: Јосип Миклаужић, моли месец дана боловања и прилаже лекарско уверење; Иван Гранђа моли три дана отсуства ради одласка у Загреб; Ловро Кухар моли 30 дана боловања и прилаже лекарско уверење; Адам Остовић моли боловање до оздрављења; Мато Маркотић, моли 10 дана отсуства због хитних и неодложних послова; Ђоко Пајковић, моли отсуство са првог редовног заседања и прилаже лекарско уверење; Јовичевић Павле моли отсуство са првог редовног заседања и прилаже

лекарско уверење; Давид Нимани, моли отсуство са првог редовног заседања и прилаже лекарско уверење; Душан Мугоша, моли отсуство са првог редовног заседања и прилаже лекарско уверење.

Пошто се овде углавном траже отсуства према лекарском уверењу, изузев два, предлажем да се одобре у трајању која су и тражена. Да ли Народна скупштина прима овај предлог? (Прима). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да су тражена отсуства одобрена.

Претседништво Савезног већа примило је следећи акт:

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ
СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

У смислу одредаба Пословника тога дома слободан сам поднети Савезном већу Народне скупштине ФНРЈ предлог амандмана уз предлог Општег закона о народним одборима заједно са образложењем.

Молим да се приликом дискусије у појединостима саопште уз поједине чланове предложени амандмани. Сваки предложени амандман пропраћен је образложењем уз сам текст амандмана.

Смрт фашизму — Слобода народу!

Претседник Владе ФНРЈ
и Министар народне одбране,
маршал Југославије

Јосип Броз Тито, с. р.

Приликом претреса предлога закона у појединостима, повереник Владе код сваког односног члана где има амандман, а они су више техничке природе и не задиру у начело законског прописа, саопштиће те кратке амандмане.

Прелазимо на дневни ред: гласање у начелу о предлогу Општег закона о народним одборима. Ми смо заједничку седницу одржали и завршили дискусију у начелу. Потребно је извршити гласање у начелу по том закону. Гласање се врши дизањем руке. Ко је од народних посланика за предлог Општег закона о народним одборима, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је Савезно веће Народне скупштине изгласало једногласно у начелу предлог Општег закона о народним одборима.

Прелазимо на претрес предлога Општег закона о народним одборима у појединостима. Молим известиоца народног посланика др Јакова Гргурића да чита, сходно Пословнику, текст закона. Пре него што се пређе на читање појединих одредаба, према Пословнику може да се отвори дискусија у појединостима по првом делу предлога Општег закона о народним одборима. Први део налази се код сваког народног посланика и обухвата заједно са уводном одредбом закона 23 члана. Ко жели од народних посланика да узме учешћа у дискусији у појединостима о уводном делу, нека се јави за реч. (Не јавља се нико). Пошто се нико не јавља за реч о уводној одредби и првом делу предлога Општег закона о народним одборима, молим известиоца да чита наслов и уводну одредбу предлога закона.

Известилац др Јаков Гргурић чита наслов, уводну одредбу, и члан 1.

Претседник: Приступамо гласању о наслову предлога закона, уводној одредби и чл. 1. Ко је за наслов, уводну одредбу и чл. 1 у стилизацији како је прочитао известилац, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да су наслов закона, уводна одредба и чл. 1 примљени једногласно.

(Затим је Веће гласајући дизањем руке о сваком члану, једногласно усвојило чланове 2, 3, и 4 према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 5.

Моша Пијаде: Овде постоји једна грешка. Потребно је да речи „савезних закона“ дођу испред речи „закона народних република“, а не иза њих.

Известилац: Да, тако треба да гласи чл. 5 и он тако и гласи.

Претседник: Ко је за чл. 5 како га је прочитао известилац, са овом напоменом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 5 примљен једногласно.

(Веће је затим гласајући дизањем руке о сваком члану једногласно усвојило чланове 6, 7, 8 и 9 према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 10.

Претседник: Код овога члана постоји амандман Владе. Молим повереника Владе професора Јована Ђорђевића, да прочита и образложи овај амандман.

Повереник Владе др Јован Ђорђевић: Последњи став овога члана мења се и гласи:

„Одлуку о образовању једног месног народног одбора за два или више мањих села доноси президијум народне скупштине републике, односно скупштина аутономне покрајине, на предлог окружног, односно обласног народног одбора“.

Ова промена предлаже се зато да би се обезбедило јединство принципа при образовању месних народних одбора, а с друге стране, да би се омогућило исправљање евентуалних грешака. Осим тога, то је и пракса у нашим републикама.

Претседник: Чули сте амандман Владе са образложењем у погледу измена последњег става у чл. 10. Ко је за чл. 10 заједно са амандманом како је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 10 заједно са амандманом Владе о измени последњег става прихваћен једногласно.

Известилац чита члан 11.

Претседник: И код овога члана постоји амандман, молим повереника Владе др Јована Ђорђевића да га прочита и образложи:

Повереник Владе: Предлог амандмана, код чл. 11 гласи:

Трећи став овог члана брише се.

У четвртом ставу истог члана после речи „административног састава“ умећу се „среза односно“, а после речи „издвајају“ изоставља се веза „и“.

Измене извршене у овом члану предузете су да би се постигла правилнија стилизација и прецизније формулисала идеја овога члана.

Претседник: Чули сте чл. 11 заједно са амандманом и његовим образложењем. Ко је за члан 11 заједно са амандманом како је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 11 заједно са амандманом примљен једногласно.

(За овим је Савезно веће, гласајући о сваком поједином члану дизањем руку, једногласно примило чланове од 12—24 закључно према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Прелазимо на други део — Задаци и надлежност народних одбора. Ко жели да узме учешћа у дискусији о овом другом делу нацрта Општег закона о народним одборима, нека се јави за реч.

Има реч Министар без ресора, претседник Комитета за социјално старање, Кирило Савић.

Министар без ресора и претседник Комитета за социјално старање, Кирило Савић: Ја бих хтео само да обратим пажњу Народне скупштине на потребу неких врло малих измена које се односе на социјално старање. Тако у чл. 25 по првобитном тексту у тачки ж), у области социјалног старања, први став, односно прва тачка, стоји „старање и помагање деце без родитеља, породица погинулих бораца, породица бораца и сл“. Међутим, по предлогу који је био дао Комитет требало је после ових речи „породице бораца“ да стоји још и речи „породице са великим бројем деце“.

Затим у члану 27 под насловом „Срески народни одбор“ (у тачки ж), у области народног здравља и социјалног старања, под тачком б стоји „организовање здравствене заштите матера и деце“, а требало би да стоји „организовање социјалне и здравствене заштите“ јер је такав био првобитан предлог.

Даље у члану 28, „Окружни народни одбор“, (у тачки з), у области народног здравља и социјалног старања, тачка седма гласи „издавање допунских прописа о збрињавању изнемоглих, незбринутих и жртава рата“. Међутим, требало би да стоји „издавање допунских прописа о заштити матера и деце и о збрињавању незбринутих жртава рата“.

Исто тако тачка 8 требало би да гласи „оснивање и управљање установама за збрињавање деце, старих и изнемоглих“.

Ето то су све предлози Комитета за социјално старање, и ја бих молио да их узмете у обзир, јер у суштини ништа не мењају већ само још више допуњују ствар.

Претседник: По члану 40 Пословника, посланици могу своје предлоге за измену и допуну појединих чланова законских предлога (амандмане) упућивати Законодавном одбору благовремено. Ако Одбор усвоји амандман, њиме се замењује одговарајући члан у предлогу. Ја сам дао реч говорнику мислећи да ће говорити у појединостима о глави другој: „Задаци и надлежност народних одбора“, а не о предлозима са којима је задоцњено.

Према томе, ако има ко да се јави за реч да говори о овој глави другој, нека се изволи јавити за реч, иначе да продужимо рад. Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита даље.

Известилац чита наслов и чл. 25.

Претседник: Уз чл. 25 постоји амандман Владе. Молим повереника Владе др Ђорђевића да прочита и образложи овај амандман.

Повереник Владе: У овом члану тачка 6 постаје тачка 11, тачка 7 постаје тачка 10, тачка 8 постаје тачка 6, тачка 9 постаје тачка 7, тачка 10 постаје тачка 8 и тачка 11 постаје тачка 9.

Ова промена у распореду појединих тачака предлаже се ради правилнијег размештаја појединих задатака.

Претседник: Прелазимо на гласање члана 25 са свих његових 20 тачака.

Ко је за члан 25 како је прочитан, заједно са амандманом Владе, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 25 заједно са амандманом прихваћен једногласно.

Прелазимо на члан 26 са насловом.

Известилац чита члан 26.

Претседник: И код овог члана постоји амандман Владе. Молим повереника Владе др Ђорђевића да га саопшти.

Повереник Владе: Наслов изнад члана 26 мења се и гласи: „Месни народни одбор“. Ова измена је учињена ради постизања једнообразности са члановима 27, 28 и 29, где је увек употребљена једнина.

Затим у овом члану под д) додаје се нова тачка 4 која гласи: „Закључивање зајмова уз одобрење владе народне републике“. Ова промена унесена је ради тога што се мора и месним народним одборима дати могућност закључивања зајмова, али уз потврду владе народне републике.

Претседник: Прелазимо на гласање члана 26 са насловом и свима новим одељцима по азбучном реду од а) до з) и у деловима под бројевима. Ко је за члан 26 заједно са амандманом Владе који је саопштен, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 26 са насловом и амандманом једногласно прихваћен.

Прелазимо на члан 27 нацрта Општег закона о народним одборима.

Известилац чита члан 27.

Претседник: И код овог члана постоји амандман Владе. Молим повереника Владе да га прочита и образложи.

Повереник Владе: Амандман за овај члан гласи: „Прва реченица првог става овог члана мења се и гласи: „Градски народни одбор града који је издвојен из среза као орган државне власти града, има надлежност месног и среског народног одбора“.

Други став истог члана брише се.

Трећи став истог члана мења се и гласи:

„Градски народни одбор који је издвојен из округа врши на свом подручју још и послове из надлежности окружног народног одбора.“

Све предложене измене у овом члану учињене су да би се јасније подвукао карактер градског народног одбора и прецизније одредила његова надлежност.

Претседник: Ко је за члан 27 са насловом „Градски народни одбори“, заједно са амандманом који је сада прочитан нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 27 са амандманом једногласно прихваћен.

Прелазимо на члан 28.

Известилац чита члан 28.

Претседник: Код члана 28 има неколико амандмана Владе.

Молим повереника Владе др Јована Ђорђевића да их прочита и образложи.

Повереник Владе: Амандмани Владе код члана 28 гласе:

У члану 28 под г) тачка 4 мења се и гласи:

„4) општа контрола установа социјалног осигурања среског значаја.“

Ова измена била је потребна зато, јер срески народни одбор неће моћи контролисати установе социјалног осигурања на свом терену ако се ту ради о установама републиканског односно савезног значаја, уколико се не ради о примени члана 6 или тачке 6 члана 25 закона.

У чл. 28 под њ) тачка друга мења се и гласи:

„Располагање основним и обртним средствима привреде среског значаја на основу одобреног финансиског плана; руковођење финансиским пословима својих предузећа и установа.“

Ова измена значи само бољу и правилнију стилизацију

У истом члану под њ) додаје се нова тачка 6 која гласи: „закључивање зајмова уз одобрење владе народне републике“.

Разумљиво је да треба дати среском народном одбору могућност закључивања зајмова, ради иницијативе у привреди.

У истом члану под њ) додаје се нова тачка 7 која гласи:

„оснивање и управљање среским штедионицама.“

Ова допуна била је потребна ради тога, јер се мора дати могућност како среским народним одборима тако и градским народним одборима да оснивају своје штедионице.

Претседник: Прелазимо на гласање члана 28. Ко је за члан 28 по нацрту и извештају Законодавног одбора, заједно с амандманима Владе како су саопштени, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је чл. 28 једногласно примљен према нацрту и извештају Законодавног одбора, заједно са свима амандманима.

Изволите чути чл. 29.

Известилац чита члан 29.

Претседник: Код чл. 29 Влада има амандман. Молим повереника др Јована Ђорђевића да га изложи и образложи.

Повереник Владе: У овом члану под њ) тач. 2 мења се и гласи: „располагање основним и обртним средствима привреде окружног значаја на основу одобреног финансиског плана; руковођење финансиским пословима својих предузећа и установа;“

Ова измена је предложена сагласно предложеној измени у претходном члану под њ) ради прецизнијег изражавања идеје.

У истом члану под њ) тач. 5 мења се и гласи: „закључивање зајмова уз одобрење владе народне републике;“. Ова промена учињена је зато јер је потребно да свако закључивање зајмова одобрава влада народне републике.

Претседник: Прелазимо на гласање члана 29, са насловом и амандманом онако како је прочитан. Ко је за чл.

29, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је чл. 29 са амандманом у Савезном већу једногласно прихваћен. Прелазимо на чл. 30.

(Затим је Веће гласајући дизањем руку о сваком члану, усвојило једногласно чл. 30 и 31 према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Дошли смо до трећег дела — Устројство народних одбора.

Код овог трећег дела који је врло дугачак, с обзиром на Пословник имамо право да расправљамо у мањим деловима, до наслова чл. 35 Б) Народни одбори и зборови бирача.

Ко жели да узме учешћа у дискусији о овом делу, нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита наслов и чл. 32 са поднасловом.

(За овим је Веће гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чл. 32 и 33, према извештају Одбора).

Известилац чита чл. 34.

Претседник: И код овог члана има амандман Владе. Молим повереника Владе др Јована Ђорђевића да га прочита и образложи.

Повереник Владе: Амандман гласи: „У трећем ставу овог члана уместо речи: „избори за опозивање одборника или за опозивање народног одбора” ставити „Нови избори услед опозивања одборника или народног одбора”.

Овим се исправља нетачна формулација трећег става, јер се избори не врше по питању опозива, пошто је претпоставка за наређивање нових избора да је већ извршен опозив одборника или народног одбора.

Претседник: Ко је за члан 34 са амандманом који је образложен, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је члан 34 са амандманом једногласно прихваћен. Прелазимо на члан 35 са насловима.

Известилац чита члан 35 са насловима.

(Веће је затим гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове 35 и 36, према извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 37.

Претседник: И код члана 37 постоји амандман Владе. Молим повереника Владе др Ђорђевића да саопшти у чему се састоји тај амандман.

Повереник Владе: У другом ставу овог члана уместо речи „или на други уобичајени начин“ ставити „и на други уобичајени начин“.

Ова се промена предлаже стога што објављивање преко штампе не може заменити и не чини излишним објављивање уобичајеним начином, који једино обезбеђује пуни публицитет одлука и наредаба народних одбора.

Претседник: Ко је за члан 37 са амандманом нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 37 са амандманом једногласно прихваћен.

(Веће је затим, гласајући дизањем руку, једногласно усвојило чланове 38 и 39, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Пре него што пређемо на читање члана 40, имам да саопштим да се амандман Владе састоји у томе да предлаже нов члан 40. Молим повереника Владе др Ђорђевића да прочита и образложи овај амандман.

Повереник Владе: После члана 39 додаје се нов члан 40 који гласи:

„На првом састанку народног одбора бира се верификациона комисија, која испитује пуномоћја изабраних одборника.

После верификације мандата одборници полажу следећу заклетву:

„Заклињем се својом чашћу и чашћу свога народа да ћу верно служити народу, да ћу се придржавати Устава и закона, да ћу чувати и бранити демократске тековине ослободилачке народне борбе остварене у народној власти и да ћу своју дужност вршити савесно и одано улажући све своје снаге за напредак и благостање свога народа и Федеративне Народне Републике Југославије“.

Ова допуна потребна је зато, јер верификација мандата и полагање заклетве претстављају најзначајније моменте при образовању народних одбора. Осим тога, текст заклетве треба да претставља свечану обавезу народних претставника према народној власти у којој сарађују и свим великим тековинама ослободилачке борбе и тековинама потврђеним нашим Уставом.

Осим овог амандмана, предлаже се и нови члан 41 који гласи:

„Народни одбор бира за свако заседање претседника који руководи седницама. Седницама месних народних одбора руководи претседник народног одбора, који је уједно и претседник извршног одбора.

Седнице народних одбора по правилу су јавне, уколико народни одбор из оправданих разлога друкчије не одлучи”.

Допуне садржане у новом члану 41, које су биле у првобитном тексту, потребне су ради тога јер оне битно карактеришу рад народних одбора.

Са овим у вези одмах треба констатовати да сви чланови, почев од члана 40, мењају своју нумерацију, тако да досадашњи члан 40 постаје члан 42, члан 41 постаје члан 43, члан 42 постаје члан 44, члан 43 постаје члан 45, члан 44 постаје члан 49, члан 45 постаје члан 46, члан 46 постаје члан 47, а члан 47 постаје члан 48.

Измене у распореду појединих чланова биле су потребне услед уметања нових чланова, а члан 44 премештен је после ранијег члана 47 због тога што норме о губитку мандата треба да дођу на крају овог одељка.

Претседник: Као што је Веће чуло, Влада предлаже два нова члана, и то између чланова 39 и 40. Гласаћемо одвојено за оба нова члана.

Ко је за нови члан 40 по предлогу и амандману Владе, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 40 прихваћен једногласно.

Ко је за нови члан 41 онако како га је предложила Влада, нека дигне руку. (Сви дижу руке), Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 41, нови, који је у потпуности садржан у амандману Владе прихваћен једногласно.

Прелазимо на решавање о осталим члановима. Изволите чути члан 42 који је у штампаном пројекту члан 39.

(За овим је Савезно веће примило једногласно, гласајући дизањем руку о сваком члану, чланове 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48 и 49 по новој нумерацији насталој услед примања два нова члана.)

Претседник: Дошли смо до дела који говори о зборовима бирача, за који сам ја објавио и позвао народне посланике на учешће у појединачној дискусији.

Пошто дневни ред није исцрпен, ја бих предложио, ако се Веће слаже с тим, да прекинемо данас рад и да ми да овлашћење да закључим ову седницу. Да ли се Веће слаже да закључимо данашњу седницу? (Слаже се). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је Веће одобрило да се данашња седница закључи.

Идућу седницу заказујем за понедељак, 20 маја, у 16 часова са дневним редом: претрес предлога Општег закона о народним одборима у појединостима.

Прима ли Савезно веће овај дневни ред? (Прима). Дневни ред је примљен. Седницу закључујем.

(Седница је закључена у 18,30 часова.)

ВЕЋЕ НАРОДА

Четврта седница

(20 маја 1946)

Почетак у 16,15 часова.

Претседавао потпретседник **Божидар Масларић** (НР Хрватска).

Потпретседник: Отварам четврти редовни састанак I редовног заседања Већа народа. Записник данашње седнице водиће секретар Михаило Грбић. Молим секретара да прочита записник прошле седнице.

Секретар Михаило Грбић (НР Црна Гора) чита записник седнице од 18 маја т. г.

Потпретседник: Има ли ко од народних посланика какву примедбу на овај записник? (**Александар Стојановић:** Молим за реч). Има реч народни посланик Александар Стојановић.

Александар Стојановић (НР Србија): Другови народни посланици, нисам неки формалиста, али мислим да по Пословнику, и по овом нашем Пословнику Већа народа, могу амандмане подносити Влада и народни посланици; а примати амандмане може известилац одборске већине, одбор или Влада. У прочитаном записнику стоји да је на предлог повереника Владе гласано по мом амандману. Ја мислим да је повереник Владе овде да даје потребна тумачења и објашњења закона, а никако да даје предлог за гласање. Мислим да то није по Пословнику. А ако није, онда молим да се то протумачи. О амандману може да се изјасни само известилац после одборског извештаја.

Потпретседник: Сматрате ли вашу примедбу као примедбу на повреду Пословника или тражите да се записник исправи? (*Александар Стојановић:* Ја чиним примедбу на записник и тражим да се то у записнику исправи).

Известилац др Душан Братић: Примедба друга Стојановића је оправдана. Др Гершковић није ставио предлог на гласање, већ је само објаснио члан 38, а претседник Већа је ставио на гласање предлог Законодавног одбора и у том смислу и ја молим да се записник исправи.

Александар Стојановић: Молим секретара да се изјасни поводом ове примедбе и да још једном прочита овај став из записника.

Секретар чита: „Народни посланик Александар Стојановић подноси и образлаже амандман уз члан 38, на што владин повереник др Леон Гершковић предлаже Већу да усвоји члан 38, онако како га је Одбор предложио“.

Какву бисте ви измену желели?

Александар Стојановић: Предлажем да се каже да се известилац Законодавног одбора не слаже са предложеним амандманом и предлаже да се члан тај прими онако како је предложен од стране Законодавног одбора.

Потпретседник: Ми ћемо то исправити и унети у записник. Има ли још каквих примедба?

Саво Оровић (НР Црна Гора): Независно од тога, примећујем да одсуствује велики број посланика. Мислим да би требало завести дисциплину, јер ми једва имамо кворум.

Потпретседник: Постараћемо се, друже Оровићу. Има ли још примедба?

Дон Анте Салацан (НР Хрватска): У вези мога предлога на последњем заседању, тражим од Претседништва извештај зашто нису позвани на одговорност народни посланици који не присуствују седницама и молим да се овај извештај поднесе на идућој седници.

Потпретседник: Претседништво ће поднети извештај о томе. Да ли има још каква примедба? (Нема). Прима ли Веће прочитани записник? (Прима). Пошто је записник примљен ја ћу га потписати.

Пре прелаза на дневни ред треба да саопштим да је Министар иностраних послова ФНРЈ преко Савезног већа

доставио Већу народа предлог Закона о уговору о пријатељству, узајамној помоћи, сарадњи и миру између Федеративне Народне Републике Југославије и Чехословачке Републике, закљученом у Београду 9 маја 1946 године.

Овај законски предлог биће стављен на дневни ред кад то Народна скупштина одлучи.

Претседник Савезне планске комисије доставља амандман за измену члана 1 предлога Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање. Овај амандман је отштампан и раздељен народним посланицима и о њему ће се решавати кад буде претресан предлог Закона о општедржавном привредном плану.

Претседник Савезне планске комисије извештава Веће да је овластио за свога повереника инжењера Звонимира Морића, помоћника Претседника Привредног савета, да у Већу народа даје потребна објашњења приликом претреса предлога Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање.

Секретар Президијума Народне скупштине ФНРЈ доставља Већу народа извештај да су народни посланици Наум Веслијевски и Пеко Дапчевић отсутни од дужности за дуже времена, те не могу вршити дужност народних посланика.

Овај ће се извештај у смислу става 2 члана 54 Пословника Већа народа упутити Мандатно-имунитетском одбору на даљи законски поступак.

Отсуства народних посланика: Јосип Хрнчевић, Кирил Миљовски и Трајан Лауташ моле отсуство са данашње седнице, а Маринко Голубовић моли петодневно отсуство због болести у породици; Душан Ркман моли два дана отсуства, Љубо Бабић моли десетодневно отсуство због болести.

Предлажем Већу да одобри тражена отсуства народним посланицима. (Одобрава се). Отсуства су одобрена.

Прелазећи на дневни ред, предлажем Већу да поред претреса у појединостима предлога Општег закона о народним одборима ставимо на дневни ред још и претрес предлога Закона о попуни оружане силе ФНРЈ јахаћом теглећом и товарном стоком и преносним средствима и претрес предлога Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање. Прима ли веће овај предлог? (Прима). Прелазимо на дневни ред. Молим известиоца Законодавног одбора др Душана Братића да прочита члан 69 предлога Закона о народним одборима.

Известилац: (Чита IV део — Односи народних одбора и извршних одбора према вишим органима државне власти и државне управе)

Члан 69 постаје члан 71.

Овде има амандман. У ставу другом овога члана уместо речи „нижих народних одбора“ ставити „нижих извршних одбора“.

Ова измена је потпуно оправдана, јер у систему пројекта виши управни органи могу вршити надзор једино над радом нижих народних одбора.

Потпретседник: Хоће ли ко да говори по члану 69, који постаје члан 71? Не жели нико? Прелазимо на гласање. Ко је за овај члан са амандманом нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 69 односно 71 примљен са амандманом. Прелазимо на следећи члан.

Известилац: (Чита члан 70, који постаје члан 72)

И овде има амандман. У ставу првом, пети ред, после речи „незаконите“ место свезе „и“ ставити „или“. Исто то у другом ставу четвртог реда и у четвртном ставу четвртог реда.

Овим стилским изменама само се прецизира измена ових одредаба.

Потпретседник: Жели ли ко реч о овоме члану? Не жели. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема нико). Објављујем да је члан 72 примљен са овим изменама.

Известилац: (Чита члан 71 који сада постаје члан 73)

И овде има амандман. У ставу 2 после речи „незаконита“ место свезе „и“ ставити „или“.

Претседник: Жели ли ко реч по овоме члану? Не жели. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко *против*? (Нема нико). Члан је једногласно примљен са амандманом.

Известилац чита члан 72 према извештају Одбора, сада члан 74.

Потпретседник: Жели ли ко реч по овоме члану? (Нико). Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко *против*? (Нема нико). Члан је једногласно примљен.

Известилац чита члан 73 који сада постаје члан 75.

Потпретседник: Жели ли ко реч по овоме члану? Не жели нико. Ко је за, нека дигне руку. Има ли ко *против*? (Нема нико). Члан је једногласно примљен.

Известилац: (Чита члан 74 према извештају Одбора, сада члан 76)

Овде има амандман. На крају трећег става овога члана ставља се запета и додаје: „ако је његов рад у очигледној супротности са Уставом и законима”. Према томе, трећи став овога члана гласи:

„Виши народни одбор, народни одбор аутономне области, народна скупштина аутономне покрајине односно президијум народне скупштине републике има право разрешити извршни одбор сваког нижег народног одбора ако је његов рад у очигледној супротности са Уставом и законима и сазвати народни одбор у ванредно заседање ради избора новог извршног одбора”.

Потпретседник: Жели ли ко реч по овоме члану? (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, прелазимо на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Пошто нико није *против*, објављујем да је члан 76 са амандманом једногласно примљен.

(Гласајући дизањем руку о сваком прочитаном члану, Веће народа је усвојило једногласно и без дискусије све чланове од 77 до 90 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Потпретседник: На тај начин, другови народни посланици, ми смо завршили претрес у појединостима Општег закона о народним одборима. Прелазимо на гласање у целини. Молим друга секретара да изврши прозивку народних посланика. Гласа се за и *против*.

Секретар Михаило Грбић прозива народне посланике.

(После гласања)

Потпретседник: Објављујем резултат гласања за предлог Општег закона о народним одборима. Гласало је 129 народних посланика и сви су гласали за. Отсутно је 45 народних посланика. Како је секретар прочитао и председавајућег, који у смислу Пословника нема право да гласа, уствари је гласало 128 посланика за.

На основу члана 63 Устава и члана 44 Пословника Већа народа доставићемо Савезном већу на решавање дефинитивни текст закона који смо усвојили.

Пре прелаза на другу тачку дневног реда одређујем мали одмор од 10 минута.

(После одмора)

Потпретседник: Настављамо, другови, нашу седницу Већа народа. Предлажем Већу народа да изменимо дневни ред, тј. да данас, у наставку наше седнице, узмемо у претрес два законска предлога: предлог Закона о амнестији шумских кривица и предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова, због тога што и Савезно веће има овај дневни ред а оба већа паралелно раде. Прима ли се овај предлог? (Прима се).

Министар правосуђа Владе ФНРЈ у име Владе, доставио је Већу амандман уз члан 3 предлога Закона о амнестији шумских кривица. О овом амандману ће се решавати приликом претреса предлога Закона о аменестији шумских кривица у појединостима.

Министар правосуђа Владе ФНРЈ извештава Веће народа да је за повереника Владе ФНРЈ одређен Никола Срзентић, начелник Министарства правосуђа, који ће давати потребна објашњења приликом претреса предлога Закона о амнестији шумских кривица и предлога Закона о продужењу меничних и чековних рокова.

Прелазимо на дневни ред. Молим друга Јозу Миливојевића, известиоца Законодавног одбора, да поднесе извештај Већу народа о предлогу Закона о амнестији шумских кривица.

Известилац Јоза Миливојевић (НР Хрватска): (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге.)

Drugovi narodni poslanici, ovaj zakonski prijedlog, kako je u obrazloženju Ministra pravosuda rečeno, podnesen je stoga što su za vrijeme okupacije, prije rata kao i po završetku rata nastale mnoge šumske krivice. Te su šumske krivice izvršili najviše ljudi koji su najsiromašniji, ali su ih izvršili pod teškim uslovima bjede i rata. Ne bi bilo opravdano pošto su podnesene prijave i sudski postupak se vodi, da oni sada snose posljedice sudjenja. Stoga se našlo za potrebno da se donese amnestija, ali amnestija koja će se odnositi samo na te ljude, a ne na one koji

su počinili šumske krivice u korist okupatora i njegovih pomagača ili u cilju špekulacije. Onim licima koja se smatraju da su obuhvaćena ovom amnestijom a ne bude amnestija na njih primijenjena dato je pravo i mogućnost da se mogu obratiti svom nadležnom sreskom odnosno kotarskom sudu da se amnestija primijeni, odnosno ako se donese nepravilna odluka, da se ta lica mogu žaliti nadležnom okružnom sudu. Stoga predlažem u ime Zakonodavnog odbora da se Zakon o amnestiji šumskih krivica primi kao nužno potreban.

Potpredsjednik: Prelazimo na pretres Zakona o amnestiji šumskih krivica u načelu. Ko želi reč. (*Beno Kotnik:* Molim za reč). Ima reč narodni poslanik Beno Kotnik.

Beno Kotnik (*LjR Slovenija*): Tovariši in tovarišice narodni poslanci, moj govor k predlogu Zakona o amnestiji gozdnih prestopkov se nanaša specijelno na slovenske razmere. V predaprilski Jugoslaviji so izkoriščali naše gozdove v veliki meri nemški in madjarski veleposestniki, kot so Auerspergi, Herbersteini, Thurnj in Esterhazy in drugi. V zadnjih desetih letih so nastajali tudi domači gozdni veleposestniki, ki so kupovali gozdne komplekse z namenom da vložijo po špekulativni poti pridobljeni denar v gozdove, računaječ s tem, da je ta naložba najrentabilnejša in tudi najbolj sigurna. Za upravljanje teh gozdov so nastavljali gozdne čuvaje in logarje ki so skrbno čuvali te gozdove. Gorje tistemu, ki si je drznil iti s sekiro v take gozdove, da bi nabral nekaj šuhljadi, pa je bil sasačen! Takoj je imel opravka s sodnijo.

Ko je leta 1941 zasedel okupator naše kraje je takoj zasegel ogromne zaloge lesa, ki jih je z bliskovito naglico spravljaj v Rajh in v Italijo. Začel je tudi z isekavanjem naših gozdov v velik meri.

Na te ukrepe je Izvršilni odbor Osvobodilne fronte Slovenije spomladi leta 1942 izdal odlok o prepovedi sečnje gozdov. Naše partizanske edinice so ta odlok skrbno nadzirale. Le na taj način so se ohranili naši gozdovi, kajti okupator je imel namen naše gozdove iztrebiti. V dolini ležeče vasi in mesta so ostala brez lesa in tako jih je našla tudi osvoboditev. V tej težki situaciji so si nekateri vzeli potreben les iz gozdov, ki so po odloku AVNOJ-a ali z Zakonom o agrarni reformi prišli pod državni sektor. Prapričan sem, da to revno naše podeželsko ljudstvo ni napravilo teh prestopkov z namenom, da bi s tem oškodovalo državo ampak zaradi nepoučenosti, stiske, delno pa tudi zaradi neke mržnje do prejšnjih tlačiteljev, gozdnih veleposestnikov.

Trdno sem prepričan, da bodo v bodoče v novem ljudskem duhu vzgojeni gozdni nadzorni organi znali take prestopke preprečiti, posebno še tedaj, če bo dodelitev lesa in stelja iz državnih gozdov našim siromašnim slojem poenostavljena.

Nekaj gozdnih prestopkov je tudi takih, kjer so se razni špekulantje hoteli okoristiti. Za take prestopke zakonski projekt ne predvideva amnestije, ker je popolnoma pravilno.

Iz omenjenih razlogov pozdravljam predloženi zakonski predlog in izjavljam, da bom zanj glasoval. (Aplauz).

Potpretsednik: Želi li još ko reč? Ne želi niko. Onda prelazimo na glasanje u načelu o predlogu ovoga zakona. Ko je za ovaj predlog u načelu, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko *protiv*? Nema. Znači da je zakonski predlog u načelu jednoglasno primljen. Prelazimo na pretres u pojedinostima. Molim izvestioca Jozu Milivojevića da čita član po član.

Izvestilac čita član 1 prema izveštaju Odbora.

Potpretsednik: Ko želi reč o ovom članu? Ne želi niko. Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je član 1 jednoglasno primljen.

Izvestilac čita član 2.

Potpretsednik: Ko želi reč o ovome članu? (Niko). Ne želi niko. Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je član 2 jednoglasno primljen.

Izvestilac čita član 3.

Potpretsednik: Ima reč Ministar pravosuđa Frane Frol.

Ministar pravosuđa Frane Frol (NR Hrvatska): Drugovi, kako mi još nemamo krivični postupak niti utvrđene rokove za podnošenje žalbi, to je bilo potrebno da se u ovome podnesenom predlogu Zakona o amnestiji šumskih krivica donese jedna odredba koja će regulisati rok žalbi. Ja sam bio tako slobodan da u ime Vlade predložim jedan amandman uz član 3, koji bi određivao rok podnošenja žalbi. Taj amandman bi glasio ovako:

»Lica koja smatraju da su obuhvaćena ovom amnestijom, a ona ne bude primenjena na njih, mogu se obratiti nadležnom sreskom sudu. Protiv te odluke ima mesta žalbi nadležnom okružnom sudu u roku od 15 dana po prijemu odluke sreskog suda.«

Molim da se ovaj amandman prihvati.

Potpretsednik: Ko od narodnih poslanika želi reč o članu 3 u vezi sa amandmanom Ministra pravosuđa? Ne želi niko. Prela-

zimo na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je član 3 sa amandmanom jednoglasno primljen.

Izvestilac čita član 4.

Potpretsednik: Ko želi reč o ovom članu? Ne želi niko. Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član neka digne ruku. (Svi). Ima li ko *protiv*? (Nema). Član 4 je jednoglasno primljen.

Izvestilac čita član 5.

Potpretsednik: Ko želi reč o ovome članu? Ne želi niko. Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je član 5 jednoglasno primljen.

Pošto smo završili pretres u pojedinostima, prelazimo na glasanje u celini. Molim sekretara da izvrši prozivku narodnih poslanika. Glasaće se za i *protiv*.

Sekretar Mihailo Grbić proziva narodne poslanike.

(Posle glasanja)

Potpretsednik: Objavljujem rezultat glasanja o predlogu Zakona o amnestiji šumskih krivica.

Glasalo je 128 narodnih poslanika za, a odsutno je 46. Prema tome Zakon o amnestiji šumskih krivica jednoglasno je primljen u Veću naroda.

Ovaj zakonski predlog biće dostavljen Saveznom veću FNRJ.

Prelazimo na drugu tačku dnevnoga reda: pretres predloga Zakona o produženju meničnih i čekovnih rokova. Molim druga izvestioca Jozu Milivojevića da podnese izveštaj Zakonodavnog odbora.

Izvestilac Joza Milivojević: (Čita izveštaj Zakonodavnog odbora Veća naroda. — Videti prilog na kraju knjige).

Drugovi i drugarice, ovaj zakonski prijedlog je predložen da bi se i u pitanju mjenica i čekova zaveo red, pošto je za vrijeme rata rad sudova prestao, a naš se narod uglavnom nije obraćao sudovima koji su radili pod okupacijom. Isto tako su mnogi bili u ratu, tako da se nisu mogle izvršiti obaveze koje su poticale iz mjenica. Stoga je ovim prijedlogom zakona riješeno pitanje u pogledu dospelosti mjenica od 3 aprila 1941 godine do 1 septembra 1945 godine kao i dospelost čekova od 5 aprila 1941 do 1 septembra 1945 godine. Tako se produžuje rok dospelosti koji ističe 30 dana po stupanju na snagu ovoga zakona.

Tako isto po pitanju zastare ovim zakonskim prijedlogom riješeno je da sve zastare nastale od 5 aprila 1941 do 1 septembra 1945 godine otpočinju istom od dana kad stupi ovaj zakon na snagu.

Kako je ovaj zakon nužan za regulisanje materije mjeničnih i čekovnih rokova koji su važili u našoj privredi, to molim da se ovaj zakon u cjelosti usvoji.

Potpredsednik: Čuli ste izveštaj Zakonodavnog odbora. Otvaram načelnu diskusiju o ovom zakonu. Želi li ko od narodnih poslanika reč? (Niko se ne javlja za reč). Ne želi niko. Onda prelazimo na glasanje o ovom zakonskom predlogu u načelu.

Ko je za ovaj zakonski predlog, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Prema tome je ovaj zakonski predlog primljen u načelu.

Prelazimo na pretres u pojedinostima. Molim druga izvestioca da čita član po član.

Izvestilac čita član 1.

Potpredsednik: Ko želi reč po članu 1? (Niko). Ne želi niko. Prelazimo na glasanje. Ko je za pročitani član 1 prema izveštaju Odbora neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Niko). Član 1 je primljen jednoglasno.

Izvestilac čita član 2 prema odborskom predlogu.

Potpredsednik: Želi li ko reč o članu 2? (Niko se ne javlja). Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ko je *protiv*, neka digne ruku. (Niko). Objavljujem da je član 2 jednoglasno primljen.

Izvestilac čita član 3.

Potpredsednik: Ko želi reč o ovome članu? (Niko se ne javlja za reč). Niko. Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruke). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je ovaj član jednoglasno primljen.

Izvestilac čita član 4.

Potpredsednik: Ko želi reč o ovom članu? (Niko). Prelazimo na glasanje. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi). Ima li ko *protiv*? (Nema). Objavljujem da je ovaj član jednoglasno primljen.

Pošto je završena diskusija o ovom zakonskom predlogu u pojedinostima, prelazimo na glasanje o zakonskom predlogu u celini. Glasaće se za i *protiv*. Molim druga sekretara da izvrši prozivku narodnih poslanika.

Секретар Мићило Грбић прозива народне посланике.

(После гласања)

Потпретседник: Објављујем резултат гласања. За законски предлог гласало је 126 народних посланика. Отсутно је 48. Према томе овај је законски предлог примљен у Већу народа. Аналогно нашој процедури и овај ће законски предлог бити упућен Савезном већу да га оно потврди.

Изволите чути саопштење Президијума Народне скупштине ФНРЈ:

ПРЕЗИДИЈУМ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Број 5381

ПРЕТСЕДНИКУ ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФНРЈ

БЕОГРАД

Извештавате се да је Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије сазвао за 21 мај 1946 године заједничку седницу Савезног већа и Већа народа са дневним редом:

Претрес предлога Закона о уговору о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру између Федеративне Народне Републике Југославије и Чехословачке Републике.

Молимо да се ово достави члановима Вашег Већа на првој седници.

С. Ф. — С. Н.

20 маја 1946 године
у Београду

**Президијум Народне скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије**

Секретар
М. Перуничкић, с. р.

Претседник
др **И. Рибар**, с. р.

Другови народни посланици, ова ће се седница одржати сутра у 11 часова пре подне. Изволите сада чути акт који смо примили од Савезног већа:

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

САВЕЗНО ВЕЋЕ

20 маја 1946 год.

Београд

ВЕЋУ НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Савезно веће Народне скупштине на свом IV редовном састанку I редовног заседања, одржаном 20 маја 1946 године коначно је усвојило предлог Општег закона о народним одборима.

На основу члана 63 Устава и члана 45 Пословника Савезног већа доставља се Већу народа на решавање у прилогу дефинитивни текст предлога Општег закона о народним одборима, онако како је усвојен у Савезном већу.

Савезно веће Народне скупштине ФНРЈ

Секретар

Љ. Арсов с. р.

Претседник

Владимир Симић с. р.

Пошто сам у заједници са Претседником Савезног већа прегледао текст Општег закона о народним одборима, који смо усвојили у Већу народа, и констатовао да су текстови потпуно идентични, предлажем да гласамо акламацијом за овај идентични текст Закона о народним одборима који је усвојен у Савезном већу. Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Ко је за предлог Општег закона о народним одборима, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема нико).

Објављујем да је предлог Општег закона о народним одборима коначно усвојен.

За идућу нашу седницу предлажем овај дневни ред:

1 — Претрес предлога Закона о ратним војним инвалидима;

2 — Претрес предлога Закона о „Партизанској споменици 1941“.

3 — Претрес предлога Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају.

Прима ли Веће овај дневни ред? (Прима).

Са вашим пристанком ову седницу закључујем а идућу заказујем за сутра у 16 часова.

(Седница је закључена у 18,50 часова).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Четврта седница

(20 маја 1946)

Почетак у 16,10 часова.

Претседавао претседник **Владимир Симић**.

Претседник: Отварам четврти редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Записник данашње седнице водиће секретар Воја Лековић.

Изволите чути записник прошле седнице.

Секретар Љубчо Арсов чита записник трећег редовног састанка, од 18 маја 1946 године.

Претседник: Има ли примедаба на записник? (Нема). Примедаба нема, објављујем да се записник оверава.

Пре прелаза на дневни ред, изволите саслушати саопштења.

Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије упутио је Претседнику Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ акт следеће садржине:

ПРЕЗИДИЈУМ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 5350/46

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ
СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Народни посланик Илија Дошен по дужности отсутан је из земље на дуже време, зато је потребан предлог о његовој замени у смислу прописа скупштинског Пословника.

Народни посланик за срез сремскомитровички Марко Перичин такође је отсутан за дуже време, те не може вршити дужност народног посланика. Перичин је дошао за посланика као заменик првог кандидата Моше Пијаде. Потребно је да у овом конкретном случају Мандатно-имунитетски одбор поступи у смислу прописа изборног закона и скупштинског Пословника.

20 маја 1946 године
у Београду

Секретар
М. Перуничих, с. р.

Овај акт Президијума Народне скупштине биће упућен Мандатно-имунитетском одбору на даљи рад по закону.

Министар иностраних послова, преко Президијума Народне скупштине, подноси Савезном већу на озакоњење предлог Закона о уговору о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру између Федеративне Народне Републике Југославије и Чехословачке Републике, закљученом у Београду 9 маја 1946 године.

Овај се предлог штампа и чим буде готов биће раздeљен народним посланицима, како би могао бити стављен на дневни ред.

Веће је примило извештај број молби и жалби које ће бити упућене Одбору за молбе и жалбе.

Изволите чути молбе народних посланика за отсуства: Митар Ј. Ковачевић, моли за 5 дана отсуства ради хитних службених послова; Миливоје Стефановић, моли за 15 дана отсуства ради службеног пута у иностранство и Тони Фаифар моли за 5 дана отсуства због хитних и неодложних послова.

Ма да се тражена отсуства за хитне и неодложне државне и службене послове појављују често, с обзиром на мали број ових молби, предлагем Већу да и овога пута одобри тражена отсуства с тим да се Миливоју Стефановићу одобри 10 дана уместо 15, а осталој двојници по 5 дана с напоменом да хитност послова није разлог за тражење отсуства у овоме Већу.

Одобрава ли Веће овај предлог? (Одобрава). Објављујем да су отсуства одобрена.

Прелазимо на дневни ред: претрес у појединостима предлога Општег закона о народним одборима.

С обзиром на то да смо на прошлој седници половину овога закона окончали у дискусији у појединостима и изгла-

сали, а да бисмо искористили данашњи дан и слободно време за рад, ја сам слободан предложити Већу допуну дневног реда, тако да поред ове тачке дневног реда: продужење претреса у појединостима предлога Општег закона о народним одборима, буду стављена на дневни ред и ова два законска предлога и то: предлог Закона о амнестији шумских кривица и предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова.

Да ли Веће прима предлог за допуну данашњег дневног реда? (Прима). Објављујем да се дневни ред допуњује тиме што ће као друга тачка бити: предлог Закона о амнестији шумских кривица; и трећа: предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова.

Приступамо дневном реду: продужење дискусије у појединостима о нацрту Општег закона о народним одборима.

Молим известиоца народног посланика др Јакова Гргурића да приступи говорници како бисмо продужили рад по овоме закону.

Ми смо, као што је већ познато Већу, дошли до старог члана 48 под насловом б) Зборови бирача.

Да бисмо поступили по Пословнику и делимично ишли напред, предлажем и позивам народне посланике који би у овоме делу нацрта Општег закона о народним одборима, почев од старог члана 48, који сада постаје нови члан 50, па до IV дела, хтели да узму реч у дискусији у појединостима, да се јаве за реч. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико није јавио за реч молим известиоца да чита члан 50 под насловом б) Зборови бирача.

Известилац др Јаков Гргурић чита наслов и члан 50.

Претседник: Код овога члана постоји амандман Владе. Молим повереника Владе др Ђорђевића да прочита амандман код овога члана и да образложење.

Повереник Владе: Амандман код овога члана гласи:

У првом ставу овог члана уместо речи у загради (местима) ставити (варошицама, трговиштима).

Овим се спроводи само термилошка измена, у сагласности са усвојеном терминологијом у чл. 10, став 1.

Претседник: Ко је за члан 48, нови члан 50 са насловом б) Зборови бирача, и амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема) Објављујем да је члан 50 заједно са прочитаним амандманом једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 51

Претседник: И код овога члана постоји амандман Владе. Молим повереника Владе др Ђорђевића да га саопшти и образложи.

Повереник Владе: Последњи став овога члана мења се и гласи:

”Збором руководи претседништво које бира збор бирача”.

Ова промена условљена је карактером збора бирача и местом и правима која припадају збору према закону.

Претседник: Ко је за члан 51 који је прочитан и образложен, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Нема. Објављујем да је члан 51 заједно са амандманом Владе једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 52.

Претседник: Ко је за члан 52, како је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Нема. Објављујем да је члан 52 једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 53.

Претседник: И код овог члана постоји амандман Владе. Молим повереника Владе др Ђорђевића да га образложи.

Повереник Владе: У другој реченици овога члана после речи „незаконити” место свезе „и” ставите „или”.

Ова промена је због тога што се овде не ради о кумулативном услову.

Претседник: Ко је за члан 53 заједно са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Нема. Објављујем да је члан 53 једногласно прихваћен заједно са амандманом.

Известилац чита члан 54.

Претседник: Ко је за члан 54 како је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Нема. Објављујем да је члан 54 једногласно прихваћен.

Известилац чита наслов и члан 55.

Претседник: Код овог члана 55 постоји амандман Владе. Молим повереника Владе да га прочита и образложи.

Повереник Владе: Код члана 55 постоји амандман који се састоји у томе да други став овога члана постаје послед-

њи став, а садашњи ставови 3 и 4 постају став други односно став трећи.

Ова промена одговара логичном реду у овоме члану.

Претседник: Ко је за члан 55 заједно са амандманом Владе, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Нема. Објављујем да је члан 55 заједно са амандманом Владе једногласно усвојен.

Известилац чита члан 56.

Претседник: И код члана 56 постоји амандман Владе. Молим повереника Владе да га саопшти и образложи.

Повереник Владе: Код овога члана постоји амандман који се састоји у следећем:

Прва реченица четвртог става овог члана мења се и гласи: „Виши извршни одбор може на предлог нижег извршног одбора привремено удаљити од службе члана нижег извршног одбора у случају кад би његово даље остајање било противно угледу и интересу службе”.

Ова промена се предлаже ради правилнијег односа између извршног одбора и његових чланова и ради обезбеђења потребног надзора од стране вишег извршног одбора.

Претседник: Ко је за члан 56 заједно са прочитаним амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је члан 56 заједно са амандманом једногласно усвојен.

Известилац чита члан 57.

Претседник: И код овога члана постоји амандман Владе. Молим повереника да га саопшти.

Повереник Владе: Код овога члана предлаже се следећи амандман:

Став други овог члана брише се.

Образложење се састоји у овоме. За доношење закључака од стране извршног одбора потребна је већина гласова свих одборника, па стога није потребно одређивати кворум за одржавање седница. Ово је разумљиво с обзиром на то да је број чланова извршног одбора релативно мали, те би у противном могло доћи до тога да пуноважне закључке извршног одбора могу донети само два или више чланова, који не претстављају већину у извршном одбору.

Претседник: Прима ли се члан 57 заједно са амандманом. Ко је за тај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке).

Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 57 заједно са амандманом једногласно усвојен.

Известилац чита члан 58.

Претседник: И код овога члана постоји амандман Владе. Молим повереника Владе да га саопшти.

Повереник Владе: Амандман се састоји у овоме:

У последњем ставу уместо речи „или на уобичајени приступачан начин” ставити „и на други уобичајени начин”.

Ова промена учињена је због тога што намера предлагача није била да се ове наредбе објављују алтернативно, него допунски на оба начина, јер се на тај начин обезбеђује пун публицитет наредбама извршног одбора.

Претседник: Ко је за члан 58 заједно са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 58 заједно са амандманом једногласно усвојен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове од 59 до 67 закључно).

Известилац чита члан 68.

Претседник: Код овога члана постоји амандман Владе. Молим повереника Владе да га саопшти и образложи.

Повереник Владе: У првом ставу овога члана уместо речи „и вишег народног одбора”, треба ставити „и виших извршних одбора”. Овим се исправља само једна редакциска грешка, јер се по целом распореду види да је реч овде о одборима за правну помоћ и извршним народним одборима.

Претседник: Ко је за члан 68 заједно са амандманом који је прочитан и образложен, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 68 са амандманом једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 69.

Претседник: И овде постоји амандман Владе. Молим повереника да га саопшти и образложи.

Повереник Владе: У првом ставу други ред место речи „месних” треба ставити „локалних”. Ова терминологија измена је логична с обзиром на целу терминологију спроведену у овом закону.

Претседник: Ко је за члан 69 заједно са амандманом који је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли

ко *против?* (Нема). Објављујем да је члан 69 заједно са амандманом једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 70.

Претседник: Ко је за члан 70, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је члан 70 једногласно прихваћен.

Прелазимо на IV део: Односи народних одбора и извршних одбора према вишим органима државне власти и државне управе. Ко од народних посланика жели да узме учешћа у дискусији у појединостима о овом четвртном делу нацрта Општег закона о народним одборима, нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита наслов и члан 71 који је на реду.

Известилац чита наслов и члан 71.

Претседник: Код члана 71 постоји амандман Владе. Молим повереника да га саопшти и образложи.

Повереник Владе: У ставу другом овог члана уместо речи „нижих народних одбора” треба ставити „нижих извршних одбора”. Ова измена налази оправдање у томе што се по целом систему демократске централизације о коме говори овај закон, види јасно да се надзор врши над радом нижих извршних одбора.

Претседник: Ко је за члан 71 заједно са насловом IV дела и амандманом који је саопштен, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је члан 71 са амандманом и насловом IV дела једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 72.

Претседник: Овде има амандман Владе. Молим повереника да га прочита и образложи.

Повереник Владе: Амандман гласи: „У ставу првом, пети ред, после речи „незаконите” место везе „и” ставити „или”.

У ставу другом истог члана, четврти ред, после речи „незаконите” место везе „и” ставити „или”.

У четвртном ставу истог члана, четврти ред, после речи „незаконите” место везе „и” ставити „или”.

Овим стилистичким изменама само се прецизира смисао ових одредаба.

Претседник: Ко је за члан 72 са амандманом који је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? Нема. Објављујем да је члан 72 са прочитаним амандманом једногласно прихваћен.

Известилац чита члан 73.

Претседник: И код овога члана има амандман. Молим повереника да га прочита и образложи.

Владин повереник: Код овога члана у другом ставу после речи „незаконита” место везе „и” ставити „или”. Разлог је исти као и раније.

Претседник: Ко је за члан 73 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? Нема. Објављујем да је члан 73 са амандманом једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку, једногласно усвојило чл. 74 и 75).

Известилац чита члан 76.

Претседник: И овде постоји амандман Владе. Молим повереника да га прочита и образложи.

Повереник Владе: На крају трећег става овог члана ставља се запета и додаје „ако је његов рад у очигледној супротности са Уставом и законом”.

Ова се промена предлаже ради довођења у склад одредбе овог става са одговарајућом одредбом првог става.

Претседник: Ко је за члан 76 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? Нема. Објављујем да је члан 76 са амандманом једногласно прихваћен.

(Веће је затим, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чл. 77, 78 и 79, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Прелазимо на V део нацрта — Правила за административни рад. Ко би желео да узме реч у појединачној дискусији о петом делу нацрта, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да прочита чл. 80 заједно са насловом V дела нацрта.

Известилац чита наслов и члан 80.

Претседник: Ко је за чл. 80, заједно са насловом V дела нацрта, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Хвала. Има ли ко

против? (Нема). Објављујем да је чл. 80 са насловом V дела нацрта једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове 81, 82, 83, 84, 85, 86 и 87, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: И, најзад VI део — Завршне одредбе.

Жели ли ко од народних посланика реч у појединачном претресу о овоме делу нацрта? (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита VI део са насловом и чланом 88.

Известилац чита VI део — Завршне одредбе и чл. 88.

Претседник: Ко је за чл. 88 са насловом VI дела нацрта, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Хвала. Има ли ко *против?* (Нема). Објављујем да је чл. 88 заједно са насловом VI дела нацрта једногласно прихваћен.

(Веће је затим, гласајући дизањем руку, усвојило једногласно и чланове 89 и 90, према извештају Законодавног одбора).

На овај начин, у појединачној дискусији и гласањем о свим члановима законског нацрта, завршен је и појединачни претрес о овом нацрту. Дошли смо до гласања о законском предлогу у целини. Гласање се врши поименично. Позивам секретара да чита имена народних посланика. Гласаће се са за и *против*.

Секретар Љубчо Арсов прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 275 посланика и сви који су гласали, гласали су за. Овим је нацрт предлога Општег закона о народним одборима коначно усвојен. У смислу члана 63 Устава и чл. 45 Пословника, овај ће нацрт Општег закона о народним одборима бити упућен Већу народа на решавање.

На овај начин је ова тачка дневног реда свршена и пре прелаза на даље тачке дајем кратак одмор.

(После одмора)

Претседник: Настављамо рад. На дневном реду је претрес Закона о амнестији шумских кривица. (Видети прилог на крају књиге). Пре него што пређемо на дневни ред, извештавам Веће да је Савезно веће примило од Већа народа следећи акт:

НАРОДНА СКУПШТИНА

ВЕЋЕ НАРОДА

Бр. 565

20 маја 1946

Београд

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Веће народа Народне скупштине ФНРЈ на свом IV редовном састанку првог редовног заседања, одржаном 20 маја 1946 године, коначно је усвојило предлог Општег закона о народним одборима.

На основу чл. 63 Устава и чл. 44 Пословника Већа народа, доставља се у прилогу Савезном већу на решавање дефинитиван текст предлога Општег закона о народним одборима.

**Веће народа Народне скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије**

Секретар

М. Грбић, с. р.

Потпредседник

Божидар Масларић, с. р.

Овај предлог ставиће се на дневни ред када Веће то буде одлучило.

Министар правосуђа извештава да је за повереника Владе код претреса предлога Закона о амнестији шумских кривица и предлога Закона о продужењу чековних и меничних рскова одређен д-р Владимир Калембер, који ће, по потреби, давати потребна објашњења у вези са овим законским предлозима.

По предлогу Закона о амнестији шумских кривица извештава Законодавног одбора је народни посланик Михаило Ђуровић. Позивам народног посланика Михаила Ђуровића да саопшти извештај Законодавног одбора.

Извештач Михаило Ђуровић (Изборни срез масурничко-пољанички, НР Србија): (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге).

Хтео би да кажем неколико речи уз овај законски предлог у вези са бројем кривица које стоје пред нашим народним судовима и чекају на решење. Несумњиво је да

шумске кривице претстављају, сразмерно, највећи број предмета пред нашим народним судовима. Према извештајима које имам, тих кривица има око 60.000, па и нешто више, тако да укупан број тих кривица на територији Југославије треба да износи пар стотина хиљада. Те кривице су људи чинили из истих разлога као што су починили и друге кривице, и ти разлози су индивидуални и општи. О овим разлозима не бих хтео овде надуго да говорим. Међутим, постоје специјални разлози због којих су шумске кривице биле обновљене, тј. због којих су се шумске кривице појавиле. Ти разлози леже у томе што су режими у старој Југославији најчешће шумокрадице употребљавали као своје политичке агитаторе, а опраштање шумских кривица употребљавали за неку врсту политичке трговине.

При свем том, иако се имало у виду да се према шумокрадицама тако поступало, наша Влада је и из других разлога овај закон изнела пред вас. Она је то учинила не због тога што би била вољна да задржи стари став према шумокрадицама и илегалним горосечама, не због тога што би била вољна да и даље подупире тако криво схватање о заштити наших шума, него је то учинила због тога што ове кривице припадају оном протеклом и тешком добу у коме су оне биле учињене, заједно са многим другим кривицама које су биле ликвидирани амнестијом, тако да се налаже да и ове кривице буду ликвидирани.

Једина ствар коју бих ја требао још да објасним, то је питање зашто смо се зауставили на опраштању само оних кривица које су учињене до 1 јануара 1946 године и зашто нису обухваћене и кривице које су касније учињене. Ја мислим да је то становиште Савезне владе било такво, а то становиште је прихватио и наш Законодавни одбор, да после доношења Устава те кривице треба да падну у надлежност народних скупштина појединих република, а до доношења Устава Влада је сматрала да то питање треба да уреди Народна скупштина ФНРЈ. Из овог разлога, овај закон се данас износи пред вас.

Подносећи вам овај извештај, ја молим Савезно веће да га изволи примити, и да закон усвоји онако како је и предложен.

Претседник: Приступа се, у смислу Пословника, дискусији у начелу по предлогу Закона о амнестији шумских кри-

вица. Ко од народних посланика жели да узме учешћа у начелној дискусији по овом предлогу, нека се јави за реч.

Има реч народни посланик Гојко Гајић.

Гојко Гајић (*Изборни срез бањалучки, НР Босна и Херцеговина*): Другови народни посланици, пред нама је Закон о амнестији шумских кривица. Овим законом требало би да се амнестирају шумске кривице, а закон је изложио које се кривице неће амнестирати. То су оне кривице које су учињене у корист окупатора и у спекулативне сврхе и то је сасвим оправдано. Тим више, што су многи спекуланци за вријеме рата, док су наши народи лили крв за своју слободу, продавали наше највеће богатство, шуму, и тиме помагали окупатору, против кога су се наши народи борили.

Кад говоримо о шумским кривицама, не треба заборавити да их је највише починио сиромаш и средњи сељак, који је за вријеме ненародне Југославије, као што сви знамо, био обесправљен и на све могуће начине пљачкан. Што су шумске кривице и штете у највећој мјери починили баш сељаци, постоје оправдани разлози. Сељак живи у непосредној близини шуме, од које треба да направи кућу, помоћне стаје и пољопривредно оруђе: плуг, грабље, виле итд. Тражити од државе дозволу да се потребна грађа усијече у државној шуми, било је често немогуће и скопчано са великим трошковима и дангубом. Само онај ко је био принуђен да тражи да нешто усијече у државној шуми може да зна колике су велике биле потешкоће. Он је најприје требао да дође до лугара, који је био све и сва. Морао је данима да га чека, често кад су пољопривредни радови у највећем јеку, а кад се он смилује и одобри да се може исјећи потребна грађа, тада је лугару требало дати мито, платити дозволу и друге таксе и тек након тога приступити сјечи. Ко је имао да плати лугару, тај је и добио, а ко није, тај је морао да се сналази на други начин, то јест, морао је да краде државну шуму. За овакве поступке државних лугара за вријеме рата и прије, народ је имао ону своју пословицу: „Ако дођеш лугару прав, нећеш моћи добити ни криво, а ако дођеш крив — добићеш и право дрво”. То значи, ако донесеш мито, моћи ће све да се учини, а ако не донесеш — ништа нећеш добити у шуми. Мени је лично познат случај једнога лугара, који је упролеће знао да опљачка од народа само једног села око 2.000 килограма вуне и по сто килограма сланине.

Многи сељаци оптерећени породицом, а без парчета своје земље, били су присиљени да сијеку државну шуму да би на тај начин добили које парче често неплодне земље. Сељак је морао да чини то, јер је иначе био осуђен заједно са својом дјецом на очиту пропаст. За вријеме ненародне владавине у старој Југославији имао сам прилике да у затвору разговарам са сиромашним сељацима који су били осуђени због шумских кривица на по мјесец дана затвора. Питао сам их шта мисле да раде кад изиђу из затвора и врате се кући. Хладнокрвно су ми одговарали да ће опет кад се врате кући наставити са крчењем. Нијесу имали ни парчета земље па су, да би осигурали своје породице, и даље настављали и били стално кажњавани за шумске кривице.

Нашим Законом о аграрној реформи овоме се увелико стало на пут. Данас се на хиљаде сиромашних породица колонизирају у Војводини, а поред тога врши се и унутрашња колонизација у оквиру појединих федералних јединица, тако да ће велики број беземљаша бити насељен тамо гдје има земље која је Законом о аграрној реформи одузета. Данас, кад се у нашој земљи у великој мјери развија индустрија, моћи ће у нашој Народној Републици да се запосле у нашим фабрикама и на другим пословима многи сељаци, те ће се коначно овоме стати на пут, тако да народ и наш сиромашни сељак неће више долазити у шуму да штете то највеће народно богатство.

Кад се говори о шумским кривицама, не треба заборавити ни оне неправде за вријеме старе Југославије, када ондашњи режими често нијесу давали право сервитута сељацима у непосредној близини њихових кућа, него на удаљеним крајевима шуме. Сељаци су, пошто нијесу имали теглеће стоке да би могли пренијети грађу до својих кућа, сјекли шуму пред кућом и на тај начин стварали себи кривице. То нијесу биле ријетке појаве.

Ми овдје не треба да заборавимо да наш народ заиста воли шуму. Њега је срце бољело кад су шуму немилосрдно рушили разни шпекуланти за вријеме старих режима, кад су са њом шпекулисала разна предузећа, страна и домаћа, и преко ноћи стицала милионе. Данас, у нашој народној држави, наши народи неће штетити своје највеће богатство, шуму, јер су свјесни да ће њом руководити рационално — на опште добро читаве државе и читавог народа, њихови руководиоци.

Знајући да је овај законски предлог на мјесту и да је дошао пред Народну скупштину на вријеме, изјављујем да ћу гласати за овај законски предлог. (Аплауз).

Претседник: Пошто више нема пријављених говора за дискусију у начелу по предлогу Закона о амнестији шумских кривица, приступамо, по Пословнику, гласању. Глас се дизањем руке. Ко је за предлог Закона о амнестији шумских кривица у начелу, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Хвала. Има ли ко *против*? (Не јавља се нико). Нема. Објављујем да је предлог Закона о амнестији шумских кривица у начелу прихваћен једногласно у Савезном већу.

Приступамо дискусији у појединостима. Пошто овај закон има свега пет чланова, дискусија може да се обави у целини. Уколико је неко од народних посланика желео да узме учешћа у дискусији у појединостима о предлогу Закона о амнестији шумских кривица, нека се јави за реч. (Не јавља се нико). Не јавља се нико. Молим известиоца да чита наслов и члан 1 предлога закона.

Известилац чита наслов и члан 1.

Претседник: Ко је за члан 1 заједно са насловом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 1 заједно са насловом прихваћен једногласно.

Известилац чита члан 2.

Претседник: Ко је за члан 2, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 2 прихваћен једногласно.

Известилац чита члан 3.

Претседник: Код члана 3 постоји амандман Министра правосуђа у име Владе. Молим повереника Владе др Владимира Калембера, помоћника Министра правосуђа ФНРЈ, да саопшти у чему се састоји овај амандман.

Повереник Владе др Владимир Калембер: У име Владе ФНРЈ, Министар правосуђа предлаже у члану 3 овај амандман:

На крају члана 3, после речи „окружном суду” додаје се: „у року од петнаест дана по пријему одлуке среског суда.”

Разлог је овај: како немамо још кривичног поступка и устаљене рокове за подношење жалби, то је било потребно да се одреди рок жалби по пријему одлуке среског суда.

Претседник: Ко је за члан 3 заједно са предложеним амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 3 заједно са предложеним амандманом једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку, једногласно усвојило чланове 4 и 5).

Претседник: Приступамо сада коначном гласању о законском предлогу у целини. Гласаће се поименично са за и *против*. Молим секретара да прозива народне посланике да гласају, а народне посланике молим да не напуштају седницу док не буду прозвани ради гласања.

Секретар Љубчо Арсов прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Објављујем да је у појединачном гласању гласало укупно 289 народних посланика и да је свих 289 гласало за. Овим је нацрт Закона о амнестији шумских кривица коначно усвојен у Савезном већу и биће, у смислу члана 63 Устава и члана 45 Пословника, упућен Већу народа на решавање.

Прелазимо на трећу тачку дневног реда: претрес предлога Закона о продужењу меничних и чековних рокова.

По овоме закону известилац Законодавног одбора је народни посланик др Макс Шнудерл.

Молим известиоца др Шнудерла да прочита извештај Законодавног одбора.

Izvestilac dr Maks Šnuderl (*Izborni srez Maribor — Desni Breg, NR Slovenija*: Čita izveštaj Zakonodavnog odbora — videti prilog na kraju knjige)

Drugovi narodni poslanici, po ovome zakonu nemamo mnogo da govorimo. Radi se tu o tome da je početkom rata, 5 odnosno 6 aprila 1941 godine, bilo nemoguće ostvarivati mенична права i to zbog toga, što naši sudovi nisu radili, što su poverioci bili odsutni a isto tako i dužnici i nisu mogli ostvarivati svoja права. Zbog toga se tim zakonom vreme od 5 aprila 1941 godine do 10 septembra 1945 godine smatra u pogledu меничног права kao da uopšte nije ni postojalo, tako da sada mogu svi менични dužnici i менични potraživaoci ostvarivati svoja права po tome zakonu. Tu se radi naročito o bankama i velikim preduzećima, a tako isto i o našim odnosima sa inostranstvom, pa vas molim da taj zakon zbog toga primite. (Aplauz).

Претседник: Отвара се дискусија у начелу по предлогу Закона о продужењу меничних и чековних рокова. Ко жели да узме реч у начелној дискусији по овоме предлогу закона, нека се јави за реч. (Нико се не јавља за реч). Не јавља се нико. Стављам на гласање у начелу предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова. Гласа се дизањем руке. Ко је за предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова у начелу, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Нема. Објављујем да је предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова у начелу у Савезном већу прихваћен једногласно.

Прелазимо на претрес у појединостима. Ко жели да узме реч о овом законском предлогу у појединостима, нека се изволи јавити за реч. (Не јавља се нико). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да прочита наслов и члан 1 законског предлога.

Известилац чита наслов и члан 1.

Претседник: Ко је за члан 1 заједно са насловом овог законског предлога, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је члан 1 заједно са насловом једногласно примљен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чл. 2, 3 и 4, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: На овај начин овај законски предлог усвојен је и у појединостима.

Прелазимо на гласање о предлогу Закона о продужењу меничних и чековних рокова у целини.

Позивам секретара да чита имена народних посланика, а народне посланике да гласају. Гласа се са за или против.

Секретар Љубчо Арсов прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Изволите чути резултат гласања. Гласало је укупно 284 народна посланика и сви су гласали за. Овим је предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова у Савезном већу коначно усвојен и биће, у смислу члана 63 Устава и 45 Пословника, упућен Већу народа на решавање.

Завршили смо дневни ред данашње седнице.

Према Пословнику, предлажем за дневни ред идуће седнице:

1. — решавање о предлогу Већа народа о усвајању Општег закона о народним одборима;
2. — претрес предлога Закона о ратним војним инвалидима;
3. — претрес предлога Закона о „Партизанској споменици 1941 године”;
4. — претрес предлога Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају.

Прима ли Веће овај дневни ред? (Прима). Објављујем да је дневни ред за идућу седницу усвојен како сам га сад прочитао.

Саопштавам Већу да је Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије упутио претседнику Савезног већа следећи акт:

ПРЕЗИДИЈУМ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 5381

ПРЕТСЕДНИКУ САВЕЗНОГ ВЕЋА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФНРЈ

БЕОГРАД

Извештавате се да је Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије сазвао за 21 мај 1946 године заједничку седницу Савезног већа и Већа народа са дневним редом:

претрес предлога Закона о уговору о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру између Федеративне Народне Републике Југославије и Чехословачке Републике.

Молимо да се ово достави члановима Вашег већа на првој седници.

Смрт фашизму — Слобода народу!

20 маја 1946 године
Београд

**Президијум Народне скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије**

Секретар
М. Перуничих, с. р.

Председник
др И. Рибар, с. р.

Саопштавајући ово и, с обзиром на то да ћемо имати заједничку седницу заказану за сутра у 11 часова са овим дневним редом, ову седницу закључујем, а идућа седница Савезног већа биће заказана писменим путем.

(Седница је закључена у 19.15 часова).

ZAJEDNIČKA SEDNICA SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

Četvrta sednica

(21 maja 1946)

Početak u 11,20 časova.

Pretsedavali potpredsednici Veća naroda **Božidar Maslarić** i **Kosan Pavlović**.

Pretsedavajući Božidar Maslarić: Otvaram četvrtu zajedničku sednicu I redovnog zasedanja Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Zapisnik današnje sednice vodiće sekretar **Joza Milivojević**. Izvolite saslušati zapisnik prošle sednice.

Joza Milivojević čita zapisnik prošle sednice.

Pretsedavajući: Ima li, drugovi narodni poslanici, primedaba na ovaj zapisnik? (Nema). Pošto primedaba nema, zapisnik će se overiti.

Izvolite salušati jedan telegram:

Delegati udruženja Slobodna Jugoslavija, okupljeni na veličanstvenom kongresu, oduševljeno pozdravljaju Narodno predstavništvo obećavajući svu moguću moralno-materijalnu podršku domovini u izgradnji i na putu okupljanja svih naših naroda u jedinstvenu bratsku zajednicu.

Pretsednik: **Petar Zanetić**

Ovaj je telegram došao sa kongresa udruženja Slobodna Jugoslavija iz Buenos Ajresa. (Buran aplauz).

Prelazimo na dnevni red: pretres predloga Zakona o ugovoru o prijateljstvu, uzajamnoj pomoći i saradnji u miru između

Federativne Narodne Republike Jugoslavije i Čehoslovačke Republike, zaključenom u Beogradu 9 maja 1946 godine.

Ima reč Ministar inostranih poslova Federativne Narodne Republike Jugoslavije drug Stanoje Simić.

Станоје Симић: Другови народни посланици, Влада Федеративне Народне Републике Југославије подноси Народној скупштини на ратификацију Уговор о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру, закључен са Републиком Чехословачком. Уговор је потписан 9 маја ове године од стране чехословачког претседника владе Здењека Фирлингера и маршала Југославије Јосипа Броза Тита.

Ово је већ трећи уговор о пријатељству и узајамној помоћи који је потписала нова Југославија. Априла 1945 године такав уговор је потписан са великим Совјетским Савезом, са братском словенском Русијом, чија је Црвена армија онако херојски и братски помогла нашој младој и прекаљеној Армији у ослобођењу наше земље. (Буран и дуготрајан аплауз).

Пре два месеца потписали смо Уговор о пријатељству и узајамној помоћи са Републиком Пољском (Буран аплауз), са првом словенском жртвом отвореног нацифашистичког напада на слободољубиво човечанство.

9 маја ове године, на дан победе Уједињених народа над фашистичком Немачком, склопили смо такав уговор са братском словенском Чехословачком, која је била прва жртва подмуклог фашистичког напада пре отвореног сукоба, а коме је био циљ да подготочи, припреми и тактички рашчисти терен за велики стратешки поход на исток.

Карактеристично је да су оба ова последња рата, у раздобљу од четврт века, имала своју нарочиту оштрину, да су вођена са изузетном бруталношћу, са нарочитим степеном бездушности, нечовештва и непоштовања свих правила борбе, када су вођени према истоку, према словенским народима.

Нападач је мењао само свој плашт. Пре четврт века имао је плашт пангерманизма, овога пута имао је дуго припремани и кројени плашт наци-фашизма. Оба пута је био нарочито бруталан према Словенима. Наравно да је напад био и на све што је слободољубиво и човекољубиво. Наравно да смо у тој борби остварили један широк савез Уједињених нација и да смо у заједничким напорима у дугом рату непријатеља и савладали. Али је исто тако тачно да су

словенски народи у тој борби дали и сразмерно највећи број жртава и људских и материјалних.

Према томе је и на словенским народима, као и на народима у источном делу Европе, и да мисле на специјалну заштиту у будућности. Ми смо оба пута у конкретним борбама победили непријатеља. Али ми још нисмо победили нашег потенцијалног непријатеља. Ми још не знамо у каквом ће се руху, под каквим ће се плаштом он поново појавити. Ми још не знамо у каквим ће се све радионицама радити тај нови плашт за камуфлажу светске реакције.

Ми смо на истоку сувише препатили, сувише смо страдали, сувише смо се сукобљавали са тим Јанусом, богом са два лица — тако да већ унапред можемо да назремо и покушај напада и његову припрему. Наш народни инстинкт је знао још од Минхена да се спрема, и где се спрема, и према коме се спрема напад. Али тада ни наш народни инстинкт није имао своје народне владе. Тада наши народи нису били повезани. Тада смо допуштали да будемо појединачне жртве напада који су долазили и споља и изнутра.

Сада су нам, међутим, борбе и патње отвориле очи. Сада смо ми у току борбе очистили своје домове од подмуклих савезника наших непријатеља — сада смо ми остварили и остварујемо наше народне демократије и наше народне власти, које ће своје здраве народне инстинкте и своју борбеност и своју мирољубивост ставити на расположење својим народним владама и преко њих и Уједињеним нацијама. Ми сад можемо да кажемо нашим великим савезницима на западу да им стојимо добри за овај део фронта, ако дође до каквог новог напада.

Сада нам говоре, то слушамо и читамо, о некој „челичној завеси“ која тобоже сакрива Источну Европу. Донекле имају право. Да, ту „челичну завесу“ сачињену од груди и крви наших синова, имали смо прилике да видимо како се лагано али постојано креће са истока на запад и са југа на север, све од Стаљинграда до Берлина и од Ловћена до Трста и Целовца. (Једнодушно дуготрајно одобравање). Ту „челичну завесу“, тај њен покрет са истока на запад, тада су са дивљењем и одушевљењем поздрављали сви слободољубиви народи света и нарочито народи Уједињених нација и Савезници. И у интересу је целог човечанства, целог слободољубивог и мирољубивог човечанства да та „челична завеса“ остане увек тако чврста против сваке евентуалне нове агресије.

Тачно је и то да се иза те „завесе“ ствара нешто ново, нешто боље, нешто човечанскије, да се стварају нови облици народних демократија, у којима народи имају много више контроле својих влада и где је загарантована хармонија између ова два фактора. Народи су увек били мирољубиви. Према томе, та „челична завеса“ крије иза себе један новији свет који може да буде само још већа гаранција Уједињеним народима.

Овде, на истоку Европе, међу нашим словенским народима налазе се и други народи, са којима ми желимо да одржавамо најпријатељскије односе и то не само односе доброг суседства, него и судбинске повезаности у овом простору надирања агресора према истоку. Ми смо у далекој прошлости издржали и подлегли надирању које је ишло са југоистока на северо-запад. И тада смо као и овога пута разједињени, били лаке појединачне жртве агресору.

Да, ми смо овде у источном делу Европе на добром путу, да у духу Атлантске повеље и Повеље Уједињених нација, претстављамо заиста један челични зид за сваку евентуалну будућу агресију и свако прављење мрачних планова против мира. Ми овде, у овом делу Европе, развијамо такав дух солидарности и споразумевања, пријатељства и узајамне помоћи и узајамног информисања, да дубоко верујемо да ће то претстављати један колосалан допринос миру и обескуражење за све елементе немира и агресије.

Подносећи вам на ратификацију Уговор о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру са братском Републиком Чехословачком, ја вас молим да га једнодушно одобрите. (Општи буран и дуготрајан аплауз). Сви народни посланици стојећи аплаудирају). Овај Уговор су наши народи већ ратификовали. Триумфални пут маршала Тита по Чехословачкој и приједи у Прагу и Братислави, као и његов дочек при повратку у Југославију и у Београд, огромне народне манифестације приликом доласка у Београд господина Здењека Фирлингера, Клемента Готвалда и Јана Масарика довољна су ратификација овог Уговора од стране широких народних маса оба наша братска народа. (Буран аплауз). То је уједно и гаранција да су владе обеју република верни тумачи народних тежњи. То ће уједно бити и гаранција да ће Уговор у примени наићи на најширу подршку, као и гаранција да никакве акције неће моћи више да нас раздвоје, па раздвојене уништавају. (Једнодушно одобравање). Овај уговор је заиста један огроман допринос

миру у овоме делу света, а како је мир недељив — то и миру у свету. Он је потпуно у духу и слову Повеље Уједињених нација. (Општи буран и дуготрајаан аплауз).

Претседавајући: Молим другове народне посланике који желе реч по експозеу Министра иностраних послова Станоја Симића, нека се пријаве. Од пријављених говорника први се јавио народни посланик друг Московљевић. Има реч народни посланик друг Милош Московљевић.

Др Милош Московљевић (*Изборни срез посавско-тамнавски, НР Србија*): Другови и другарице, ми ћемо данас извршити један свечан и значајан акт, који ће бити од велике важности за даљи развитак и живот наше младе Републике. Ми данас треба да озаконимо оно што је већ претставник и вођа нашег народа, Претседник Владе Републике Југославије учинио са Претседником Владе братске Чехословачке Републике баш на дан победе над нашим заједничким непријатељем, 9 маја. И кад по свету буде одјекнула вест да је Народна скупштина Федеративне Републике Југославије данас изгласала Закон о уговору о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру између Федеративне Народне Републике Југославије и Чехословачке Републике, наши непријатељи, који су у исто време непријатељи мира, непријатељи праве демократије, непријатељи слободе и независности југословенских и других малих народа, ти наши непријатељи почеће на сва уста говорити да је ово још један доказ империјализма Совјетског Савеза и ширења комунизма.

Међутим, ствар сасвим друкчије изгледа. Сам закон, односно уговор у свом чл. 1 и 2 говори о учвршћивању опробаног и трајног пријатељства међу нашим народима. Ту се затим говори да је задатак овога уговора да у будућности онемогући ма какву нову претњу нашој слободи и независности или понављање напада од стране наших непријатеља. И најзад, циљ овога уговора је учвршћење најискреније сарадње у свим међународним акцијама за одржавање међународног мира и безбедности.

Као што видите, овај уговор има чисто културне и одбранбене циљеве. Он претставља логички завршетак оних вековних веза које су постојале између наших народа и народа Чехословачке Републике. А те везе нису старе један или два века. Оне постоје већ 1100 година. Прве везе које смо имали са братским народима Чехословачке биле су остварене још у другој половини IX века, онда када су наши Ћи-

рило и Методије, на позив моравског кнеза Растислава, отишли да тамо шире хришћанску веру на словенском језику, а тиме и културу, јер су онда клутура и вера биле нераз-
двојне. Тада смо ми створили прве културне везе са нашом
западном словенском браћом. Те везе биле су за ондашње
прилике у којима су живели Чеси, Словаци и Моравци врло
потребне и оправдане. Њихова самосталност, њихова неза-
висна држава биле су угрожене од Немаца, који су преко
католичког свештенства на све могуће начине радили на
томе да те везе униште и осујете циљеве које су имали та-
дашњи руководиоци моравске државе, који су желели да
се вежу са центром источне, тада најнапредније културе у
Европи, са Византијом, преко нас Јужних Словена. И ви
сви знате да су те везе биле кратког века; али су оне
остале дубоко записане и код наших народа, и у историји
развитка европске културе, јер су Ђирило и Методије са
словенским језиком и словенском азбуком ударили темеље
словенској култури, која се и даље развијала, и поред свих
сметњи на које је наилазила од стране германства које је
све Словене увек тлачило и ометало у развиту. То је било
још у IX веку, али су се те везе настављале и даље. Онда
када је чешка држава била снажна и моћна, у XIV веку, када
је она предњачила у културном погледу многим другим
државама које су биле у саставу тадашњег светог римског,
односно немачког царства, и онда су наши народи имали
веза. Познато је да је тадашњи владар Србије Душан одр-
жавао најприсније везе са чешким краљем Карлом IV који
је много учинио за културни напредак чешког народа. Али,
доцније, германство с једне стране, а с друге стране турска
најезда прекинула је те наше везе и пријатељство међу нама.
Зато ми нисмо могли, ни једни ни други, учинити ни за
општу културу, а ни за интересе својих народа онолико
колико бисмо могли учинити према способности својих на-
рода, да није било тих спољних сметњи.

Када је крајем XVIII и почетком XIX века настао пре-
пород свих малих народа у Европи, онда су препородилачки
покрети наших народа били у тесној вези. Управо, наш кул-
турни и национални препород добијао је свој потстрек од
чешких и словачких препородилаца у првој половини XIX
века. Добровски, као отац славистике, Јунгман Колар, па
онда Шафарик, који су били вође препорода чешког и сло-
вачког, били су у исто време и учитељи свих наших првих
књижевника и културних радника. Наш Вук Караџић био је

у најтешњим везама и сарадњи са свима тим људима. Од Хрвата Људевит Гај, вођа Илирског покрета, који је био основница препорода хрватског народа, био је такође њихов ученик. Данашња наша латиница је, као што знате, израђена по угледу на чешку азбуку. Поједини чешки и словачки књижевници, као што су један и други Шафарик, били су не само њихови књижевни, културни и научни радници, него у исто време и наши. Исто тако код Хрвата, један од врло важних научних и културних радника и историчара, Богослав Шулек, био је Словак.

Код Хрвата и Словенаца — зато што су они били у једној држави, у Аустро-Угарској — многи научници, књижевници и уметници школовали су се у Чехословачкој. Многи Срби у Војводини, па и у самој Србији исто су се тако школовали код наше браће у данашњој Чехословачкој Републици. Када се Србија ослободила од турског ропства и постала самостална држава, онда су први културни радници у Србији били већином Чеси. Наши први апотекари, лекари, ветеринари и музичари били су Чеси или Словаци. Тако је било у првој половини XIX века, а то се наставило и у другој половини XIX столећа, у доба нашег јачег културног развитка. Када је идеја југословенског братства и јединства почела да се развија почетком XX века, када се радило на учвршћивању тога братства, онда су вођи тог покрета били већином ученици чешки, и то ученици највећег мужа модерне чехословачке државе — претседника Масарика.

Као што видите, наше везе са Чехословачком нису од јуче и ово што ми данас радимо не радимо ни по чијем диктату, него радимо верни својој прошлости, верни досадашњем раду на учвршћивању културних и братских веза са народима Чехословачке Републике. Циљ овог уговора, дакле, није уперен ни против кога. Као што је у њему речено, он има одбранбени значај, он има да онемогући оно што се понављало толико пута за време једанаест векова, да будемо једном за свагда осигурани од новог германизма од злогласног »Drang nach Osten«.

Наше културне везе, а исто тако и трговинске и политичке, биле су успостављене и после првог светског рата. Те везе биле су врло живе, али, на жалост, политички наше везе нису уродиле плодом, оне нису дале оно што смо ми сви очекивали. Те политичке везе су се изражавале у некадашњој Малој антанти. Међутим, Мала антанта, — иако је у првом

реду требала да буде остварена што тешњим културним, економским и политичким везама међу нашим народима, а затим да буде исто и брана против повампирења немачке силе, — на крају крајева, када је наступио отсудан моменат, када је требало да положи свој испит, она се показала неспособна.

Ја овде не желим да се упуштам у нека посебна објашњења због чега је то тако било, али мени се чини да је та творевина била туђинска, вештачка, она је имала да послужи политици западних великих сила. Она није била уперена само против Немачке, само против бивших непријатеља из првог светског рата, него је имала да служи и као брана против наше велике совјетске браће у Совјетском Савезу. И зато таква једна политичка творевина није могла донети оне плодове које су народи наших држава очекивали. Зато је било и могуће да управљачи Југославије, у првом реду кнез Павле и Милан Стојадиновић, 1938 године, изневере Малу антанту, што значи изневере Чехословачку Републику, тако да је она после Аустрије одмах дошла на ред и била прогутана од Немаца и хитлеризма.

Прилике су данас сасвим друкчије. Док прошлог пута Мала антанта, која је претстављала савез наша два народа, није била потпуна јер, прво, у Малој антанти није била Пољска, која је могла бити врло важан њен чинилац, а друго, та Мала антанта није имала наслон на Русију, а да је имала, онда би се догађаји сасвим друкчије развијали. Међутим, данас је поведена сасвим друкчија политика. Поведена је политика словенске солидарности и братства и та политика се поступно и изводи и остварује.

После закључења уговора са Пољском Републиком, ево данас закључујемо исти такав уговор са Чехословачком Републиком. И кад имамо на уму да је пријатељство међу словенским државама у тесној вези са пријатељством сваке од ње са Совјетским Савезом, онда то претставља једну велику силу, једну моћну брану сваком покушају агресије од стране Немачке или ма које државе која би покушала да загрози нашој слободи и независности. (Аплауз).

Гласајући за Уговор о пријатељству и узајамној помоћи и сарадњи Југославије и Чехословачке, ми мирна срца можемо свакоме рећи да тиме немамо намеру да угрожавамо ничији мир, а најмање да угрожавамо европску културу, као што то непријатељи трубе, јер је народ Чехословачке цело-

купним својим развојем до сада показао да није агресор, да никада не може да угрози туђу слободу, да је он један врло важан културни чинилац у Средњој Европи. А да је то било тако, ја ћу вам поменути два, три момента из историје. Први универзитет у Средњој Европи отворен је у Прагу пре шест стотина година, без две године, значи 1348 године, много пре него што је отворен у Бечу. Лајпцигу, Хајделбергу и другим универзитетским местима. Што Чехословачка за општу светску културу није могла дати онолико колико би по својој способности могла учинити, она зато није крива, него је криво германство, чија политика мења назив, форму, али је увек била нападачка, увек је била уперена против слободе и независности словенских народа. Ја ћу вам истаћи још два доказа велике културне способности и заслуга на културном пољу Чеха и Словака. Прво ћу поменути славнога Јана Хуса, првога борца против папског мрачњаштва у Централној Европи, претечу Лутера и протестантства. Хуситски покрет био је не само верски и политички, већ и културни и социјални. Затим ћу истаћи да је у XVII веку велики чешки књижевник и научник Јан Амос Коменски био један од највећих научника у тадашњој Европи. Он је морао бежати од Немаца из своје рођене отаџбине, потуцао се по целом свету па ипак је успео да напише око 150 дела. Тај Коменски био је чувен као отац, творац модерне педагогике. Још тада у XVII веку он је захтевао модернизовање наставе, тражећи да настава буде општа, за све, без обзира на сталеж и пол и да буде стварна и блиска животу. Дакле, оно што ми сад остварујемо, тај велики син чешког народа тражио је још у XVII веку.

Не треба да вам говорим о постигнућима чешког и словачког народа у XIX и XX веку на пољу науке, уметности, технике и ако хоћете, и на пољу политике. Све ово показује да ми склапамо пријатељство са једним народом који је изразито културан и мирољубив. А што се тиче наших народа, наша целокупна историја показује да смо ми били исто тако не само пријатељи своје слободе, него и пријатељи слободе других. Ми никада нисмо ишли да освајамо туђе земље. Ми смо тражили само своје и данас тражимо само своје, јер смо се увек вековима борили за своју груду, за своју слободу и независност. Зато гласајући за овај уговор ми доказујемо, прво, да сматрамо да смо уверени да се будућност наших народа не може замислити без тесне сарадње и савеза са свима словенским народима под вођством моћног

Совјетског Савеза. (Бурно одобравање). Друго, да је циљ тих савеза миран културни развитак свих словенских народа који су неправдом историје, а највише насиљем наших суседа, у првом реду германства, били ометани у свом културном развиту. Ми треба да надокнадимо оно што смо у вековној борби за слободу или због робовања освајачима изгубили, да бисмо стигли и претекли друге културне народе. И треће, да уговор има за циљ учвршћење мира и безбедности и мирног развитака кроз демократију свих европских и других светских народа. (Бурно одобравање). С тим уверењем ја сматрам да ће овај високи дом једнодушно гласати за предложени закон. (Бурна аплауз).

Претседавајући: За реч се пријавио народни посланик Јосип Рус.

Јосип Рус (LjR Slovenija): Товариши и товаришце народни посланици! Наша Лјудска skupščina, врховно представништво свободних народов в Федеративни Демократици Републики, в своји нови држави Југославији, има срећно задовољенје, да по кратком раздобју more потврди nadaljno pogodbo о пријателјству, взајемни помоћи и о сodelovanju в миру з братским словенским народи. Енаки pogodbi з братско Совјетско Звезо и Полјско се придружује заveznička pogodba с Чехословашко. Дејство, да се словански народи на челу з великим руским народом и з осталими народи могоће Совјетске Звезе povezujejo в пријателјско звеzo је dogodek, ki prinaša слованским народом, posebno слованским народом в Srednji Evropi, novo življenje и novo bodočnost. Vsa vztrajnost и upornost, vse težnje и želje по skupnosti нiso мogle привести в vsej pretekli dobi до уresničenja, dokler нiso били з величastno и одлочно zmago Великих заveznikov над sovražnimi silami реакције združene в фашизму, izpolnjeni vsi nujni pogoji за njihovo družitev. Načela svobode, enakopravnosti, neodvisnosti и dosledne демокracije со kot plod одлоčilne zmage našla зашčitо в узorni демокraciji Совјетске Звезе и в њени nepremagljivi ljudski armadi и зашčitо з našimi lastnimi silami. Совјетска звеza је zneomajno zvestobo enakopravnosti narodov и с поштовanjem njihove neodvisnosti и svobode ustvarila okrilje, ki edino more оhraniti trajno svobodo слованских народов в Srednji Evropi.

В тем простору имаю словански народи, не само до себе, temveč в razmerju до vsega človeštva posebne dolžnosti из razdvajanja и vladanja, из neprestanega nasilja над слованскими народи. Srednje Evrope, со hranili osvajalci nagibe за svoje

oblastniške namene in zločinske naklepe, ki so v fašizmu dosegli najodvratnejšo ostudnost in nizkotnost.

Če slovenski narodi stopajo povezani v prijateljstvu v vzajemno sodelovanje s Sovjetsko Zvezo po enotni poti, po svoji lastni volji in odločitvi, je to ne samo nujna zahteva obrambe njihovega obstanka, zaščite njihove varnosti in svobode, temveč tudi odgovornost za mir v svetu. Slovanski narodi se zavedajo te odgovornosti, zavedajo se, da je jamstvo za mir odvisno v veliki meri od njihove tesne povezanosti in uspešnega sodelovanja na vseh področjih ljudske delavnosti. Zato druženje slovenskih narodov v bratsko sodelovanje ne samo, da ni in ne more biti v nasprotju z interesi svobodoljubnih narodov, temveč je verno in plemenito izvajanje ciljev, za katere so se borili združeni narodi in zmagali v gigantski borbi nad zločinskim fašizmom.

Te družne težnje niso in nečejo biti proti nikomur naperjene. Narodi Čehoslovaške in Jugoslavije, usodno povezani v borbi proti istim tisočletnim sovražnikom se zavedajo svoje svete in enotne dolžnosti, da morajo z vsemi silami biti vsak trenutek pripravljeni preprečiti v izpolnitev načel velike zmage nad fašizmom vsako sovražno nasilje nad njimi. Ta obramba pomeni prav posebno človečansko dolžnost narodov Jugoslavije in Čehoslovaške kot prvih branilcev proti nasilju od zapada. Ničesar, kar je bilo proti svobodi, enakopravnosti in neodvisnosti, se ne sme povrniti in ne ponoviti. (Opklik: Tako je!)

Nam ni treba blokov. Narodom, med katerimi od davno nastajajo, se goje in spajajo neločljive vezi v globinah njihovega življenja in kalijo iz roda v rod, ni treba blokov. Ni treba blokov narodom, ki niso nikdar vladali nad drugimi narodi, ki nimajo okrvavljenih rok od množinskih umorov nedolžnih ljudi zaradi oblastniške strasti in sovražnosti. Naših narodov ne družijo zavojevalni interesi, ne krivično in nasilno prisvojena posest drugih narodov, ne krivična korist izsiljena iz krvi zaslužjenih ljudstev. Nam je dovolj, popolnoma dovolj svoboda, enakopravnost in demokracija. (Aplauz). Nam o tem ni treba nikogar prepričevati. Vsa naša preteklost, nadčloveška borba za goli obstanek proti fašističnemu nasilju, ki naj bi iztrebilo narode Jugoslavije in Čehoslovaške, in vsa naša sedanost so dovolj dognani in očitni dokazi za skladnost naših namenov s cilji združenih narodov.

Poti slovenskih narodov se stekajo v enotno pot svobodnega napredka. Narodi Jugoslavije, Čehoslovaške. Poljaki, Bolgari grade novo življenje na enakih osnovah z živimi preroje-

nimi izvирnimі težnjami po bratski edinosti in po tesnem sodelovanju z narodi Sovjetske Zveze.

Naši narodi so polni radosti zaradi prijateljskega in bratskega sodelovanja z narodi Čehoslovačke, ki ga z državno pomočjo jamči predložena že podpisana pogodba. Čustva ki so preplavila našo in čehoslovaško zemljo ob poseti maršala Tita in naše delegacije v Čehoslovaški in čehoslovaške delegacije na čelu s pretsednikom čehoslovačke vlade d-r Zdenkom Firlingerjem v Jugoslaviji, so najstvarnejši izraz razpoloženja naših narodov in nam je dolžnost slediti njihovi volji.

Zaključujem s povdarkom: Tam kjer je podpis maršala Tita, tam sta čast i ponos nove Jugoslavije (Dugotrajan aplauz), čast i ponos naših narodov in vsakogar izmed nas. Z njegovo odgovornostjo in vestjo se združuje odgovornost in vest naših narodov in vsakogar izmed nas. Po trdi borbi z odločno zmago priborjena čast in ponos sta jamstvo naše zvestobe dani besedi.

Razumljiva je še posebna radost slovanskega naroda v času, ko se odloča ob podpori vseh slovanskih narodov s Sovjetsko Zvezo o njegovih, o pravičnih zahtevah vseh narodov Jugoslavije, o priključitvi Trsta, Slovenske Primorske in Istre Federativni Ljudski Republiki Jugoslaviji (Buran aplauz), v dokaz resnične zvestobe slovenskih narodov med seboj v dejanju. Prav zato se poslanci Slovenije s posebnim zadoščenjem izjavljajo za potrditev predložene zavezniške pogodbe s Čehoslovaško. (Aplauz).

Претседавајући: Пошто сам се и ја јавио за реч, молим потпретседника Већа народа Косана Павловића да ме замени.

Претседавајући Косан Павловић (НР Србија): Има реч друг Божидар Масларић.

Божидар Масларић (поздрављен при изласку на говорницу бурним аплаузом): Другови народни посланици, Уговор о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру са Чехословачком по реду је трећи уговор који закључује наша земља после победе над фашистичким завојевачима. И овај трећи уговор склопљен је с братском словенском земљом.

Народи земаља потписница одавна су тежили за једним истинским уговором о пријатељству и узајамној помоћи. Ту потребу осећали су сви словенски народи у прошлости. На то их је упућивала не само братска словенска солидар-

ност, њихова малобројност пред заједничким непријатељем, већ и њихов географски положај, јер су стајали на граници Немачке, империјалистичке државе. Други светски рат, који је вођен за истребљење словенских народа, за поробљавање словенских земаља, још више је продубио ту мисао код словенских народа и она је постала животна потреба без које словенски народи не могу да живе. Најбољи умови словенских народа радили су на остваривању тих вековних тежњи словенских народа па ипак су ти сви покушаји остали у прошлости без успеха. Тек данас, после другог светског рата, остварује се давнашња жеља словенских народа.

Јединству словенских народа сметала је раније царска Русија. Она и кад је говорила о словенству, мислила је на панславизам, на претварање малих словенских народа у руске губерније. Она није гледала у другим словенским народима себи равноправне народе. Мали словенски народи служили су царској Русији често као ситна монета у њеним крупним империјалистичким трансакцијама. Морала је да дође социјалистичка револуција у Русији па да она ослободи не само друге народе већ и сам руски народ. Успоставом народне власти у Русији, народ је узео своју судбину у своје руке и тиме је нестало основне препреке за братство и пријатељство међу словенским народима.

Требало је дуго времена да се укореењено неповерење које је посејала царска Русија истреби из редова словенских народа. Словенски народи, не сазнавши дубоке промене које су се одиграле у Совјетској Русији, платили су то скупо у периоду после првог светског рата и врло криво у овом другом светском рату.

Данас је свим слободољубивим народима јасно да велики руски народ не води никакву завојевачку политику, да он стоји чврсто на бранику независности народа и земаља. До те истине дошли су и сви словенски народи у овом рату. Данас нема ни једног народа у свету који не би признавао огромну ослободилачку улогу совјетског народа у овом рату. (Аплауз). Са дубоким друштвеним променама у Русији дошло је и до корените промене и у њеној спољној политици. Данас Совјетска Русија брани наш Трст и Јулиску Крајину од италијанског империјализма исто тако као и цела Титова Југославија. (Буран и одушевљен аплауз). А сетите се само 1908 године, да не улазимо дубље у историју, кад је царска Русија дала свој пристанак Аустро-Угарској монархији на анексију наше Босне и Херцеговине. Зато ми кажемо

да су данас са овим променама створени не само услови за братство словенских народа, већ да су и сазрели услови за братску сарадњу свих словенских народа на челу с великим руским народом (Аплауз).

Народи Југославије, који су имали последњих двадесет година скоро исту историју као и народи бивше царске Русије, ослободили су се у току овог рата не само иностраних завојевача већ и унутрашњих угњетача. Очишћене су из Југославије и домаће отворене агентуре немачког империјализма. Тај процес врши се мање или више и у другим словенским земљама. Зато се и могу да остваре данас давнашње тежње словенских народа много лакше. Зато и уговори, који се сада склапају, имају солиднију основицу и претстављају огромну снагу наших словенских народа о коју ће се разбити сви покушаји немачке агресије и њених савезника.

Уговори које склапају словенски народи немају никако агресивни карактер. Они се склапају ради заштите животних интереса словенских народа од немачке агресије и њених помагача. Словенски народи поднели су у овом рату највише жртава у сваком погледу па је зато и разумљива њихова брига за учвршћење и осигурање мира у послератном периоду. И баш зато што су словенски народи, на челу с руским народом, били најсигурнији и најдоследнији борац против немачке агресије у прошлом рату, они су остали најсигурнији и најдоследнији борац за учвршћење мира у послератном периоду. (Аплауз). Слободољубиви народи признају словенским народима њихову пионирску улогу у ослобођењу човечанства од најезде немачке агресије, а сада исту ту улогу и у консолидацији мира у свету. Зато и уговори које склапају словенски народи претстављају крупан прилог Организацији Уједињених народа у њеном племенитом раду у изградњи послератног мира.

Братство по оружју, заједнички проливена крв за свој опстанак у првом и другом светском рату против заједничког непријатеља, немачке агресије, још више учвршћује јединство словенских народа и даје духовну храну овим уговорима и чини их трајним. Ови уговори претстављају несаломљиву брану за одбрану не само интереса словенских народа већ и других слободољубивих несловенских народа. Зато ће овај уговор поздравити и други народи несловенског порекла.

Народи Чехословачке и Југославије немају више разлога да се боје за свој опстанак, немају разлога да се боје да ће се поновити крвава историја из овог прошлог рата, јер им овај уговор, уз наслон на Совјетски Савез, потпуно осигурава њихов миран живот и културни развитак.

Пошто овај уговор потпуно одговара народним потребама, осигурава извојевану победу над немачким империјализмом, а уперен је против сваке агресије, ја ћу гласати за и позивам све посланике да то исто учине. (Буран и дуго-трајан аплауз).

Претседавајући: Као четврти говорник по реду пријавио се народни посланик Милош Царевић.

Милош Царевић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, ми стојимо данас пред једним врло важним задатком, пред једним врло значајним догађајем, пред једним историским моментом. И овај наш важни задатак, и овај значајан догађај, и овај историски моменат не само да имају свој сопствени смисао, посебан значај за односе два брата народа, већ је у питању један општи, најшире постављен однос између народа, слободољубивих и демократских, који данас, после злокобних историских процеса излазе из два светска катаклизма као победници над силама мрака, које су се биле надвиле над човечанством у веку који преживљујемо. Пред нама је, другови и другарице, потврда, озакоњење, или ако хоћете политичким језиком речено, ратификација једног новог оруђа мира, оруђа које је својом снагом, својим саставом, својим духом, у стању да разбије сваку енергију. И данас, када силе мрака у својој сопственој агонији, у своме последњем ропцу, покушавају да укоче и успоре прогрес слободољубивог човечанства у уздицању човека према човеку, — истичући и подмукло претећи некаквом имагинарном енергијом, када ове силе мрака хоће да се супротставе овоме прогресу, ми, другови и другарице, истичемо и супротстављамо са наше стране енергије мира, оруђа слободе, оруђа једнакости човека према човеку, оруђа мира и љубави између народа.

И овај инструменат мира који се данас налази пред нама на озакоњењу у својој суштини и по своме духу — велики је допринос напорима слободољубивих народа и снагама мира, да он као такав може да служи само на част како нашим тако и братским чехословачким народима, као и њиховим мудрим руководиоцима. Наши народи, по своме

геополитичком положају, једни у чељусти јункерског милитаризма а потом нацистичке немани, а други — као брана експанзије пангерманског империјализма, вековима су се супротстављали овим силама мрака и данас ова неравна борба је занавек окончана. Историје наших народа и чехословачких народа су сличне, скоро истоветне у новијој епохи. Исти је вековни непријатељ: немачки освајач, или у виду пангерманског империјализма, или у виду једне лажне, ненормалне и вештачке научно конструисане теорије о надчовеку. И народи који су се одупирали својим сопственим снагама кроз своју историју непријатељу, и бројно и материјално јачем, али не и духовно, народи који су међу првима пали као жртве општег непријатеља човечанства, непријатеља слободе и духа, ти народи данас имају права да мисле како на своју будућност, на своју сигурност, тако и на будућност и миран развој осталих слободољубивих народа.

Овај Уговор о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру претставља за нас и за братску нам Чехословачку догађај од огромне историске важности. И заиста, како је казао Претседник Владе братске нам Чехословачке, ово велико дело наших руководилаца може се с правом назвати „великом повељом нашег савезништва“. По својем духу, по својој садржини, овај међународни инструмент мира налази се на потпуној линији „опште повеље“ која данас служи за основну базу пријатељских односа између Уједињених нација, чији су наши народи достојни чланови. Посебно, овај допринос општем миру долази, као што је већ речено, само као један технички чин — да се стави на хартију оно што је постојало и што постоји међу нашим народима неписано, у њиховим душама, у њиховим срцима.

Овај историски догађај, овај инструмент мира, ми данас поздрављамо са највећим одушевљењем и са великом радошћу као јемство наших искрених напора општем миру, у коме ћемо, ми смо тога свесни, једино моћи да наше земље обновимо и изградимо као велике бастионе демократије и љубави међу народима. Ми смо исто тако свесни да ће овај уговор послужити као основа за наше шире и разгранатије економске односе, с обзиром да се богатства наших земаља срећно допуњују. Могућности тога рада на привредном пољу, које се пружају пред нама и отварају нам се овим уговором, неоцењиве су.

Овако — политички и економски уједињени — наши народи и народи Чехословачке могу поћи сигурним кора-

цима ка срећнијој будућности, коју су они условили својим небројеним жртвама у прошлости. Као верни чланови Организације Уједињених нација и великог словенског братства на челу са братским, великим Совјетским Савезом — наши народи ће моћи у будућности да се свим својим снагама посвете мирној изградњи у циљу повећања благостања широких радних слојева.

Овим уговором наша народна Влада на челу са маршалом Титом бележи још један видан успех у своме благотерсном раду на добро наших народа и наше државе и заслужује општеномодно признање и поверење.

Ја ћу гласати за овај уговор. (Дуготрајно одобравање и аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик др Раде Прибићевић.

Др Раде Прибићевић (*Изборни срез Двор, НР Хрватска*): Другови и другарице, старе су везе између Чехословака и нас. Међутим, на прелому између 19 и 20 вијека те везе су постале много интензивније и још јаче него што су биле, и на културном и на политичком пољу. Наши млади људи одлазе у Праг на студије и тамо, задојени идејом братства, они ту идеју преносе, враћајући се натраг у земљу. Читава плејада младих људи: Радић, Прибићевић, Рибар школовала се у Прагу. За вријеме велеиздајничког и Фридјунговог процеса, где је стара Аустро-угарска монархија настојала да искорјени и ишчупа тежње Југословена за уједињењем и да их понизи, јавља се Масарик, који доказује лажност аустро-угарских докумената, што је у то вријеме претстављало свјетски скандал и велику побједу наше ствари. Године 1912, када је Србија повела рат за ослобођење Македоније, Масарик пророчански каже да ослобођење тих земаља претставља почетак ослобођења свих Словена испод аустро-угарског јарма. Он је осјетио да пропаст турске сатрапије претставља почетак пропасти и аустро-угарске сатрапије. Почетком 1914 године Чеси у аустриској војсци у рату против Србије неће да пуцају, него дају узор свима поробљеним народима Аустрије и предају се листом. У Крагујевцу, у томе граду мученика, где је страдало на десетине хиљада антифашиста и жртава фашистичког терора, леже гробови оних Чеха, који су се прошлог рата побунили против Аустро-угарске. (Сви посланици узвикују: Слава им!). У овом рату Чехословачка је била жртва минхенске издаје и пала је прва. Ми смо

пали кривицом и издајом врхова старе Југославије. Наши народи у тој тешкој 1941 години, на позив Комунистичке партије и Тита, који је позвао све наше народе и све напредне снаге нашег друштва, диже се и почиње херојска епопеја наших народа, испуњена страдањима и патњама, али овјенчана славом. Искована је наша силна народна Армија, понос наших народа. У Југословенској армији бориле су се и чехословачке бригаде, а у Чехословачкој борили су се партизани Чеси и Словаци, још више подвлачећи наше братство. Заједничка страдања, заједничка борба и заједничка побједа.

Недавни пут нашег маршала Тита у Чехословачку гануо је наша срца ради оне тоpline дочека који су му приредили Чеси и Словаци. Тај пут има за нас троструко значење. Прије свега признање и величанствени дочек једног великог човјека, друго, манифестација братства и љубави Чехословака за Југославију и, треће, разумијевање од стране Чеха и Словака нове Титове Југославије, која је на братству и равноправности народа учинила крај угњетавању и изабљивању човјека од човјека, народа од народа, односно оних који су хтјели да говоре у име народа.

Чешки и словачки народ и њихова штампа листом нас подупиру и помажу оправдане захтјеве Југославије на Трст, јер Трст Југославији значи Трст Средњој Европи и Балкану. Кад би Трст припао другој страни, то би значило настојање да буде отскочна даска за ширење империјализма и поробљавање слободних народа Балкана и Средње Европе. Зато су наши народи били тешко разочарани и огорчени кад је дошао онај приједлог америчких, енглеских и француских стручњака по коме Трст и извјесни дијелови Истре не би припали нама. Ми вјерујемо да ријеч стручњака није задња ријеч односних влада и да ће наши савезници из рата видјети да је једино праведна линија, линија коју смо ми назначили, а коју је бранио и Совјетски Савез. (Аплауз).

Мисао о удружењу Словена није млада. Она је стара. Али, та мисао за удружење Словена експлоатисана је. Њу хтио да искористи руски империјализам за експанзионистичко и империјалистичко ширење и за поробљавање других народа па и словенских. Тако је то било некада. Данас, захваљујући великој Октобарској револуцији, Лењину и Стаљину, настала је нова Русија, братски Совјетски Савез слободних народа. Настала је нова ера у историји цијелог човјечанства, нова ера нових односа између људи и између народа. Моћни

Совјетски Савез и Црвена армија у савезу са антифашистичком коалицијом и слободољубивим народима није само одиграла одлучујућу улогу за уништење фашизма, него моћни Совјетски Савез и данас претставља брану против реакције, против рата, против империјализма. И моћни Совјетски Савез са Словенима, са слободољубивим снагама човјечанства, најсигурнији је пријатељ слободе народа, мира, братства и равноправности народа без обзира гдје се налазили, какве вјере били, каквог језика, какве расе и какве боје.

Зато, другови, пошто и овај уговор претставља једну карику у ланцу борбе за очување тековина великог рата, ослободилачког рата, зато јер он значи афирмацију словенства које маршира на челу човјечанства за одбрану оних тековина, које су драге сваком слободном човјеку, зато ћу, другови и другарице, са одушевљењем гласати за њ. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Саво Оровић.

Саво Оровић (НР Црна Гора): Другови и другарице народни посланици, сматрам за особиту част и велику срећу што могу са овог високог мјеста у овом свечаном моменту да поздравим тако важан историски акт као што је Закон о уговору о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру између Федеративне Народне Републике Југославије и братске Чехословачке Републике, — као један допринос више за учвршћење мира и прогреса у свету.

Овим званичним чином биће само потврђено традиционално братство и пријатељство између наших и чехословачких народа, које никад и ничим није помућено. Одувек смо имали исту тешку судбину да крваримо у борби за своју независност и слободу против разних завојевача и увек смо се међусобно потпомагали.

У једно време, под кнезом Самом, Словени су, као и Лужички Срби, били са Чесима и Словацима у једној заједничкој држави, која се простирала од Балтичког до Јадранског Мора. Чешки краљ Карло IV писмо нашем цару Душану почиње са „Драги брате”.

Наши просветитељи из Македоније Ђирило и Методије пренели су хришћанску науку у Моравску. А зато су чешки и словачки културни радници много допринели просвећивању наших народа. На пример Јиречек, који је написао најбољу историју српског народа; Холечек, који је тако лепо описао херојску борбу Црне Горе против Турака; и

Чермак, који је ту борбу овековечио кичицом у познатим сликама као што су „Рањени Црногорац“, „Херцеговачко робље“ итд.

Чехословачки политичари и државници увек су заступали наше интересе као своје. Тако је велики Масарик два пута бранио нашу праведну ствар на два фамозна процеса, које је Аустрија била инсценирала против наших народа, наиме велеиздајнички процес у Загребу и Фридрихов процес, када је много користио нашој земљи, а подлу Аустрију раскринкао и изобличио пред целим светом.

Како у прво тако и у другом светском рату борили смо се за исте идеале, за слободу и опстанак народа, против истог заједничког непријатеља, варварских Немаца. Ми смо и у најтежим ситуацијама по босанским брдима брижљиво пратили шта се догађа са браћом Чесима и Словацима и свака зверска окрутност према њима појачавала је нашу мржњу и ударце према Немцима. А били смо радосни и поносни са осветничким херојским подвизима и потхватима Чеха и Словака, као што је убиство целата и крволока Хајндриха, формирање и борба Чехословачке армије у Совјетском Савезу, масовни устанак и крвава борба партизана у Словачкој, устанак и јуначка борба голоруких грађана на барикадама у Прагу итд.

Триумфални пут нашега Претседника Владе маршала Тита у Пољску и Чехословачку био је једна величанствена, спонтана и срдачна манифестација словенске слоге и солидарности.

То је знак да је горко искуство научило све словенске народе да одбаце вековне међусобне размирице и да збију своје редове у непробојни бедем за одбрану своје скупо стечене слободе и независности.

Значи да је прошло време када су словенску поцепаност и неслогу искоришћавали разни поробљивачи и са Истока и са Запада, као што су били Татари, Турци, Латини, Германи итд., те их тако разједињене лако освајали и уништавали.

Нарочито је словенске народе научио последњи рат, када су модерни Хуни и Авари, немачки и италијански фашисти, сковали паклени план да систематским, зверским истребљењем слисте Словена са лица земље. Али су љубав за слободом, пожртвовање и хероизам словенских народа били јачи од сулудог потхвата Хитлера и Мусолинија и њихових фашистичких хорди. Херојска Црвена армија, под

руководством највећег стратега у историји, генералисимуса Стаљина, разбила је немачку ратну машину и тако спасла не само Словене, већ цео свет од немачког ропства и фашистичке тираније.

У том херојском отпору и борби на смрт и на живот против немачких освајача и њихових свакојакних помагача, узели су тако видног учешћа и наши честити слободољубиви и јуначки народи, под генијалним руководством легендарног народног хероја маршала Тита, који се показао исто тако велики државник као што је био велики војсковођа.

И ми смо у тој неравној борби у којој смо поред толиких рушевина и згаришта изгубили милион и седам стотина хиљада најбољих синова наших народа, заслужили остварење вековних снова: потпуно ослобођење свих делова наше земље и наших народа. Заслужили смо безусловно прикључење Јулиске Крајине својој матици Југославији.

Међутим, светска реакција покушава свим силама да нам то свето право оспори. На челу те реакције предњачи г. Черчил, који је некада, док му је требало да одржимо на себи 20 и више немачких дивизија да не пређу у Африку и Италију и потуку његове дивизије, глорификовао нашега маршала Тита и нашу народно-ослободилачку војску, а сада се слободно враћа минхенској политици спасавања фашизма и угушивања демократије у свету. Враћа се своме старом штићенику Дражи, који је међутим долијао и капитулирао са свом армијом од 11 чупавих бандита. Али та сервилна политика није више актуелна. Против ње стоје не само словенски народи већ сав напредни и демократски свет.

Покушај Италије да помоћу светске реакције понова задржи у фашистичком ропству нашу Јулиску Крајину, наш Трст и нашу Истру неће успети. Рапал не сме да се понови нити ће се поновити. Њега ни један југословенски државник неће потписати као што су га потписали Пашић и Трумбић, јер као што је Италија раније присвајала Задар, Ријеку и острва тако исто бесправно и само са агресивним намерама према Балкану, и сада тражи Јулијску Крајину, Трст и Истру само са циљем завојевања на Балкану.

Међутим, „није више вино пошто је пре било“. Уопште Италија треба да зна да ми нисмо никада примали ничији јарам и да смо се ослободили од велике отоманске империје и аустриског царства и да смо почистили фашистичку немачку и италијанску гамад. То показује једна песмица од Љубе Ненадовића, која каже како је, када је Омер-паша

једном приликом после покорјења Босне, питао султана куда ће сада са својом војском, да ли на Црну Гору или на Србију, султан њему одговара:

Прођ се свега Омерице стара,
Ти не дирај у Србију, море,
Подалеко држ се Црне Горе,
Те су земље као гнездо оса,
Ја не тражим да сам њихов госа,
Јер су мале, ал су гује љуте
На слободу своју навикнуте,
Ко их узме и ко их прогута,
Тешко њему по хиљаду пута,
Велико ће чудо њега снаћи
Прогришће му трбух па изаћи.

И изашли смо ми из отоманске царевине. (Бурно одобравање). То би требало да буде поука Талијанима да се не мешају с ове стране Соче и Јадранског Мора, јер су они скупо платили и овај покушај.

Словенски народи немају освајачких и империјалистичких циљева и њихова слога и јединство не само што не угрожавају ничију слободу и независност но су залога слободе и независности за све прогресивне, слободољубиве и демократске народе у свету, који ће то сигурно схватити и одобрити.

Предлог који су извесни реакционари дали да се нама одузме Јулиска Крајина, тај предлог исто тако је правичан као што би било правично да ми предложимо да се Гибралтар одузме од Енглеске и да Шпанији, или да се неко острво у Тихом Океану прикључи Јапану, или да се од Француске одузме Елзас и Лорен па да се да Немачкој. Сигурно ми веће право имамо на Јулиску Крајину него они на те крајеве, а нама не пада на ум да се то њима одузме. (Аплауз).

Сигуран сам да сам тумач расположења целе наше хрбре Југословенске армије, очеличене у народно-ослободилачкој борби, када кажем да она стоји готова као запета пушка на бранику тековина слободе и демократије нашега народа како од спољних тако и од унутрашњих реакционара, као и да сам тумач народног расположења уопште када тврдим да сви народи Југославије као један човек стоје уз маршала Тита и за његову мудру политику, како унутрашњу тако

и спољну. С тим изјављујем да ћу са највећим одушевљењем гласати за овај Уговор о пријатељству са Чехословачком.

Претседавајући: Реч има народни посланик Војислав Кеџмановић.

Др Војислав Кеџмановић: Другови и другарице, са одушевљењем и узбуђењем поздрављам овај Уговор о пријатељству са братском Чехословачком. Ја мислим кад би било неке чудотворне трибине са које би народи Југославије могли да слушају овај законски приједлог, да би из свих крајева са истим спонтаним одушевљењем био поздрављен овај приједлог, исто овако као што се поздравља из наших клупа.

Овај уговор није производ политичких комбинација, дипломатских натезања, ефемерних пролазних заједничких интереса; он има много дубљи корјен у прошлости наших народа. Он има корјен у нашој заједничкој судбинској повезаности, јер смо били одвајкада нападима угрожавани, одвајкада нам је било негирано право на живот и егзистенцију. Уживали смо симпатије народа Чехословачке у вријеме кад смо се борили против турске најезде, симпатије су уживали Чеси у свако доба кад је њихова егзистенција била угрожена од Германа. И ако погледамо на њихову карту, она нам симболично претставља ту тешку, упорну и грчевиту борбу чешког и словачког народа кроз вијекове са онима који су били нападачи, са онима који су угрожавали живот тих народа. Опкољени и инфилтрирани од Германа, народи Чехословачке боре се и налазе пролазно компромисно рјешење као што је било оно са Аустро-Угарском. Од Ригера па до прошлог свјетског рата постојала је у Чехословачкој политичка девиза: кад не би било Аустро-Угарске, ми би је морали створити, тј. у комбинацији државној и политичкој словенских народа нашао се модус вивенди да се спасе словенски живаљ од угрожености германске. Али колико је био ефемеран тај политички кредо чехословачких политичара, који је владао кроз неколико деценија, види се по томе што је срушен једном једином политичком изјавом. А то се десило кад је Виљемова Њемачка објавила рат Русији и кад је Бетман Холвег њен рајхс-канцелар у Рајхстагу изјавио да је ово посљедњи и одлучни бој између германства и словенства. Онда се је чехословачки народ преконоћ преоријентисао, јер је видио повезаност империјалистичку и антисловенску у Аустро-Угарској и у Њемачкој. Он се без пропа-

ганде, без штампе, без ичега даљег до посљедње колибе чешке преоријентисао за 180 степени и мјесто за Аустро-Угарску, чехословачки народ окренуо је своје оружје против Аустро-Угарске и против Германије.

Није овај уговор са Чехословачком продукат комбинација, него је продукат дубоког историског искуства и историског развоја, како наших тако и народа Чехословачке. Овај се уговор базира на солидној основи, а не на нападачкој, ни освајачкој, него да се одбрани и да се очува право на живот. Зато ће овај уговор изазвати и код наших народа и код народа Чехословачке дубоке симпатије и радост.

Нећу да говорим о духовној повезаности наших народа која је била нарочито развијена у посљедњих неколико деценија. Ми смо осјетили велике симпатије чешког и словачког народа у моментима кад смо били угрожени, у часовима наших искушења, али данашњи наши односи базирају се на трајнијим, темељнијим и солиднијим основима и зато ће оставити дубок траг у душама наших народа и народа Чехословачке.

Ми видимо у посљедње вријеме, кад је била у питању велика капија на тијелу наше отаџбине — Трст, кад је било у питању да ли ће та капија остати у нашим рукама и са нашом стражом, или ће бити предана у руке неком другом, па чак и нашем непријатељу, чули смо протесте из братске Чехословачке и ми смо се увјерили да и они виде у том своју судбинску повезаност с нама, јер ако капија његовог брата буде у туђим рукама, онда је и он угрожен. (Буран аплауз).

Другови, ја не бих желио да сувише говорим. Сви ми једнако осјећамо и мислимо, али ћу оvdје напоменути само једну стварчицу. Прије више вијекова на Храдчанима у Прагу зидала се велика црква Св. Вида и никада да се догради, па је послије у чешком народу превладало вјеровање да се та црква неће доградити дакле год се из Европе не очисте азијски освајачи Турци. Ја мислим да данашњи храм слободе и правде неће бити изграђен у Европи ни у свијету, све док се са тла нашег, из душе европских народа не буду истргли посљедњи трагови фашистичких империјалистичких намјера и освајачких жеља. (Аплауз).

Овај уговор са братском Чехословачком одушевљава срца наших народа исто онако као и други уговори са братским славенским народим. Братска повезаност са великим Совјетским Савезом осигурава нашим народима право на живот. Нити ћемо кога нападати, нити је то у духу наших

народа да ма кога нападамо, него хоћемо да покажемо да имамо право на живот и да га бранимо уједињеним снагама.

Поздрављам овај уговор као једну срећну, значајну и свијетлу епизоду у историји наших народа. Овај уговор неће бити оно што је био уговор о Малој антанти, који су склапале крунисане и некрунисане силе са својим специфичним неискреним интересима, а које су, чим је дошло у питање искушење, оставили братске народе Чехословачке на цједилу и затворили очи, али онда је крварило срце сваког искреног Југославена. Као што онда крварило срце сваког искреног члана нашег народа, тако се данас овом уговору радује сваки искрени Југославен, јер то неће бити оно што је био уговор о Малој антанти, него нешто много јаче и темељније, што је проистекло из срца и душе народне.

Поздрављам овај уговор као свијетлу тачку у историји наше нове отаџбине. (Општи дуготрајни аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик друг Хасан Ребац.

Хасан Ребац (*НР Босна и Херцеговина*): Другови и другарице народни посланици, предлог Закона о уговору о пријатељству и узајамној помоћи и сарадњи у миру између Федеративне Народне Републике Југославије и Чехословачке Републике је само формална потврда стварног стања између нас и Чехословачке, које влада од искона. Тај је уговор тако спонтан и тако из срца свих наших људи да га готово не би требало ни потписивати, ни ратификовати, јер је он сам по себи потписан и ратификован. По својој спонтаности и чврстости овај уговор долази одмах иза сличног уговора који је склопљен између наше домовине и великог Совјетског Савеза.

Откако су Чеси и Словаци населили ову садашњу своју домовину, кроз вијекове и вијекове су били предмет напада агресивних Германа. Германци су нападе вршили под разним паролама и на различите начине; некад као обичне банде пљачкашке, некад као крсташи у служби германизаторског папизма, некад као војници организоване њемачке индустрије, а у посљедњем рату напали су као целати свјетске реакције. Чеси и Словаци су давали кроз вијекове упоран отпор тим навалама и то на разне начине. Чувени су њихови хуситски ратови, који су поред високог националног карактера имали и велики и јак социјални карактер.

Чеси и Словаци су први оформили општу словенску солидарност и били њени главни и искрени пропагатори. Али словенска солидарност није могла да дође до пуног изражаја раније, јер је главни члан словенске заједнице, руски народ, био у ролству саможивог царизма и његових племића и спахија.

Чеси и Словаци су се у давању отпора германским навалама толико уздигли, да су постали учитељи и просвјетитељи свих словенских народа, па и наших југословенских народа. Ми имамо читаве генерације наших синова који су учили од Чеха и код Чеха. Како је послје првог свјетског рата дошло до реализације идеологије највећег руског сина Владимира Илића Лењина у огромном једном дијелу свијета, срушен је руски царизам и на развалинама његовим слободни и између себе једнакоправни народи склопили су савез на бази идеологије: да не смије ниједан човјек, нити иједан народ један другог експлоатисати и тлачити. Иако је та идеологија, тако створено јединство и савез слободољубивих и трудољубивих народа дао модел како треба уредити односе између појединих народа и између појединих људи, ипак је свјетска реакција и плутократија гурнула и омогућила нацисте и фашисте да покрену нови свјетски рат, који је, како знате, био и превише крвав и превише свиреп.

У овоме рату били су ангажовани сви Словени, сви словенски народи, и то ангажовани не својом вољом, не из неких својих рачуна, из неког ривалитета, него просто што су били нападнути, што су били присиљени да се бране, да бране своју слободу и да бране своје голе животе. Рат се углавном водио и његове свирепости изводиле на словенским земљама и над живим тијелом словенских народа. Али нама је успјело да непријатеље побиједимо. Сада, када треба да се склопи мир, када треба да се уклоне сви узроци који би могли да створе неки нови рат, када треба да се испуне обећања, свечана обећања у разним декларацијама и Атлантској повељи, када треба да се испуне наде свих слободољубивих народа, ми сада, судећи по поступцима људи, претставника наших западних савезника, по њиховим поступцима и жељама, које хоће да остваре на нашем живом телу у Јулијској Крајини и у Трсту, изгледа да они хоће да изневере све те свечано дате речи и да дају нов ток ствари као да се није ништа ни десило. Они имају своју демократију и трубе о својој истинољубивости и правдољубивости али ипак хоће да сијеку неправично месо туђег тијела. То значи њихова

демократија није за друге народе — него је то за друге народе тиранија. Њихова истина, то је за друге народе лаж. Њихова правда, то је најсвирепија неправда. Гдје год те плутократе уплету своје прсте, ту се дешава да оно што је најпростије — постане најкомпликованије, што је најчистије — да постане најтамније, што је најмирније — да постане прави пакао. Погледајте Палестину. Палестинско питање и тзв. јеврејско питање. У тој земљи живе Арапи и Јевреји и откако је арапски народ формиран, од Мухамеда, није никада дошло до сукоба између Арапа и Јевреја. Четрнаест вијекова ту живе напоредо у најбољем складу без икаквог антагонизма и националног и вјерског. Требало је да дођу Енглези, и то да дођу као мандатори Друштва народа, па да од једног мирног краја направе прави пакао, како то видимо из дневне штампе. Исто то видимо у Трансјорданији. То је једна велика земља са врло малим становништвом у коју хоће да уведу цијелу једну војску која би бројала петину цијелокупног становништва, којој је циљ да омета ослобођење и уједињење арапских народа.

У Ирану је англосаксонски став такав да хоће од совјетско-иранског споразума да направе пошто пото неспоразум. У Индији Енглези владају једним парламентаризмом који је триста пута гори него некадањи сабор аустро-угарски у Босни и тај и такав енглески парламентаризам у Индији Енглезима служи само за завађање народа, а не никако да се преко њега изрази народна воља.

Ни плутократски режим Француза у колонијама није нимало бољи од енглеског. То се најбоље види по злочинствима француске страначке легије у Рифу одмах иза првог свјетског рата, где су њихова злочинства била слична немачким у минулом свјетском рату код нас. Свуда гдје владају плутократије по колонијама има 98% неписмених, а оно 2% писмених су урођенички издајници који господарима служе у поробљавању својих народа.

Плутократска слободна штампа није ни ријечи написала када је помахнитали Мусолини масакрирао слободарске Сене у Триполитанији нити је иједан њихов парламентарца подигао своју ријеч поводом тога. Нијесу то учинили јер су знали да би им Мусолини одговорио, да и они сличне поступке чине по својим колонијама.

Све то њима ипак не смета да забадају нос код нас и изражавају бригу о начину суђења наших слободних судија нашим издајцима и домаћим злочинцима. Они пуне стубове

својих новина разним сензационалним измишљотинама о нама, да би одвратили своју јавност од својих злочинстава над слободарским Индонежанима итд.

И баш зато што се појављују такви елементи на страни наших западних савезника, баш зато што неће да се поуке из овога мора проливане крви, баш зато што и поред очију и ушију неће да виде и да чују оно стално плебисцитирање нашега живља у Јулијској Крајини, баш зато ми треба да будемо сви збратимљени и уједињени, окупљени око свога народног маршала, нашег друга Тита, па као такви да будемо најодлучнији у својим захтјевима и тражењима, да ниједан наш човјек не смије остати роб побијеђеног непријатеља.

Ми смо тако збратимљени и уједињени осјетили и видјели своју снагу. Ми смо ту снагу изразили на стотину начина и ми можемо бити сигурни да ћемо тако збратимљени и вођени од нашега Тита, бити повезани са свима слободољубивим и мирољубивим људима свијета и са свима родољубивим народима, као што смо већ повезани са родољубивим народима Совјетског Савеза и са братском Пољском, а сада хоћемо да будемо повезани и са братском Чехословачком.

Тако повезани између себе солидарно, ми можемо бити сигурни да ћемо прећи све препреке, да ћемо савладати све потешкоће и неће се више никада моћи да деси да за једну ћелаву главу „одабраног“ народа иде наших стотину глава. Неће се моћи никада да деси да наше главе падају и сви ће народи поштовати наша права.

Они који хоће да се на наш рачун шире имају могућност да дају фашистичкој Италији оно што је, може бити, право италијанско, што могу да дају, али треба да знају да нема више ширења на рачун словенских народа. У томе је већ направљена једна прекретница и више се то не може поновити.

И стога што је овоме уговору циљ да потврди стварно стање ствари између нас и Чехословачке, што му је циљ да омогући у миру нашу изградњу и наше уздизање, а у случају невоље да будемо једни поред других и једни уз друге, ја изјављујем да ћу гласати за овај уговор. (Буран аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Мара Нацева.

Мара Нацева (Град Куманово): Во низа големи успеси кои ги постигнаа нашите народи преко нашата Савезна

влада, во внатрешната и надворешната политика, спага и потпишуењето на пактот за пријателство и заимна помош помеѓу нашата Народна Република и братската Чехословачка Република. Овај пакт е еден од оние доприноси за уцврстување на извојуваните придобитки од ослободителната борба, пакт кои уголемува сигурноста на нашите народи и нашата татковина, пакт кои е нова придобитка на праведен и цврст мир во светот. И баш за тоа нашите народи дочекаа овој пакт со радост и полна вера во светла иднина. Народите на нашата татковина са биле изложени низ векови на тугинско изграбување и поробување. Во ослободителната војна, сјединети братски, ние извојувахме својата слобода.

Тешка и упорна беше нашата борба и зато ние знаеме колко скапа е тајна нашата слобода. И секој нов допринос со уговори и пријателство и взаимна помош со другите слободолубиви народи значи за нас ново посилено уцврстување на нашата слобода и нова посветла перспектива за нашиот потамошен развитак. (Буран аплауз).

Народите на нашата Федеративна Народна Република Југославија са имали слична судбина на братските чехословачки народи. Тајна судбинска поврзаност, борба за истата ствар, за национална слобода и во главно противу истиот непријател — немачкиот империјализам, се повеќе ги сврзува нашите народи. Нарочно во токот на војната, народите на Југославија се заложуваа за савезот со Чехословачка. Големите симпатии, кои ги нашите народи изразија во најодсутните часови на чехословачката слобода, и против вољата на тогашната ненародна влада, јасен е доказ са судбинската поврзаност на нашите народи. Тогај манифестираше за одбрана на чехословачката слобода целиот наш народ - работниците по фабриките, студентите на универзитетот, селаните по своите села. Знаехме дека нападот на Чехословачка истовремено е приготвување напад на Југославија.

Во тешките денови на фашиската окупација нашите братски народи се повеќе сврза во херојската борба против заедничкиот непријател. Заеднички беја нашите патила, заедничка беше нашата борба противу фашиските окупатори и заедничка е денес нашата извојувана слобода.

Поучени од прошлоста нашите народи сјединуат своите сили во одбрана на својата слобода и извојуваниот мир. И не е случајно дека пактот за пријателство и заимна помош со братска Чехословачка се потпиша баш на 9 мај денот на победата. Македонски народ гледа во овој пакт, како и во

склучениот пакт со братска Пољска Република, а нарочно пактот за пријателство и взаимна помош со Совјетскиот Савез не само доказ на словенското братство, ами одбрана на извојуваните придобивки во ослободителната војна и голем допринос за цврст и праведен мир, гледат по јака Југославија, по сигурни граници и обезбедена посветла иднина.

Во овој пакт ние гледаме сигурна брана и мочно оружје противу опитите на оние реакционери кои сакаат светот да го фрлат во нова војна.

Од името на македонската секција на народните пратеници изјавувам да гласам за предложениот Закон за ратификација на уговорот со Чехословачка. (Буран аплауз).

Претседавајући: Реч има народни посланик Фрањо Гаџи.

Franjo Gaži (Izborni srez Vrbovac, NR Hrvatska): Drugovi i drugarice narodni poslanici, zaista će u povjesti naših naroda biti zapisana svijetlim slovima ova današnja sjednica kad ovdje stojimo pred ovako velikom stvari kao što je ratifikacija Ugovora o prijateljstvu i saradnji sa bratskom Čehoslovačkom. Već su prije mene neki drugovi narodni poslanici pomenuli veze koje su naše bratske narode spajale kroz vijekove. No mi smo se često u čudu pitali kako to da se sve do danas nije moglo doći do pravog bratstva i prijateljstva kao što se to danas desilo. Drug Kecmanović naročito je to podvukao i spomenuo kako su naši ljudi u prošlom i ovom stoleću odlazili u Prag da to naše jedinstvo i bratstvo privedu u djelo. Mi smo zaista mislili da će se to ostvariti onda kad nastane jedan potres u svijetu. Nastao je prvi svjetski rat, ali ni poslije rata nije došlo do bratstva, te smo osjećali samo razočarenje. Zašto se nije obistinilo? Nije se obistinilo zato što nije bilo svijesti o tome da možemo samo zajedničkim snagama i zajedničkom bratskom saradnjom nešto postići, a ne nikako pojedinačno. U prošlom ratu ovu svijest je potkrijepila ona međusobna ljubav i ona međusobna borba, ono zajedničko trpljenje što smo doživjeli od tuđe sile, pa i domaćih krivaca i jednog i drugog naroda. Ovaj zajednički akt potkrijepile su one stotine i stotine gomila popaljenih i uništenih sela i gradova kako ovdje tako i u čitavoj Čehoslovačkoj. Trebalo je da dode ovaj jači potres da potrese i nas i da u tom potresu izniknu veliki ljudi kao što je to naš ljubljani i voljeni maršal Tito, (Buran aplauz), koji je sastavio i potpisao ovaj veliki ugovor sa bratskom Čehoslovačkom.

Mi smo u bratskim narodima Čehoslovačke u prošlosti imali uzora u borbi kako su se oni, isto tako mali kao i mi, poje-

dinačno odupirali zajedničkom našem neprijatelju. Oni su tamo bili na braniku, na pragu najezde koja nas je vijekovima napadala. Mi smo imali uzora i u tome kako su se oni ne samo politički nego i gospodarski složno odupirali tom zajedničkom neprijatelju i kako su se održali. No to sve ne bi moglo doći do izražaja da se ne čini ovo što se danas čini, a to je ne samo što smo danas pred ovim aktom, nego što smo juče zaključili taj akt sa bratskim poljskim narodom, a prekjuče sa velikim bratskim ruskim narodom, našim stablom oko koga ćemo se svi mi Sloveni okupiti.

Drugovi i drugarice, ja bih još jedanput podvukao ono što reče drug Kecmanović. Kada se sve ove riječi sa ove govornice predoče cijelom našem narodu, bilo to hrvatskom, bilo srpskom, makedonskom, crnogorskom ili slovenačkom, sve te riječi imaće tako silnog odjeka da će sve navale tudina postati ništavne jer smo se mi poučili teškim iskustvom iz prošlosti, postali smo tako složni da nas nikakva sila više u budućnosti neće pobijediti. (Aplauz). Od strane zastupnika Hrvatske ja srdačno pozdravljam ovaj ugovor izjavljujući da ću glasati za, kao što se nadam da ćete i vi svi to učiniti. (Buran aplauz).

Претседавајући: Листа говорника, другови народни посланици, исцрпена је. Пошто дискусије о карактеру оваквих закона на заједничким седницама наших домова у појединостима нема, него се они примају аklamацијом, ја стављам Закон о уговору о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру између Федеративне Народне Републике Југославије и Чехословачке Републике, закљученом у Београду 9 маја 1946 године, на гласање. Прима ли Народна скупштина овај закон? (Прима. Сви народни посланици устају и једнодушно бурно аплаудирају, а затим певају химну — Хеј Словени!).

Објављујем, другови народни посланици, да је Закон о Уговору о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру између Федеративне Народне Републике Југославије и Чехословачке Републике једногласно примљен. (Сви на-

родни посланици поново устају и дуготрајно бурно манифестују).

Пошто је ово по свој прилици последња седница у овом нашем заседању, молим другове народне посланике да ме овласте да ја сам потпишем записник ове седнице. Примали се овај предлог? (Прима се).

Пошто је дневни ред исцрпен, закључујем нашу данашњу седницу, а идућа ће бити заказана писменим путем.

(Седница је закључена у 13,30 часова).

ВЕЋЕ НАРОДА

Пета седница

(21 маја 1946)

Почетак у 17,15 часова.

Претседавао потпретседник **Косан Павловић** (НР Србија).

Потпретседник: Другови народни посланици, отварам пети редовни састанак Већа народа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије.

Записник данашње седнице водиће секретар **Нинко Петровић**. Молим секретара да прочита записник прошле седнице.

Секретар Нинко Петровић (НР Србија) чита записник четвртог састанка од 20 маја т. г.

Потпретседник: Има ли примедба на прочитани записник? (Нема). Примедба нема, записник се прима.

Сада вас молим да изволите саслушати следећа саопштења:

ВЛАДА
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

К. бр. службено
21 маја 1946 године Београд

ПРЕТСЕДНИКУ ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФНРЈ

БЕОГРАД

У смислу одредаба Пословника тога дома слободан сам поднети Већу народа предлог амандмана уз предлог Закона о ратним војним инвалидима.

Амандман се односи на одредбу чл. 7 ст. 2 предложеног закона, која гласи:

„Нестало лице је оно које је судском одлуком проглашено за такво”.

Предлажем да се цитирана одредба у целости изостави зато што појам несталог лица не треба посебно одређивати у овоме закону, јер се на случајеве из овога закона могу у потпуности примењивати општи прописи о несталима.

Молим да се приликом дискусије у појединостима са општи Већу народа предложени амандман.

Смрт фашизму — Слобода народу!

Претседник Владе ФНРЈ
и Министар народне одбране,
маршал Југославије

Јосип Броз Тито, с. р.

Претседник Владе Федеративне Народне Републике Југославије маршал Јосип Броз Тито извештава Веће народа да је за повереника Владе на седницама Већа народа одредио генерал-мајора Богдана Орешчанина за време претреса предлога Закона о ратним војним инвалидима и претреса предлога Закона о „Партизанској споменици 1941 године”.

Отсуства народних посланика: Варга Иштван моли отсуство од 5 дана, Богде Јадрешин моли отсуство од 10 дана, Рато Дугоњић од 5 дана и Шандор Олах од 6 дана. Сви моле отсуства ради неодложног службеног посла.

Одобрава ли Веће ова отсуства? (Одобрава). Објављујем да су одобрена тражена отсуства.

Потпретседник: Пре прелаза на дневни ред, а у смислу члана 47 Пословника Већа народа, одговарам на постављено питање народног посланика Дон Анта Салацана — шта је Претседништво Већа народа предузело против оних народних посланика који неоправдана отсуствују са седница Већа и не испуњавају своје посланичке дужности.

Одговарам да неоправданих отсустава нема, јер се из записника Већа народа може констатовати да је 29 народних посланика добило отсуство по одобрењу Већа. Поред тога напомињем да међу свим народним посланицима који су формално оправдали своја отсуства нису урачунати они посланици чији је број мали, а који су службеним послом

отпутовали у иностранство још пре сазива Народне скупштине. Претседништво и њима оправдава отсуство зато што су ти народни посланици отпутовали због државног службеног посла, претпостављајући да су били у немогућности да обаве формалност око тражења отсуства.

Наглашавам да је Претседништво Већа народа уверено да нема ниједног посланика у овом дому који избегава своју посланичку дужност, а уколико би Претседништво Већа то констатовало најстрожије би поступило по прописима Пословника Већа народа.

Уколико буде у питању кворум, Претседништво Већа народа поступиће по члану 54 Пословника, па ће огласити да се сва одобрена отсуства укидају, осим оних која су одобрена због тешке болести.

Молим народног посланика који је поставио питање да се изјасни да ли је задовољан са одговором.

Дон Анте Салацан (НР Хрватска): Задовољан сам са одговором.

Потпретседник: Прелазимо на прву тачку дневног реда: претрес предлога Закона о ратним војним инвалидима. Молим друга известиоца Срећка Жумера да образложи овај законски предлог.

Известилац Срећко Жумер (НР Словенија): (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге).

Tovariši in tovarišice, ko stojimo pred obravnavanjem in sprejetjem invalidskega zakona, se moramo nekoliko bolj poglobiti v to pomembno vprašanje, da ga bomo v celoti razumeli in tudi prav razumeli. Ne sme se brezbrizno stati ob njem in ga hladnokrvno sprejemati kot tak zakon, ki pomenja le nujen prispevek bodisi v politični ali gospodarski verigi zakonov ki bodo sledili kot nujna vez enega zakona z drugim v izpopolnitev bodisi politične ali gospodarske povezanosti v celokupnem sklepu naše zakonodaje. Invalidski zakon ne spada ne v politično vprašanje in tudi ne v gospodarsko, ampak je le nujna posledica že izvršenih dejanj in le vprašanje naše kulturne zrelosti je, koliko se mi zavedamo njegovega pomena in naše moralne dolžnosti do tega zakona in prizadetih invalidov, ki so duhovno in gospodarsko odvisni od njegove kakovosti. Invalidski zakon je spričevalo naše kulturne višine, naše notranje duhovnosti, naše ljubezni do tistih naših tovarišev, ki so v sveti borbi za narodno, socialno in kulturno osvoboditev jugoslovanskih narodov z orožjem v roki pristopili v

partizanske vrste in bili pripravljeni žrtvovati za te velike ideale jugoslovanskih narodov tudi svoje najdražje — svoje lastno življenje.

Velika in usodna napaka sedanjega človeka je, da silno rad pozablja še ravnokar minule pretekle dni gorja pomanjkanja, strahot in vseh nevarnosti, ki so nam brez usmiljenja pretile. Vse to današnji človek čudovito hitro pozablja in živi iz dneva v dan z novim godrnjanjem in pritoževanjem nad sedanjimi razmerami, kot da se ni nič zgodilo in da pravzaprav ni ničesar bilo. Tak človek živi le samemu sebi, svojim lastnim vsakdanjim potrebam in željam in brezobzirno zahteva vse, na kar se slučajno spomni in domisli. To duhovno stanje današnjega človeka pa je lahko usodno za nas vse, ker ravno ta človeška slabost lahko zavede človeka ponovno v stareusodne napake, katere je izrabljal stari kapitalistični družabni red. Prav ta duhovni nivo človeka je delovnega človeka razorožil svoje lastne zavesti, njegove odpornosti in ga podredil kapitalističnim političnim smernicam, prepeljal ga iz navidezne kapitalistične meščanske demokratije v avtoritativne politične režime, iz teh v meščanske diktature in iz teh končno v pravo kapitalistično diktaturo — fašizem.

Končna oblika kapitalizma — fašizem — je bil v svoji skrajni doslednosti brezobziren nasprotnik vsaki demokraciji, svobodi in človekoljubnosti, vsaki narodnosti in pravičnosti. V svoji brutalnosti je negiral vsak čut in ljubezen do domovinske in narodne zavesti, preganjal in uničeval vse sadove dolgotrajnega in napornega kulturnega dela posameznih narodov, streljal, obešal, zapiral in trpinčil prav vsakogar, kjer ni čutil popolne podrejenosti in duhovne kapitulacije. Takega nasilja svet še ni doživel in vedno moramo biti budno na straži, da se ta primer največje zgodovinske tragedije nikdar več ne ponovi.

Toda Hitler in Mussolini ne bi sama od sebe nikdar mogla vsega tega gorja povročiti, če ne bi bil za njima mednarodni kapital, organiziran v kartelih in trustih, ki je to divjanje teh dveh plačancev moralno in gospodarsko podpiral. Dalekovidnost teh žarišč svetovne kapitalistične reakcije je pripravljala teren za konačni udar svetovne reakcije na Sovjetsko Rusijo, ki je bila stalni memento mori za nadvlado kapitalizma v Evropi nad delovnim ljudstvom. To se je leta 1942 v resnici tudi zgodilo in vprav čudoviti hrabrosti, moči in zdravi odpornosti Rdeče armade se imamo predvsem zahvaliti za osvoboditev naše domovine.

Isti reakcionarni duh, ki je bil pogonska sila Hitlerja in Mussolinija, je dobil tudi mnogo pristašev v ostalih reakcionarni Evropi, ki so ne gleda na svojo narodnost iz svojega reakcionarnega gledanja na svet zatajili svojo narodnost in vsako ljubezen do svoje domovine ter pomagali eksponentu svetovnega kapitalizma — fašizmu — do njegove moči in hitrega razvoja prav do ruskih meja. Ena država za drugo so padale v fašistični objem Hitlerja in Mussolinija.

Med njimi je padla v to usodno naročje tudi naša Jugoslavija. Fašistični okupatorji Hitler, Mussolini in pa madjarski fašistični eksponent so si po svoje razdelili našo domovino in postali njeni gospodarji. Le kratko se zamislimo v leto 1941, kaj bi bilo z nami, če bi bili vsi okupirani narodi klonili. Fašistični okupator ne bi nikdar več zginil iz naše zemlje. Postal bi tu neomejen gospodar in jugoslovanski človek bi bil postal suženj in vprežna živina tujemu človeku, tujemu kapitalu. Vsaka tovarna, vsaka njiva, vse živo in mrtvo bi rodilo in živelo za tisočletnega sovražnika slovenskih narodov. V to temno bodočnost naših narodov se niti ne moremo prav zamisliti, pa bi vendarle to bila živa stvarnost. Nam samim v svarilo in pouk si samo lahko predstavljamo to, da naš inteligent ne bi več mogel služiti in delati za svoj lasten narod, da bi naš delavec ne delal več v naših slovenskih, hrvatskih in srbskih tovarnah, da bi mu odmerjal in rezal kruh le tujec, da naš kmet ne bi več delal na svojih posestvih in poljih — in kmalu bomo lahko razumeli našo preteklost in tudi sedanost.

Le tako bomo razumeli pravi pomen in vrednost naše svobode in njenih pridobitev. Toda ta svoboda nam ni bila podarjena in ni prišla sama od sebe. Ta svoboda je bila trdo in krvavo priborjena. Okupator se ni sam ni prostovoljno umaknil iz naše zemlje. Treba ga je bilo pregnati z silo, z orožjem v roki. Z orožjem v roki pa ga ni pregnal nihče drugi kakor naši lastni fantje, naši partizani.

Ko je okupator po zlomu bivše jugoslovanske armade zasedel našo domovino, so se takoj vse zdrave, idealne in pozitivne narodne sile pod iniciativo komunistične stranke združile in v okviru Osvobodilne fronte napovedale brezobzirno borbo okupatorju, dokler ne bodo osvobojeni vsi predeli naše domovine. Za borbo je bilo nujno potrebno organizirati vojaške partizanske enote, ki so z orožjem v roki osvobojevale košček za koščekom naše domovine. Treba je bilo nujno ovirati in onemogočiti okupatorju miren prevoz vojnega materiala, njego-

vega vojaštva s tem, da so naši partizani razdirali mostove, proge in rušili ceste. Koliko so naši partizani v tej službi prispevali k splošnemu vojnemu razvoju, se ne da niti preceniti.

To in prav tu je rojstvo našega invalidskega zakona. Navdušeno so odhajali naši mladi fantje iz svojih domov preko vseh ovir okupatorja in domačih reakcionarnih privrženecv fašistične miselnosti v partizanske vojaške vrste, da organizirajo jugoslovansko partizansko vojsko ki naj ob strani zaveznikov uničuje okupatorjeve sile do končne osvoboditve. Ni bila lahka ta odločitev. V navidezno obupnem položaju domovine je bil ta korak mogoč le pri docela dograjenem človeku, ki je spoznal znak časa in klic svobodoljubne domovine. Polni samozavesti in odločnosti polni notranjega optimizma in vere v končno zmago nad krutim in barbarskim fašizmom so se naši borci pridruževali prvim enotam naše bodoče jugoslovanske armade, množili njene vrste in krepili njeno moč in udarnost. Kljub živi stvarnosti trpljenja in žrtev, kljub nečloveškim naporom, ki jih nujno zahteva taka borba, so naši fantje in dekleta, možje in žene zapuščali svoje domove, svoje najbližje sorodnike in s ponosom in s polno zavestjo jačali in krepili vojsko, ki je konačno rama ob rami s hrabro rusko Rdečo armado pregnala najnevarnejšega sovražnika vseh časov iz naše zemlje.

V tej strašni odločilni borbi za obstoj in pravico naših jugoslovanskih narodov so bile žrtve naših partizanskih vrst naravnost ogromne. Koliko je ta borba zahtevala od partizanov skritega strpljenja, morda nikdar dovolj odkritega, tega v celoti najbrže ne bo nikoli nihče doumel. Okupator, ojačan s silo domačih izdajalcev, jih je in jih je moral preganjati kot stekle pse, da jih popolnoma uniči, in v teh nečloveških borbah so padale žrtve, cvet naših jugoslovanskih narodov, druga za drugo v grob in žrtvovale za srečno bodočnost svojega naroda lastno življenje. Drugi naši borci so v hudi borbi obležali ranjen in obnemogli. Usmiljene tovariške roke so jih rešile sovražnega divjanja in maščevanja in so jih v svoji lastni smrtni nevarnosti prenesle v varno zatišje že osvobojenega ozemlja, kjer so jih prevzeli v oskrbo in lečenje partizanski zdravniki. To so naši invalidi, o katerih pri predloženem zakonu govorimo. To so naši fantje in tovariši, ki so v strašni borbi z neusmiljenim sovražnikom izgubili svoje zdravlje, svoje roke in noge. Za osvoboditev in srečnejšo bodočnost svoje domovine, njenih sinov in potomcev so položili na oltar svoje zdravje in ude. Žrtvovali so vse to in te njihove žrtve se moramo mi prav do globine zavedati. Tu so med nami, srečamo jih na cesti, srečamo

in vidimo jih prav povsod. Živ memento so nam na veliko nevarnost, ki je pretila naši domovini, živ spomin so nam na strašne borbe z okupatorjem, živ spomin idealizma za osvoboditev domovine in vseh žrtev, so nam pa tudi živ opomin, da moramo biti še vedno borbeni in neizprosni proti vsakemu poskusu fašizma in reakcije za njuno ponovno restavracijo.

Hvaležni moramo biti našim invalidom za njihov idealizem, za njihovo veliko žrtev in tudi zato, da nas kot taki stalno kličejo k budnosti, da se nikdar več ne ponovi žalostna preteklost.

Zato invalidski zakon ne sme biti matematični račun niti gospodarski objekt ampak bi jaz invalidski zakon imenoval zakon hvaležnosti, priznanja in ljubezni. Čeprav bo invalidski zakon zahteval ogromne vsote, da bo zadostil vsem potrebam invalidskega vprašanja, — saj bo, prizadetih okrog 400.000 — vendar je naša dolžnost, da poskrbimo zanje kot oče za svoje otroke, da jim njihovo življenje ne bo grenko ampak sladko in da bodo v polni meri čutili ljubezen domovine, kakršno so oni imeli do nje, ko so se v vojnem metežu borili za njeno osvobojenje in iz ljubezni do nje žrtvovali svoje zdravlje in ude.

Če bomo prav cenili vse naše invalide, ki so daritveni dar naše svobode, prav cenili tudi vdove in otroke naših padlih, bomo prav cenili tudi našo svobodo in ničesar se nam ni bati. V tem je vsa skrivnost naše bodočnosti, naše sreče in zdrave rasti.

Naša vlada je na tej veliki osnovi zakon sestavila in zakonodajna odbora, prav tako tudi zakonodajni odbor Sveta narodov, sta zakon obravnavala in svoje dopolnitve dodala le v duhu ljubezni do res potrebnih invalidov, katerim je treba nuditi popolno oskrbo, dela manj zmožnim pa tudi nadomestek za zmanjšanje njihove delovne sposobnosti. Prav tako so v zakonu upoštevane v polni meri vdove in sirote padlih partizanov in tudi invalidov.

Končam svoje poročilo z edino željo Zakonodajnega odbora, da tudi skupščina Sveta narodov presoja in obravnava zakon s teh visokih vidikov in ga v celosti sprejme. (Pleskanje).

Потпретседник: Чули сте извештај. Отварам начелну дискусију о овом законском предлогу. Молим другове и другарице народне посланике који желе да узму реч да се јаве. (Милан Смиљанић: Молим за реч). Има реч народни посланик Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, сведок сам да стара Југославија за двадесет и неколико година, од 1918 до 1941 године, никако није стигла да регулише питање инвалида. Колико је било влада, толико је закона донесено, колико је било министара толико је било нових пројеката. Закони су за собом повлачили правилнике и уредбе за извршење тих закона. Колико се сећам, и када се дошло до нечега конкретног тада се одговарало како није било финансиских могућности да се макар и неправични закони о инвалидима у дело приведу.

Ја сам не једном него толико пута, другови и другарице народни посланици, са амвона црквеног говорио отприлике ово: кад неко кућу гради, када се мучи и око темеља и око зидова и око рогова и око слемена, па када тај после у кући под кровом нема места, него сви други уђу у кућу пре њега, онда таква кућа мора пропасти и у такву кућу мора гром да гађа. Што сам говорио толико пута, ето, то се и догодило 1941 године. Ја мислим да је један од узрока што је Југославија 1941 године пропала и тај што се Југославија није одужила онима који су је створили.

Сведок сам био једног случаја који ми сада долази на памет. Један старац од 78 до 79 година, чија су два сина, као два златиборска бора, Тихомир и Драгомир Тошићи из села Трнавe, пали у прошлом рату, никако није могао да регулише своју инвалидску потпору, иако је неколико пута добијао решење о инвалидској потпори. И када је умирао, мислим 1936 или 1937 године, поручио је да дођем да га причестим и исповедим. Тада ми је рекао ово: „Звао сам те, попо, да ти речем, да ти оставим у аманет, да у цркви прокунеш оне који не дадоше инвалидску потпору за моја два сина, дичног Тихомира и Драгомира, који су своје животе положили за отаџбину на Кајмакчалану“.

Стога са великим задовољством и са пуним срцем излазим пред вас, другови и другарице, у својству народног посланика и претставника свога краја, да поздравим овај инвалидски закон и да изјавим и у име своје и оних које имам част да претстављам у овом високом дому, да ћу гласати у начелу за пројекат Закона о ратним војним инвалидима. Поздрављам овај пројекат инвалидског закона, прво са разлога што он потпуно изједначаје у правима инвалиде старога рата, ето те инвалиде којима се стара Југославија

није одужила и инвалиде из овог новог народно-ослободилачког рата.

Поздрављам пројекат инвалидског закона са великим задовољством што видим из њега да одлуке по питању доношења и решења преузима на себе Министарство народне одбране. Надам се и тврдо верујем да ће Министарство народне одбране све раније нерешене предмете и нове предмете брзо и лако решити тако да инвалиди дођу до својих права и повластица које им овај пројект инвалидског закона даје.

Поздрављајући овај предлог инвалидског закона хоћу да са своје стране препоручим друговима који буду доносили уредбе, правилнике и све одлуке које се оснивају на овом закону, и које треба да се донесу да би се закон потпуно привео у дело, и да их молим да не буду скучени у погледу давања права и повластица нашим заслужним инвалидима и да им још у већем обиму дају све повластице и права која им закон даје, — иако знам да ће другови који управљају финансијама рећи и помислити: друже, да ли ти је познато колики ће бити финансиски ефекат широких права која ће се дати овим законом и уредбама и правилницима који ће га извршити. Али ја ипак мислим да никакве финансиске жртве са наше стране не могу да буду велике нити тешке за оне који су заслужни што су дали највеће жртве, што су дали своје животе и делове свога тела и себе саме за слободу, за отаџбину.

Чини ми се да је наш велики песник Прерадовић рекао: „Род бо само кој' си мртве шује, на прошлости будућност си снује!“ Да би нам будућност била срећна и дуговека морамо се онима који су заслужили како треба одужити.

Изјављујем да ћу у начелу гласати са великим задовољством за овај пројекат инвалидског закона.

Слободан бих био да друговима из Савезне владе препоручим само још ово: Законом о Партизанској споменици од 1941 године, који ће доћи одмах иза овога закона, предвиђено је народно признање, тек „јабука од руке“, како народ каже, онима који су остали непрестано у борби од 1941 до 1945 године. Ја бих био слободан да речем да би се испунила правда ако би се и старим ратницима из ратова од 1912 до 1918 године, који су заслужни, који су стекли али нису успели, нису умели, како народ каже: стекли али нису завезали, који нису криви што су ствари онако окренуле

суноврат од 1918 године — да се и тим старим ратницима ода једним законом, који треба да следи после овога Закона о Партизанској споменици 1941 године, дужно признање, јер су то заслужили.

Изјављујем да ћу у начелу и у појединостима гласати за предложени пројекат Закона о ратним инвалидима и њиховим породицама, задржавајући право да код појединих чланова тражим извесна објашњења. (Одобравање).

Потпредседник: Има реч народни посланик Божидар Масларић.

Божидар Масларић: (НР Хрватска) Сви наши закони за социјалну заштиту показује право демократско лице наше нове Народне Републике. Из њих се јасно види какву политику води наша држава и какву пажњу посвећује члановима наше друштвене заједнице.

Пред нама је Закон о ратним војним инвалидима. Овај закон као и ранији социјални закони одликује се напредним, широкогрудим и хуманим карактером. Он је напредан због тога што на првом месту тежи за привредним оспособљавањем инвалида. Рад, као што је то доказала наука, био је онај фактор који је човека направио човеком. Рад је најбоља терапија у развоју људског организма, најбоља терапија у оспособљавању повређених људских органа. То тежиште закона има и другу јаку страну — његово морално дејство на психу инвалида. Осећај немоћи, физичке неспособности, притискује као мора душу инвалида. Привредно оспособљавање наших инвалида морално препорођује човека, враћа му његов понос, враћа га у ред људи. То је оно што се у својој основи потпуно разликује од свих пређашњих инвалидских закона.

Широкогрудни и хумани карактер овог закона види се из тога што он не прави никакве разлике између инвалида из прошлих ратова и бораца из борбе против фашизма. Он не прави разлике ни страним држављанима ако су учествовали у нашој народно-ослободилачкој борби. Наш Закон о инвалидима води свестрану бригу да се нашим инвалидима да земља, да се запосле у предузећима а студентима обезбеди стипендија. Поред тога инвалидима се дају ортопедска помоћна средства, ослобађају се порезе, такса и пружа им се повластица у возњи. Наш инвалидски закон не оставља инвалида на његовој инвалиднини, ако је он беспомоћан, већ га обезбеђује и наградом за помоћно особље

Наш инвалидски закон предвиђа организацију инвалидских домова која ће стајати под управом државе. Сва та факта говоре да се наша држава сасвим друкчије односи према заслужним људима који су изгубили способност за привређивање. Наша држава не заборавља на њихове огромне услуге које су учинили своје народу. Наши инвалиди неће морати да просе као што су то радили ратни инвалиди у старој Југославији.

Право на помоћ и заштиту по овоме закону припада и најужој породици оних лица која су погинула, умрла или нестала под околностима наведеним у члану 1 и 2 овога закона. То исто важи и за породице страних држављана ако су се за време рата борили у редовима наше војске. Стари закони не само што нису водили бригу о породицама заслужних бораца, већ су и саме борце остављали без помоћи и препуштали их саме себи. Инвалиднина и добровољачко право били су предмет политичке трговине ненародних партија у старој реакционарној Југославији. Инвалид које је имао право на инвалиднину, а хтео је да је добије, морао се уписати у радикалну странку или Јерезу и још постати њезин агитатор. Инвалид не само што је дао своје здравље за добар живот дембелана, већ им је морао да прода и своју савест. Такав је био економски и политички положај несебичних бораца у старој Југославији.

Важно је у овој дискусији напоменути нарочито бригу и љубав коју ће наша држава уложити да се остваре законске одредбе које провејавају кроз овај закон. То говори о томе да ће наши инвалиди бити предмет нарочите љубави наших друштвених организација. Наши народи сасвим се друкчије односе према одредбама власти. Раније се на одредбе власти гледало непријатељски, јер је држава била ненародна, полициска држава. А сада када наша држава заштићује некога, онда она извршава вољу широких радних слојева, а тиме мобилише и широке народне масе на извршење тога задатка. Ето, и у томе је разлика између нашег и старих инвалидских закона и због тога наши инвалиди неће никада доћи у положај у коме су били инвалиди старе Југославије.

Из сви тих разлога гласаћу у начелу за овај закон. (Буран и дуготрајан аплауз).

Потпретседник: Жели ли још ко реч у начелној дискусији? (Не јавља се нико). Како се нико више не јавља за реч,

дискусија у начелу је завршена. Прелазимо на гласање у начелу.

Ко је за овај законски предлог у начелу, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је Закон о ратним војним инвалидима примљен у начелу.

Прелазимо на претрес овог законског предлога у појединостима. Молим друга известиоца да чита члан по члан.

Известилац чита предлог Закона о ратним војним инвалидима — Глава I — Опште одредбе — члан 1 према нацрту и извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте I главу и члан 1. Ко жели реч о овоме члану? (Нико). Пошто нико не жели реч, прелазимо на гласање.

Ко је за овај члан, нека дигне руку? (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 1 примљен.

(Затим је Веће народа, гласајући дизањем руку о сваком прочитаном члану, усвојило једногласно и без дискусије све чланове од 2 до 6 закључно према пројекту закона и извештају Законодавног одбора).

Известилац Срећко Жумер: (Чита члан 7 према предлогу Одбора) Код овога члана има амандман који сте чули у саопштењу.

Повереник Владе Богдан Орешчанин чита амандман код чл. 7.

Потпретседник: Чули сте овај члан са амандманом. Жели ли ко да говори о овоме члану? (Нико се не јавља). Сада прелазимо на гласање. Ко је за овај члан са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нико). Објављујем да је члан 7 примљен.

(Веће је затим једногласно и без измена, гласајући о сваком члану дизањем руку, усвојило чланове од 8 до 12 закључно, према извештају Одбора).

Известилац чита члан 13 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте члан 13. Жели ли ко да говори о овоме члану? (**Милан Смиљанић:** Молим за једно обавештење). Има реч народни посланик Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: Ја бих хтео једно обавештење. Ако на пример удова има 34 године и има двоје деце испод 17 година старости, она ће на ту децу примати инвалиднину.

Кад деца напуне 17 година, а она буде имала 40 година, хоће ли она имати право на инвалиднину или неће? (Гласови: Имаће). Добро, али се њој то неће досудити по закону, пошто нема на то право. Хоће ли она престати да прима инвалиду када јој децу постану пунолетна?

Потпретседник: Има реч повереник Владе, друг Орешчанин.

Повереник Владе Богдан Орешчанин: Други став члана 13 уствари је изнимка става 1. По њему тумачећи, она ће имати право јер други став гласи: „Удовама које нису навршиле 40 година живота припада инвалиднина ако су неспособне за привређивање или имају децу млађу од 17 година”

Милан Смиљанић: Али ако она има 32 године и способна је за привређивање, онда се инвалиднина неће досудити њој него деци. Рецимо да има двоје деце, једно од 12 а друго од 14 година. Када оно од 12 напуни 17 година хоће ли она имати право на инвалиднину или неће, разуме се кад је још увек способна за привређивање?

Повереник Владе: Хоће, пошто овде каже „или“ а не „и“.

Потпретседник: Прелазимо на гласање. Ко је за, нека дигне руку. Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 13 примљен. Прелазимо на члан 14.

Известилац чита члан 14 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте члан 14. Хоће ли ко да говори поводом овога члана? Има реч Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: Ја бих молио да ми се објасни шта значи овај последњи став: „Породични додатак на децу може се уживати само по једном основу“. Шта то значи?

Повереник Владе: То значи да неко не може примати породични додатак на децу по некаквом другом основу ко прима тај додатак и код инвалиде.

Потпретседник: Како се нико више не јавља за реч, прелазимо на гласање. Ко је за овај члан како је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 14 примљен.

Известилац чита члан 15 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте члан 15. Хоће ли ко да говори поводом овога члана. Како се нико не јавља за реч, прелазимо на гласање. Ко је за овај члан како је прочитан нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 15 примљен.

Известилац чита члан 16 према извештају Одбора.

Потпретседник: Има реч Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: По овоме члану рекло би се да родитељи, ако су сиромашног стања а способни су за рад, онда немају права на инвалиду. Да ли је тако? Ако су неке на пример, погинула два или три сина а родитељ је способан за привређивање, да ли има или нема право на инвалиду?

Повереник Владе: У члану 31 речено је да ће Министар народне одбране прописати ближе одредбе о томе која ће права уживати породице и родитељи ратних војних инвалида и лица наведена у тачки б) члана 4 овог закона, а исто тако прописаће која ће се лица сматрати сиромашним, те онда неће бити потребно никакво нарочито објашњење да ли ти родитељи имају право или не на инвалиду.

Потпретседник: Чули сте члан 16 и објашњење повереника Владе. Хоће ли ко да говори поводом овога члана? Како се нико јавља за реч, прелазимо на гласање. Ко је за овај члан како је прочитан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 16 примљен.

Известилац чита члан 17 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте члан 17. Жели ли ко о истом да говори? Не жели нико. Стављам члан 17 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нико). Члан 17 је примљен.

(Затим је Веће дизањем руку једногласно и без дискусије усвојило чланове 18, 19 и 20).

Известилац чита члан 21 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте члан 21. Жели ли ко да говори? (Нико). Стављам на гласање члан 21. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нико). Објављујем да је члан 21 примљен.

Дајем одмор од 10 мињута.

(После одмора)

Потпретседник: Настављамо рад. Молим друга известиоца да прочита члан 22.

Известилац чита члан 22 према извештају Одбора.

Потпретседник: Има ли примедба на прочитани члан? (Нема). Прелазимо на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Нико није против. Објављујем да је члан 22 једногласно примљен.

(Затим је Веће дизањем руку једногласно и без дискусије усвојило чланове 23, 24, 25 и 26).

Известилац чита члан 27 према извештају Одбора.

Потпретседник: Жели ли ко реч о овоме члану? Има реч народни посланик Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: Ранијим законом било је предвиђено, ако се отац који је примао инвалиднину за свога сина, а који је неспособан за привређивање, ожени после смрти свога сина, он је губио право на инвалидску потпору. Да ли отац губи инвалиднину овим законом, ако се ожени после смрти свога сина за кога је примао инвалиднину? Аналого томе, ако отац не губи то право, не би то право требало да губи мајка ако се уда после смрти свога сина.

Известилац: Ако је до женидбе отац био сиромашан, онда ће зависити да ли ће се женидбом његово стање побољшати или не. То је закон оставио да Влада реши уредбом. Предвиђа се да се пропишу ближе одредбе о томе која се лица сматрају сиромашним и како ће се заштита дати чак и оним лицима која немају права на заштиту по овом закону. То је у члану 31 на који ћемо доћи доцније.

Потпретседник: Жели ли још ко реч о овоме члану? (Не јавља се нико). Стављам на гласање члан 27. Има ли ко *против*? (Нема). Члан 27 је примљен.

(Затим је Веће дизањем руку једногласно и без дискусије усвојило чланове 28, 29, 30, 31 и 32 према извештају Одбора).

Известилац чита члан 33 према извештају Одбора.

Потпретседник: Жели ли ко реч о овоме члану? Има реч народни посланик Смиљанић.

Милан Смиљанић: Шта значи ово у члану 32 сада 33: „Инвалидска права по овом закону не застаревају“.

Да се вратим на онај конкретан случај. Може ли жена која је имала 34 године и постала неспособна за привређивање, после шест година поднети пријаву за инвалиду?

Известилац: Може у сваком случају кад се стекне разлог који је законом предвиђен, без обзира на рок. То значи не застарева. Али породица: удова, деца, отац, мајка итд. имају у свако доба права да траже то право, кад се стекне законски разлог на основу кога могу то право да траже. Једина је последица да, ако поднесе пријаву после годину дана од дана ступања на снагу овог закона, инвалиднина тече не од дана ступања на снагу овог закона, већ од дана кад је поднета пријава. Закон је направио изнимку да лица која траже да се признају за ратне војне инвалиде услед болести, морају поднети пријаву у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона.

Потпретседник: Жели ли још ко реч о овоме члану? Не жели нико. Стављам члан 33 на гласање. Има ли ко *против*? (Нема). Члан 33 је примљен.

Известилац чита нови члан 34 према извештају Одбора.

Потпретседник: Жели ли ко реч о овоме члану? (Нико). Стављам нови члан 34 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Ко је *против*? (Нико). Члан 34 је примљен према извештају Одбора.

(Затим је Веће народа гласајући дизањем руку о сваком члану појединачно, једногласно усвојило чланове 35, 36, 37, 38, 39 и 40 према извештају Одбора).

Известилац чита члан 41 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте члан 41. Жели ли ко реч? (Прота Милан Смиљанић: Молим за реч ради објашњења). Има реч народни посланик Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: Из искуства знам када се доносио нови закон о ревизији инвалидских предмета и решења, да се са територије једнога суда накупи толико предмета да се не може ући у собу у којој се налазе ти предмети који треба да се реше. Ја не знам да ли ће бити могуће да једна комисија при штабу армије реши толике предмете с обзиром што ће се предмети неколико окружних судова стећи код те

комисије. Не знам шта је другове руководило да се одреди само неколико комисија при нашим армијским штабовима.

Известилац: У једном штабу може бити три, пет и десет комисија. То не значи да ће бити само једна комисија. Због тога је надлежност и пренета ради брзине на Министарство народне одбране, да се не би догађали жалосни случајеви као раније да се предмети нису решавали.

Потпретседник: Јесте ли задовољни објашњењем? (*Милан Смиљанић:* Јесам). Стављам члан 41 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Члан 41 је примљен.

(Затим је Веће народа дизањем руку, гласајући о сваком члану појединачно, усвојило без измена све чланове од члана 40 од члана 53 закључно према извештају Одбора).

Потпретседник: Пошто је претрес у појединостима о овоме законском предлогу завршен, прелазимо на гласање у целини.

Молим секретара Нинка Петровића да изврши прозивку народних посланика. Гласаће се са *за* и *против*.

Секретар Нинко Петровић прозива посланике.

(После гласања)

Потпретседник: Изволите чути резултат гласања. Гласало је у свему 123 народна посланика и сви су гласали за. Отсутан је 51. Према томе објављујем да је овим Веће народа усвојило овај законски пројекат. Усвојени законски пројекат упутиће се Савезном већу у смислу члана 44 Устава и члана 45 Пословника на даље решавање.

Прелазимо на другу тачку дневног реда: претрес предлога Закона о „Партизанској споменици 1941 године”.

Молим известивоца друга Божидара Масларића да изволи прочитати одборски извештај.

Известилац Божидар Масларић чита одборски извештај. (Видети прилог на крају књиге).

Потпретседник: Тражи ли ко реч? Има реч народни посланик прота Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: Другови и другарице народни посланици, извините, али ја не могу срцу да одолим а да и сада о овом законском предлогу не говорим.

Када сам добио овај законски пројекат, сетио сам се једне песме и дозволите ми да вам је сада овде поновим. За време тешких дана 1943 године, када су партизани дошли

мојој кући, тада сам чуо да у молу, лепим народним напевом, певају ову песму:

„Друже, твоја кућа гори!
— Нека ј', нека ј' нека гори!
И опет се борба води!
Ја не могу кући доћи
Борбу оставити!

Друже, тебе мајка зове!
— Нека ј', нека ј' нека зове,
И опет се борба води!
Ја не могу кући доћи
Борбу оставити!

Друже, твоје чедо плаче!
— Нека г', нека г' нека плаче,
Нека мајка љуља јаче!
Ја не могу кући доћи
Борбу оставити!“

Затим кроз два стиха каже се како га љуба зове, како га сеја зове и овај храбри борац одговара: „Нека зове, и опет се борба води, нека љуба, нека сеја пођу с нама, ја не могу кући доћи борбу оставити!“. Најзад, последњи стих те свечане и тужне песме, песме пуне бола и поноса, завршава овако:

„Друже, твоје жито зрело!
— Нека г', нека г' нек' је зрело,
Нека жито жање село!
Ја не могу кући доћи
Борбу оставити!“

Онима који су дозволили да њихова сопствена кућа гори да би бранили општу кућу, онима који су оставили да их мајка зове да би бранили и одбранили све наше мајке, онима који су своју децу оставили да плачу, да би туђу децу тешили, онима који своје сеје и своје љубе позивају да заједно пођу са њима у борбу, најзад онима који су своје њиве, своја жита, своје зрело класје оставили да га село жање а они су отишли на друго орање, — на орање и крваво клање, — овим законом захвална отаџбина одаје признање.

Сећам се када је својевремено Чехословачка Република доносила закон којим је требало да ода признање своје најзаслужнијем сину Томи Масарику, да је тај закон садржавао свега један члан у неколико речи изражених само у једној реченици: „Тома Масарик је заслужан за отаџбину”.

И ја сада, изјављујући да ћу са великим задовољством гласати за овај закон, подвлачим и изјављујем само то: наши првоборци из 1941 године, који ће ову споменуцу добити, заслужни су за отаџбину и отаџбина им се тек колико-толико, да се не заборави, — како то наш народ каже, — одужује признањем које се кроз овај закон има да спроведе. (Одобравање).

Потпретседник: Реч има народни посланик Божидар Масларић.

Божидар Масларић: Година 1941 била је година црних и густих облака за све слободољубиве народе. У таквој ситуацији хитлеровци су организовали, после својих релативно лаких победа у Европи, бучне и циркуске параде које су имале да убеди масе у нови хитлеровски поредак, да оцене јасност погледа слободољубивих народа и да у њима убију сваку мисао на покушај ослобођења. Широке поробљене масе давале су спонтани отпор хитлеровским руљама и тражиле својим очима људе који ће то масовно незадовољство да организују у једну моћну реку. Ти су се људи нашли, јер су били у самој средини тих маса. И у тој мрачној ситуацији, ти су људи налазили светле искрице и радили на томе да те народне варнице претворе у огроман пламен народне слободе. Благодарје јасности перспективе, пуни личне одважности, са много самоодрицања и пожртвовања ради лепше и срећније будућности своје земље и својих народа, ти су људи својим упорним радом, у добро изабраном моменту, претворили масовно незадовољство у масовни оружани отпор против окупатора и националних издајца, и тиме створили сасвим нову страницу у историји наших народа. Да нису ти људи правилно изабрали моменат за масовни оружани устанак, да нису повели наше народе у борбу, наша би се историја поновила, ми би испустили момент као и 1918 и 1919 године, народ би остао проређен и опет у беди као и раније. Што се то није догодило велика је заслуга друга Тита. (Аплауз). Зато је наш Тито џин, зато су његови следбеници велики људи. (Буран и дуготрајан аплауз).

Благодарећи победи наших народа над фашизмом, наша препорођена земља креће данас путем ка врховима земаљске среће и благостања. Што је то тако, велика је заслуга оних људи који су повели наше народе у оружану борбу. То су велики људи наше нове историје. Без њих не би данас било ни слободе, ни наше нове Федеративне Народне Републике Југославије.

У знак захвалности — и да се на видан начин овековечи та наша прекретница у животу и изрази признање најбољим синовима и кћерима Југославије, наши народи уводе Партизанску споменицу 1941 године.

Много је првобораца пало у борби за нашу слободу. Њихове груди неће красити споменица од 1941, али је зато на њиховом гробу подигнут највеличанственији споменик: зграда наше Федеративне Народне Републике Југославије, која омогућава слободан и културни развитак нашим поколењима. Мало је првобораца остало у животу. Њихов је пут био тежак и многи су изрешетани непријатељским куршумима. Они су унели у нову Југославију нови дух, али и оронуло здравље. Захвални народ, за њихово племенито дело, у знак признања и поштовања даје тим првоборцима низ олакшица да би своје ране и здравље поправљали и свој живот олакшали.

Овај закон је израз воље и захвалности наших народа првоборцима и ја молим Веће народа да га у целини прими. (Аплауз).

Потпредседник: Реч има др Стеван Јаковљевић.

Др Стеван Јаковљевић (НР Србија): Другови и другарице народни посланици, чини ми особито задовољство да говорим о овом законском предлогу и то баш ја, који немам ту ретку част да се назовем борцем од 1941 године.

Кроз векове народи Југославије водили су ратове, било у заједници или посебно. У већини случајева то су били ратови које су водили владари или владајући кругови за свој лични престиж или пак за рачун страних завојевача противно интересима свога народа. Психолошка подлога и идејни потстицаји бораца у таквим ратовима били су врло различити, у много случајева и присилни, и поред индивидуалне храбрости. Несумњиво, било је и одбранбених националних ратова. И уколико су ти ратови били управљени противу империјалистичких сила, они су имали извесно позитивно обележје. Али, било једно или друго, они су вођени

већином у оквиру једног друштвеног поретка, са разноликом моралном подлогом бораца.

Међутим, овај последњи империјалистички рат има своје нарочито обележје и особит значај, како по људима који су ратовали у партизанским одредима и народно-ослободилачкој војсци тако и по огромним последицама насталим после овога рата.

Пре рата, као што знамо, постојала је стара Југославија која је имала своју економску базу, над којом се налазила надградња са целокупним управним апаратом, војском, судством, полицијом, са својим моралом, науком, религијом и филозофијом. Та и тако саздана Југославија ушла је у други империјалистички рат. Било је то у скорој прошлости и сви смо ми сведоци како је та војска бивше Југославије завршила. За непуних 10 дана распала се као сапунски мехур. Окупатор је закорачио свом силином и суровошћу у нашу земљу. Била је то гнусна владавина испуњена крвљу, поробљавањем, убијањем и уништавањем свих материјалних добара.

У тим трагичним данима када је народ био напуштен од својих политичара и генерала, под изванредно тешким околностима јавља се код нас партизански покрет. Омладина и слободољубиви грађани на позив Комунистичке партије окупили су се у партизанске одреде и руковођени од друга Тита повели смртну борбу противу фашистичког окупатора и рођених издајника, а за слободу и част домовине. То су оне голе и гладне масе које устају противу најстрашнијег крволока каквога свет не памти. За време ове четири године револуције од бораца партизанских одреда тражени су огромни напори и самопожртвовање. Сви њихови нерви били су напрегнути до изнемоглости — да их непријатељ не би изненадио, да они предахитре непријатеља, да избегну опасност или да противнику задају одлучан ударац. Тако је то ишло из дана у дан, за све време. Уз то глад, болест, ране. Од бораца су се онда тражиле специјалне одлике: хитрина и борбеност. Од команданата доношење брзих одлука према изненадно створеним ситуацијама. Правда се изрицала према неписаним законима револуције. Небо им је било покривач, а земља постеља. Једна је мисао обузимала све борце: победити мрског фашистичког окупатора и дотући рођене издајнике. А после?... Слобода, правичнији живот. У даљини су они назирали перспективе новог друштвеног уређења и

та претстава обузимала је све више њихову психу, она се изграђивала у једну мисао која их је носила, за коју су гинули и кроз коју су извојевали потпуну слободу. Рушећи фашизам партизани су обарали и ону надградњу старе Југославије и све њене институције из темеља потресли. Из еволутивнога развоја прешло се тако у револуцију у којој је народ преко партизанских одреда, а руковођен Комунистичком партијом однео потпуну победу. Доживели смо најзад прелом у историском развоју, када се мења квалитет целокупног друштвеног уређења.

На рушевинама које је за собом оставио рат, на костима палих јунака и на мишицама храбрих бораца партизанских одреда поникла је нова Југославија — Федеративна Народна Република Југославија.

А за све то имамо највише да захвалимо тим борцима — партизанима... (Општи аплауз)..., њиховим руководиоцима, њиховим организаторима и свима њима нека је хвала!

Из ратног периода прелазимо сада на мирну изградњу. Смисао и садржина данашњице је у снази Југословенске армије која је поникла из партизанских одреда, у једнодушности Народног фронта, у моћи широких народних маса, у елану њене омладине, у интелектуалном преимућству њеног руководства. Под окриљем југословенске заставе и петокраке звезде развија се сада несметано нови нараштај под сасвим новим условима. Та нова генерација умеће да цени напоре бораца. А када се на наше партизане буде гледало из мало даље историске перспективе, они ће бити они легендарни јунаци револуције, којима се напајају омладина и народ. О њима ће се говорити, о њиховим делима ће се писати. Тај нови нараштај завириваће у сваки кутак њиховога живота и као кроз какво увеличавајуће стакло одражаваће се јасно све њихове особине. Једнога Ханибала, Робеспјера, Наполеона, Суворова, Кутузова, Чапајева, Кирова и Лењина — све њих боље познају доцнији нараштаји од њихових савременика. О подвизима југословенских револуционара партизана писаће се огромни томови књига, радиће се многе докторске дисертације, писаће се многобројни романи. Они ће тада оживети оне знане и оне незнане.

Кроз 50 или 100 година, када се са овога места буде говорило о југословенској револуцији и буду износили морални и интелектуални портрети наших партизана, ти поз-

нији биографи знаће до детаља, још од мајчинога млека, о нашем драгом маршалу Титу, о Кочи, Ђиди, Сави, Темпу, Марку, Роћку, Црном, Моши, Едварду и свима осталима о којима ми, данашњи савременици, тако мало знамо. (Аплауз)

Ова споменица је само једна скромна пажња према борцима партизанима, којима припада једина и највећа заслуга за стварање ове државе. Из тих ћу разлога са одушевљењем гласати за овај законски предлог. (Буран аплауз).

Потпретседник: Жели ли још ко од другова народних посланика да говори? (Нико се не јавља за реч). Пошто ће листа говорника исцрпена, прећи ћемо на гласање у начелу. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је овај законски предлог у начелу примљен.

Прелазимо на претрес овог законског предлога у појединостима. Молим друга известиоца да прочита наслов закона и члан 1.

Известилац Божидар Масларић чита наслов и члан 1 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте чл. 1. Жели ли ко реч о овоме члану? Не жели нико. Стављам чл. 1 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Хвала. Има ли ко *против*? Нема. Члан 1 је примљен.

(Затим је Веће народа дизањем руку једногласно и без измена, гласањем о свакоме члану посебно, усвојило све чланове од 2 до 10 закључно.)

Потпретседник: Пошто је претрес у појединостима завршен о овоме законском предлогу, прелазимо на гласање у целини. Молим друга секретара да изврши прозивку народних посланика.

Секретар Нинко Петровић прозива посланике.

(После гласања)

Потпретседник: Изволите чути резултат гласања. За овај законски предлог гласало је свега 111 народних посланика и сви су гласали за, док су отсутна 63 народна посланика. Објављујем да је овај законски предлог једногласно примљен. На основу члана 61 Устава овај законски предлог биће упућен Савезном већу на решавање.

Сад изволите саслушати дневни ред за сутрашњу седницу, коју заказујем у 16 часова.

Предлажем следећи дневни ред:

1) претрес свих законских предлога који су коначно усвојени у Савезном већу, а достављени су Већу народа на решавање;

2) претрес предлога Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају;

3) претрес предлога Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање;

4) претрес предлога Закона о попуни оружане силе ФНРЈ јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима;

5) претрес предлога Закона о заштити ауторског права;

6) претрес предлога Закона о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, закљученој у Варшави 16 марта 1946 године.

Прима ли Скупштина овај дневни ред? (Прима).

Данашњу седницу закључујем, а идућу заказујем за сутра у 16 часова.

(Седница је закључена у 20,30 часова).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Пета седница

(21 маја 1946)

Почетак у 17,15 часова.

Чланове Савезне владе, претседника Савезног већа Владимира Симића и чланове Претседништва Савезног већа при уласку у дворану народни посланици топло поздрављају.

Претседавао претседник **Владимир Симић**.

Претседник: Отварам пети редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ.

Записник данашњег састанка водиће секретар Љубчо Арсов. Изволите чути записник прошлог састанка.

Секретар Љубчо Арсов чита записник четвртог редовног састанка.

Претседник: Да ли има примедба на прочитани записник? (Нема). Примедба нема. Објављујем да се записник зверава.

Прелазимо на претходна саопштења.

Веће народа доставља Савезном већу, у смислу члана 63 Устава, на решавање законске предлоге који су коначно усвојени у Већу народа, и то:

- 1) предлог Закона о амнестији шумских кривица и
- 2) предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова.

Ови ће се предлози ставити на дневни ред кад Савезно веће о томе донесе своју одлуку.

Влада ФНРЈ упутила је један амандман код члана 7 става 2 предлога Закона о ратним војним инвалидима и моли

да се овај амандман приликом решавања у појединостима о овоме законском предлогу саопшти Савезном већу.

Исто тако Влада ФНРЈ поднела је амандман за члан 1 предлога Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање.

Овај амандман штампан је и дели се народним посланицима и о њему ће се решавати кад тај предлог закона дође на дневни ред.

Претседник Министарског савета и Министар народне одбране маршал Југославије Јосип Броз Тито упутио је Савезном већу акт којим, у смислу члана 29 Пословника овог дома, извештава Веће да је за свога повереника на седници Савезног већа приликом претреса Закона о ратним војним инвалидима одреди Светозара Вукмановића-Темпа, који ће у случају потребе давати сва потребна обавештења.

Прелазимо на отсуства посланика. Марко Половић моли 3 дана отсуства ради присуствовања скупштини Окружног народног одбора у Карловцу; Брано Савић моли 3 дана отсуства ради хитних и неодложних послова; Енвер Реџић моли 7 дана отсуства ради неодложних службених послова; Томо Војковић моли 8 дана отсуства ради учествовања на скупштини Окружног народног одбора у Бјеловару; Вељко Ковачевић моли неколико дана боловања, према лекарском уверењу; Коста Нађ моли 5 дана отсуства ради хитних и неодложних послова.

Предлажем Савезном већу да ова отсуства, како су тражена одобрени, с тим да се Вељку Ковачевићу место неколико дана боловања одобрени 10 дана. Да ли прима Веће овај предлог, (Прима). Објављујем да су тражена отсуства одобрена.

Прелазимо на дневни ред. Прва тачка дневног реда је решавање о предлогу Општег закона о народним одборима како је усвојен у Већу народа.

Претседништво Савезног већа у заједници са Претседништвом Већа народа установило је да је текст Општег закона о народним одборима, који је у Савезном већу у начелној и појединачној дискусији изгласан, потпуно идентичан са текстом Општег закона о народним одборима који је у Већу народа у начелној и појединачној дискусији прихваћен и изгласан. На овај начин изостаје потреба да се по предлогу Већа народа о Општем закону о народним одборима, као првој тачки дневног реда, даље претреса и гласа. И ја упу-

ћујем питање Савезном већу: прима ли на знање извештај Претседништва Савезног већа о стању ствари како сам га сад изложио? (*Једногласан одзив: Прима*). Има ли ко да што примети? (Нема). Објављујем да је на овај начин Општи закон о народним одборима, у смислу чл. 63 Устава, коначно усвојен у Народној скупштини у оба дома, и да ће бити упућен Президијуму Народне скупштине ради проглашења.

Друга тачка дневног реда је: претрес предлога Закона о ратним војним инвалидима. (Видети прилог на крају књиге). По овоме законском предлогу известилац је народни посланик Сулејман Филиповић, па молим посланика Филиповића да саопшти одборски извештај и образложење.

Izvestilac Sulejman Filipović počinje da čita odborski izveštaj. (Videti prilog na kraju knjige).

Dr Maks Šnuderl: Molim za reč. Ja predlažem da se ovaj izveštaj ne čita, pošto nam je svima razdeljen i poznat.

Претседник: Да ли прима Савезно веће овај предлог народног посланика др Шнудерла? (*Једногласан одзив: Прима*). Пошто је усвојен предлог о томе да се одборски извештај о изменама и допунама у законском предлогу о инвалидима не чита, пошто је већ раздељен народним посланицима, молим известиоца да изнесе образложење о овом законском предлогу.

Izvestilac Sulejman Filipović (*Izborni srez Gračanica, NR Bosna i Hercegovina*): Drugovi narodni poslanici, predlog Zakona o invalidima, koji se nalazi pred vama, svakako je jedan od najvažnijih zakona u našem socijalnom zakonodavstvu. Ovaj zakonski projekat rješava pitanje najdostojnijih i najčasnijih žrtava rata, koji su se nesebično borili za oslobodenje naših naroda, za samostalnost i slobodu naše domovine. Mi smo svjesni toga da se žrtve koje su naši borci učinili ne mogu ničim nadoknaditi, ali puni poštovanja prema izginulim i osakaćenim borcima za slobodu, naši narodi ne mogu ostati samo pri lijepim riječima priznanja i pri slavopojkama. Naši narodi osjećaju kao svoju svetu dužnost da se koliko toliko vidnije oduže svojim najčasnijim sinovima i kćerima koji položili svoje živote na oltar slobode, ili ostaše potpuno ili djelimično nesposobni za privređivanje.

Rješavanjem invalidskog pitanja bave se i druge zemlje. Mi pak možemo biti zadovoljni što ovo pitanje rješavamo na najsavremeniji način i prvi među ostalim narodima. Rješavamo

ga upravo na način koji će zadovoljiti naše invalide i umiriti našu savjest. Umiriće je utoliko što donošenjem ovoga zakona izvršavamo patriotsku i čovječansku dužnost prema živim invalidima i borcima koji su svoje kosti uzidali u temelje naše velike otadžbine. I Saveznoj vladi može zaista da posluži na čast što je ovaj i ovakav zakonski projekat predložila među prvim zakonima u prvom redovnom zasjedanju Narodne skupštine. Drugovi i drugarice, ne treba mnogo rasmatranja ni studija pa da se lako uoči sa koliko je brižljivosti i preciznosti izrađen ovaj zakonski predlog. Odlike zakonskog predloga upravo izbijaju jedna za drugom sa tolikom jasnoćom da im ne treba nikakvog komentara. Baš radi toga moja je dužnost olakšana, jer nema naročite potrebe ni za njegovo objašnjavanje ni za zalaganje. Ja ću stoga ukazati samo na najvažnije karakteristike.

Zakonski projekat zaštićuje ratne vojne invalide, dakle, one koji su vršeći dužnost za vojne ciljeve onesposobljeni za privređivanje. Osobita vrijednost ovog zakonskog predloga ogleda se u njegovoj širini, jer pored invalida narodno-oslobodilačkog rata odaje priznanje i ukazuje pomoć svim ostalim invalidima iz ranijih ratova za oslobođenje isto tako kao i drugovima iz narodno-oslobodilačkog rata. Šta više daje se mogućnost i onim ranijim ratnim vojnim invalidima, koji se dosada nisu prijavili i koji su nepravedno odbijeni tako da mogu sada podnijeti prijave. Ali zakonski projekat ne samo da zaštićuje život ratnih vojnih invalida i njihovih porodica, već ukazuje i na ubedljiv način odaje priznanje i pomoć i zaštitu porodicama palih, umrlih i nestalih boraca za oslobođenje domovine. Koliko se pažnja hoće da ukaže izginulim borcima vidi se po tome što se, pored porodica onih koji su poginuli u ratu, pod zaštitu ovoga zakona uzima čak i njegov deda i baba, ako ostanu samohrani.

Razumljivo je što invalidska prava ne mogu imati oni koji su služili u kvislinškim formacijama, kao ni bjegunci, niti oni koji su se sami osakatili u cilju izbjegavanja vojne dužnosti, kao ni oni koji su osuđeni za izdaju i nečasna djela. Isto tako invalidska prava ne mogu imati lica koja su izgubila državljanstvo FNRJ.

Po ovom zakonskom projektu invalidu pripada mjesečna invalidnina srazmjerno stepenu nesposobnosti, kojih ima 10. Pored toga invalidu pripada doživotno besplatno liječenje od rana, povreda, ozljeda i zadobivenih bolesti u ratu. Osim toga ratni invalidi uživaju doživotno pravo na besplatno dobijanje proteza i ostalih ortopedskih pomoćnih sredstava, kao i pravo na

besplatnu vožnju svim državnim prevoznim sredstvima, kad putuju u cilju sticanja i korišćenja invalidskog prava, a povlašćenu vožnju kad putuju privatno. Djeca ratnih invalida, poginulih i umrlih boraca u ratu oslobađaju se školske takse. Ali država se ne ograničava samo na ukazivanje novčane pomoći ratnim vojnim invalidima i na njihovom besplatnom liječenju. Zakonski projekat predviđa da će se zajedničkim sredstvima omogućiti našim invalidima da se stručno osposobe za samostalno privređivanje, u koju će svrhu država osnivati specijalne invalidske škole i kurseve. U pogledu zaposlenja, ratni vojni invalidi imaju prvenstvo pri popunjavanju službeničkih, namješteničkih i radničkih mjesta u državnim ustanovama, a sva državna, zadružna i privatna preduzeća obavezna su da zaposle do 10% ratnih vojnih invalida.

Kako se iz svega vidi, država ne želi da odvoji svoje invalide od društva, već naprotiv ona hoće da im učini zadovoljstvo i dâ mogućnost da se privredno ojačaju i da u društvu zauzimaju časno mjesto, koje su u ratu tako vidno stekli.

Za teške i nesposobne invalide predviđa se osnivanje invalidskih domova i kolonija, gdje će im se omogućiti potpuno snošljiv život. Ni oni neće biti time izolovani od društva; naprotiv, učiniće se sve da oni u njemu žive i sudjeluju prema svojim sposobnostima. Kako vidite, narodna vlast rješava invalidsko pitanje na jedan način dostojan njih. Ona ne dopušta da naš invalid pruža ruku za milost. Naš invalid neće biti prosjak, on će biti na staranju naših naroda koji u svojim invalidima vide donosioce svoje slobode i graditelje naše velike otadžbine.

U svrhu brzog i efikasnog sprovođenja ovog zakona, projekat predviđa, za razliku od ranijih zakona, rješavanje invalidskih prijavi putem komisija, čime će se izbjeći duga sudska procedura. Od kolike je ovo važnosti vidi se po tome što smo iz stare Jugoslavije naslijedili nekoliko hiljada neriješenih molbi invalida iz prošlih ratova. Najzad, najbolja garancija za izvršenje ovog zakona jeste u tome što se njegovo sprovođenje stavlja u nadležnost Ministarstva narodne odbrane, konkretno i u ovom slučaju u ruke maršala Tita, u koga i invalidi i mi svi imamo neograničeno povjerenje. Stavljajući ovo pitanje u nadležnost jednog saveznog ministarstva, mi preuzimamo sav teret na našu zajednicu, čime se još jedanput više potvrđuje bratstvo i jedinstvo naših naroda.

Drugovi i drugarice narodni poslanici, može se reći da će finansijski efekat ovog zakona biti veliki. Tačno je da će finansijski efekat biti znatan, ali možemo li se mi ustručavati da ga

primimo na svoja leđa, kad se samo sjetimo šta su invalidi dali za ovu zemlju i naše narode. Ja mislim da se ne treba ni za čas kolebati. Mi znamo koliko je bilo poštovanje naših ljudi prema ranjenicima i invalidima u narodno-oslobodilačkom ratu. Mi znamo sa koliko su briga i materijalnih žrtava naši narodi nje govali i čuvali ranjenike i invalide u najtežim časovima. Među ostalim kao primjer može nam poslužiti Četvrta ofanziva, u kojoj su naše jedinice pod neposrednom komandom maršala Tita vodile nadčovječansku borbu za zaštitu naših ranjenika. Kolike su žrtve i neopisive napore učinili tada naši borci, može se najbolje zaključiti iz pronadenih dokumenata u Njemačkoj, iz kojih se vidi da tada nije pao nijedan naš čovek u ruke neprijatelja. Parola naše vojske bila je: život dajemo — ranjenike ne dajemo.

— **Другови** i drugarice narodni poslānici, zar se materijalne žrtve koje će naši narodi podnijeti u korist ratnih invalida i porodica poginulih mogu uporediti sa žrtvama koje su naši borci činili u Četvrtoj ofanzivi za ranjene drugove! Ja sam uvjeren da ćete se vi svi složiti u tome da mi, glasajući za ovaj zakonski predlog, vršimo narodnu želju i svoju rodoljubivu i humanu dužnost. (Aplauz).

Претседник: Приступа се претресу предлога Закона о инвалидима у начелу. Молим народне посланике који желе да узму учешћа у начелној дискусији, да се јаве за реч. За реч се јавио Милоје Милојевић.

Милоје Милојевић (*Изборни срез левачки, НР Србија*): Другови народни посланици, данас, свега годину дана од завршетка рата и победе, ми имамо пред собом закон који прописује како ће се отаџбина одужити својим синовима који су се са фронта одбране вратили без делова свога тела.

Двадесет година није било довољно да се ово питање у прошлости реши. Завршетком првог светског рата, инвалиди су предати на старање грађанским властима, које су гледале своје партиске интересе, које су се бориле да остану на власти.

Разговарао сам са друговима инвалидима из прошлих ратова, који кажу да су за двадесет година писана четири закона и двадесет правилника. Ниједан није ни делимично решио питање инвалида, а наши су се другови нашли на улици одмах по завршетку рата. А данас нема инвалида о коме се држава не стара, нема необезбеђеног и гладног инвалида.

Законима и правилницима нису давана права на живот инвалидима, већ су им одузимана. Инвалиди су се могли, све до народне победе у овом рату, видети на улицама где просе.

Неки од старих инвалида који су се доскоро налазили на челу једне инвалидске организације, надахнути старим навикама, не могу се ни сада одвикнути од прошлости; они су покушали да упуте апел грађанству једног београдског реона у коме кажу: „Чујте лупу дрвених ногу, дајте, уделите“ и тако даље и тако даље. Ови се људи нису родили са таквим навикама, већ су их примили од друштва у коме су се налазили. У прошлости су образована удружења ратних инвалида, која су имала задатак да заступају инвалиде пред властима и да се боре за њихова права и против понижења. А ни до данас није извршен преглед свих инвалида из прошлих ратова, нити су добили решења о инвалидности. То је остало нама и овај закон решава сва та питања. Многи инвалиди из прошлости и умрли су не дочекавши да им се отаџбина одужи.

Ви сте другови данас сви ушли у Скупштину, а нисте видели никога да се улогорио пред зградом, нити да протестује против закона. Раније је тога било и за све време док се решавало о инвалидском закону — инвалиди су седели улогорени око Скупштине, вичући и тражећи своја права. Нисте никога видели, јер нису дошли. Закон који је пред нама саставили су и дали му основицу сами инвалиди у заједници са стручњацима. Када је израђен првобитни текст овог закона, послан је инвалидским удружењима широм земље да га виде, прочитају и по њему дају примедбе — они на које се закон и односи. Инвалиди су били у могућности да утичу у измењивању и допуни законских одредаба докле год закон није дошао пред Скупштину. Они се данас осећају срећним људима, они нису препуштени сами себи.

У нашој земљи има стотине домова у којима су инвалиди смештени одмах после завршетка рата. У домовима су образоване школе из којих инвалиди већ излазе као људи спремни за привређивање и живот. Инвалиди који желе да се баве земљорадњом, имали су и имају првенство у добијању земље и инвентара и данас постоје читава инвалидска насеља у Војводини. Инвалиди по овом закону имају сва права и могућности да живе животом достојним човека.

Држава се постарала не само да обезбеди инвалиде у домовима док се стручно не оспособе, већ им је обезбедила

и упослење — сигурно упослење по оспособљењу, о чему говори члан 20 закона.

Законом је предвиђено да ће се висина инвалиднине по процентима неспособности одредити правилником. То је још једна гаранција да се неће десити оно што се десило инвалидима у прошлости. Неће се десити да жена погинулог борца са три детета прима 110 динара кроз пуних двадесет година без промене. Правилницима ће се висина скале моћи мењати према стварној потреби, јер се овим законом не жели потпуно скидање инвалида са дневног реда.

Држава је предузела све да се живот инвалида, како сам напред рекао, учини задовољавајућим. Наши инвалиди воле своју државу за коју су се борили, јер им је она стварна домовина и зато се они не ограничавају на захтеве према њој, већ настоје да и сами учине све како би јој олакшали да реши не само питање инвалида већ и да је ослободе за решење других питања. Инвалиди су се удружили у једну моћну организацију која има око 480 одбора у земљи. У прошлости су та удружења била адвокати инвалида пред државом, она су то морала бити, јер су стално тражили своја права, али их никад нису добили.

Ми данас немамо потребе ни да адвокатишемо ни да тражимо, ми смо добили све што је требало добити, не сада када је то законом предвиђено, него много раније. Закон само потврђује оно што се већ одавно ради. Нама није потребно да себе уверавамо да ћемо и убудуће добити све што нам као инвалидима буде потребно.

Пре кратког времена инвалидске организације преузеле су целокупну продају срећака Државне класне лутрије у своје руке и по досад показаним резултатима види се да ће тај задатак у потпуности извршити.

У неким федералним јединицама продаја монополских прерађевина већ је скоро потпуно прешла у руке инвалида, док је у осталим, као у Србији, Хрватској, тај посао на добром путу.

Отворен је извештан број радионица које се проширују и повећавају, а које ће имати задатак да оспособе инвалиде и упосле их у сопственим предузећима.

На продаји срећака, продаји монополских артикала, на отварању књижара, кројачких, обућарских, столарских и других радионица, највећи део инвалида биће упослен у свом сопственом предузећу које ће имати за циљ не да заради

новац — ма да такве могућности има — већ да својим друговима обезбеди добар живот. Држава нас у томе помаже.

Ми ратни инвалиди који смо и сами учествовали у изради овог закона и на које се закон и односи, већ смо гласали за њега, јер је за нас и за државу добар.

Ја као претседник Удружења ратних инвалида Југославије и народни посланик гласам за овај закон. (Општи буран и дуготрајан аплауз).

Претседник: Има реч народни посланик Месуд Хотић.

Месуд Хотић (*Изборни срез Бугојно-Горњи Вакуф, НР Босна и Херцеговина*): Другови народни посланици, ми смо у борби за своје национално ослобођење дали небројене жртве у животима и материјалним добрима наших народа, јер је непријатељ с којим смо се ухватили у коштац био свиреп и безобзиран. Ми нијесмо презали пред тим жртвама, јер је у питању био наш опстанак, наша слобода и независност. У току те борбе наши су се народи освијестили и обратили, што им је дало невиђену снагу и вољу за побједу, што је уливало страх непријатељу и што је високо подигло углед наших народа у очима слободољубивог и напредног човјечанства.

Под Титовим руководством, својом непоштедном и доследном борбом на бојном пољу, ми не само да смо дошли до наше слободе, него смо исто тако ударили темеље нашој новој истински народној демократији. Власт која је до тада била у рукама људи који су је користили за своје интересе и за издају наше националне независности и слободе, власт из руку крвавог окупатора и домаћих издајника, ми смо коначно и за свагда ишчупали из њихових руку, и данас, радни народ, — сељаци, радници и народна интелигенција, — упорно и са пожртвовањем, свјестан да ради за себе, ствара услове бољег, људскијег и културнијег живота.

Убрзаним и невиђеним темпом ми смо приступили консолидацији наше земље и рјешавању крупних државних, привредних и социјалних питања. Иако до голе коже опљачкани, са разореном привредом и саобраћајем, са опустошеним и осиромашеним селима, социјалном биједом у градовима, ми смо успјели да кроз годину дана упорног рада отклонимо тешке појаве глади, да ријешимо питање крова над главом десетинама хиљада људи, и да ријешимо велики број крупних социјалних питања, као што је питање коло-

низације, додељивања земље сељацима и читав низ других питања.

Са истим темпом ми смо приступили државно-правном изграђивању наше земље, и послије величанствених новембарских избора 1945 године, гдје се пред лицем читавога свијета још једанпут манифестовала свијест и љубав нашег народа према Титовој Југославији, наши народи донијели су Устав, тај темељни закон, који садржи у себи све велике тековине наше херојске и славне борбе. На темељу Устава донијет је читав низ закона који дају оквире и начелне прописе за рјешавање важних и актуелних проблема који се пред нас постављају. Истовремено, ми смо свјесни тога да ово што смо учинили до сада, да је то резултат дубоке промјене друштвених односа у нашој земљи. Ми се не заносимо постигнутим резултатима, него смо свјесни да још треба неуморно и истрајно радити, да још треба снажног напрезања и свих народних снага да бисмо наш живот учинили љепшим и достојнијим.

Ето, под таквим околностима ми данас приступамо доношењу Закона о ратним војним инвалидима. У њему се, такођер, огледа наша демократија, у њему се на сасвим нов и правичан начин рјешава један крупан социјални проблем. Он је израз љубави и захвалности наших народа, као и дубоког поштовања према оним људима који су дали своје животе и крв за нашу слободу и независност. Наша нова држава примила је на себе обавезу да дефинитивно и до краја рјешава ово питање. Под овај закон падају ратни војни инвалиди и породице палих из народно-ослободилачке борбе, као и инвалиди и породице палих из свих ранијих ратова. Он обухвата и све оне борце наше држављане који су се онеспособили или пали на страни савезника у борби за уништење фашизма или учествујући у устанцима за народно ослобођење. Дакле, поред ратних инвалида из свих ратова, обухваћене су и породице бораца палих у ратовима, што представља једну широку, али часну и свету обавезу према онима који су свој живот дали за слободу. Овај закон не прави никакву разлику између инвалида из народно-ослободилачке борбе и инвалида из ранијих ратова.

Овом приликом ми треба да се сјетимо оних мучних и тешких слика и положаја наших инвалида и породица палих из прошлих ратова за вријеме бивше Југославије. Ти људи који су вјеровали и борили се за слободу и бољи жи-

вот, не само да су били грдно преварени, него су били присиљени да по улицама просјаче. У рјешавању инвалидског питања царовала је корупција и бивши режими према инвалидском питању, са системом откупа инвалиднине, односили су се крајње шпекулативно.

Ми приступамо рјешавању инвалидског питања непосредно годину дана послје нашег ослобођења. Бившој Југославији требало је девет година да донесе инвалидски закон, али она је оставила читав низ инвалидских питања нерјешених, односно случајеви великог броја тадашњих инвалида остали су неријешени. Тако неће и не може бити у новој Југославији. Још у току рата, наши народно-ослободилачки одбори, наши штабови и команде, рјешавали су ово питање на начин и са средствима која су прилике дозвољавале. Ратни инвалиди, породице погинулих бораца, били су у центру пажње органа народних власти. Са истом брижљивошћу, али са више средстава и могућности, наша народна власт приступила је рјешавању овога питања. Досада је у том погледу учињено доста, али то још није ни издалека онолико, колико намјерава да се учини и колика је наша обавеза.

Према приближно тачним подацима, број оних које ће обухватити овај закон износи око пола милиона. Овај закон не само да предвиђа давање инвалиднине и помоћи породицама бораца палих у свим ратовима, него исто тако предвиђа и читав низ других мјера којима треба да се у потпуности обезбиједи што бољи и сношљивији живот наших ратних инвалида. Тежиште у рјешавању инвалидског питања постављено је на то, да се нашим инвалидима омогући да и они, према својим могућностима, учествују у изградњи и обнови наше земље, да се оспособе за вршење разних привредних и друштвених функција, и да их на тај начин учини корисним и продуктивним члановима наше нове народне заједнице.

Због тога што сам увјерен да ће обавезе које су дате у овоме закону према нашим ратним инвалидима бити до краја и потпуно испуњене, изјављујем да у начелу гласам за овај закон. (Аплауз).

Претседник: Пошто нема више пријављених говорника, стављам предлог Закона о ратним војним инвалидима на гласање у начелу. Ко је у начелу за предлог Закона о ратним војним инвалидима, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Хвала! Да ли има ко против? (Нема). Нема. Објављујем да је

Савезно веће предлог Закона о ратним војним инвалидима прихватило једногласно. (Буран аплауз).

Приступамо претресу у појединостима. Држећи се Пословника, ићи ћемо по главама. Зато отварам претрес у појединостима о глави I предлога Закона о ратним војним инвалидима. Ко од народних посланика жели да узме учешћа у претресу у појединостима о глави I, нека се јави за реч? (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, ја молим известиоца да чита наслов законског предлога и члан 1.

Известилац чита наслов предлога Закона о ратним војним инвалидима и члан 1.

Претседник: Ко је за прочитани члан 1 са насловом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да су наслов и члан први једногласно прихваћени.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чланове 2, 3, 4, 5 и 6, према извештају Законодавног одбора).

Известилац: Код члана 7 постоји амандман који се састоји у томе да посљедњи став треба да се брише. Разлог за брисање је у томе што ту материју регулишу други закони, па није потребно да улази и у овај.

Претседник: Известилац је саопштио амандман Владе који сам и ја у почетку седнице саопштио. Према томе стављам на гласање члан 7 како је прочитан, тј. са амандманом Владе. Ко је за члан 7 како је прочитан, нека дигне руку? (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 7 са амандманом једногласно прихваћен.

(Пошто се на питање Претседника, нико од народних посланика није јавио за реч у појединачном претресу код појединих глава, Веће је гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило све чланове од 8 до 53 закључно, заједно са насловима дотичних глава, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: На овај начин завршили смо појединачни претрес и гласање по члановима, и прелазимо на коначно гласање. Гласа се о законском предлогу у целини и поименично. Молим секретара да чита имена народних посланика. Гласаће се са *за* и *против*.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Објављујем да је укупно гласало 269 народних посланика и да су сви гласали за. На овај начин предлог Закона о ратним војним инвалидима у Савезном већу коначно је усвојен, па ће, у смислу чл. 63 Устава и чл. 45 нашег Пословника, бити упућен Већу народа на решавање.

Пре него што бисмо продужили дневни ред, одређујем кратак одмор од 10 минута.

(После одмора)

Претседник: Настављамо рад. На реду је: претрес предлога Закона о „Партизанској споменици 1941”. (Видети прилог на крају књиге).

Известилац Законодавног одбора по овом законском предлогу је народни посланик Радован Мијушковић. Молим известиоца да саопшти извештај Законодавног одбора и образложење.

Известилац Радован Мијушковић (*Изборни срез тамнавски, НР Србија*): (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге)

Другови и другарице, често се и преко штампе, и наше и стране, и преко радија чује за велике и мале народе. Као оцена да ли је један народ мали или велики узима се број његовог становништва. И ако један народ има много становништва, онда се за њега каже да је велики народ, а ако има мало становништва, онда је то мали народ. Ја се с тим не слажем. Један је народ, по мом мишљењу, велики, ако тај народ има доста великана, ма колики био број његовог становништва, а мали је ако има мали број великана, макар он имао и преко сто милиона становника. У какав народ ми спадамо? Ја смело тврдим да ми спадамо у велики народ. Услед ропства вековима туђем империјализму, ми нисмо могли дати много великана на научном, културном, просветном и другим пољима, али на пољу витештва, на пољу части, на пољу борбе и за своју и туђу слободу, на пољу патриотизма, ми спадамо у прве народе на свету. И то не само сада за време овога рата, него од како постоје наши народи.

Прошлог европског рата цео се свет дивио храброј српској војсци. Године 1917 када су Аустро-Немци вршили офанзиву на Солун, сигурно би га и узели, да није бачено у борбу неколико српских дивизија, иако су савезничке снаге биле и јаче и опремљеније неколико пута. Када је после годину дана пробијен солунски фронт, опет су бачене српске

трупе у први борбени ред и на најтежа места да прокрче пут, а савезници су за нама онда ишли као на свадбу.

У почетку овога рата немачки и талијански фашисти су заузели целу Европу и нико од покорених народа не смеде да дигне главу, да им се одупре, осим народа Југославије.

Али ми нисмо уствари ни били покорени народ. Ми смо били само тренутно прегажена држава, услед издајства, а покорени никако. То се видело после два месеца, када је непокорени наш народ устао на оружје, и то без оружја. За врло кратко време, ми смо имали и доброг оружја и муниције и спреме. Све смо то отели од непријатеља голим шакама и то од оног непријатеља кога је свет раније сматрао, и који је себе сматрао најпрвокласнијом војском на свету.

За време овога рата, ми смо често пута држали на својим плећима више немачко-италијанске војске него наши западни савезници. Њихова је војска била велика и огромна по квантитету, али смо били ми велика војска по квалитету. У нашим редовима су се били не само млади и стари мушкарци него и жене и деца. С тим и убудуће имају да рачунају и наши пријатељи и непријатељи.

Данас се овим законом одужује, уколико је могућно, отаџбина оним народним борцима, оним херојима, који су првих дана рата несебично, не тражећи никакве награде, устали у одбрану слободе и права свога народа, а за то жртвујући не само своје животе и имања, него и животе и имања својих најближих и најмилијих. Али је њима и најближа и најмилија била њихова отаџбина. Њих данас нема живих много, али има много живих њихових ђака и сваким их је даном све више и више. И на нашу срећу и на наш понос, сигурно је да ђаци неће ништа заостајати иза учитеља. И са овом чињеницом имају да рачунају и наши пријатељи и наши непријатељи.

О носиоцима „Партизанске споменице 1941“ могло би се не само дуго и дуго говорити, него и писати читава брда књига, али ја о њима нећу говорити из два разлога: прво, што нас овде таквих има велики број, а друго, што цео свет и код нас и ван нас зна ко су носиоци „Партизанске споменице“. (Буран аплауз и одобравање).

Претседник: Приступамо претресу у начелу предлога Закона о „Партизанској споменици 1941 године“. Ко жели да узме учешћа у начелној дискусији, нека се јави за реч. Реч има народни посланик Милош Рашовић.

Милош Рашовић (*Изборни срез подгорички, НР Црна Гора*): Другови и другарице, предлог Закона о „Партизанској споменици 1941 године“, који Влада Федеративне Народне Републике Југославије подноси овоме дому да га усвоји, утврђује ко има право да носи ово највише знамење за услуге учињене своме народу и својој отаџбини. Што се тиче оних услова који говоре о томе ко има право да носи ову споменицу, ја могу казати да је ту Влада била строго правична, јер заиста по одредбама овог закона ту споменицу могу да носе само они борци који су кроз све четири године најтежих и најкрвавијих борби одолијевали свима искушењима, издржали све напоре, све муке и све тешкоће, а да ниједног тренутка нијесу посрнули ни поклекнули. Они борци који су у извршењу тога задатка давали не само себе него и све што им је било најмилије и најдраже, давали своје родитеље, своју нејаку браћу и сестре, своје жене и своју дјецу. Јер крволоци непријатељи и њихови сарадници домаћи издајници нијесу ништа штедили, а то је, другови и другарице, много теже и много више него жртвовати и самог себе. Оваквим својим пожртвовањем ови наши борци надмашили су све оно што су наши претци у својој прошлој историји давали и чинили; јер заиста никада није било оваквих тешкоћа, никада није било оваквог излагања опасностима као што су се излагали наши борци из 1941 године.

Што се тиче оних права која се овим законом признају носиоцима „Партизанске споменице 1941“ у знак признања и народне захвалности, савјест ми налаже да кажем да је у овом погледу Влада била прилично скромна и штедљива. Ја вјерујем да је то учинила због тога што је Влада свјесна, као што је свјестан и овај дом, да ови борци нијесу никада ни помишљали ма на какво признање заслуга за оно што су за свој народ учинили, осим једино да су желели слободу и независност свог народа. (Буран аплауз). Али ја вјерујем да Влада неће остати на овоме и да ће она у бољој будућности овим борцима нашега народа одати још веће признање, не ради њих самих, него ради будућих поколења, јер само захвална отаџбина даје потстрека борцима и синовима свога народа да се залажу за свој народ и отаџбину.

Ја опет напомињем да у нашој историји никада није било више пожртвованијих људи него у 1941 години, који у току цијеле четворогодишње борбе нијесу никада посустали. Кад је већ ријеч о заслугама ових јунака, сматрам за по-

требно да подвучем у чему су се састојале те њихове заслуге, јер упркос очевидности тих њихових великих заслуга, има још људи који покушавају да оповргну, или умање заслуге ових јунака. То су, истина, људи које притискује терет гријехова из доба ове народно-ослободилачке борбе. То су људи који су се компромитовали издајом свога народа и који мисле да ће не признавајући заслуге ових јуначких наших синова олакшати терет својих гријехова. Такви људи тврде да би наши народи дошли до своје слободе и да нијесу повели ону тешку борбу у 1941 години. Они кажу: и други народи који нијесу повели ту борбу, дошли су до своје слободе, па би и ми дошли, али са мање жртава и са мање уништавања и паљевина. Али ми, другови, знамо какав је циљ имао непријатељ полазећи на нашу земљу. Ми знамо да непријатељ није пошао на нашу земљу само да нас покори, да нас потчини под своју политичку власт, да увелича побједу свога оружја, него да нас потпуно уништи, у својим мрачним циљевима за покорење свијета, јер земље на којима живе наши народи биле су укључене у животни простор Њемачке. Њемачка би наше народе искористила за своје ратне циљеве, и у људству и у материјалу, а напосљетку би нас и уништила. Комунистичка партија, која је прозрела све то и која је увидјела да једино одлучна и чврста борба може да спасе наше народе од неминовне пропасти, упутила је позив свима родољубивим синовима да се одазову борби. И на тај начин први који су се одазвали били су они којима треба да додијелимо Споменицу из 1941 године. Да они нијесу устали у борбу, наши синови би гинули по руским степама против своје рођене браће, против Совјетског Савеза. Гинули би по афричким пустињама, гинули би за туђ рачун, за рачун поробљивача. Јер, као што знамо, непријатељ је био почео преко Павлића насилним путем да купи добровољце против Совјетског Савеза. То исто покушао би и у Србији преко Љотића, Недића и осталих издајника. Али само благодарећи партизанској борби, благодарећи устанку у нашој земљи, непријатељ је одустао од те намјере, из свог рачуна, да не би насилним прикупљањем наших људи у своје редове отјерао још већи број у партизане. Ето, само због тога непријатељ није урадио оно што је намјеравао да уради. Због партизанске борбе непријатељ је одустао да онако масовно води синове наших народа да гину по његовим фабрикама. То су чињенице које сваки родољуб треба да зна. То знају и издајници наших народа, али они покуша-

вају да тиме олакшавају, како они мисле, свој издајнички рад.

Борци из 1941 године су и оно гнијездо из кога се развила наша сјајна, наша непобједива Југословенска армија. Борци из 1941 године су гнијездо из кога су изникле и развиле се наше прослављене војсковође, наши руководиоци, политички и војни. (Одобравање). Борци из 1941 године скинули су љагу са наше војске. Они су показали да оно што је југословенска војска урадила 1941 године, срамно капитулирајући, није дјело наших народа, није кукавичлук наших народа, него је то дјело његовог штаба и тадашње његове владе. Издаја у нашој земљи отпочела је одавно. Ја сам имао прилике, пет година прије рата, да са овог истог мјеста истакнем како врше издају према своме народу они који су се налазили на врховима наше војске, генерали и њихови помоћници. Због тога сам био отјеран са овог мјеста. Али послије пет година утврдило се и видјело да је све зло у нашој земљи лежало у врховима тадашње владе, у врховима тадашњег генералштаба, који је сав био у рукама непријатеља. Видљив доказ за то дала је 1941 година, када је готово цјелокупан државни апарат: полиција, судство, војска, ступио у службу непријатеља. Сву ту љагу, која је таквим поступком тих ненародних влада набачена на наше народе опрали су борци из 1941 године и подигли славу нашег оружја још на виши степен него што је икада била. (Буран аплауз).

Кад говорим о носиоцима Партизанске споменице из 1941 године, не могу пропустити а да се не сјетим и оних бораца, носилаца Партизанске споменице, из наше Јулиске Крајине, Трста, Истре, Корушке и других још потпуно ослобођених наших крајева. Данас кад се рјешава о родној груди ових синова, не можемо а да са овог мјеста не истакнемо да нијесу пријатељи мира они који покушавају да Јулијску Крајину, Истру, Трст и остале крајеве наше дадну ма коме другоме. Нијесу пријатељи због тога, јер нема и не може бити силе која ће оне синове који су 1941 године устали да бране своју слободу, под тежим и јачим непријатељем, као што је била Њемачка, фашизам и националсоцијализам, спријечити њихове другове из осталих крајева Југославије да не притекну у помоћ својој браћи и да не воде борбу до коначног ослобођења свих синова наших народа. (Буран аплауз). То је завјет наших другова. Ми се тога не можемо одрећи и то треба да знају они који данас одређују

судбину и будућност човјечанства. Љубитељима слободе као што су борци из 1941 године, нема силе која може стати на пут борбе за дефинитивно ослобођење.

Имајући у виду велике заслуге ових најбољих и најзаслужнијих синова наших народа, ја ћу са највећим одушевљењем гласати за овај законски приједлог. (Аплауз).

Претседник: Пошто нема више пријављених говорника, стављам на гласање предлог Закона о „Партизанској споменици 1941“, у начелу. Гласа се дизањем руке. Ко је у начелу за предлог Закона о „Партизанској споменици 1941“, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је Савезно веће у начелу једногласно прихватило предлог Закона о „Партизанској споменици 1941“.

Прелазимо на претрес у појединостима. Закон је мали, може се претрес извршити у целости, и ко жели да узме учешће у дискусији у појединостима, нека се јави за реч. (Не јавља се нико). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да прочита наслов предлога закона и члан 1.

Известилац чита наслов и члан 1.

Претседник: Ко је за наслов и члан 1, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 1 са насловом закона једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руке о сваком члану, једногласно усвојило све чланове, од 2 до 10 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Тиме је завршен претрес и гласање у појединостима. Приступамо коначном гласању. Гласа се о законском предлогу у целини, поименично, са *за* и *против*. Молим секретара да чита имена народних посланика.

Секретар Љубчо Арсов прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Гласање у целини о предлогу Закона о „Партизанској споменици 1941“ дало је овај резултат: гласала су свега 242 народна посланика и сви су гласали за. На овај начин предлог Закона о „Партизанској споменици 1941“ коначно је усвојен у Савезном већу, и сагласно чл. 63 Устава и чл. 45 Пословника, биће упућен Већу народа на решавање.

Саопштавам Савезном већу да је Веће народа послало следећи акт

САВЕЗНОМ ВЕЋУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Веће народа Народне скупштине ФНРЈ на свом V редовном састанку првог редовног заседања, одржаном 21 маја 1946 године, коначно је усвојило предлог Закона о ратним војним инвалидима.

На основу члана 63 Устава и члана 45 Пословника Већа народа, доставља се Савезном већу на решавање у прилогу дефинитиван текст предлога Закона о ратним војним инвалидима, онако како је усвојен у Већу народа.

**Веће народа Народне скупштине
Федеративне Народне Републике Југославије**

Секретар

Потпретседник

Нинко Петровић, с. р.

Косан Павловић, с. р.

О овом законском предлогу, како га је усвојило Веће народа, решавање се када то Савезно веће одлучи.

Нама је остала још једна тачка данашњег дневног реда, а то је: претрес предлога Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају. Поред тога, предлагем Савезном већу као допуну дневног реда:

- 1 — решавање о предлогу Већа народа о Закону о амнестији шумских кривица;
- 2 — решавање о предлогу Већа народа о Закону о продужењу меничних и чековних рокова;
- 3 — решавање о предлогу Већа народа о Закону о ратним војним инвалидима;
- 4 — претрес предлога Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање;
- 5 — претрес предлога Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима;
- 6 — претрес предлога Закона о заштити ауторског права;

7 — претрес предлога Закона о Конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Пољске Републике.

Да ли Савезно веће прима допуну дневног реда по предлогу Претседништва? (Прима). Објављујем да је допуна дневног реда прихваћена онако како је предложена.

Пошто је време поодмакло, а дневни ред данашње седнице није исцрпен, питам Савезно веће да ли се слаже и одобрава да закључим данашњу седницу? (Одобрава).

Пошто Савезно веће одобрава, закључујем данашњу седницу, а другу одређујем за сутра, 22 маја 1946 године, у 16 часова, са дневним редом који је малопре примљен.

(Седница је закључена у 20,20 часова.)

ВЕЋЕ НАРОДА

Шеста седница

(22 маја 1946)

Почетак у 16,10 часова.

Потпретседник Божидар Масларић: Отварам шести редовни састанак I редовног заседања Већа народа Народне скупштине ФНРЈ.

Записник данашње седнице водиће секретар Јоза Миливојевић. Молим друга секретара да прочита записник прошле седнице.

Секретар Јоза Миливојевић чита записник шестог редовног састанка од 21 маја т. г.

Потпретседник: Има ли, другови народни посланици, примедба на овај записник? (Нема). Примате ли овај записник? (Прима се). Записник ће се оверити.

Претседник Савезне планске комисије извештава Веће да је при претресу предлога Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање одређен за повереника Владе инж. Звонимир Морић.

Поред већ утврђеног дневног реда, предлажем Већу народа да се стави на данашњи дневни ред и извештај Мандатног и имунитетског одбора. Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Молим известиоца Мандатног и имунитетског одбора да поднесе извештај.

Известилац Јован Јегдић (НР Србија): Мандатни и имунитетски одбор Већа народа на својој седници од 22 маја ове године претресао је предлог који је доставио Президијум Народне скупштине ФНРЈ у акту од 20 маја 1946 год. Бр. 5351 о томе да се народним посланицима Веслијевском

Науму и Дапчевићу Пеку, који су на дуже време отсутни са дужности и због тога не могу вршити дужност народних посланика, за народне посланике позову њихови заменици.

После расматрања овога предлога, а на основу става 2 члана 54 Пословника Већа народа, Мандатни и имунитетски одбор извештава Веће народа да је одбор утврдио као чињенице да су народни посланици Наум Веслијевски и Пеко Дапчевић на дуже време отсутни са дужности и да услед тога не могу вршити дужност народних посланика.

Одбор је утврдио да је народни посланик Наум Веслијевски изабран на Земаљској кандидатској листи Народног фронта Македоније за избор народних посланика за Скупштину народа Уставотворне скупштине, чији је носилац био Бане Андрејев, и да је народном посланику Веслијевском Науму заменик Муфтари Осман, судија из Дебра.

Одбор је исто тако утврдио да је народни посланик Пеко Дапчевић изабран на Земаљској кандидатској листи Народног фронта Црне Горе за изборе народних посланика за Скупштину народа Уставотворне скупштине, чији је носилац био Милован Ђилас, и да је народном посланику Пеку Дапчевићу заменик Вицковић Михаило, из Среза цетињског.

На основу изложеног Мандатни и имунитетски одбор предлаже Већу народа Народне скупштине ФНРЈ да донесе решење о томе да народним посланицима Веслијевском Науму и Дапчевићу Пеку њихови посланички мандати престану, а да се на њихова места позову као народни посланици њихови заменици: Муфтари Осман, судија из Дебра, и Вицковић Михаило, из Среза цетињског.

Подносећи Већу народа овај извештај и предлог, Мандатни и имунитетски одбор моли Веће да га изволи у целости усвојити.

Потпретседник: Предлажем Већу да се извештај Мандатног и имунитетског одбора узме у поступак. Прима ли Веће овај извештај? (Прима). Извештај је примљен.

Према томе, на место Наума Веслијевског и Пека Дапчевића долазе за народне посланике *Осман Муфтари* и *Михаило Вицковић*.

Прелазимо на прву тачку дневног реда. Савезно веће Народне скупштине доставило је Већу народа на решавање предлог Закона о продужењу меничних и чековних рокова.

Пошто смо овај закон у Већу народа усвојили и констатовали да је текст закона који је усвојен у Савезном већу истоветан са оним који смо ми већ усвојили, молим посланике да приступимо гласању за овај законски предлог. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је овај законски предлог примљен.

Добили смо предлог Закона о амнестији шумских кривица. Пошто је и овај законски предлог истоветан са оним који смо ми већ усвојили, молим народне посланике да приступимо гласању за овај законски предлог. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је предлог Закона о амнестији шумских кривица примљен.

Затим смо примили Закон о ратним војним инвалидима. И овај закон је примљен у Већу народа. Пошто смо утврдили да је текст истоветан са текстом који смо ми усвојили, предлажем Већу народа да гласамо за текст Савезног већа. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Значи да је овај закон усвојен.

Добили смо Закон о „Партизанској споменици 1941 године“. Ми смо на нашој прошлој седници претресли овај закон и примили га. Добивши овај закон од Савезног већа, констатовали смо да је истоветан са текстом закона који смо усвојили и предлажем Већу народа да гласамо за текст Савезног већа. Ко је за овај закон, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Значи да је овај закон примљен.

Сви ови законски предлози који су усвојени у Савезном већу коначно су и код нас усвојени и пошто су оба дома Народне скупштине усвојила ове законске предлоге, то ће у смислу Пословника и Устава бити достављени Президијуму Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије на проглашење.

Прелазимо на другу тачку дневног реда: претрес предлога Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају. (Видети прилог на крају књиге). Има реч известилац Законодавног одбора Панко Брашнарлов.

Известилац Панко Брашнарлов (НР Македонија): Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге).

Нашата држава е млада заедница, која не е основана на фалшиви буржоаски темели: она е држава од нов тип, — народна држава со своја народна демократска власт и народно стопанство, бидејќи народот е суверен и господар на сите природни и стопански блага. Југославија е држава каде нема експлоатација на една класа од друга, каде нема нити еден народ угнетен од друг. Југославија е мирољубива држава која сака да живее мирно со сите соседни држави. Југославија е држава која сака на својте народи да направи достапни сите културни и технички блага који владат другите народи. Затоа Југославија заклучуе договор, конвенции со другите држави а каде нема такви, Југославија зачитуе сите законодавства у иностранство кои можат да имат исто то законско почитание, кај нас на така наречениот принцип на реципроцитетот.

Пошто условијата се нормализуат и ние влегуеме во мирно развитие, затоа да би се дало можност на граѓаните на нашата држава да преминуат границата затоа токмо на време е дојден овај законски предлог за легализацијата на исправите во меѓународното соопштение, кој предлог се поднесуе на овој високи дом на разгледуене и усвоене.

Потпретседник Косан Павловиќ: Другови народни посланици, прелазимо на начелну дискусију о овоме законском предлогу. Ко од другога жели да говори, нека се јави за реч. (*Милош Царевиќ:* Није потребно, пошто је то чисто техничка ствар. Можемо да гласамо одмах). Пошто се нико не јавља за реч, прелазимо на гласање у начелу. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је законски предлог у начелу примљен.

Прелазимо на претрес у појединостима. Молим известиоца да чита члан по члан законског предлога.

(Веќе је једногласно и без измена, гласајући о сваком прочитаном члану, усвојило чланове 1, 2 и 3 према извештају Одбора).

Известилац (Чита члан 4 законског предлога): Овде има амандман.

Потпретседник: Има реч Министар правосуђа Фране Фрол да образложи амандман.

Ministar pravosuda Frane Frol (NR Hrvatska): Drugovi, da bi srodnici naših iseljenika u Americi, a i u drugim zemljama,

могли остварити своја права при наслеђу или тражењу отштете, често је потребно да иностраним властима поднесу overene јавне исправе у кратком року, јер ако то не би у остављеном року учинили, губе своја права. Да би се створила могућност overavanja исправа у краћем року, специјално за случајеве који се односе на исељенике, потребно је члан 4 законског предлога допунити у томе смислу, да те исправе може overавати и орган исељеничке службе по овлашћенју Министарства иностраних послова. Таква је пракса постојала и раније. Стога, предлажем да се члану 4 дода нови став који би гласио:

„Министар иностраних послова FNRJ може одредити свога делегата код државног органа исељеничке службе да overava домаће исправе које ће се поднети на overу надлежним иностраним органима”.

Потпретседник: Чули сте члан 4 допуњен амандманом. Жели ли ко реч о члану 4 и амандману? (Нико). Стављам овај члан на гласање. Ко је за овакав члан 4, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је против? (Нико). Члан 4 са амандманом је примљен.

Известилац чита члан 5.

Потпретседник: Чули сте члан 5. Жели ли ко да говори о овоме члану? Не жели нико. Стављам члан 5 на гласање. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко против? (Нема). Члан 5 је примљен. Прелазимо на члан 6.

Известилац чита члан 6.

Потпретседник: Чули сте члан 6. Жели ли ко да говори о овоме члану? Не жели нико. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви). Има ли ко против? (Нема). Члан 6 је примљен.

Тиме је дискусија у појединостима о овоме законском предлогу завршена. Прелазимо на гласање у целини. Гласаће се са за и против. Молим секретара да извоши прозивку народних посланика.

Секретар Јоза Миливојевић прозива народне посланике.
(После гласања)

Потпретседник: Изволите чути резултат гласања. Гласало је 119 народних посланика за предлог закона, а 55 је отсутно. Према томе објављујем да је овај законски предлог примљен у целини у овоме дому и биће упућен на основу чл. 63 Пословника Савезном већу на решавање.

Прелазимо на следећу тачку дневног реда: претрес предлога Закона о општедржавном привредном плану и

државним органима за планирање. (Видети прилог на крају књиге). Има реч известилац Законодавног одбора друг Божидар Масларић.

Известилац Божидар Масларић: (Чита извештај Законодавног одбора Већа народа. — Видети прилог на крају књиге) После Устава, после Закона о народним одборима, Закон о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање претставља један од најважнијих закона које доноси наше народно претставништво. Он је најважнији због тога што доноси једну новину на основу које настаје оштар прелом у управљању и у раду у привреди.

Овај закон даје правац развиту целокупне наше привреде. Он води рачуна о читавој нашој целини, полазећи од наших конкретних могућности и пуштајући у погон и развијајући до максимума све наше продуктивне снаге. Поред те опште карактеристике, овај наш закон одређује правац развитака и појединих грана наше привреде и све то у интересу заштите животних интереса народа, подизања народног благостања.

Оно што чини наш закон привлачним јесте то што он омогућава несметани развитака продуктивних снага. Став друштва према развиту продуктивних снага јесте мерило да ли је то друштво прогресивно или не. Наш закон изјашњава се позитивно за развитака продуктивних снага и тиме смо ми ступили у ред најнапреднијих држава у свету и у томе је сва разлика између нас и западних демократија. Због тога сви напредни елементи морају од свег срца да поздраве овај наш закон.

Наша привредна политика одликује се овим законом тиме што је она организована за задовољавање животних потреба широких народних маса, а није препуштена капиталистичкој стихији за задовољавање капиталистичких профита. Пошто је она планска и пошто ће радити за задовољавање потреба широких народних маса, њу неће потресати кризе, њој неће диктирати тржиште своју вољу, као што је то било у старој реакционарној Југославији. Наша планска привреда удара глогова колаца капиталистичкој и анархистичкој производњи.

Теориски узевши, планска привреда немогућа је на старој капиталистичкој основи. То је доказао друштвени развитак, а највише овај прошли светски рат који је био највећа проба за економско и политичко уређење једне државе. Совјетски Савез однео је у овоме рату огромну војничку и политичку победу благодарећи његовом државном уређењу, планској привреди, складу између продуктивних снага и продукционих односа, што је довело до велике одбранбене способности Совјетског Савеза, до огромног благостања широких народних маса у Совјетском Савезу.

Наша економика не претставља један монолитни сектор. Она је састављена из три сектора: државног, задружног и приватног. Наша привредна политика, и овај закон, предвиђа развој и јачање државног и задружног сектора, јер су они главни ослоњци за подизање наше одбранбене способности, главне компоненте наше планске привреде за подизање народног благостања широких народних маса.

На том пољу биће утакмица и победиће онај ко буде способнији и напреднији. Радне масе града и села, које су у току овога рата дошле на власт, морају сада створити своју економику, јер без економске моћи немогуће је одржати политичку власт. За време рата одиграла се код нас дубока народна револуција одоздо до горе у погледу политичке власти. Сада у обнови и послератној изградњи врше се код нас дубоке промене одозго на доле, у економици друштва, у стварању јаког економског сектора народних радних маса града и села. Тим процесом осигурава се код нас солидна економска база за нашу народну власт трудбеника града и села.

Због шароликости нашег економског сектора, наше планирање имаће своје особености. Оно не може да све привреднике до једнога обухвати и уклопи у један повезан привредни план. Ми имамо у земљи око два милиона ситних сељачких газдинстава, прилично занатске производње, приватни индустријски и трговачки сектор. Због тога ће бити сужен обим нашег планирања.

Реакционари ће повести кампању против овог закона и планирања. Они ће ту кампању повести јер се овим законом ограничава анархистички начин капиталистичке производње. Реакционари ће тражити себи савезника. Они ће

апеловати на сељака, занатлију као и на индивидуалне сопственике ситних средстава за производњу. Они ће ширити лажи о нашим мерама — да су оне уперене против личне својине сељака. Огромна већина наших сељака су трудбеници који никога не експлоатишу, већ су и сами експлоатисани. Они немају чега да се плаше, јер је овај закон уперен против крупних крвопија радног народа града и села, против експлоататора радног народа. И због тога ситни сопственик не треба да наседа тој кампањи.

Нашим планирањем хоћемо да докажемо да је систем наше организације рада и користи које може сељак или занатлија да извуче много бољи и рационалнији од старог патријархалног начина производње у пољопривреди и занатству. Кад се сељак у то увери, он ће добровољно примити све те новине и укључити се у задружни сектор.

Овај закон допринеће и убрзаће стварање једног монолитног сектора у нашој привреди, који ће послужити као јака економска база наше народне власти. Он даје размах развоју производних снага у нашој земљи, развезује стваралачке снаге наших народа и осигурава подизање материјалног благостања свих наших народа. Зато молим другове народне посланике да гласају за овај закон. (Одобравање).

Погпретседник: Другови народни посланици, чули сте известиоца Законодавног одбора о овом законском предлогу. Отварам дискусију. Ко жели од посланика да говори, нека се јави за реч. Има реч друг Радоња Голубовић.

Радоња Голубовић (НР Црна Гора): Другови и другарице, година дана од ослобођења до данас несумњиво је година нашег великог привредног развоја. У току ове године стајали су пред нашом народном влашћу тешки и крупни задаци. Ставити у погон и обновити разрушену индустрију, обновити саобраћајну мрежу и саобраћајна средства, обновити руднике, обезбиједити широким народним масама опустошених крајева, којима је пријетила директна глад, и масама наших градова снабдијевање житом и основним артиклима потрошње, обезбиједити нашој индустрији бар минимум сировина и извршити њихову правилну расподелу, развити потребан трговачки апарат, извршити правилну расподелу расположивих готових продуката, ликвидирати новчани хаос, увести ред у платни и новчани промет, увести у привредни живот монету нове државе и обезбије-

дити јој стабилност онемогућујући инфлацију, развити и обезбиједити кредитни систем, увести у њ стабилност, одржати стабилност цијена основних животних и осталих артикала, одржати повољну реалну надницу, спровести контролу и евиденцију над приватним сектором производње, извршити главни дио задатака аграрне реформе и колонизације, то су све били крупни и тешки задаци који су се постављали пред нашу народну власт, и које је Савезна влада уз помоћ осталих органа народне власти рјешавала и ријешила, и то под углом крупне социално-економске промјене која се у том периоду код нас вршила.

Досадашњи начин управљања привредним животом од стране државе карактерише се углавном рјешавањем задатака, према наметнутим потребама, одвојено, засебно, без једног општег, јединственог плана унапријед донесеног, како за дужи тако и краћи период времена, који би у потпуности изражавао свјесно руковођење привредним животом из државног центра. Неоспорно, и досад је било планирања, али то је планирање било парцијално, по појединим гранама или појединим предузећима. Руковођење по плану највише се изразило у области расподјеле добара, гдје Уредба о планској расподјели робе претставља важан акт јединственог руковођења у привреди. Али тај начин руковођења који је одговарао досадашњем развоју у привреди, не одговара више, не може да задовољи темпо развоја нашег привредног живота.

Да би наша привреда могла да се развија а наша народна власт да се учвршћује, држава да јача и напредује, да би наши народи могли да изграђују своју будућност, да развијају благостање и подижу културни ниво, потребно је у основне проблеме наше привреде унијети јединствени, унапријед припремљени, проучени и разрађени план, који ће конкретно показати смјернице нашег привредног развоја за дужи и краћи период времена, који ће нам показати чим располажемо, што нам треба да створимо, како ћемо то остварити, на који начин и у којем року.

Техничка заосталост наше предратне привреде, неправилна развијеност појединих индустријских грана према општем развоју народне привреде, заосталост пољопривредне производње, а уз то ратна пустошења, све то на једној страни, а на другој потреба убрзаног развијања основних

грана индустрије, развијања свих производних могућности земље и подизање њене одбранбене моћи, намећу потребу стварања таквог државног плана и органа за његово извођење.

Неоспорно је да се за могућност планирања, за увођење и остварење плана у производњи и расподјели морају увијек остварити извјесни претходни општи услови, без којих се планирање и планска привреда не могу замислити. Ти општи услови јесу:

Прво, државна власт мора бити народна демократска власт, мора се налазити у рукама народа и ослањати се у првом реду на чврст савез радничке класе и сељаштва, а не у рукама појединих клика и група, које ту власт искоришћују у своје личне сврхе. Немогућност планирања у државама гдје се власт налази у рукама појединих група а не народа, најбоље нам показује примјер покушаја планирања у току рата у појединим капиталистичким земљама. То планирање имало је за циљ подређивање привредног живота ратним циљевима. У току рата о њему се много причало, али сада о њему мало ко говори. Тамо цјелокупно планирање разбија профит капиталистичких група које се налазе на челу државе.

Друго, државни сектор привреде, сектор опште народне имовине треба да чини главни ослонац цјелокупног привредног живота у држави. Тај сектор треба да обухвата главни дио тешке индустрије, рудника, саобраћаја и главни дио промета, да би на њега могла да се ослони у правилном развиту цјелокупна народна привреда.

Треће, треба да постоји државна контрола над приватним сектором производње, да постоји увид државне власти у производњу и трговину приватних лица, да држава контролише и усклађује њихов рад са општенородним интересима, да га своди у оквире тих интереса. Без те контроле не да се замислити правилно регулисање привреде, одржавање цијена и реалне наднице, одржавање стабилности валуте, правилна расподјела производа и сировина, снабдијевање становништва основним артиклима, једном ријечју не да се замислити нормалан привредни развитак у држави у којој власт није у рукама народа.

Кад постоје ови општи услови, онда је планирање закон унутрашњег развитака народне привреде.

Сви ови елементи, настали дијелом током ослободилачког рата, дијелом од ослобођења до данас, и који чине суштину промјена насталих код нас, утврђени су нашим Уставом. То значи да је планирање унутрашњи закон наше народне привреде без којег она не би могла уопште да се развија, значи да је она пребачена на такав колосјек, по којему без планирања не би могла да се креће напријед, не би могла да буде основица благостања и културног развита наших народа.

Али, да ли је било довољно да постоје само ови општи, основни услови па да се може и практично приступити стварању и извођењу плана производње и расподјеле за дужи или краћи период? Свакако да није. Потребно је да настану још извјесни посебни услови који омогућавају да се на темељу ових општих услова приступи практичном планирању и извођењу плана.

Прво је потребно да постоји одређени степен могућности индустриске производње, и то основних грана индустрије у првом реду, који мора да задовољи производњом у тим гранама остале гране производње бар у толикој мјери да оне могу развити своју производњу по унапријед одређеном плану. Потребно је да постоји извјесна количина готових производа (машина, алата итд.), који могу да послуже у низу других грана било као средство за производњу или средство рада.

У току ове године дана ми смо успјели да ставимо у погон нашу индустрију и да је добрим дијелом обновимо. Па и поред приличне несташице у снабдијевању сировинама, а посебно погонским материјалом, и поред тога што извјестан број фабрика још није потпуно обновљен, што други број ради са смањеним капацитетом, ипак наша индустрија сада успијева да производи толику количину која може у најнужнијем обиму послужити за успјешно развијање наше привреде и бити почетна основица правилном планирању.

Друго, нужно је обезбиједити потребна финансиска средства довољна за брзи развој индустрије, саобраћаја, пољопривреде итд. средства која ће омогућити остварење плана у предвиђеном року.

Ми смо у току протекле године успјели да тај проблем повољно ријешимо. Успјели смо да стабилизујемо динар и обезбиједимо нашој привреди, у првом реду индустрији,

потребна финансиска средства за обнову и изградњу. О томе најбоље говори буџет за 1946 годину, донесен марта ове године на другом ванредном засиједању Народне скупштине.

Треће, потребан је развијени степен иницијативе и стваралаштва маса у привредној изградњи, у првом реду радничке класе, који се изражава у снажном такмичењу, ударништву, проналажењу нових метода рада, у борби против инерције, рутинерства и бирократизма и проналаску нових средстава рада. Тај степен стваралаштва треба да говори о умјешности радничке класе, о умјешности народних маса да помогну припремање привредног плана и о њиховој спремности да тај план остварују.

Даље потребан је развијени степен директног учешћа маса у контроли над приватним сектором као дио остварења државне контроле и евиденције тога сектора, развијен степен борбе маса против саботерства, шпекулације и црноберзијанства.

Резултати досадашњег рада и садашњег привредног тока говоре да су наше масе, наша радничка класа, постигле тај ниво. Такмичење у свим привредним гранама, брзи темпо развијања масовног ударништва, проналажење свуда нових метода и средстава рада, све то говори о томе да наша радничка класа и наше радне масе села и града развијају велику стваралачку иницијативу и моћни радни полет, који су у стању да осигурају прогресивни пораст продуктивности рада и изградбе планску привреду у нашој домовини. А досадашњи степен учешћа маса у борби против саботера, црноберзијанаца и шпекуланата говори о томе да је контрола и евиденција приватног сектора и борба против штеточина свих врста постала ствар самих маса.

Четврто, треба да је, на основу првобитног плана у расподјели добара, створена основица правилне размјене производа, у првом реду градских и сељачких, да је постигнут правилан ток те размјене на основу одређеног степена развијености саобраћаја, организације трговине и степена повезаности пољопривредне производње са индустријском, који изражава не само активност сељачких маса у процесу производње, него и чврстину њиховог савеза са радничком класом, и снагу државне власти која се на тај савез ослања.

И поред приличних недостатака и пропуста у организацији и раду нашег трговачког апарата, у раду саобраћаја и транспорта, и поред великих тешкоћа у набавци и допремању жита и других важних предмета потрошње, минула година нам потврђује да смо ми те тешкоће углавном преборили и да је степен размјене производа, стабилност њихових цијена, правилност њиховог распореда, такав да могу послужити као сигурна база за остварење привредног плана.

Правилно решење аграрне реформе и колонизације и снабдијевање сељаштва алатима, сјеменом и осталим средствима за рад и производњу, као и артиклима нужним за њихову потрошњу, макар да је то постигнуто у мјери која не може задовољити, учврстило је још јаче савез сељаштва и радничке класе искован у току ослободилачке борбе. То је увјерило и онај дио средњег сељаштва у појединим републикама, који је усљед нужних државних мјера за набавку жита чекао, испитивао и провјеравао како ће се у пракси остварити савез радничке класе са сељаштвом, да ли ће нова државна власт бити његова власт, увјерило је, дакле, и тај дио сељаштва да је нова власт и његова власт, да је пут избављења сељаштва од немаштине, пут његовог развика: чврсти савез са радничком класом и његово активно учешће у изградњи привреде нове државе.

Активност сељаштва у прољећној сјетви и осталим привредним радовима, активност у обнови и изградњи, стање на нашем унутрашњем тржишту гдје сељаштво учествује са својим производима у приличном обиму, развијање и јачање набављачко-продајног и произвођачког задругарства најбоље нам говоре о тој чињеници. То нам говори истовремено и о чињеници да су се изјаловиле све наде и разбили сви покушаји реакционарних клика да чекања и провјеравања једног дијела сељаштва претворе у раскид сељаштва са радничком класом и тиме поткопају темељ нове државне власти.

Даља помоћ сиромашном и средњем сељаштву у алатима и справама за обраду земље, у сјемену, кредитима итд., у омогућавању правилне размјене индустријских и пољопривредних производа, помоћ у организацији, развијању и јачању његовог задругарства, омогућиће сељаштву да развије производне снаге, да и оно временом пређе на колосјек планске производње.

Пето, потребна је довољна развијеност статистичке службе и органа за ту службу, који ће прикупити све податке о томе шта има једна држава, чим располаже и тако даље, из којих се може видјети развитак привредног живота, његови застоји на извјесним тачкама, узроци тих застоја итд.

Наша статистичка служба и органи за њено извођење доста су се оспособили да нам могу пружити све најнужније податке о томе чим располажемо, са чим можемо рачунати при изради плана као и пратити ток његовог остварења.

И најзад, шесто, потребно је имати минимум стручних кадрова за припремање а нарочито за извођење, за остварење плана.

Неоспорно, то нам питање наноси доста тешкоћа, нарочито у појединим гранама привреде као рударству итд., али је потпуно вјероватно да ћемо моћи и те тешкоће отклонити.

Тако на крају године дана од ослобођења нијесу се испуниле наде ненародних клика и појединаца да нећемо моћи ставити у погон и обновити индустрију, обновити саобраћај, да нећемо моћи ријешити питање набавке жита, да ће нас угушити шпекулација и саботери, да ће нам сељаштво окренути леђа итд. Претрпјела су пораз сва њихова настојања да им се те наде остваре. А њихови покушаји да спријече ход нашег привредног развитка завршени су неуспјехом. Напротив, и поред свих тешкоћа у које нас је рат бацио, и поред свих недостатака и пропуста у раду органа наше народне власти, које су морали учинити борећи се са тим тешкоћама, наш привредни развитак стоји данас на таквом ступњу да можемо приступити увођењу јединственог и општег привредног плана за краћи и дужи период времена и његовом пуном остварењу. И баш зато, што су се ови посебни услови развијали и стварали у току минуле године досад, ми смо тек од данас у могућности да приступимо послу стварања и извођења јединственог плана.

Неоспорно је да наше планирање не може обухватити потпуно сву нашу привреду и све њене гране. Постојање у извјесном проценту приватног сектора у индустрији и трговини, постојање занатске производње уз ситну сељачку пољопривреду, сужује обим планирања. Али план у водећим привредним гранама и њихов развитак „отклањање случајности, запрека и нереди из њих“, како каже претсједник

Савезне планске комисије друг Хебранг у свом образложењу уз овај закон, „силно ће дјеловати на сређивање прилика и уношење реда и у оне гране и области које сада не можемо обухватити непосредним планирањем. Усавршавањем метода планирања, учвршћењем плана и јачањем државног и задружног сектора наше привреде прошириваће се и границе плана и обим планирања“, завршава Хебранг.

Зато Закон о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање долази у право вријеме, баш онда када у свјесном руковођењу привредним животом метод парцијалног планирања, метод појединачног решавања и извођења задатака према наметнутим потребама треба замијенити методом општег и јединственог планирања у привредној изградњи по којем се та изградња мора развијати. Баш ради овога, овај ће закон омогућити наш брзи и снажни привредни прогрес.

Јединствено привредно подручје и принцип демократског централизма наше народне власти условили су да стварање органа као и њихов рад одговарају јединственом руковођењу при изградњи и остварењу државног плана. Руковођење тим радовима нужно је од стране једног централног државног органа — Савезне планске комисије, што овај пројекат закона утврђује. Поред општедржавног плана закон предвиђа и стварање плана република, аутономних покрајина и области и административно-територијалних јединица, који морају бити на бази и у оквиру општедржавног плана. Без оваквог постављања ствари не бисмо имали јединственост у нашем привредном развоју. Ради тога је и потребан онакав однос планских комисија народних република према Савезној планској комисији какав је утврђен овим законом према којему ова помаже првим у изради плана и одобрава планове састављене од планских комисија народних република. Надлежност и рад комисија република постављен је у овом закону у општим принципима, остављајући, сасвим правилно, да њихове детаљније функције ближе одреде закони република.

Закон предвиђа доношење перспективног и текућег општедржавног привредног плана са пуним разлогом да се у наш привредни развој за дужи период времена унесе јасноћа плана и свјесног руковођења на једној страни, а на другој да се током извођења тог плана тачно зна шта нам треба урадити и шта можемо урадити.

Из свих ових разлога сматрам да предложени закон долази у ред оних закона који ће снажно развити наш привредни и друштвени живот, па изјављујем да ћу у начелу гласати за њ. (Аплауз).

Потпредседник: Жели ли још ко од народних посланика да говори о овом законском предлогу? Има реч народни посланик Анка Берус.

Anka Berus (NR Hrvatska): Drugovi i drugarice, pred nama je projekt Zakona o općedržavnom privrednom planu i државним organima за planiranje. Da li postoje elementi kod нас који нам омогућују plansko вођење привреде?

У образложењу које је дао Претседник Савезне plansке комисије проглашено је да plansка привреда претставља материјалну основу друштва на вишем тј. социјалистичком ступњу развита. Наша земља још није достигла тај ступањ. Она се налази у својеврсној фази развита. Postoje врло јаки elementi који условљавају planiranje и служе народној власти као ослонац и моћна полуга за plansko управљање привредом. То је већ констатовао и наш Устав, чија четврта глава претставља анализу наше привредне стварности, основе на којима почиња привреда наше земље и уједно даје и перспективу и оквир njenog кретања и daljnjeg развита. Јак државни сектор омогућује вођење основних наших привредних грана по плану, он је главни ослонац народних маса у чувању текovina народно-ослободилачке борбе.

Тako крупан и развијен државни сектор захтијева plansko руковођење самим тим сектором.

Postavljanje плана код државног сектора омогућује његово чврсто повезивање са задружним сектором, укључивање задруга у опћедржавни план.

Osim toga, postavljanje опћедржавног привредног плана осигурава и опћу контролу над приватним сектором, потчињава га опћенародним потребима, а истodobно се задржава и правилно усмјерује приватна иницијатива која ће, ако буде htjela, моћи да иде у корак са основном линијом наше привреде: подизање народног благостања, правилно искоришћавање и развијање свих привредних могућности, резерви и снага у нашој земљи.

Da li smo izvršili основне припреме које су потребне да приступимо изради опћедржавног привредног плана? I pored toga што ће се тек poslije donošenja ovog zakona приступити širokom раду на том послу, рад на опћедржавном привредном плану државних organa за planiranje није без iskustva.

U toku protekle godine dana, od oslobođenja do danas, izvršeni su, iako često nedovoljno sistematski, krupni poslovi koji sada daju mogućnosti pravljenju općedržavnog plana u privredi. U svima granama proizvodnje imamo evidenciju privrednih snaga naše zemlje i takode, iako to u manjem dijelu, i uvid u privredne mogućnosti.

Rad naše privrede u ovoj godini imao je opći zadatak da se obnove uglavnom sve privredne grane u onom obimu koji je postojao prije rata. Poslije oslobođenja svaka pojedina fabrika, svaka pojedina grana privrede, dobila je osnovni zadatak što bržeg obnavljanja. Posmatrajući to šire, znači da je prvi naš plan bio obnova i podizanje na predratni stepen. Uporedo s tim pravili su se i tekući planovi u vidu proizvodnih zadataka koje je dobila pojedina privredna grana. Već kod davanja proizvodnih zadataka ostvareno je na izvjestan način plansko rukovođenje državnim sektorom kao i uključivanje i povezivanje zajedružnog sektora sa državnim sektorom i opća kontrola nad privatnim sektorom. I pored toga što nismo uvijek uspijevali da uskladimo zadatke pojedinih grana privrede, ipak je u prelaznom periodu kad su pred nama stajali zadaci upoznavanja naših privrednih mogućnosti, osigurana reprodukcija i zadovoljenje gorućih potreba širokih masa, sve to sprovedeno sa rezultatima kojima možemo biti zadovoljni, pogotovu ako uporedimo naše rezultate sa onima koje su postigle druge zemlje, koje su bile u istom položaju za vrijeme rata kao i naša zemlja. Jasno je da je bilo i propusta i lutanja u ovom periodu, ali težilo se da se na izvesnim sektorima postigne više. To, postignuti više, osigurava nam baš današnji privredni plan i državni organi za planiranje.

Pregled naših privrednih mogućnosti koje smo kroz ovaj period stekli omogućuje nam da preko općeg državnog privrednog plana usmjerimo izvjesne grane naše privrede drugim pravcem. Za stare Jugoslavije privreda je bila ne samo različna, već vođena u interesu stranog finansiskog kapitala, koji je imao komandne položaje u našoj privredi. Interesi stranog finansiskog kapitala bili su po pravilu suprotni interesima naših naroda i skućavali su razvitak privrednih mogućnosti naše zemlje, povećavanje narodne imovine i narodnog blagostanja. Razumije se da će preorijentacija u privredi zahtijevati duži period vremena. Od naročite je važnosti da se to sprovede u prvom redu u onim privrednim granama koje će nam omogućiti brže razvijanje proizvodnih snaga zemlje i koje će biti baza za dalje pravilno iskorišćavanje svih naših privrednih mogućnosti i prirodnih

bogatstava zemlje. Svakako da će jedan od važnih zadataka državnih organa za planiranje biti u tome da se izvrši ogroman naučni rad na ispitivanju prirodnih bogatstava koja su vrlo slabo i površno ispitana.

Pravilno postavljenje rada na općedržavnom privrednom planu i državnim organima za planiranje omogućit će nam da srazmjerno u vrlo kratkom periodu razvijemo našu privredu i privredne snage zemlje do takvog stepena o kakvom ranije nije bilo moguće ni misliti, te da će narodno blagostanje dostići takvu visinu koja će u poređenju sa ranijim standardom života ne samo prebroditi vrlo brzo ono što je rat uništio, nego pretstavljati i ogroman napredak.

Naročito hoću da istaknem član 14 projekta ovog zakona u kojemu je izloženo jedinstvo plana. Uopće, čitav zakon je u potpunoj saglasnosti sa federativnim uređenjem države, sa Zakonom o narodnim odborima i osigurava inicijativu kako pojedinih administrativno-teritorijalnih jedinica tako i narodnih republika s jedne strane, a s druge strane sve to povezuje sa općim državnim planom. Samo tako pravilno sproveden demokratski centralizam u privredi osiguraće jedinstven razvitak naše privrede s jedne strane, a s druge strane razviti inicijativu najširih narodnih masa u podizanju privrede.

Postavljanje općedržavnog privrednog plana omogućit će i širi razvitak privrede lokalnog značaja. Biće jasnije perspektive i pravilno će se usmjeriti inicijativa lokalnih snaga i lokalnih mogućnosti razvitka.

Projekt zakona osigurava takode mjere za izvršenje općedržavnog plana, kako njegovih perspektivnih djelova tako i tekućih planova, time što planovima daje zakonsku snagu obaveznu za sve.

U našoj zemlji postoje svi uslovi za naglo podizanje privrede. Ti su uslovi u prvom redu ogromna prirodna bogatstva. Drugo, stepen ekonomskog razvitka naše zemlje je dovoljno visok da može da posluži kao osnovica za dalji još širi razvitak. Državni sektor u privredi daje mogućnosti sigurnog rukovođenja razvitka privrede. Politička struktura naše zemlje, glas narodnih masa, osigurava uključivanje svih ljudskih snaga i sposobnosti na izvršenju toga zadatka.

Dosadašnji rad na evidenciji postojećih mogućnosti, kontrola izvršenja zadataka, angažiranje radničke klase i svih radnih masa na ispunjenju dosad postavljenih zadataka osigurava i omogućuje već sada pristupanje izradi općedržavnog privrednog plana i daje nam garanciju da će se on ostvariti.

Izjavljujem u ime narodnih poslanika iz Hrvatske da ćemo sa zadovoljstvom glasati za predloženi zakonski predlog. (Živo odobravanje i aplauz).

Потпретседник: Жели ли још ко да говори о овоме законском пројекту? Не жели нико. Пошто се нико не јавља за реч, то стављам овај законски предлог на гласање у начелу. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*? Није нико. Објављујем да је овај законски предлог у начелу изгласан. Прелазимо на претрес у појединостима и молим известиоца да чита члан по члан.

Известилац Божидар Масларић чита члан 1 према одборском извештају.

Потпретседник: Чули сте члан 1. Жели ли ко да говори о овоме члану? (За реч се јавља повереник Владе инжењер Звонимир Морић). Реч има повереник Владе инжењер Звонимир Морић.

Повереник Владе Звонимир Морић: У вези са претресом предлога Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање подносим следећи предлог за измену члана 1 става 1 поменутог законског предлога који је био усвојен од Законодавног одбора.

Уместо: „Општедржавним привредним планом држава одређује правац развитка целокупне народне привреде или појединих њених грана у циљу заштите животних интереса народа, подизања народног благостања, правилним искоришћавањем и развијањем свих привредних могућности и снага у Федеративној Народној Републици Југославији“ — треба да гласи:

„Општедржавним привредним планом држава одређује правац развитка целокупне народне привреде или појединих њених грана у циљу заштите животних интереса народа, подизања народног благостања, правилног искоришћавања и развијања свих привредних могућности и снага у Федеративној Народној Републици Југославији“.

Потпретседник: Чули сте амандман. Ко је за члан 1 са овим амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Ко је *против*, нека дигне руку. (Нико не диже руку). Нико није *против*. Објављујем да је члан 1 примљен са прочитаним амандманом.

(За овим је Веће народа, гласајући о сваком прочитаном члану дизањем руку, усвојило једногласно без диску-

сије чланове 2—24 закључно, према пројекту Закона и извештају Законодавног одбора).

Потпретседник: Пошто је овај законски предлог у појединостима примљен, прелазимо на гласање у целини. Гласаће се за и против. Молим секретара да изврши прозивку народних посланика.

Секретар Јоза Миливојевић прозива народне посланике.
(После гласања)

Потпретседник: Изволите чути резултат гласања. Гласало је 117 народних посланика, а отсутно је 57. Сви присутни народни посланици гласали су за. Према томе објављујем да је овај законски предлог у овом дому изгласан. У смислу члана 63 Устава, овај ће се законски предлог упутити Савезном већу на решавање.

Пошто смо за данас свршили посао, закључујем данашњу седницу а идућу заказујем за сутра у 16 часова са продужењем данашњег дневног реда.

(Седница је закључена у 18,10 часова).

САВЕЗНО ВЕЋЕ

Шеста седница

(22 маја 1946)

Почетак у 16,20 часова.

Претседавао председник **Владимир Симић**.

Претседник: Отварам шести редовни састанак I редовног заседања Савезног већа Народне скупштине ФНРЈ. Записник данашњег састанка водиће секретар Воја Лековић. Изволите саслушати записник прошлог састанка.

Секретар Воја Лековић чита записник петог редовног састанка.

Претседник: Има ли ко какву примедбу на прочитани записник? (Нема). Примедаба нема, објављујем да се записник оверава.

Пре прелаза на дневни ред изволите чути саопштења.

Веће народа доставља Савезном већу, у смислу чл. 63 Устава, на решавање предлог Закона о „Партизанској споменици 1941“, онако како је усвојен у Већу народа. Решавање о овом предлогу Већа народа биће стављено на дневни ред кад Савезно веће о томе донесе одлуку.

Изволите саслушати молбе народних посланика за отсуства. Борис Алексоски моли десет дана отсуства због болести, према лекарском уверењу; Драгослав Марковић моли десет дана отсуства због операције; Душан Девеџић моли десет дана отсуства због болести, према лекарском уверењу; Мујо Хоџић моли 4 дана отсуства због болести, према лекарском уверењу; др Александар Жижа моли за пет дана отсуства због болести, према лекарском уверењу.

Пошто су сва ова тражена отсуства мотивисана болешћу, по лекарском уверењу, ја предлажем Савезном већу да тражена отсуства одобри како су тражена. Да ли веће прима овај мој предлог? (Прима). Објављујем да су отсуства одобрена онако како су и тражена.

Веће је примило изванредан број молби и жалби које ће упућују Одбору за молбе и жалбе.

Пре прелаза на дневни ред још ћу да саопштим да је Влада Федеративне Народне Републике Југославије доставила један амандман за члан 4 Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају који ће се прочитати приликом дискусије у појединостима о члану 4.

Прелазимо на дневни ред. Прве три тачке дневног реда, решавање о предлогу Закона о амнестији шумских кривица, о предлогу Закона о продужењу меничних и чековних рокова и о предлогу Закона о ратним војним инвалидима, су закони који су у Већу народа коначно усвојени и, по процедури која је прописана у Пословнику, послати Савезном већу ради даљег решавања. Још у законодавним одборима преко редакциских комисија оба законодавна одбора и после изгласавања у оба већа претседништва су установила да су текстови ових закона идентични. Према томе, предлог је Претседништва да Савезно веће прими извештај пошто су текстови ових закона идентични и да нема никакве стварне потребе за начелну и појединачну дискусију и поновно гласање.

Зато питам Савезно веће, прима ли на знање овај извештај и предлог Претседништва. (Прима се). Има ли ко да не прима овај извештај? (Нема). Објављујем да је извештај Претседништва у овом погледу прихваћен и да су закони: о амнестији шумских кривица, о продужењу меничних и чековних рокова и о ратним војним инвалидима коначно прихваћени у оба дома Народне скупштине и да ће, сагласно и члану 63 Устава ФНРЈ и члану 45 Пословника бити упућени Президијуму Народне скупштине ради проглашавања.

Четврта тачка дневног реда је: претрес предлога Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају. (Видети прилог на крају књиге). Известилац по овом законском предлогу је др Макс Шнудерл. Молим известивоца народног посланика др Макса Шнудерла да саопшти извештај Законодавног одбора и да образложи законски предлог.

Izvestilac dr Maks Šnuderl (*Izborni srez Maribor — Desni Breg, NR Slovenija*): (Čita izveštaj. — Videti prilog na kraju knjige)

Drugovi, ovaj zakon se donosi zbog jedne potrebe. U međunarodnom saobraćaju potrebne su isprave i to isprave iz naše zemlje koje se upotrebljavaju u inostranstvu kao i isprave iz inostranstva koje treba da se upotrebljavaju u našoj državi. Ove isprave treba da budu legalizovane, to znači da bude potvrđena autentičnost potpisa i samog sadržaja isprave. Tu treba nekih propisa i ovaj zakon sada donosi te propise. Zbog toga molim da ovaj zakon primite.

Претседник: Приступамо претресу у начелу предлога Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају. Ако би који од посланика желео да узме учешћа у претресу у начелу, нека се јави за реч. (Нико се не јавља). Пошто се нико не јавља за реч, предлог Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају, који је благовремено подељен народним посланицима, стављам на гласање у начелу. Ко је за предлог Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају у начелу, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је предлог Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају у начелу једногласно прихваћен. Приступамо претресу у појединостима. Закон је мали, има свега шест чланова, па претрес у појединостима може да обухвати све чланове. Ако ко од народних посланика жели да узме реч у претресу у појединостима, нека се јави за реч. Не јавља се нико. Молим известиоца да прочита наслов предлога закона и члан 1.

Известилац чита наслов предлога закона и члан 1.

Претседник: Ко је за члан 1 са насловом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 1 са насловом једногласно прихваћен.

(Затим је Веће једногласно усвојило чл. 2 и 3 према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Код овог члана, као што сам већ саопштио, постоји амандман Владе, где се тражи да се код члана 4 унесе нов став, који гласи:

„Министар иностраних послова ФНРЈ може одредити свога делегата код државног органа исељеничке службе да оверава домаће исправе које ће се поднете на оверу надлежним иностраним органима.“

Према предлогу Закона о легализацији исправа, пре достављања домаћих јавних исправа на оверавање надлежним иностраним органима, ове треба претходно да овери Министарство иностраних послова.

Редовно је тај пут дуг и захтева доста времена. У циљу да би сродници наших исељеника у Америци, а и у другим земљама могли остварити своја права при наслеђу или тражењу отштете, често је потребно да иностраним властима поднесу оверене јавне исправе у кратком року, јер, ако то не би у остављеном року учинили, губе своја права. Да би се створила могућност оверавања исправа у краћем року, специјално за случајеве који се односе на исељенике, потребно је члан 4 законског предлога допунити у томе да те исправе може оверавати и орган исељеничке службе по овлашћењу Министарства иностраних послова. Таква пракса већ постоји од раније, па се стога предлаже да се члану 4 дода нови став, како је горе назначено.

Као што се из текста овога амандмана може видети, амандман је апсолутно оправдан, с обзиром на службу која има да се олакша специјално нашим исељеницима у Северној и Јужној Америци, па и у другим земљама.

Зато стављам на гласање члан 4 са амандманом Владе како смо га прочитали. Ко је за члан 4 заједно са амандманом Владе нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 4 заједно са амандманом Владе једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руку о сваком члану, једногласно усвојило чл. 5 и 6 према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Тиме је законски предлог прихваћен и у појединостима. Приступамо коначном гласању о законском предлогу у целини. Гласа се појединачно и молим секретара да прозове народне посланике. Гласаће се за и *против*.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Објављујем да је гласао 261 народни посланик и да су сви гласали за овај законски предлог. На овај начин, предлог Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају коначно је у Савезном већу усвојен и, сагласно Уставу и Пословнику Савезног већа, биће достављен Президијуму ради проглашења.

На дневном реду је: претрес предлога Закона о општедржавном плану и државним органима за планирање. (Видети прилог на крају књиге). Известилац о овом предлогу је народни посланик Михаило Ђуровић. Молим известивоца да саопшти извештај Законодавног одбора и да образложи законски предлог.

Известилац Михаило Ђуровић (*Изборни срез масурничко-пољанички, НР Србија*) почиње да чита извештај Законодавног одбора (Видети прилог на крају књиге).

Претседник: За реч се јавља народни посланик др Јаков Гргурић.

Др Јаков Гргурић: Другови народни посланици, мислим да не треба читати тај извештај, јер га сви имамо пред собом.

Претседник: Да ли Веће прима предлог народног посланика др Гргурића? (Прима). Молим известивоца да да образложење.

Известилац: Кад је тако, онда ми дозволите, другови, да као известилац Законодавног одбора пропратим овај законски предлог са неколико мисли.

После Општег закона о народним одборима, који је Савезно веће Народне скупштине ту скоро једногласно усвојило и који претставља законску политичку основицу наше нове народне демократије, на дневни ред наших седница дошао је Закон о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање. Овај пројекат закона претставља, са своје стране, законску основицу за будући економски развој наше народне и државне привреде.

Оба ова закона имају стога велику важност за наше народе. Не може се управо рећи који ће од њих дубље да засегне у живот наших народа и наше државе. Међутим, наше одлучивање било је релативно лако кад је била реч о Општем закону о народним одборима. Ту се радило о једној материји са којом смо се сви већ саживели, дубоко и присно. Општи закон о народним одборима, пре но што је дошао пред нас, опробао се у животу и пракси, показао је своју ваљаност у борби, управо дошао је као законско оформљење једне политичке стварности коју су наши народи извојевали у народно-ослободилачкој борби, а која је и иначе живела у тежњама и у духу наших народа читав низ деце-

нија. Овај пројекат Закона о општедржавном привредном плану и о државним органима за планирање нема, на жалост, ту врлину. По својој материји, он је за наше народе нешто ново и неопробано, а у погледу онога што он треба да регулише, наши народи немају никаквог искуства. Па ипак, једно опредељење у томе погледу су наши народи извршили. То опредељење је, додуше, сасвим начелне природе, али довољно да бисмо овај законски пројекат могли у овоме високоме дому продискутовати и усвојити. Као што је у своме образложењу и друг министар Хебранг изнео, члан 15 Устава ФНРЈ гласи:

„У циљу заштите животних интереса народа, подизања народног благостања и правилног искоришћавања свих привредних могућности и снага, држава даје правац привредном животу и развоју путем општег привредног плана, ослањајући се на државни и задружни привредни сектор, а остварујући општу контролу над приватним сектором привреде“.

Тај члан, као и сви остали чланови Устава, као, уосталом, и цео наш Устав, прошао је кроз један, ако не формалан, оно стваран народни референдум. Планска привреда, у правцу које овај законски пројекат претставља само први корак, само једну почетну шему организације, или, боље рећи, почетну шему припреме за њену организацију, претставља, дакле, систем за који смо се ми свесно и методично одлучили у нашем Уставу.

А и како бисмо могли учинити друкчије, после свих нагомиланих искустава која су културне државе, па ако хоћете, и читаво човечанство учинили на пољу економске организације. Како бисмо могли учинити друкчије, после врло скувих, али и потпуно убедљивих експеримената извршених у свим деловима света на пољу ратне економије у току великог антифашистичког рата. Тај рат се водио као војнички рат, сувоземни, ваздушни или поморски, водио се као политички рат, као морални рат, као духовни рат итд., водио се као економски рат. А у томе последњем погледу, у погледу економског рата, данас су и најупорније присталице приватне иницијативе и такозване либералне економије склоне да признају да би економски рат, а са њим и цео рат, јер он заиста претставља једну целину, да би, дакле, и цео рат био изгубљен, да у току рата, па и пре њега, није било планске економије у једним земљама, или да у другим земљама није било строге државне интервенције у свима гранама економ-

ског живота, што уствари, претставља почетак и зачетак планске економије и економског планирања.

Није потребно да овде расправљамо о томе како су схватања у разним државама и при разним идеологијама еволуисала и мењала се у односу на планску привреду. Довољно је да констатујемо чињеницу да данас и код западних демократија разборити људи гледају у планској привреди ослобођење од дубоких економских и социјалних криза у које периодично западају њихове земље. А чињеница је да се у тим земљама врше извесни уступци планској привреди у виду полумера. И тамо се експериментише са диригованом привредом. Тако су, ако хоћете да са мало реда дамо класификацију тих покушаја, створени: систем тзв. регулисаног капитализма, талијански корпоративни привредни систем, национал-социјалистички привредни систем. Тако је створен и Рузвелтов њу-дилизам. Све су то облици дириговане привреде у које се на особен начин укључује и планска привреда. Искуство и опити су у току, а резултате ће народи оценити. Рузвелтов њу-дилизам у своје време био је прихваћен одушевљено од већине Американаца. Вероватно стога што се у својој суштини саглашавао са јавним мњењем, које је, у то доба врло оштре привредне кризе 1932 и 1933, веровало да државна интервенција треба да се супротстави, па и да замени приватну иницијативу.

Суштина дириговане привреде, било у ком облику се она јављала, јесте у томе да општи, колективни интерес стави изнад посебног, индивидуалног интереса. Да, дакле, ограничи и спута приватну иницијативу. Та констатација је на филозофском плану, на политичко-идеолошком плану од огромног значаја. У то се, међутим, не треба да упуштамо сада. Довољно је да констатујемо да развој ствари гура и капиталистичко друштво ка диригованој привреди и да забележимо да су са те стране, са стране капиталистичког друштва, дошла у последње време многа признања, по којима би се западне демократије у погледу планске привреде и привредног планирања имале у много чему научити од СССР.

И планска привреда је један облик дириговане привреде, с тим што се дириговање врши по једном плану, у оквиру једног плана.

Најтипичнији, а можда и једини пример планске привреде има данас свакако у СССР.

Обично се мисли да је привредно планирање отпочело у СССР 1929 године са првом пјатиљетком. Оно је, међутим,

много старијег датума. Први привредни план, или бар један његов део, створио је Лењин још у доба ратног комунизма, када је земља била утонула у потпуно привредно расуло. Онда кад је Русија била са свих страна блокирана, када је грађански рат био у пуном јeku и разгару, када је индустрија производила 20% од предратне производње, а пољопривреда свега 50%, у то доба је велики Лењин створио план о изградњи 30 великих електричних централа, које су имале да послуже као основа за будући привредни развој СССР.

Први привредни план те велике земље био је, дакле, замишљен још 1920 године. А доцније су, у току времена и искустава, уведене тзв. контролне цифре у свима гранама привреде и друштвеног живота уопште. Године 1929 дошло је, најзад, до прве пјатиљетке, до првог перспективног општедржавног привредног плана СССР. Шта је и колико је на бази тога плана и на бази оних планова који су му следовали урађено на пољу електрификације, индустрије горива, индустрије стројева и топионица, хемиске индустрије, у осталим индустријским гранама, у развоју пољопривреде, транспорта, у грађевинској индустрији и урбанизму, на пољу социјалног и здравственог старања итд., колико се у свима тим правцима отишло напред, сведочи нам најбоље гигантски напор који је СССР развио и издржао у прошлом рату.

Ми овим законом такође чинимо прве покушаје нашег организовања у циљу да се оспособимо за привредно планирање. Наша ситуација у томе погледу није нимало лака ни једноставна. Пре свега, из оних општих психолошких разлога које сам напред навео, а затим, стога што ми имамо једну мешовиту економију. Поред државног и задружног сектора, ми имамо још и приватни, индустријски и трговачки сектор, имамо око 2 милиона ситних сељачких газдинстава, индивидуална занатска предузећа итд., што све, како сам друг министар Хебранг признаје, претставља озбиљну сметњу и кочницу за рационално планирање у прво време.

С друге, пак, стране, будући да се сваки привредни план састоји из два дела, наиме, прво из плана о чиниоцима производње и, друго, из финансиско-кредитног плана, за нас ће се тешкоће јављати с почетка и стога што наше банкарство, односно наши кредитни институти још нису организовани како ваља, што наиме још они немају искуства у улози контролора производње. А без банкарства уређеног у том

смислу наша планска економија би могла доћи у опасност да се или бирократише или да подбаци. Претстоји нам, дакле, пре свега организација банкарства у смислу да може вршити своју корисну и важну функцију у планској привреди. Нарочито у мешовитој привреди, коју имамо, правилан рад банкарства државног или контролисаног од државе, је предуслов успеха у диригованој привреди. Уверен сам да ће наша Влада са своје стране урадити благовремено све што је потребно.

Сматрам за потребно да у овој дискусији поменем још једну важну и значајну ствар која ће још како имати утицаја на правилан развој наше народне и државне привреде, упућене отсад да се плански развија. Ствар на коју мислим је наша веза, односно наше везе са широким светом. Те везе су, по моме мишљењу, једна неопходност за нас. Оне су неопходност и за много веће и снажније државе него што смо ми. За Енглеску, за Америку, па чак и за најсамосталнију државу — за СССР те везе значе огромно. Уосталом, Уједињене нације, баш због тога што су увиделе да овај свет треба да претставља једну колико је год могућно више хармоничну економску целину, ставиле су у свој Статут многе економско-правне клаузуле које треба да учврсте и продубе везе међу народима. Ни ми, наравно, нећемо тежити да се из светске заједнице издвајамо. Најмање се у том погледу сме сумњати у намере наше Владе и наших народа, који су више него још дали доказа о својој међународној солидарности у току минувалог рата. Међутим, ја имам утисак, а то, на жалост, можда није само мој утисак, да се већ данас, у данашњој међународној политичкој ситуацији, нама не даје у економској заједници света оно присвојно место које смо свакако заслужили. Рекао бих да се хоће да тргује и ценка политички, место да се тргује привредно. Низ један питања, првенствено оних која спадају у категорију онога што економисти данас зову функционални интернационализам, а у првом реду железнички саобраћај, кредити, поште, синдикати итд., трпеће од таквог стања ствари. Трпеће и остала наша привреда ако се у међународној политици, по предратној навици, буде наставило да ценка са стварима које су свете, као што су националне територије и поробљена браћа по народности. Због свега тога, ја хоћу да кажем да ми, мислећи на наше дугорочно привредно планирање, морамо и нашу економску оријентацију још отсад упутити у оном правцу у коме смо упутили и нашу политичку оријен-

тацију. (Аплауз). Треба да тражимо економске везе онде где ћемо их наћи, да примимо већ пружену братску руку СССР-а, Чехословачке, Пољске и осталих словенских народа. (Аплауз). У оваквој међународној политичкој ситуацији, како се она манифестује после рата, словенска солидарност намеће нам се на економском пољу исто толико колико и на политичком. Здружени бићемо јаки да одбранимо и своје достојанство и своје интересе.

Ви, другови и другарице, имате пред собом Закон о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање. Имате, такође, јасно и убедљиво образложење које је по томе предлогу закона дао друг министар Хебранг. Ја се нећу даље упуштати у анализу тих докумената. Уверен сам да ће наша Влада са свом потребном обавривошћу и методично умети водити наше народе и нашу младу државу на путу планске економске обнове и планског економског подизања, а уверен сам да ће и наши народи, који и иначе имају много социјалног смисла, сигурно у данашњим приликама у себи наћи довољно стимулуса за плански привредни рад. Ја вас стога молим, другови и другарице, да овај закон прихватите. (Сложен аплауз).

Претседник: Пре него што пређемо на начелни претрес о предлогу закона који је на дневном реду, саопштавам Савезном већу да је Претседник Савезне планске комисије, у име Владе Федеративне Народне Републике Југославије, доставио Претседништву Савезног већа амандман за став 1 чл. 1 предлога Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање. Овај амандман биће прочитан када се буде решавало о члану 1 законског предлога.

Ко од народних посланика жели да узме учешћа у начелној дискусији, нека се јави за реч. Јавља се народни посланик Ђуро Салај, а ко још жели да узме учешћа у овој дискусији нека се такође јави.

Ђуро Салај (Izborni srez SlavonSKI Brod, NR Hrvatska): Предложени пројект Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање претставља одлучан корак напред у dalјem разvijanju i izgradnji наше ratom razrušene i opustošene narodne privrede.

Ми смо свјесни да ћемо, обзиром на општу привредну и техничку заосталост коју смо наследили од старе Југославије, припремању наше привреде на плански колосјек, nailaziti на poteškoće. Али смо исто тако уверени да ће радни народ наше земље

sa uspjehom savladati sve te poteškoće. O tome najrečitije govore dosadašnji rezultati na obnovi naše privrede.

U toku godine dana, od oslobođenja naše zemlje, radnička klasa pokazala je prava čuda. Radnici i tehnička inteligencija, skoro goloruki, bez potrebnih alata i mašina, goli, bos i gladni, sa najvećim uspjehom obnavljali su porušene fabrike, rudnike i saobraćaj, organizovali proizvodnju da bi što bolje snabdeli narod sa potrebnim proizvodima. Radni narod sela bez dovoljne stočne zaprege, bez dovoljno poljoprivrednih mašina i alata, koje je okupator uništio, obradio je i zasijao svaki komadić obradive zemlje. To bi bilo nemoguće postignuti da nije bilo dubokog saznanja širokih radnih masa da oni time stvaraju preduslove za bolju i srećniju budućnost svoga naroda.

Blagodareći radnom elanu i stvaralačkom poletu, blagodareći požrtvovanju i samopregoru radnog naroda naše zemlje, danas su već stvoreni potrebni preduslovi za prelaženje na plansku proizvodnju u osnovnim privrednim granama.

Radnička klasa zainteresovana je u prvom redu da se privreda u našoj zemlji što pre prevedu na planski kolosjek, jer će ona od toga imati najviše koristi.

Anarhični sistem kapitalističke proizvodnje, koji je uzrokovao česte krize i besposlicu, teško je pogađao najviše radničku klasu, dok će planska proizvodnja osigurati stalni porast blagostanja radničke klase i čitavog našeg naroda. Zato će Jedinствени sindikati, kao borbeni organi radničke klase Jugoslavije, svim snagama pomagati napore svoje narodne vlade da se što pre ostvari planska proizvodnja u našoj zemlji, svijesni toga da se to ne može postići bez upornog i samopregornog rada na svim područjima privredne djelatnosti. Oni će pri izradi i ostvarivanju perspektivnih i tehničkih privrednih planova najaktivnije saradivati sa državnim privrednim organima. Ta saradnja je neophodna i radi pravilne orijentacije sindikata u vezi sa mobilizacijom širokih radnih masa na ispunjavanju tih zadataka.

Mnogobrojna prošlogodišnja takmičenja, uprkos velikog radnog elana masa, nisu dala one rezultate koje su mogla dati, kada bi radnici znali kakvi proizvodni zadaci stoje pred njihovim preduzećima. Uprave preduzeća, kao pravilo, stajale su po strani od takmičenja radnih masa.

U ovogodišnjem prvomajskom takmičenju postignuti su, prema dosadašnjim podacima, znatniji rezultati, blagodareći tome što su se i privredni organi takođe uključili u takmičenje

radnih masa. Ukoliko je bila tešnja saradnja privrednih organa u takmičenju radnika, utoliko su i bolji rezultati takmičenja.

U planskoj proizvodnji ta saradnja biće još više potrebna, jer, bez uporne i žilave borbe protiv svih štetnih ostataka starog, ne može se ni zamisliti uspjeh u planskoj privredi.

Pretsjednik Savezne planske komisije drug Hebrang u svome obrazloženju projekta Zakona o opštedržavnom privrednom planu i državnim organima za planiranje izneo je osnovne principe planske privrede.

Ostvarenje tih principa zavisi u prvom redu od aktivnosti širokih radnih masa i radne inteligencije. Zavisi od osiguranja dovoljnog broja stručnih kadrova, kako u organima za planiranje tako i u preduzećima gdje treba da se ostvari plan.

Pitanju pravilnog izbora i vaspitanja stručnih kadrova mora posvetiti veliku pažnju kako država, tako i sindikati, jer od toga će prvenstveno zavisiti uspješno ispunjenje plana.

U prvomajskom takmičenju pojavio se niz radnika udarnika — novatora, racionalizatora i organizatora proizvodnje, koji bi, uz dopunsko stručno-tehničko obrazovanje, mogli uspješno zauzeti rukovodeće dužnosti u našoj privredi. Naša je dužnost da te ljude uzmemo u evidenciju, da ih stručno školujemo i celishodno iskoristimo.

Već danas naša privreda trpi veliku oskudicu kako u višim i srednjim stručnim kadrovima, inženjerima i tehničarima, tako i u nižim stručnim kadrovima u preduzećima. A kada otpočnu novi radovi i rekonstrukcija naše privrede, taj manjak kadrova biće još osetniji.

Stoga smatram da bi se, pored uzdizanja viših i srednjih stručnih kadrova morala posvetiti veća pažnja i uzdizanju nižih stručnih kadrova — kvalifikovanih radnika. U tu svrhu bilo bi potrebno, da se u svim državnim i zašružnim preduzećima organizuju kursevi tehničkog minimuma, koje bi obavezno morali posećivati svi kvalifikovani i polukvalifikovani radnici zaposleni u preduzeću. Vlada bi trebalo uredbom da obaveže sve kvalifikovane i polukvalifikovane radnike da u određenom roku polažu ispit tehničkog minimuma.

Na taj način bi se u znatnoj meri pomoglo stručnom uzdizanju radnika u preduzeću, što bi povoljno uticalo na ispunjavanje proizvodnih zadataka kvalitativno i kvantitativno.

Uporedo sa uzdizanjem stručnih kadrova, naša je dužnost da kod radnika i inženjersko-tehničkog osoblja razvijamo još veću samoinicijativnost i požrtvovanost u radu, da gajimo stva-

ралачки дух širokih radnih masa, da ih potstičemo na pronalazhenje novih metoda rada, koji će osigurati trajno visoku produktivnost, da posvetimo pažnju pronalazhenju realnih normi koje treba da baziraju na naučnom ispitivanju, da pravilno razradimo sistem plata, da učvrstimo radnu disciplinu, da osiguramo stalnu kontrolu ispunjenja plana. Sve te mere biće najveća garancija za uspješno ispunjavanje plana.

Pošto se predloženim projektom zakona otvaraju široke perspektive za dalji razvoj i procvat naše privrede, za podizanje materijalnog i kulturnog blagostanja naroda, i jačanje odbrambene moći naše otadžbine, — glasaću u načelu za njega. (Dugotrajan aplauz).

Претседник: Има реч народни посланик Мијалко Тодоровић.

Мијалко Тодоровић (*Изборни срез крагујевачки, НР Србија*): Другови и другарице, кад се говори о привредном плану, онда многи људи врло често замењују или изједначавају привредни план са диригованом привредом. Ја то говорим одмах на почетку, јер је то доста честа појава. Може одмах да се подвуче да планске привреде досада у свету није било, сем у Совјетском Савезу и да ње у осталим земљама, у капиталистичким земљама, уопште не може ни бити. Но, баш због велике популарности коју је совјетски привредни план стекао у свету, често се извесни планови, извесна диригована привреда у разним капиталистичким земљама изједначује са планском привредом у Совјетском Савезу. Вама је сигурно познато да су чак и Немци пред рат правили свој Vierjähriger Plan — свој четворогодишњи привредни план.

Јасно је да не може бити једног јединственог привредног плана у држави у којој се сукобљавају интереси разних крупних капиталистичких група. Јасно је да у таквој држави мора да дође до изражаја превласт једне одређене монополистичке групе, или неколико монополистичких група и да се затим осети у државној привреди и политици њихов план, план тих одређених монополистичких група, план одређених крупних капиталиста. Јасно је због чега је и Немачка створила свој четворогодишњи привредни план.

Међутим, другови, наш привредни план и овај закон чине стварно угаони камен темељац у нашој новој држави. Промене које су се десиле код нас, стварање нове државе, не само да су омогућиле стварање привредног плана, него су

управо и захтевале стварање привредног плана. Није могућно ни замислити једну овакву државу, са условима какви су код нас, на степену развитка на коме се ми налазимо у Федеративној Народној Републици Југославији, није могућно замислити такву државу и њено успешно учвршћивање, развијање и напредовање без привредног плана.

Наша држава, наша народна демократија има две основне стране, два основна питања. Прво је питање народне власти, или тачније речено народних одбора, преко којих читав народ, основне народне масе учествују у власти, непосредно владају. Друга страна је питање економике. За ову овакву власт, за народне одборе, потребна је у првом реду јака привреда, потребна је моћна индустрија, крупна индустрија заснована на напредној техници. Значи да се наша демократија правилно развија, да се наша народна власт правилно развија. Управо, потребно је да стално све шире масе учествују у самој власти. Значи, потребно је стално све више увлачити народ у управу државом, што се најбоље остварује преко народних одбора.

То исто важи и за привреду. Наша привреда тражи да се широке масе стално и све више укључују у производњу, све дотле док сви људи не буду у њу укључени. То је једна ствар. А друга је — да та привреда има такав правац, такву линију развитка каква ће највише бити у интересу широких народних маса, у интересу читавог народа, да стално и све више подиже животни стандард радних маса. Значи, кад већина народа, кад основне масе имају власт у својим рукама, привреду треба организовати тако да сви делови, све гране привреде, и не само све привредне гране него и све привредне јединице у одређеним привредним гранама, раде као делови скоро једне јединствене машине, то јест у једном одређеном циљу, за опште привредно јачање земље, у интересу свих који учествују у производњи, у интересу свих који учествују у привреди, у интересу читавог народа.

Друг Хебранг, претседник Планске комисије и министар индустрије, објаснио нам је у свом образложењу пројекта овога закона који су услови омогућили да се већ данас донесе овај закон о планирању. Ја бих хтео само да додам још нешто. Наша Влада, другови, све народне власти, републиканске владе и одбори, успели су у свом досадашњем раду да читаву нашу привреду оживе, да све тачке, све механизме наше привреде покрену, тако да ми данас можемо рећи да у читавој Југославији нема привредног механизма, нема пре-

дузећа, нема привредне гране где привредне машине нису стављене у погон. Тај део посла ми смо у главном, најглавнијем делу завршили. Сада се ради о томе да ми читав привредни механизам, читаву привреду организујемо и усмеримо тако да она иде оном основном циљу, то јест да нашој народној власти обезбеди такву економску базу да се она може и даље развијати. Ако су укинута на основним, на најважнијим позицијама интереси појединаца шпекуланата, интереси страних завојевача у нашој привреди, ако на тим пунктима има одлучујућу реч наша народна привреда, онда је јасно да и читаву привреду наше земље треба усмерити тако да се читава привреда развије у интересу нашег народа, да би се подигла и одбранбена моћ наше земље, да би се наша земља што више осамосталила, нарочито од поједних страних монополистичких привредних група, и најзад, упоредо са тим, да би се подигао животни стандард основних радних маса, у првом реду радника и сељака. Овај закон и државни органи за планирање, који проистичу из овога закона, то ће омогућити.

Ја бих хтео да напоменем још само неке карактеристике овог закона. Он је тако постављен да даје могућности широке иницијативе свим државним, планским и осталим органима и властима. Он даје широку иницијативу за планирање и за мобилизацију сретстава, за мобилизацију свих извора и свих снага, за јачање привреде на свим подручјима, а тиме и за јачање читаве државне привреде. То са једне стране. А са друге стране, није могуће замислити правилно планирање и правилно спровођење плана ако нема опште евиденције и контроле. А општа евиденција и контрола значе евиденција и контрола читавог народа и свих органа власти и других установа које су директно везане са привредом. Овај закон, такође, омогућује учествовање свим трудбеницима наше земље, свим одборима — од месних па до републиканских и до Савезне владе — у изградњи општедржавног привредног плана. Због тога ће наши привредни планови, који ће на основу овог закона бити донесени у будућности, бити реални и моћи ће да се спроводе, јер ће и творци и спроводиоци тога плана бити сви трудбеници наше земље и јер ће контролу над спровођењем нашег државног плана вршити читав наш народ. Ја ћу гласати за овај закон. (Аплауз).

Претседник: Пошто нема више пријављених говорника за претрес у начелу, стављам на гласање у начелу предлог Закона о општедржавном привредном плану и државним

органима за планирање. Гласа се дизањем руке. Ко је у начелу за овај предлог закона, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је предлог Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање у Савезном већу у начелу једногласно прихваћен.

Прелазимо на претрес у појединостима. Ко жели да узме учешћа у дискусији у појединостима по целом предлогу закона, нека се јави за реч. (Не јавља се нико). Пошто се нико не јавља за реч, молим известиоца да чита наслов закона и члан 1.

Известилац чита наслов и члан 1.

Претседник: Код овог члана постоји амандман Владе, који је у име Владе послао Претседништву Савезног већа Претседник Савезне планске комисије. По том предлогу тражи се измена члана 1 става 1 утолико што уместо: „Општедржавним привредним планом држава одређује правац развитка целокупне народне привреде или појединих њених грана у циљу заштите животних интереса народа, подизања народног благостања, правилним искоришћавањем и развијањем свих привредних могућности и снага у Федеративној Народној Републици Југославији“, овај став треба да гласи: „Општедржавним привредним планом држава одређује правац развитка целокупне народне привреде или појединих њених грана у циљу заштите животних интереса народа, подизања народног благостања, правилног искоришћавања и развијања свих привредних могућности и снага у Федеративној Народној Републици Југославији“.

Други став је исти као што је у предлогу Законодавног одбора. Према томе, стављам на гласање наслов закона и члан 1 са амандманом Владе како сам га прочитао. Ко је за члан 1 са предложеним амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 1, са амандманом Владе, заједно са насловом, једногласно прихваћен.

(Затим је Веће, гласајући дизањем руке о сваком члану, једногласно усвојило све чланове, од 2 до 24 закључно, према извештају Законодавног одбора).

Претседник: Тиме је законски предлог и у појединостима примљен. Приступамо коначном гласању о законском

предлогу у целини. Гласа се појединачно. Молим секретара да чита имена народних посланика. Гласаће се за и против.

Секретар прозива народне посланике да гласају.

(После гласања)

Претседник: Објављујем да су за предлог Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање у целини гласала 264 народна посланика и да су сви гласали за. На овај начин коначно је изгласан у Савезном већу предлог Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање и биће, у смислу члана 63 Устава и члана 45 Пословника Савезног већа, послат Већу народа на решавање.

С обзиром на то да је Савезно веће добило од Већа народа извештај да је Веће народа коначно усвојило предлоге Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају, Закон о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање и Закона о „Партизанској споменици 1941“ част ми је предложити Савезном већу допуну дневног реда, тако да испред тачке 6, 7 и 8, које су још остале на дневном реду данашње седнице, ставимо као прву тачку, решавање о предлогу Већа народа о Закону о „Партизанској споменици 1941“; као другу тачку: решавање о предлогу Већа народа о Закону о легализацији исправа у међународном саобраћају; и као трећу тачку: решавање о предлогу Већа народа о Закону о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање.

Да ли Веће прима предлог о допуни дневног реда овако како сам то већ саопштио? (Прима). Има ли ко против? (Нема). Објављујем да је предложена допуна дневног реда једногласно прихваћена.

Дневни ред данашње седнице нисмо исцрпли. Остале су нам још три тачке, а заједно са допуњеним дневним редом шест. Иако дневни ред није исцрпен, да ли ми Савезно веће даје овлашћење за закључење данашње седнице? (Даје). Онда закључујем данашњу седницу, а другу, наредну седницу одређујем за 23 мај, у 11 часова, са дневним редом који је малопре усвојен.

(Седница је закључена у 18,30 часова).

ВЕЋЕ НАРОДА

Седма седница

(23 маја 1946)

Почетак у 16,10 часова.

Претседавали потпретседници **Косан Павловић** и **Божидар Масларић**.

Потпретседник Косан Павловић: Отварам седми редовни састанак I редовног заседања Већа народа Народне скупштине ФНРЈ. Записник данашње седнице водиће секретар Михаило Грбић. Молим секретара Грбића да прочита записник прошле седнице.

Секретар Михаило Грбић чита записник шестог редовног састанка од 22 маја т. г.

Потпретседник: Чули сте записник. Ими ли примедба на записник? (Нема). Записник се прима и оверава. (*Др Милош Поповић:* Молим за реч). Има реч народни посланик др Милош Поповић.

Др Милош Поповић (НР Србија): Молим за једно питање. На дан 4 фебруара 1946 године упутио сам Претседништву Већа народа једно писмо и у њему предложио доношење 4 закона: 1) текст повеље о дечијим правима, с молбом да ту повељу Веће народа усвоји и прокламује као основно начело за доношење закона за подизање и заштиту народног подмлатка; 2) основни закон о подизању и заштити народног подмлатка; 3) основни закон о чувању народног здравља. Предложио сам да се за проучавање ових законских предлога образује нарочити одбор од стручњака лекара, социјалних и просветних радника. Четврти предлог био је предлог закона о хитном обештећењу ратом оштећених. За овај предлог тражио сам хитност.

Још до данас нисам добио никакав одговор нити обавештење да ли су ови моји предлози упућени Законодавном одбору, па молим Претседништво да ми на то одговори.

Потпретседник: Ви ћете добити одговор.

Одбори за молбе и жалбе Већа народа и Савезног већа поднели су извештај и предлог Закона о додељивању сталне личне месечне доживотне помоћи.

Овај извештај са законским предлогом ставиће се на дневни ред кад то Скупштина одлучи.

Претседник Владе ФНРЈ маршал Јосип Броз Тито извештава Веће да је за повереника Владе на седницама Већа народа одређен генерал-мајор Богдан Орешчанин, који ће давати обавештења за време претреса предлога Закона о пуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахањом, теглењом и товарном стоком и преносним средствима.

Изволите чути два писма која је примило Претседништво Већа народа:

ПРЕТСЕДНИКУ ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ
СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

На основу Пословника Већа народа као предлагач предлога Закона о заштити ауторског права изјављујем да се слажем са свим изменама и допунама које су учињене у Законодавном одбору које су садржане у извештају тога Одбора.

У исто време слободан сам да вас известим да предлажем неколико амандмана уз пројекат закона у којима су прихваћени предлози који су упућени после једне шире дискусије законског предлога од стране удружења аутора и појединих аутора.

Молим вас, да приликом расправљања предлога Закона о заштити ауторског права у појединостима прочитате у вашем Већу уз сваки одговарајући члан и предложени амандман.

Списак амандмана прилажем уз ово писмо.

Смрт фашизму — Слобода народу!

Министар Владе ФНРЈ
Милован Ђилас, с. р.

Други акт гласи:

ПРЕТСЕДНИКУ ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ
СКУПШТИНЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

У смислу Пословника Већа народа Народне скупштине ФНРЈ одређујем за свога повереника приликом дискусије о предлогу Закона о заштити ауторског права у Већу народа др Јована Ђорђевића, секретара Комитета за законодавство и изградњу народне власти.

Смрт фашизму — Слобода народу!

Министар Владе ФНРЈ
Милован Ђилас, с. р.

Потпретседник: Молим вас да чујете молбе народних посланика за отсуства. Народни посланици Тоде Ношпал и Михаило Апостолски моле десетодневно отсуство, а Тоне Хафнер отсуство од пет дана, сви због службеног посла. Одобрава ли Веће народа ова отсуства. (Одобрава). Објављујем да су тражена отсуства одобрена.

Веће је примило изванредан број молби и жалби из народа, које ће се упутити Одбору за молбе и жалбе Већа народа.

Прелазимо на дневни ред. На дневном реду је претрес предлога Закона о попуни оружане силе ФНРЈ јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима.

Молим друга известиоца да изволи прочитати одборски извештај.

Извештач Милош Царевић (НР Србија): (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети пројекат и извештај на крају књиге).

Другови народни посланици, пред нама је други по реду закон којим се врши мирнодопска организација и устројство наше Армије. Ми смо донели Закон о војној обавези у прошлом заседању. Тим законом је регулисано питање попуне наше Армије људством. Овим законом треба да се регулише питање осталих битних елемената сваке оружане силе — попуна јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима. Као што је по демократском принципу нашег Устава и Закону о војној обавези војна обавеза општа, тако је и обавеза по овоме предлогу закона, који је данас на

дневном реду — давање стоке и преносних средстава за потребе Армије — општа за правна и физичка лица у нашој земљи, сем оних која уживају екстериторијална права. Привредни услови земље у даном моменту, њена делатност и потребе даљег размножавања одлучују по питању евентуалног ослобођења од ове обавезе по закону. Предложени закон садржи детаљне прописе нарочито о евиденцији стоке и о преносним средствима, нужном прегледу, пописе и смотре, обавезну пријаву промене сопственика и остало што је нужно за потпуну, тачну и правичну евиденцију. Исто тако разрађени су прописи о дужностима грађана-сопственика ових средстава и стоке у случају приправног стања и мобилизације. Најзад, закон прописује обавезу државе да да накнаду за узету стоку не само онда када је откупљује, него и онда када се за извесно време употребљава на вежби.

Са изнетих разлога и потребе за овим законом код наше Армије која је потпуно у мирнодопском формирању, молим Веће народа да овај закон прими. (Одобравање).

Потпретседник: Отварам начелни претрес о овом законском предлогу. Ко жели од народних посланика да говори, нека се јави за реч. Има реч народни посланик Милан Смиљанић.

Милан Смиљанић: Другови и другарице, у начелној дебати учинићу само две мале напомене по питању овога законског предлога.

Прво, не знам да ли је тако социјално, да ли је умесно, како је предвиђено чланом 17 овога законског предлога, да се даје накнада за стоку употребљену на вежби и за стоку узету за време рата, а није ми познато да ће се људима који се позову на вежбу давати накнада. Исто тако кад смо јуче претресали инвалидски закон, видели смо да се свима људима који изгубе живот у рату не даје у сваком случају накнада њиховим породицама.

Друга напомена: ја бих молио Законодавни одбор кад буде убудуће подносио извештај о неком законском предлогу да поред текста који је предложен од стране Владе изнесе пречишћен потпуни текст Законодавног одбора. Тиме би нама много било олакшано да не исписујемо поред текста предлога Владе и текст предлога Законодавног одбора који се понекад потпуно мења, тако да извештај Законодавног одбора буде већи или раван тексту предлога закона од стране

Владе. Толико сам само имао да кажем, изјављујући да ћу гласати у начелу за предлог овог закона.

Потпретседник: Ко још од народних посланика жели реч? (Не јавља се нико). Не жели нико. Прелазимо на гласање у начелу.

Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Хвала. Имали ко *против*? (Нема). Објављујем да је закон у начелу примљен. Прелазимо на претрес у појединостима. Молим известиоца да чита члан по члан.

Известилац чита наслов закона и члан 1 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте члан 1. Жели ли ко да говори о овоме члану? (Нико се не јавља). Пошто нико не жели да говори, стављам члан 1 на гласање. Ко је за члан 1, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Хвала. Има ли ко *против*? (Нема). Члан први је примљен.

(За овим је Веће народа, гласајући о сваком прочитаном члану дизањем руку, усвојило једногласно и без дискусије све остале чланове од чл. 2 до закључно чл. 16 према пројекту и извештају Законодавног одбора).

Известилац чита члан 17 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте члан 17. Жели ли ко да говори. (*Милан Смиљанић:* Молим за реч). Реч има прота Смиљанић.

Милан Смиљанић: У вези с оним што сам раније рекао, не бих се могао сложити са одредбом овога члана да се за време вежбе плаћа употреба стоке, кад се војним обвезницима не плаћа време проведено на вежби. Још бих разумео да се у случају мобилизације даје признаница, па да се та накнада исплаћује после свршеног рата, али да се плаћа употреба стоке за време мобилизације — с тим се не бих могао сложити, утолико пре што је познато да стоку дају имућнији сопственици, док своју радну снагу и живот дају сиромашнији војни обвезници. Стога се, како рекох, не бих могао сложити са одредбом овога члана у погледу исплате накнаде за употребу стоке.

Потпретседник: Жели ли још ко да говори?

Известилац: Ја бих хтео да одговорим другу Смиљанићу. Према овоме члану исплата за случај рата врши се на основу признаница издатих од стране војних јединица. То је питање

које се у том моменту може регулисати према томе да ли ће бити исплата одмах, да ли има буџетских средстава и ратног кредита.

Што се тиче накнаде за употребу стоке и преносних средстава сматрам да је потпуно правична одредба и ту не треба везивати две ствари, као што чини прота Смиљанић. Ми данас имамо одредбу да сваки обвезник који се налази у служби ЈА, ако је услед тога социјално угрожена његова породица, има право на новчану накнаду или помоћ, за време док је на служби у Југословенској армији. Иначе не видим оправданог разлога да се измени ова социјално потпуно умесна одредба, која је за економски живот људи од велике важности, јер је оправдано да треба дати накнаду сопственику који треба да се брине о даљем умножавању стоке.

Потпретседник: Прелазимо на гласање о овоме члану. Ко је за члан 17 према предлогу Законодавног одбора, нека дигне руку. (Народни посланици дижу руке). Ко је против? (Милан Смиљанић: Ја сам против). Ви сте против. Објављујем да је члан 17 примљен са једним гласом против. Прелазимо на члан 18.

Известилац чита члан 18 према извештају Одбора.

Потпретседник: Жели ли ко да говори о овоме члану? Не жели нико. Стављам члан 18 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Ко је против? (Нико). Члан 18 је примљен. Прелазимо на члан 19.

Известилац чита члан 19 према извештају Одбора.

Потпретседник: Жели ли ко да говори о овоме члану? Не жели нико. Стављам члан 19 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Хвала. Ко је против? (Нико). Члан 19 је примљен. Прелазимо на члан 20.

Известилац чита члан 20 према извештају Одбора.

Потпретседник: Жели ли ко да говори о овоме члану? Не жели нико. Стављам члан 20 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Хвала. Има ли ко против? Нема. Члан 20 је примљен.

Пошто је завршен претрес у појединостима, прелазимо на гласање у целини. Молим друга секретара да изврши прозивку народних посланика. Гласаће се за и против.

Секретар Михаило Грбић прозива посланике.

Потпретседник: Изволите чути резултат гласања. За овај законски предлог гласала су свега 123 посланика и сви су гласали за. Према томе објављујем да је овај законски предлог у овоме дому изгласан.

Овај ће се законски предлог упутити Савезном већу на решавање.

Прелазимо на следећу тачку дневнога реда: претрес законског предлога о заштити ауторског права. (Видети прилог на крају књиге).

Молим друга известиоца Милоша Царевића да поднесе извештај.

Известилац Милош Царевић: (Чита извештај Законодавног одбора. — Видети прилог на крају књиге)

Другови народни посланици, ауторско право у ширем смислу означава скуп свих права која припадају ауторима књижевних, уметничких, научних, музичких и сродних дела и техничких проналазака.

Уобичајено је у законодавствима и науци да се посебно регулишу ауторска права творца књижевних, уметничких, научних и музичких дела, а посебно права аутора техничких проналазака. Прва група претставља умно ауторско право, а друга група занатско или индустриско ауторско право.

Појам, дакле, закона о ауторском праву, обухвата заштиту права аутора књижевних, уметничких, научних, музичких и сродних дела, док се заштита проналазака регулише посебним законима (закон о патентном праву, праву на моделе и томе подобно).

Закон о заштити ауторског права има за циљ да заштити творца умног дела, да му обезбеди пре свега моралну заштиту, а поред тога и награду за његов рад, све то у циљу унапређивања умног стварања и омогућавања да се те умне творевине ставе у промет за заједницу.

Ауторско право је пре свега једно лично право, а осим тога оно је и имовинско право. Аутор треба по закону да има искључиво право диспозиције својим делом било у циљу економског искоришћавања било у чисто идеалном циљу. Законска заштита се пружа како у погледу моралне заштите тако и у погледу имовинске заштите ауторских права.

Почеци заштите ауторских права, нарочито кад је реч о занатском праву, могу се наћи још у средњем веку. То су пре свега еснафске привилегије, које су се доцније, развит-

ком штампе, пренеле и на област књижевне накладе. Даване су привилегије за штампање књига уопште, или за штампање појединих књига. Суштина ауторског права, међутим, није била заштићена, већ само занат. У Енглеској већ 1709 године донет је закон којим се забрањује прештампавање књига уписаних у нарочити регистар. Почетком француске револуције продрло је правно и финансиско мишљење Лока, који објашњава својину као последицу рада који треба наградити и видимо у Француској већ 1793 године Закон о заштити књижевних и уметничких дела, у коме се право аутора зове својина.

Модерна законодавства о заштити ауторског права углавном се заснивају на Бернској конвенцији од 9 септембра 1886 године, којом је основан Међународни савез за заштиту књижевних и уметничких дела. Задатак ове конвенције и поред доцнијих допуна остао је углавном и данас исти: да делима аутора оних земаља које припадају Савезу призна исту заштиту свака земља чланица Савеза као својим држављанима. Овим су ауторска права држављана једне земље чланице овог Савеза проширене на све земље чланице Савеза, чиме је заштита права знатно проширена. Ова Бернска конвенција била је на конференцији у Берлину 1908 године допуњена јединственим текстом са изменама које су учињене на тој конференцији и ранијој 1896 године у Паризу, а маја 1928 године на конференцији у Риму учињене су нове измене. Ми се нећемо задржавати на детаљној анализи међународних текстова, јер би то прешло обим ових излагања. Напомињемо само то да су чланови Савеза 40 држава и да овом Међународном савезу не припадају Сједињене Америчке Државе и Совјетски Савез.

Међутим, сем Међународног савеза основаног Бернском конвенцијом за заштиту ауторских права постоје још други међународни савези за заштиту књижевних и уметничких дела, као Конвенција коју су закључиле јужно-америчке државе 11 јануара 1889 године у Монтевидеу и Конвенција закључена у Буенос Аиресу 1910 године.

Што се тиче наше државе, она је чланица Међународног савеза основаног Бернском конвенцијом.

Иако нису чланице Савеза по Бернској конвенцији, и Сједињене Америчке Државе и Совјетски Савез по својим националним законима о заштити ауторских права признају ауторска права страних држављана у границама закључених уговора са појединим државама.

Што се тиче самих закона о заштити ауторских права, како у Сједињеним Државама Америке тако и у Совјетском Савезу, основни принципи у овим законима нису у битној супротности са Бернском конвенцијом; они имају извесне специфичне одредбе, јер је уосталом принцип да национални закони слободно регулишу заштиту домаћих аутора.

И наш пројект се у извесним својим одредбама разликује од Бернске конвенције, али и поред тих разлика нема никакве правне сметње да наша држава остане и даље члан Бернске уније, јер су отступања која су у нашем пројекту учињена дозвољена по Бернској конвенцији. Ми смо у наш пројект унели извесна искуства из совјетског закона, што је сасвим разумљиво, јер је то законодавство најближе нашој народној и демократској држави.

Закон о заштити ауторског права од 1930 године, који је важио у бившој држави до 1941 године, не одговара промењеним друштвеним и државним приликама у нашој земљи. Такав какав је био сметао би правилном развоју културног и уметничког живота.

Оно што је битно у нашем новом пројекту састоји се у следећем:

1) Државна заштита права аутора књижевних, уметничких и научних дела простире се у потпуности како на материјална тако и на морална права аутора. Као лично право заштићено је до смрти аутора, а заштићена су и права наследника, жене, деце и директних предака; као имовинско право може се пренети и на друга лица, поред тога што се може наследити.

2) Трајање заштите, противно ранијем закону који ју је давао за временски ограничени период, — простире се до смрти аутора, односно до смрти наследника под условима прописаним у закону.

3) По престанку ауторског права аутора и његових наследника, права аутора прелазе на државу, а исто тако држава може у општем интересу да откупи материјална права аутора дела уз исплату накнаде ако носилац ауторског права није аутор дела, — ако су ауторска права пренета на треће лице.

Овим законом, у низу других које доносимо у циљу изградње наше народне државе и спровођења у живот нашег Устава, којим је загарантована и заштита ауторског права, ми попуњавамо осетну празнину у нашем законодавству и

смогућавамо даљи правилан развој и унапређење нашег културног, уметничког и научног живота и рада, те и са своје стране молим Веће народа да предложени пројект прими. (Одобравање).

Потпретседник: Отварам начелну дискусију о овоме законском предлогу и молим другове народне посланике који хоће да говоре да се јаве за реч. Реч има друг Едвард Коцбек.

Edvard Kocbek (NR Slovenija): Poštovani drugovi i drugarice narodni poslanici, hoću da kažem samo dve-tri reči.

Pre svega kao književnik moram izraziti svoje zadovoljstvo što je kao jedan od prvih zakona posle donošenja Ustava stavljen na dnevni red Zakon o zaštiti autorskog prava. To je ponovni dokaz da nova Jugoslavija ne vodi brigu samo o materijalnim dobrima naših naroda, nego da štiti i njegova duhovna blaga.

Ali nas još više raduje sama sadržajna strana novog zakona. U čemu je ta nova sadržajna njegova pozitivnost? Kad upoređujemo stari jugoslovenski zakon o autorskom pravu sa današnjim novim, vidimo pre svega ovu razliku: danas autorsko pravo nije više zaštićeno samo kao lična tvorevina pojedinog čoveka, nego još i kao umetničko i naučno delo koje predstavlja duhovno blago čitavog naroda, te se njegova vlast danas stara za njegovu sudbinu.

Novi zakon, dakle, uzima u obzir i društvenu funkcionalnost kulturnog dela i time prvi put definiše i obuhvata ceo i potpun obim umetničkog i naučnog dela, kako njegov individualni tako i njegov kolektivni značaj. Svako pravo umetničko ili naučno delo ima naime osobine da svojim postankom automatski prelazi krug ličnog individualnog sveta i postaje sudbonosni deo narodne kulture celokupne zajednice. Radi toga je, dakle, posve razumljivo da društvenom kolektivu, koji je u današnjem slučaju država, pripada kako dužnost tako i pravo da osim autora i njegovih prava zaštićuje i samu tvorevinu kao i njenu društvenu funkcionalnost.

Radi toga novog i šireg shvatanja donosi naš zakon i nove tehničke izmene. Koje su te izmene?

Ima ih tri vrste. Prva izmena odnosi se na pravo nasleđivanja koje je sada ograničeno na ženu, decu i direktne pretke. Druga izmena određuje da se po prestanku prava autora umetničkog ili naučnog dela autorsko pravo ne gasi kao dosad, nego prelazi na državu. Treća izmena govori da radi pravilnije

upotrebe umetničkih i naučnih dela i njihovog boljeg korišćenja narodu zakon daje državi pravo da otkupi tzv. materijalna prava autora dela uz isplatu naknade.

Ako uzmemo u obzir još i činjenicu da ova nova disciplina važi i za narodne — umetničke tvorevine, moramo da se još posebno obradujemo. Dosad, te narodne tvorevine nisu bile zaštićene. A mi znamo da u našim narodima postoji ogromno bogatstvo u narodnim pesmama, pripovetkama, slikama, ručnim radovima itd. Kod nas je dosad mogao svako da se služi tim blagom, da ga štampa i priređuje po svom ukusu, da ga dakle i slobodno kvari i da na tome zaraduje. Sada će početi briga za čistotu, originalnost, potpunu vrednost i kolektivnu funkciju tih narodnih tvorevina.

Ovo su moje misli. Neću da ulazim u izlaganje ostalih potankosti zakona, nego ostajem kod ustanovljenja gornjih krupnih činjenica, u najboljem uverenju da je njima zagarantovana i ostala struktura ovog pozitivnog zakona. Izjavljujem da ću glasati za predloženi zakon. (Odobranje).

Potpredsednik: Drugovi, želi li još ko od narodnih poslanika da govori o ovom zakonu? Ima reč narodni poslanik Joza Milivojević.

Joza Milivojević (NR Hrvatska): Naša narodna država po ovom zakonskom prijedlogu ima pod osobitom zaštitom i staranjem književna, umjetnička i naučna djela. To je i u duhu našeg Ustava, koji u članu 37 garantuje slobodu književnog, umjetničkog i naučnog rada i obavezuje državu da pomaže nauku i umjetnost u cilju razvitka narodne kulture i blagostanja.

Po odredbi našeg Ustava i samo pravo autora, tj tvorca djela, mora biti zaštićeno. To su prava, po ovom zakonskom prijedlogu, ili materijalno-pravne, ili moralno-pravne prirode. Ona su ovim zakonskim prijedlogom i pobliže razrađena i konkretizirana (uglavnom u članovima od 4—17) kao zakonska prava autora, čime udovoljava i potrebi i težnji našeg svakidanjeg kulturnog života za zakonskim uređenjem te materije.

Kod naših naroda nikada nije zamro stvaralački duh na polju književnosti, umjetnosti i nauke, pa niti u najtežim danima njegove narodno-oslobodilačke borbe.

Štaviše, baš u tim danima naši narodi dali su dokaza svog novog duhovnog preporoda, skovanog u vatri velike oslobodilačke revolucije, punog poleta, vjere i nove istinske duhovne snage.

Duhovne tekovine naše revolucije raspršuju danomice tamu i učmalost starog, zaostalog duhovnog svijeta, ostvaruju sve preduslove novog, čovječnijeg, naprednijeg i duhovnijeg svijeta, svijeta najboljih, najslobodoumnijih i intelektualno najjačih snaga koje nepresušivo niču u krilu oslobođenih širokih masa radnog naroda sela i grada.

Danas, kad je u jeku obnova i izgradnja naše zemlje i učvršćenje naše neizrabljivačke ekonomske osnove, naš kulturni život, novi progresivni život, razvitkom istinske narodne kulture, istinskog novog duhovnog života, također je u fazi svoje obnove i izgradnje te punog prepорода.

Ovim zakonskim prijedlogom ozakonjećemo najnužnija, osnovna načela za organiziranu zaštitu našeg duhovnog života na polju književnosti, umjetnosti i naučnog stvaranja, a tako isto i prava autora, koautora, prevodioca, nosioca autorskog prava itd.

Ono što je osobito važno u ovom zakonu što odgovara novim našim izmjenjenim prilikama i potrebama jest to da se naša narodna država pojavljuje kao isključivi nosilac autorskih prava na svim narodnim umjetničkim tvorevinama, a i glede ostalih književnih, umjetničkih i naučnih djela zakon konstituira kada država ima pravo da preuzme autorska prava uz pravičnu naknadu nosiocu autorskog prava odnosno ustanovljuje (čl. 9,10 i 11) iza kojeg vremena autorska prava prelaze, po snazi ovog zakona, kao opća narodna svojina na državu.

Ta pojava države kao nosioca autorskog prava suzbije kapitalističku eksploataciju i anarhičnost, koja je ranije dominirala na tržištu književnih, umjetničkih i naučnih djela. Uklopiće raniju žalosnu pojavu — da su se kulturni radnici, osim rijetkih jakih talenata, teško mogli održati, pogotovo progresivni kulturni radnici, usljed pljačke, eksploatacije izdavača i pritiska reakcije. — Dok su naši kulturni radnici gladovali, u nemaštini i bijedi stvarali kulturna dobra svome narodu, kapital, koji ih je izrabljavao kao i najamnog radnika u tvornici, obogaćivao se je i pored Zakoga o zaštiti autorskog prava od 1930 godine kao i Bernske konvencije.

U današnjim našim novim prilikama omogućuje se da kulturna dobra postanu pristupačna najširim masama radnog naroda. Omasovljuju se književni, umjetnički i naučni radovi. Omasovljuje se i kadar kulturnih radnika, a time se potstiče zdravo takmičenje u cilju ostvarivanja općeg narodnog blagostanja — kako materijalnog tako i duhovnog.

U brizi zaštite autorskih prava, jer kapitalistički privatni sektor kod nas postoji, ovaj zakonski prijedlog ovlašćuje udruženja autora da mogu zastupati nosioce autorskog prava bez naročitog punomoćstva radi ostvarivanja njihovih prava, da im ukazuju pomoć, a također da svojim savjetima i predlozima pomažu i državne organe za provođenje zaštite zakonskih autorskih prava, koju zaštitu naša država vrši po odredbama ovog zakona.

No sve to: i briga oko zaštite samog autorskog prava, kao i stavljanje književnosti, umjetnosti i nauke pod naročitu zaštitu države i staranje države, nije ništa novo. Ono što je novina u ovom zakonu jest: 1) da se ovim zakonskim prijedlogom naša narodna država pojavljuje, kao što je već istaknuto, kao nosilac autorskog prava, i da se monopolistički položaj kapitalističkog izdavača i anarhičnost izdavačkog tržišta iz osnove mijenja; 2) u tome što država planski prikuplja prihode iz svih izvora narodnog kulturnog života, kako individualnog (autora) tako i kolektivnog — narodnog stvaranja, i to uglavnom one prihode koji su ranije ostajali u džepu kapitaliste izrabljivača i 3) da se tim prihodima stvara u rukama države materijalna osnovica, koja će nesumnjivo vremenom biti velika, a mi ovim zakonom obavezujemo državu da polovinu tih prihoda direktno daje kolektivu naših kulturnih stvaralaca (Saveza jugoslovenskih autora) za jačanje njihove ekonomske sigurnosti.

Baš u tome ukazuje se novina i veličina ovog našeg zakonskog prijedloga i osnovnog plana u njemu — da postavlja realnu ekonomsku osnovicu po pitanju naših kulturnih radnika, pa iako samo u mogućnostima današnjih naših prilika, no to je u odnosu spram starog stanja cijela revolucija, velik i značajan korak naprijed.

Jer, uz sve lijepe zakonske propise starog Zakona o autorskom pravu od 1930 g. pa i Bernske konvencije, činjenica je bila da su izdavači gradili palate, a kulturni radnici umirali od tuberkuloze ili morali odlaziti u druga zvanja ili zbog svoje naprednosti bili u glavnjači, Mitrovici, Lepoglavi itd.

Koliki su tako talenti u našim narodima — propali.

Ovom novinom cijelo ovo autorsko pravo, ovaj zakon, nosi karakter realne ekonomske i socijalne osnove i tako, baš time, otvaraju se sve mogućnosti za omasovljenje kadra kulturnih radnika. To omasovljenje omogućuje selekciju u stvaralačkom kvalitetu, što će podići opći nivo našeg kulturnog stvaranja.

S druge strane, to će omogućiti našoj narodnoj državi da što uspješnije ostvaruje jedan od svojih osnovnih ciljeva — visoki nivo kulturnog stvaranja i visoki nivo kulturnog života širokih masa naših naroda.

To su svijetle, progresivne perspektive ovog zakonskog prijedloga o autorskom pravu, pa ga stoga pozdravljam i glasaću za. (Odobranje).

Потпредседник: Жели ли још ко реч о овоме законском предлогу? (Не жели нико). Пошто нико не жели реч, то овај законски предлог стављам на гласање у начелу. Гласаће се за и против. Ко је за овај предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Према томе законски предлог је примљен у начелу.

Прелазимо на претрес у појединостима. Молим друга известиоца да чита члан по члан овога законског предлога.

Известилац чита члан 1 према пројекту и извештају Одбора. (Видети прилог на крају књиге).

Потпредседник: Чули сте члан 1. Жели ли ко да говори? (Нико). Стављам овај члан на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Члан 1 је примљен. Прелазимо на члан 2.

Известилац чита члан 2 према извештају Одбора.

Потпредседник: Чули сте члан 2. Жели ли ко да говори? (Не жели). Стављам члан 2 на гласање. Ко је за нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Члан 2 је примљен. Прелазимо на члан 3.

Известилац: Код овога члана има амандман. Ја ћу најпре прочитати првобитни текст, како га је предложио Одбор, а затим ћете чути амандман. (Чита текст члана 3 према предлогу Одбора).

Потпредседник: Има реч повереник Владе др Јован Ђорђевић.

Повереник Владе др Јован Ђорђевић: По амандману уз овај члан став други се мења и гласи:

„Држава је законити носилац ауторских права свих народних уметничких творевина“.

На крају овог члана додају се нови ставови 3 и 4 који гласе:

„Тиме се не спречава слободна употреба народних уметничких творевина у циљу уметничког односно научног обрађивања.

Аутор уметничког или научног дела, створеног коришћењем народних уметничких творевина, носилац је ауторског права тако створеног дела“.

Као што се види, предложена измена је, што се тиче другог става, чисто стилске природе, и на њој не треба инсистирати. Што се тиче измене и допуне става 3, разлог његовог уношења проистиче из тога што се стела дати већа слобода нашим уметницима и научницима који иду путем искоришћавања наших народних уметничких мотива. Да би се та тенденција подржала даје им се могућност да слободно уметнички и научно обрађују наше народно благо. Исто тако допуна овог члана у ставу 4 дошла је зато да, у случају да се услед оваквог искоришћавања створи један нови облик уметничког или научног дела, не би било сумње ко је у томе случају искључиви носилац ауторског права тако створеног оригиналног уметничког дела.

Известилац чита став 3 према извештају Одбора са амандманом.

Потпредседник: Чули сте члан 3 са предложеним амандманом. Жели ли ко реч о члану 3 и амандману. (Не жели нико). Стављам на гласање члан 3 са предложеним амандманом. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема нико). Према томе примљен је члан 3 са амандманом.

(За овим је Веће народа, гласајући о сваком прочитаном члану дизањем руку, усвојило једногласно и без дискусије чланове од 4 до 9 закључно, према пројекту закона и извештају Законодавног одбора).

Извистилац: На реду је члан 10. Уз овај члан постоји амандман Владе. Ја ћу прочитати члан овако како гласи: (Чита текст члана према одборском извештају).

Повереник Владе: У овом члану изостављају се речи „на кореографска и пантоминска дела траје 10 година“ тако да члан гласи: „Право аутора и његових правних следбеника на фотографска и кинематографска дела уколико имају карактер фотографских дела траје пет година; на периодичне публикације, алманахе, антологије и сл. 15 година, и то како право уредника на цело издање, тако и право сарадника на поједине радове први пут објављене у том делу“.

Као што се види, из овога члана је изостављена краћа заштита односно заштита од 10 година за кореографска и пантоминска дела, јер се стало на гледиште, на основу пред-

лога добијених од Удружења аутора, да се и овим делима, која могу да претстављају истинске уметничке творевине, да иста односна општа заштита овог закона као и осталим књижевним и уметничким делима.

Известилац чита поново члан 10, према одборском извештају али без речи „на кореографска и пантоминска дела траје 10 година”.

Потпретседник: Чули сте члан 10 са амандманом. Жели ли ко реч о овоме члану? Не жели нико. Стављам на гласање овај члан са амандманом. Ко је за, нека дигне руку. (Сви). Ко је *против*? (Нико). Објављујем да је члан 10 примљен.

(Затим је Веће народа дизањем руку једногласно и без дискусије усвојило чланове 11, 12 и 13 према одборском извештају).

Известилац: (Чита члан 14 према одборском извештају)

Код овога члана има амандман, који ћу после прочитати. На крају овога члана додаје се нови став 3, који гласи: „Под објављеним делима треба у смислу овог закона подразумевати издата дела”.

Пошто у пракси и теорији постоје разна мишљења шта се има подразумевати под „објављивањем”, било би потребно да се у овом закону тачно назначи. У овом смислу дефиницију даје и Бернска конвенција.

Потпретседник: Жели ли ко реч? (Нико се не јавља). Не жели нико. Стављам члан 14 са амандманом на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 14 са прочитаним амандманом примљен.

Известилац чита члан 15 према извештају Одбора.

Потпретседник: Чули сте члан 15. Жели ли ко реч? (Нико). Не жели нико. Стављам прочитани члан на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 15 примљен.

Известилац: Код члана 16 у последњој тачки 13 има амандман који ћемо прочитати. (Чита члан 16 према извештају Одбора).

Код тачке 13 овога члана предлаже се амандман, тако да тачка 13 гласи:

„Дословно навођење одломака из објављеног књижевног, уметничког и научног дела под условом да навођење не

износи укупно више од једне трећине дела у коме се врши навођење.”

Чисто стилистичка измена.

Потпретседник: Чули сте члан 16 са амандманом. Ко жели реч? (Нико). Стављам члан на гласање. Ко је за прочитани члан 16 са амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 16 са амандманом примљен.

(Затим је Веће народа дизањем руку једногласно и без дискусије усвојило чланове 17, 18, 19 и 20 према извештају Одбора).

Известилац: (Чита члан 21 према извештају Одбора) Код овога члана постоји амандман.

Повереник Владе: У ставу 1 овога члана иза речи „касу” додаје се „и употребиће се за унапређивање културно-уметничког живота у земљи”.

Ова измена се предлаже да би се осигурала материјална средства за оснивање и рад неопходно потребних културно-уметничких института.

Потпретседник: Чули сте члан 21 са амандманом. Жели ли ко реч о овоме члану? (Нико се не јавља за реч). Не жели нико. Стављам на гласање члан 21. Ко је за овај члан, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 21 са предложеним амандманом примљен.

Известилац чита члан 22 према одборском извештају.

Уз овај члан предложен је амандман, тако да се брише реч „старањем”. Брисање ове речи потребно је ради тога да би функција Удружења аутора била искључиво саветодавна и да се на тај начин избегну евентуални сукоби о компетенцији између Удружења аутора и државних органа заштите ауторских права.

Потпретседник: Жели ли ко реч о овоме члану са предложеним амандманом? (Нико се не јавља за реч). Стављам на гласање члан 22. Ко је за члан 22 са предложеним амандманом, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Објављујем да је члан 22 са предложеним амандманом примљен.

(За овим је Веће народа, гласајући о сваком прочитаном члану дизањем руку, усвојило једногласно и без диску-

сије све чланове од 23 до 29 закључно према пројекту закона и извештају Законодавног одбора).

Потпретседник: Прелазимо на гласање о овоме законском предлогу у целини. Молим друга секретара да изврши прозивку народних посланика.

Секретар Михаило Грбић позива народне посланике
(После гласања)

Потпретседник: Изволите чути резултат гласања. Гласало је 128 народних посланика и сви су гласали за. Отсутно је 46 народних посланика. Објављујем да је овај законски предлог изгласан са предложеним амандманима у целини у овом Већу и биће упућен Савезном већу на решавање. Дајем кратак одмор.

(После одмора)

Потпретседник Божидар Масларић: Настављамо, другови, данашњу седницу.

Као следећа тачка дневнога реда је: претрес предлога Закона о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, закљученој у Варшави 16 марта 1946 године.

Молим секретара да прочита конвенцију.

Секретар Михаило Грбић чита предлог Закона о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, закљученој у Варшави 16 марта 1946 године. (Видети прилог на крају књиге).

Потпретседник: Реч има претседник Комитета за културу и уметност при Влади ФНРЈ друг Рибникар (Аплауз).

Претседник Комитета за културу и уметност Владислав Рибникар (*Изборни срез Београд IV*): Другови народни посланици, Народна скупштина пре три дана ратификовала је Уговор о пријатељству, узајамној помоћи и сарадњи у миру између Федеративне Народне Републике Југославије и Чехословачке Републике. Тим уговором уграђен је још један чврст камен у велику зграду братства словенских народа.

На прошлом заседању Скупштине пре два месеца ратификован је сличан уговор између Југославије и Републике Пољске, који је био потписан у Варшави за време посете

маршала Тита Пољској. Тада је потписана и конвенција о културној сарадњи о којој данас имамо да гласамо.

О значају учвршћења политичких и економских односа између Пољске и Југославије, као и учвршћења односа између свих словенских народа, било је много говора у овоме дому. Исто тако говорено је и о културним везама између словенских народа, везама које су се одржавале кроз векове.

Пољска, Југославија и Чехословачка имале су у прошлости сличне судбине. Све три су биле у својој историји на удару завојевачких земаља, — у првом реду на удару немачког империјализма. Све три земље имале су у својој прошлости дуге периоде робовања туђину. Све три показале су велику отпорну снагу у одбрани своје независности и слободе.

Под утицајем страних империјалистичких снага, оне су биле раздвојене. Њих су увлачили у разне сфере супарничких империјалистичких сила и покушавали да их искористе једне против других. Али и поред тих покушаја непријатеља, у свима тим земљама, у широким народним масама словенским постојале су сталне тежње за међусобним зближењем.

Данас, после победе над немачким фашизмом, створени су услови за пуну политичку, економску и културну сарадњу. Заједничка борба против истог непријатеља створила је неразрушиво братство међу њима. У свима словенским земљама извршена је коренита демократизација и са њом еманципација од утицаја разних заинтересованих империјалистичких и реакционарних група. Тиме су створени и услови за бржи развитак националне културе у свакој од ових земаља.

Братство које се учврстило у заједничкој борби треба још више продубљавати, а то значи: треба пре свега развијати културне везе између словенских народа, да што боље једни друге упознају, да се што тешње зближе. Први пут у историји, данас је то могућно радити на једној широкој бази и конструктивно.

Ми треба да упознамо живот и културу Пољака, а они да упознају живот и културу наших народа. Морамо признати да досада наши народи, широке народне масе нису се довољно познавале, и поред вековне тежње за зближавањем.

Допринос пољског народа општој словенској култури велики је. Народ који је дао у науци Коперника, у књижевности Мицкијевића, у музици Шопена, који је дао толика

друга славна имена на подручју науке, књижевности, уметности и уопште културе, — имаће шта да унесе у нашу велику словенску заједницу.

Да бисмо што лакше остварили тај циљ културне сарадње, потписали смо ову културну конвенцију. За практично спровођење у живот културне сарадње, у конвенцији је предвиђено оснивање Југословенско-пољске мешовите комисије, са једном поткомисијом у Београду и једном у Варшави. Конвенција набраја низ задатака које има пред собом комисија: у области просвете и школства, науке, штампе и размене културних и уметничких добара. Конвенција предвиђа усклађивање борбе против штетних последица немачке антисловенске пропаганде. Конвенција је обавезна пет година, с тим да се рок може аутоматски продужавати.

Ова конвенција чини допуну Уговору о пријатељству и узајамној помоћи између Југославије и Пољске. Она ће допринети учвршћењу братства између пољског народа и народа Југославије, а то значи учвршћењу братства између свих словенских народа, — које је братство један од главних стубова трајнога мира у Европи и свету.

Зато предлажем Скупштини да ову конвенцију ратификује. (Одобравање).

Потпретседник: Жели ли ко од другова народних посланика да говори?

Реч има народни посланик друг Анте Бабић.

Anto Babić (NR Bosna i Hercegovina): Poslije ugovora o savezu i prijateljstvu, koji je na prošlom zasijedanju ratifikovan u ovoj Skupštini i koji je odnose između Poljske i Jugoslavije, između jedne i druge narodne demokratske države postavio na čvrste temelje, Zakon o konvenciji o kulturnoj saradnji znači novi korak u utvrđivanju bratskih odnosa između naroda Jugoslavije i naroda Poljske, korak koji logično slijedi iz politike bratstva slavenskih naroda, koju smo mi uvijek otvoreno isticali kao jednu od najvažnijih tačaka našeg programa u borbi protiv zajedničkog neprijatelja slavenstva — njemačkih osvajača, protiv tih svjesnih mrzitelja slavenske kulture i rušioца naših kulturnih tekovina.

Takvi se ugovori nijesu mogli ostvariti dok su našim zemljama vladali izrabljivači, i u Poljskoj i u Jugoslaviji. Naši su narodi oduvijek pružali ruku jedni prema drugima, ali nijesu mogli da se zagrlе, jer je izdajničkim upravljačima naših zemalja milije bilo prijateljstvo pruskih junkera i berlinskih

bankara nego savez i bratstvo radničkog i seljačkog naroda Jugoslavije i Poljske, više im je imponirala naduvena rasistička parada nego sva velika kulturna djela koja su slavenski narodi stvorili za sebe i za čovječanstvo i to stvarali pod teškim uslovima neprekidne odbranbene borbe od germanskih rušioca naših kulturnih tekovina.

Izdaja Jugoslavije i izdaja Poljske počela je zapravo onda kada su vladajući slojevi tih zemalja, naduveni od bogatstva koje su stekli izrabljivanjem radnog naroda i Poljske i Jugoslavije, okrećući leđa naprednoj opštečovječanskoj kulturnoj tradiciji slavenstva, okrećući leđa zemlji koja je te tradicije podržavala i gajila, zemlji radnika i seljaka — Sovjetskoj Rusiji, i počeli da traže kulturne uzore u rasističkom Berlinu, otvarajući širom vrata njemačkim kulturtregerima — agentima njemačkog generalštaba.

Ovi izrabljivački slojevi podigli su gustu zavjesu između naroda Jugoslavije i naroda Poljske. Ali i kroz tu zavjesu naši su narodi svjesno i nesvjesno jedan drugome težili i jedan drugoga tražili, i preko svojih najboljih kulturnih predstavnika međusobno se upoznavali i učili da se vole.

Sve nas, još u školskim klupama, jednako su uzbuđivali slavni podvizi poljskih narodnih junaka iz Sjenkijevićevih romana u njihovoj herojskoj borbi za odbranu slavenstva od germanskih osvajača, koji su još prije hiljadu godina počeli sa krstom, ognjem i mačem da otimaju slavensku zemlju i uništavaju slavensku kulturu — kao i junačka djela našeg Kraljevića Marka.

Trebalo je da narod Poljske i narodi Jugoslavije uklone izdajničku gospodu i ostvare narodnu državu, pa da se oba naša naroda zagrlje u bratskoj saradnji na izgrađivanju kulturnih temelja svoje sretnije budućnosti. Pobjedom naroda nad germanskim zavojevačima i nad svojom izrabljivačkom gospodom stvoreni su uslovi da se naši narodi međusobno upoznaju i pomognu u svojim kulturnim nastojanjima. Rezultat te pobjede je i ova konvencija o kulturnoj saradnji između naših zemalja.

Drugovi i drugarice, dosada je slavenska kulturna uzajamnost ostvarivana kroz nastojanja pojedinaca s naše i poljske strane, katkad kroz daleke izmjene izraza međusobnih simpatija kulturnih i naučnih udruženja, malo kad međusobnom izmjenom kulturnih dobara, a gotovo nikad direktnim posmatranjima i upoznavanjem narodnog života.

Naši i poljski pjesnici pjevali su o temama koje su bliske jednom i drugom narodu više po pozivu svojih slavenskih osje-

ćanja a manje na osnovu solidnog poznavanja i shvatanja problema koji su bili osnovni u životu i jednog i drugog naroda. Književnici naši i poljski prevodili su književna djela individualno i prema svome ličnom ukusu i ne sa planom da dadu jedan presjek književnog stvaranja, a po tome i presjek bitnih životnih problema, naših i poljskih. Što su se takvi prevodi i kod nas i u Poljskoj mnogo tražili i mnogo čitali dokazuje da su narodi Jugoslavije i Poljske težili da se što bolje upoznaju i da jedan od drugog uči, dokaz je da su se naši narodi ponosili uzajamnim kulturnim uspjesima, jer i jedni i drugi uspjesi davali su nova svjedočanstva o veličini stvaralačke snage slavenstva. No sve su to bili samo pojedinačni i više slučajni napori, traženja na daljinu, povremena svjetlucanja u mraku kojim je reakcija naša i poljska, reakcija protunarodna i protuslavenska, obavijala naše narode.

Predložena konvencija postavlja kulturnu saradnju između naroda Poljske i naroda Jugoslavije na nove temelje. Ta saradnja nije više samo težnja, ona je zadatak. Ona više nije samo izraz simpatija nego široki plan koji obuhvata sistematski sva područja kulturnog djelovanja. Ona nije više samo izraz težnja pojedinaca nego saradnja dvaju naprednih, slobodarskih, istinski kulturnih slavenskih naroda, koja će prožeti sve kulturne ustanove i organizacije, sve naučne i umjetničke zavode i koja će omogućiti našim i poljskim naučnicima, književnicima i umjetnicima, studentima, radnicima i seljacima da se međusobno upoznaju, zbliže i zbratime i da zajednički rade na izgradnji jedinstva naših slavenskih naroda.

A ovo čvrsto jedinstvo Slavena potrebno je danas poslije oslobodilačkog rata isto tako kao i prije ovoga rata. Prije ovog rata njemački imperijalizam stvorio je u poljskom gradu Gdansku-Dancigu tačku napada ne samo na Poljsku nego i na Jugoslaviju i na čitav slobodoljubivi svijet. Poslije ovoga rata međunarodna reakcija, opet u službi drugog imperijalizma, pokušava da u jugoslovenskom Trstu stvori uporište odakle će moći da ugrozi i da ucjenjuje ne samo Jugoslaviju nego i demokratsku Poljsku i čitav miroljubivi svijet.

Kulturna konvencija koja je predložena danas u ovoj Skupštini jednako kao i ugovor o savezu i prijateljstvu zbiti će u čvrste redove bratske slavenske narode, i naši krajevi na koje polažu izvjesne aspiracije oni koji su nas kroz stoljeća ugnjetavali imaće moćniju i čvršću zaštitu nego što su je imali dosad, kada su slavenski narodi razdijeljeni zavodeni od nenarodnih upravljača išli različitim putevima.

Predložena konvencija u svojoj praktičnoj primjeni omogućit će našim narodima da se međusobno upoznaju. Upoznati se znači voljeti se. Ljubav i bratstvo između Poljaka i Jugoslavena, osnovano na istovjetnosti kulturnih potreba i stremjenja doprinijet će mnogo da se slavenski narodi sviju u jednu cjelinu i da se čvrsto zbiju oko moćne slavenske zemlje seljaka i radnika — Sovjetskog Saveza, i da pod njezinim vođstvom i po njezinom uzoru izgrađuju novu kulturu i srećnu budućnost svih Slavena i čitavog čovječanstva.

Izjavljujem da ću glasati za ovu konvenciju. (Burno i oduševljeno odobravanje i aplauz).

Потпретседник: Жели ли још ко од народних посланика реч? (Нико). Не жели нико. Онда прелазимо на гласање. Гласаће се дизањем руке. Стављам предлог Закона о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, закљученој у Варшави 16 марта 1946 године, на гласање. Ко је за предлог овога закона нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко против? (Нема). Значи да је предлог закона једногласно примљен у Већу народа. (Сви народни посланици устају и дуготрајним аплаузом и одобравањем поздрављају изгласавање овога закона).

И овај ће се предлог закона, у смислу наше парламентарне праксе, упутити Савезном већу на решавање.

Објављујем краatak одмор.

(После одмора)

Потпретседник: Другови народни посланици, настављамо рад.

Саопштавам Већу да је Веће народа примило од Савезног већа следеће законске предлоге:

- 1) предлог Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају;
- 2) предлог Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање;
- 3) предлог Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима;
- 4) предлог Закона о заштити ауторског права;
- 5) предлог Закона о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Ре-

публике Пољске, закљученој у Варшави 16 марта 1946 године.

Сви ови законски предлози коначно су усвојени у Савезном већу, а како су у свему истоветни са истим законским предлозима који су у Већу народа усвојени, то ове предлоге стављам са одобрењем Већа народа на гласање. Прима ли Веће ове предлоге? (Прима).

Стављам на гласање предлог Закона о легализацији исправа у међународном саобраћају. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Значи да је и овај законски предлог примљен у Већу народа.

Стављам на гласање предлог Закона о општедржавном привредном плану и државним органима за планирање. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Према томе је и овај законски предлог примљен у Већу народа.

Стављам на гласање предлог Закона о попуни оружане силе Федеративне Народне Републике Југославије јахаћом, теглећом и товарном стоком и преносним средствима. Ко је за овај предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Значи да је овај законски предлог примљен у Већу народа.

Стављам на гласање предлог Закона о заштити ауторског права. Ко је за овај законски предлог, нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). Значи да је и овај законски предлог примљен у Већу народа.

Стављам на гласање предлог Закона о конвенцији о културној сарадњи између Федеративне Народне Републике Југославије и Републике Пољске, закљученој 16 марта 1946 године. Ко је за овај законски предлог нека дигне руку. (Сви дижу руке). Има ли ко *против*? (Нема). То значи да је и овај законски предлог примљен у Већу народа. Дуготрајан аплауз).

Сви ови закони, пошто су у оба дома усвојени, у смислу одредаба Устава и Пословника Већа народа биће достављени Президијуму Народне скупштине на проглашење, а конвенција на ратификацију.

Тиме смо, другови народни посланици, исцрпи дневни ред па закључујем нашу седницу. Идућа седница заказаће се писменим путем.

(Седница је закључена у 19,55 часова).